

Мавлоно
Ҷалолиддини Румӣ

МАСНАВИЌ
Дафтари Чаҳорум

Муқаддима

Ин дафтар чаҳорумин сафар ба сӯи бехтарин манзилгоҳҳо ва бартарин фоидаҳост. Дилҳои огоҳон аз хонданаи шод мешавад, ҳамчун шодии боғҳо аз овози абрҳо ва ҳамчун унси чашмҳо ба покии хоб. Дар он нишоти рӯҳҳо ва дармони ҷисмҳост ва чунон аст, ки покдилон бад-он майлу ҳаво доранд ва раҳравон онро меҷӯянд ва орзу мекунад. Барои чашмҳо оромиш ва таскин аст ва барои равонҳо шодӣ. Покизатарини меваҳост барои касе, ки бичинад ва дар он бузургтарин орзуҳо ва хостҳоро метавон ёфт. Беморро ба дармонгари дардхояш мерасонад ва ошиқро ба маҳбубаш роҳ менамояд ва ситойиш Худойро, ки ин худ аз бузургтарин мавҳибатҳо ва гаронбаҳотарин ҳадяҳост. Ин китоб навқунандаи паймони муҳаббат ва осонқунандаи душвории гирифтрон аст. Нигаристан дар он барои онҳо, ки аз роҳи Ҳақ дуранд, ғамфзост ва барои онҳо, ки саодати роҳи Ҳақро ёфтаанд, шодиву шукргузоришонро меафзояд. Дар синаи ин китоб гавҳарҳост, ки бар синаҳои занони хушовоз наметавон дид, подошест барои онҳо, ки дониши илоҳӣ доранд ва дар кори Худоянд ва ҳамчун моҳи тамомест баромада ва чун бахте, ки бозомада. Бар умеду орзумандии Ҳақҷӯён меафзояд ва дар онҳо, ки аҳли амал дар роҳи Ҳаққанд, ҷӯёӣ ва талабро бештар мекунад. Ҳангоме, ки ҷӯёии банда фурӯкаш кунад, онро бармекашад ва агар умеди ӯ дучори тангиву дарҳамрафтагӣ шавад, онро мегушояд, монанди хуршеде, ки чун абрҳо пароканда шаванд, аз миёни онҳо медурахшад. Нурест барои ёрони мо ва ганҷест барои ояндагон ва фарзандони мо ва аз Худо металабем, ки моро ба шукри он тавфиқ диҳад ва ростӣ шукр, он чиро ба даст омада, чун қайд ниғаҳ медорад ва мӯҷиби афзунии он мешавад ва он ҳам ҷуз он ки Парвардигор ирода мекунад, нахоҳад буд.

Ва аз ҳамаи он ҷӣ маро ошиқу шайдо кард, яке ин буд, ки дар хоб будам ва сардии вазиши покизаи насим маро аз ғам бадар овард, он гоҳ кабӯтаре аз миёни шоҳаҳои анбӯҳ овоз дод, ки нолаи худро бо таҳрире хушоянд қу-қу мекард ва агар пеш аз гиристанӣ ӯ ман аз шӯри ишқи «сӯдӣ» мегиристам, рӯҳи худро пеш аз он ки пушаймон шавам, дармон мекардам, аммо ӯ пеш аз ман шеван кард ва шеванаш маро ҳам ба нолидан барангехт, пас гуфтам, ки бартарӣ аз он касест, ки пештар даст ба ин кор задааст. Парвардигор ба онҳо, ки даргузаштаанд ва онҳо, ки дар ин рӯзгоранд ва онҳо, ки паймони Худоро вафо кардаанд ва онҳо, ки дар роҳи он ҳастанд, раҳмат кунад, ба фазлу карами худ ва ба алтофу неъматхояш ва ӯ бехтарин касест, ки аз ӯ метавон талаб кард ва бузургвортарин касест, ки орзуро ба ӯ метавон гуфт «ва Парвардигор

беҳтарин ниғаҳбон аст ва нармдилтарин раҳматкунандагон» ва беҳтарин дӯстон аст ва беҳтарин бозмондагон аст ва ӯ беҳтарин ҷойгузиникунанда аст, рӯзидиҳандаи бандагонест, ки барои охираат киштукор мекунад ва дуруди Худо бар сарвари мо Муҳаммад ва хонадони бузургвораиш ва бар ҳамаи паёмбарон ва фиристодагон. Бипазир, эй Парвардигори ҷаҳониён!

Эй Зиёулҳақ Ҳусомуддин, туй
Ки гузашт аз маҳ ба нураи маснавӣ.
Ҳиммати олии ту, эй муртаҷо,
Мекашад инро, Худо донад кучо.
Гардани ин маснавиро бастай,
Мекашӣ он сӯй, ки донистай.
Маснавиҷӯён кашанда нопадид,
Нопадид аз ҷоҳиле, к-иш нест дид.
Маснавиро чун ту мабдаъ будай,
Гар фузун гардад, туаш афзудай.
Чун чунин хоҳӣ, Худо хоҳад чунин,
Медихад Ҳақ орзуи муттақин.
«Кона лиллаҳ» будай дар момазо,
То ки «коналлоҳ» пеш омад ҷазо.
Маснавӣ аз ту ҳазорон шукр дошт,
Дар дуъову шукр кафҳо барфарошт.
Дар лабу каффаш Худо шукри ту дид,
Фазл карду лутф фармуду мазид.
З-он ки шокирро зиёдат ваъда аст,
Ончунон ки қурб музди сачда аст.
Гуфт: «в-асҷуд в-ақтариб» Яздони мо,
Қурби ҷон шуд сачдаи абдони мо.
Гар зиёдат мешавад з-ин рӯ бувад,
Н-аз барои бавшу ҳою ҳу бувад.
Бо ту мо, чун зар ба тобистон х(в)ашем,
Ҳукм дорӣ, ҳин бикаш, то мекашем.
Ҳуш бикаш ин корвонро то ба ҳаҷ,
Эй амири «сабру мифтоҳу-л-фараҷ».
Ҳаҷ зиёрат кардани хона бувад,
Ҳаҷчи раббулбайт мардона бувад.
З-он «зиё» гуфтам Ҳусомуддин, туро,

Ки ту хуршедиву ин ду васфҳо,
К-ин ҳусому ин зиё яккест, ҳин,
Теги хуршед аз зиё бошад яқин.
Нур аз они моҳ бошад в-ин зиё
Они хуршед, ин фуру хон аз нубо.
Шамсро Қуръон зиё хонд, эй падар
В-он қамарро нур хонд, инро нигар.
Шамс чун олитар омад худ зи моҳ,
Пас зиё аз нур афзун дон ба чоҳ.
Бас кас андар нури маҳ манҳач надид,
Чун баромад офтоб, он шуд падид.
Офтоб аъвозро комил намуд,
Лочарам бозорҳо дар рӯз буд.
То ки қалбу нақд нек ояд падид,
То бувад аз ғабну аз ҳила баъид.
То ки нураш комил омад дар замин,
Тоҷиронро «рахматан лил-оламин».
Лек бар қаллоб мабғуз асту сахт,
З-он к-аз ӯ шуд косид ӯро нақду рахт.
Пас адувви ҷони сарроф аст қалб,
Душмани дарвеш кӣ бвад ғайри қалб?
Анбиё бо душманон барметананд,
Пас малойик «рабби саллим» мезананд.
К-ин чароғеро, ки ҳаст ӯ нури кор,
Аз пуфу дамҳои дуздон дур дор.
Дузду қаллоб аст хасми нур бас,
З-ин ду, эй фарёдрас, фарёд рас!
Равшани бар дафтари чорум бирез,
К-офтоб аз чархи чорум карда хез.
Ҳин, зи чорум нур деҳ хуршедвор,
То битобад бар билоду бар диёр.
Ҳар, к-иш афсона бихонд, афсона аст
В-он ки дидаш нақд, худ мардона аст.
Оби Нил асту ба қибти хун намуд,
Қавми Мӯсорона на хун буд, об буд.
Душмани ин ҳарф ин дам дар назар
Шуд мумассал сарнигун андар сақар.

Эй Зиёулҳақ, ту дидӣ ҳоли ӯ,
Ҳақ намудат посухи афъоли ӯ.
Дидаи ғайбат чу ғайб аст устод,
Кам мабодо з-ин ҷаҳон ин диду дод.
Ин ҳикоятро, ки нақди вақти мост,
Гар тамомаш мекунӣ ин ҷо, равост.
Нокасонро тарк кун баҳри касон,
Қиссаро поён бару махлас расон.
Ин ҳикоят гар нашуд он ҷо тамом,
Чорумин чилд аст, ораш дар низом.

Тамомии ҳикояти он ошиқ, ки аз асас гурехт дар боғе маҷҳул, худ маъшукро
дар боғ ёфт ва асасро аз шодӣ дуъои хайр мекард ва мегуфт, ки «асо ан такраҳу
шайъан ва ҳува хайрун лақум»
Андар он будем, к-он шахс аз асас
Роғд андар боғ аз хавфе фарас.
Буд андар боғ он соҳибҷамол,
К-аз ғамаш ин дар ано буд ҳашт сол.
Соҷи ӯро набуд имкони дид,
Ҳамчу анқо васфи ӯро мешунид.
Ҷуз яке луқйа, ки аввал аз қазо
Бар вай афтоду шуд ӯро дилрабо.
Баъд аз он чандон ки мекӯшид ӯ,
Худ маҷолаш менадод он тундхӯ.
На ба лоба чора будаш, на ба мол,
Чашмпурру бетамаъ буд он ниҳол.
Ошиқи ҳар пешаеву матлабе,
Ҳақ биёлуд аввали кораш лабе.
Чун бад-он осеб дар ҷуст омаданд,
Пеши пошон мениҳад ҳар рӯз банд.
Чун дарафгандаш ба ҷустуҷӯи кор,
Баъд аз он дар баст, ки кобин биёр!
Ҳам бар он бӯ метананду мераванд,
Ҳар даме рочиву оис мешаванд.
Ҳар касеро ҳаст уммеди баре,
Ки гушодандаш дар он рӯзе даре.
Боз дар бастандашу он дарпараст

Бар ҳамон уммед оташпо шудааст.
Чун даромад хуш дар он боғ он ҷавон,
Худ фурӯ шуд по ба ганҷаш ногаҳон.
Мар асасро сохта Яздон сабаб,
То зи бими ӯ давад дар боғ шаб.
Бинад он маъшуқаро ӯ бо чароғ,
Толиби ангуштарӣ дар ҷӯйи боғ.
Пас қарин мекард аз завқ он нафас,
Бо санои Ҳақ дуъои он асас,
Ки зиён кардам асасро аз гурез,
Бист чандон симу зар бар вай бирез.
Аз авонӣ мар варо озод кун,
Онҷунон ки шодам, ӯро шод кун.
Саъд дораш ин ҷаҳону он ҷаҳон,
Аз авониву сагияш вораҳон.
Гарчи хӯйи он авон ҳаст, эй Худо,
Ки ҳамора халқро хоҳад бало.
Гар хабар ояд, ки шаҳ чурме ниҳод,
Бар мусулмонон шавад ӯ зафту шод.
В-ар хабар ояд, ки шаҳ раҳмат намуд,
Аз мусулмонон фиғанд онро ба худ.
Мотаме дар ҷони ӯ афтад аз он,
Сад чунин идборҳо дорад авон.
ӯ авонро дар дуъо дармекашид,
К-аз авон ӯро чунон роҳат расид.
Бар ҳама захру бар ӯ тарёқ буд,
Он авон пайванди он муштоқ буд.
Пас бади мутлақ набошад дар ҷаҳон,
Бад ба нисбат бошад, инро ҳам бидон.
Дар замона ҳеч захру қанд нест,
Ки якеро по, дигарро банд нест.
Мар якеро по, дигарро пойбанд,
Мар якеро захру бар дигар чу қанд.
Заҳри мор он морро бошад ҳаёт,
Нисбаташ бо одамӣ бошад мамот.
Халқи обиро бувад дарё чу боғ,
Халқи хокиро бувад он марғу доғ.

Ҳамчунин бармешумар, эй марди кор,
Нисбати ин аз яке кас то ҳазор.
Зайд андар ҳаққи он шайтон бувад,
Дар ҳақи шахсе дигар султон бувад.
Он бигӯяд: «Зайд сиддиқи санист»,
В-ин бигӯяд: «Зайд габри куштанист».
Зайд як зот аст, бар он як чунон,
ӯ бар ин дигар ҳама ранҷу зиён.
Гар ту хоҳӣ, к-ӯ туро бошад шакар,
Пас, варо аз чашми ушшоқаш нигар.
Мангар аз чашми худат он хубро,
Бин ба чашми толибон матлубро.
Чашми худ барбанд з-он хушчашм ту,
Орият кун чашм аз ушшоқи ӯ.
Бал к-аз ӯ кун орият чашму назар,
Пас зи чашми ӯ ба рӯйи ӯ нигар.
То шавӣ эмин зи сериву малол,
Гуфт: «Коналлоҳу лаҳ» з-ин зулчалол.
Чашми ӯ ман бошаму дасту дилаш,
То раҳад аз мудбириҳо муқбилаш.
Ҳар чӣ макрӯҳ аст, чун шуд ӯ далел,
Сӯйи маҳбубат ҳабиб асту халил.

Ҳикояти он воиз, ки ҳар оғози тазкир дуъои золимону сахтдилон ва
беъътиқодон кардӣ
Он яке воиз чу бар тахт омадӣ,
Қотеъони роҳро доъӣ шудӣ.
Даст бармедошт: «Ё раб, раҳм рон
Бар бадону муфсидону золимон.
Бар ҳама тасхуркунони аҳли хайр,
Бар ҳама кофирдилону аҳли дайр».
Менакардӣ ӯ дуъо бар асфиё,
Менакардӣ чуз хабисонро дуъо.
Мар варо гуфтанд, к-ин маъхӯд нест,
Даъвати аҳли залолат ҷуд нест.
Гуфт: «Некӯйӣ аз инҳо дидаам,
Ман дуъошон з-ин сабаб бигзидаам.

Хубсу зулму ҷавр чандон сохтанд,
Ки маро аз шар ба хайр андохтанд.
Ҳар гаҳе, ки рӯ ба дунё кардаме,
Ман аз эшон захму зарбат х(в)ардаме.
Кардаме аз захм он ҷониб паноҳ,
Боз овардандаме гургон ба роҳ,
Чун сабабсози салоҳи ман шуданд,
Пас дуъшон бар ман аст, эй хушманд».
Банда менолад ба Ҳаққ аз дарду неш,
Сад шикоят мекунад аз ранҷи хеш.
Ҳақ ҳамегӯяд, ки охир ранҷу дард
Мар туро лобакунону рост кард.
Ин гила з-он неъмате кун, к-ит занад,
Аз дари мо дуру матрудат кунад.
Дар ҳақиқат ҳар адӯ доруйи туст,
Кимиёву нофеъу дилҷӯйи туст.
Ки аз ӯ андартурезӣ дар хало,
Истиъонат ҷӯйи аз лутфи Худо.
Дар ҳақиқат дӯстонат душмананд,
Ки зи ҳазрат дуру машғулат кунанд.
Ҳаст ҳайвоне, ки номаш ушғур аст,
ӯ ба захми ҷӯб зафту ламтур аст.
То ки ҷӯбаш мезанӣ, беҳ мешавад,
ӯ зи захми ҷӯб фарбеҳ мешавад.
Нафси мӯъмин ушғуре омад яқин,
К-ӯ ба захми ранҷ зафт асту самин.
З-ин сабаб бар анбиё ранҷу шикаст
Аз ҳама халқи ҷаҳон афзунтар аст.
То зи ҷонҳо ҷонашон шуд зафттар,
Ки надиданд он бало қавми дигар.
Пӯст аз дору балокаш мешавад,
Чун адими тоифӣ х(в)аш мешавад.
В-арна талху тез молидӣ дар ӯ,
Ганда гаштӣ, нохушу нопокбӯ.
Одамиро пӯсти номадбуғ дон,
Аз рутубатҳо шуда зишту гарон.
Талху тезу молиши бисёр дех,

То шавад поку латифу бофарех,
В-ар наметонӣ ризо дех, эй аёр,
Гар Худо ранчат диҳад беихтиёр,
Ки балои дӯст татҳири шумост,
Илми ӯ болои тадбири шумост.
Чун сафо бинад, бало ширин шавад,
Хуш шавад дору, чу сиҳҳатбин шавад.
Бурд бинад хешро дар айни мот,
Пас бигӯяд: «Уқтулунӣ ё сиқот».
Ин авон дар ҳаққи ғайре суд шуд,
Лек андар ҳаққи худ мардуд шуд.
Раҳми имонӣ аз ӯ бибрида шуд,
Кини шайтонӣ бар ӯ печида шуд.
Коргоҳи хашм гашту кинварӣ,
Кина дон асли залолу кофирӣ.

Суол кардан аз Исо алайҳиссалом, ки дар вуҷуд аз хамаи саъбҳо саъбтар чист?

Гуфт Исоро яке хушёрсар:

«Чист дар ҳастӣ зи чумла саъбтар?»

Гуфт: «Эй ҷон, саъбтар хашми Худо,

Ки аз он дӯзах ҳамеларзад чу мо».

Гуфт: «Аз ин хашми Худо чӣ бвад амон?»

Гуфт: «Тарки хашми хеш андар замон».

Пас авон, ки маъдани ин хашм гашт,

Хашми зишташ аз сабуъ ҳам даргузашт.

Чӣ умедасташ ба раҳмат? Чуз магар

Боз гардад з-он сифат он беҳунар.

Гарчи оламро аз эшон чора нест,

Ин сухан андар залол афғанданист.

Чора набвад ҳам ҷаҳонро аз чамин,

Лек набвад он чамин моъи маъин.

Қасди хиёнат кардани ошиқ ва бонг барзадани маъшук бар вай

Чунки танҳояш бидид он содамард,

Зуд ӯ қасди канору бўса кард.

Бонг бар вай зад ба ҳайбат он нигор,

Ки марав густох, адабро хуш дор.

Гуфт: «Охир хилват асту халқ не,
Об ҳозир, ташнаи ҳамчун мане.
Кас намечунбад дар ин чо чуз ки бод,
Кист ҳозир? Кист монеъ з-ин гушод?»
Гуфт: «Эй шайдо! Ту аблаҳ будай,
Аблаҳӣ в-аз оқилон нашнудай.
Бодро дидӣ, ки мечунбад, бидон,
Бодчунбонест ин чо бодрон.
Мирваҳай тасрифи сунъи Эзадаш
Зад бар ин боду ҳамечунбонадаш.
Чузви боде, к-ӯ ба ҳукми мо дар аст,
Бодбезан, то начубнонӣ, начаст.
Чунбиши ин чузви бод, эй содамард,
Бе туву бе бодбезан сар накард.
Чунбиши боди нафас, к-андар лаб аст,
Тобеъи тасрифи чону қолаб аст.
Гоҳ дадро мадҳу пайғоме кунӣ,
Гоҳ дадро ҳачву дашноме кунӣ.
Пас бидон аҳволи дигар бодҳо,
Ки зи чузве кулл мебинад нуҳо.
Бодро Ҳақ гаҳ баҳорӣ мекунад,
Дар дайаш з-ин лутф ори мекунад.
Бар гурӯҳи Од сарсар мекунад,
Боз бар Ҳудаш муаттар мекунад.
Мекунад як бодро заҳри самум,
Мар саборо мекунад хуррамқудум.
Боди дадро бар ту бинҳод ӯ асос,
То кунӣ ҳар бодро бар вай қиёс.
Дам намегардад сухан белутфу қаҳр,
Бар гурӯҳе шаҳду бар қавмест заҳр.
Мирваҳай чунбон пайи инъоми кас
В-аз барои қаҳри ҳар пашша-в магас.
Мирваҳай тақдири раббонӣ чаро,
Пур набошад з-имтиҳону ибтило?
Чунки чузви боди дам ё мирваҳа
Нест илло мафсада ё маслаҳа.
Ин шамолу ин сабову ин дабур

Кай бувад аз лутфу аз инъом дур?
Як кафи гандум зи анборе бибин,
Фаҳм кун, к-он ҷумла бошад ҳамчунин.
Кулли бод аз бурчи боди осмон
Кай чаҳад бар мирваҳай он бодрон?
Бар сари хирман ба вақти интиқод,
На ки фаллоҳон зи Ҳақ ҷӯянд бод?
То ҷудо гардад зи гандум коҳҳо,
То ба анборе равад ё чоҳҳо.
Чун бимонад дер он боди вазон,
Ҷумларо бинӣ ба Ҳақ лобакунон.
Ҳамчунин дар талқ он боди валод,
Гар наёяд, бонги дард ояд, ки дод!
Гар намедонанд, к-иш ронанда ўст,
Бодро пас кардани зорӣ чӣ хўст?
Аҳли киштӣ ҳамчунин ҷӯёӣи бод,
Ҷумла хоҳонаш аз он раббу-л-ибод.
Ҳамчунин дар дарди дандонҳо зи бод,
Дафъ меҳоҳӣ ба сӯзу эътиқод.
Аз Худо лобакунон он ҷундиён
Ки бидеҳ боди зафар, эй комрон!
Руқъаи таъвиз меҳоҳанд низ,
Дар шиканҷай талқи зан аз ҳар азиз.
Пас ҳама доништаанд онро яқин,
Ки фириштад бод раббулоламин.
Пас яқин дар ақли ҳар донанда ҳаст,
Ин ки бо ҷунбанда ҷунбонанда ҳаст.
Гар ту ўро менабинӣ дар назар,
Фаҳм кун онро ба изҳори асар.
Тан ба ҷон ҷунбад намебинӣ ту ҷон,
Лек аз ҷунбидани тан, ҷон бидон».
Гуфт ў: «Гар аблаҳам ман дар адаб,
Зиракам андар вафову дар талаб».
Гуфт: «Адаб ин буд худ, ки дида шуд,
Он дигарро худ ҳамедонӣ ту луд».

Қиссаи он сӯфӣ, ки зани худро бо бегона бигирифт

Сӯфие омад ба сӯйи хона рӯз,
Хона якдар буду зан бо кафшдӯз.
Чуфт гашта бо раҳии хеш зан
Андар он як хучра аз васвоси тан.
Чун бизад сӯфӣ ба чид дар чоштгоҳ,
Ҳар ду дармонданд, на ҳилат, на роҳ.
Ҳеч маъхудаи набуд, к-ӯ он замон
Сӯйи хона бозгардад аз дукон.
Қосидан он рӯз бевақт он марӯъ,
Аз хаёле кард то хона рӯчӯъ.
Эътимоди зан бар он, к-ӯ ҳеч бор
Ин замон фохона н-омад ӯ зи кор.
Он қиёсаш рост н-омад аз қазо,
Гарчи саттор аст, ҳам бидҳад сазо.
Чунки бад кардӣ, битарс, омин мабош,
З-он ки тухм асту бирӯёнад Худош.
Чанд гоҳе ӯ бипӯшонад, ки то
Оядат з-он бад пушаймону хаё.
Аҳди Уммар, он амири мӯъминон
Дод дуздери ба ҷаллоду авон.
Бонг зад он дузд, к-эй мири диёр,
Аввалин бор аст ҷурмам, зинҳор.
Гуфт Уммар ҳошалиллаҳ, ки Худо
Бори аввал қаҳр борад дар ҷазо.
Борҳо пӯшад пайи изҳори фазл,
Боз гирад аз пайи изҳори адл.
То ки ин ҳар ду сифат зоҳир шавад,
Он мубашшир гардад, ин мунзир шавад.
Борҳо зан низ ин бад карда буд,
Саҳл бигзашт ону саҳлаш менамуд.
Он намедонист ақли пойсуст,
Ки сабӯ доим зи ҷӯ н-ояд дуруст.
Ончунонаш танг овард он қазо,
Ки мунофикро кунад марги фучо.
На тариқу на рафиқу на амон,
Даст карда он фаришта сӯйи ҷон.
Ончунон к-ин зан дар он хучрай ҷафо,

Хушк шуд ӯву ҳарифаш з-ибтило.
Гуфт сӯфӣ бо дили худ, к-эй ду габр,
Аз шумо кина кашам, лекин ба сабр.
Лек нодониста орам ин нафас,
То ки ҳар гӯше нанушад ин ҷарас.
Аз шумо пинҳон кашад кина муҳиққ
Андак-андак ҳамчу бемории диққ.
Марди диқ бошад чу ях ҳар лаҳза кам,
Лек пиндорад, ба ҳар дам беҳтарам.
Ҳамчу кафторе, ки мегирандаш, ӯ
Ғарраи он гуфт, к-ин гуфтор ку?
Ҳеч пинҳонхона он занро набуд,
Сумчу даҳлезу раҳи боло набуд.
На танӯре, ки дар он пинҳон шавад,
Не чуволе, ки ҳиҷоби он шавад.
Ҳамчу арсай паҳни рӯйи растахез
На гаву на пушта, на ҷойи гурез.
Гуфт Яздон васфи ин ҷойи ҳарач:
Баҳри маҳшар «лотаро фиҳо ивач».

Маъшуқро зери чодар пинҳон кардан чиҳати талбис ва бегона гуфтани зан, ки
«инна кайда кунна азимун»

Чодари худро бар ӯ афганд зуд,
Мардро зан сохту дарро баргушуд.
Зери чодар мард расвову аён,
Сахт пайдо чун шутур бар нардбон.
Аз таачҷуб гуфт сӯфӣ: «Чист ин?
Ҳаргиз инро ман надидам, кист ин?»
Гуфт: «Хотунест аз аёни шаҳр,
Мар варо аз молу иқбол аст баҳр.
Дар бибастам, то касе, бегонае
Дарнаёяд зуд нодононае».
Гуфт сӯфӣ: «Чисташ, ҳин, хидмате?
То барорам бесипосу миннате».
Гуфт: «Майлаш хешиву пайвастагист,
Нек хотунест, Ҳақ донад, ки кист.
Хост духтарро бибинад зердаст,

Иттифоқан духтар андар мактаб аст.
Боз гуфт: «Ар орд бошад ё субӯс,
Мекунам ўро ба ҷону дил арӯс.
Як писар дорад, ки андар шаҳр нест,
Хубу зирак, чобуку максабкунест».
Гуфт сӯфӣ: «Мо фақиру зору кам,
Қавми хотун молдору мӯхташам.
Кай бувад ин куфви эшон дар зивоч?
Як дар аз ҷӯбу даре дигар зи оч.
Куфв бояд ҳар ду ҷуфт андар никоҳ
В-арна танг ояд, намонад иртиёҳ».

Гуфтани зан, ки ў дар банди ҷихоз нест, муроди ў ситр салоҳ аст ва ҷавоб
гуфтани сӯфӣ инро сарпӯшида
Гуфт: «Гуфтам ман чунин узреву ў
Гуфт: На! Ман нестам асбобҷӯ.
Мо зи молу зар малуду тухмаем,
Мо ба хирсу чамъ на чун омаем.
Қасди мо ситр асту покиву салоҳ,
Дар ду олам худ бад-он бошад фалоҳ».
Боз сӯфӣ узри дарवेशӣ бигуфт
В-он муқаррар кард, то набвад ниҳуфт.
Гуфт зан: «Ман ҳам муқаррар кардаам,
Бечихозиро муқаррар кардаам.
Эътиқоди ўст росихтар зи кӯҳ,
Ки зи сад фақраш намеояд шикӯҳ.
ў ҳамегӯяд: «Муродам иффат аст,
Аз шумо мақсуд сидқу химмат аст».
Гуфт сӯфӣ: «Худ ҷихозу моли мо
Диду мебинад хувайдову хафо.
Хонаи танге, мақоми як тане,
Ки дар ў пинҳон намонад сӯзәне.
Боз ситру покиву зӯҳду салоҳ
ў зи мо беҳ донад андар интисоҳ.
Беҳ зи мо медонад ў аҳволи ситр
В-аз пасу пешу сару дунболи ситр.
Зоҳиран ў бечихозу ходим аст

В-аз салоху ситр ӯ худ олим аст.
Шарҳи мастурӣ зи бобо шарт нест,
Чун бар ӯ пайдо чу рӯзи равшанест.
Ин ҳикоятро бад-он гуфтам, ки то
Лоф кам бофӣ, чу расво шуд хато.
Мар туро, эй ҳам ба даъвӣ мустазод,
Ин будастат иҷтиҳоду эйтиқод.
Чун зани сӯфӣ ту хоин будай,
Доми мақр андар дағо бигшудай,
Ки зи ҳар ношустарӯе, гапзане
Шарм дорӣ в-аз Худои хеш не.

Ғараз аз самеъ ва басир гуфтан Худоро
Аз пайи он гуфт Ҳақ худро басир,
Ки бувад диди вайат ҳар дам назир.
Аз пайи он гуфт Ҳақ худро самеъ,
То бибандӣ лаб зи гуфтори шанеъ.
Аз пайи он гуфт Ҳақ худро алим,
То наяндеши ғасоде ту зи бим.
Нест инҳо бар Худо исми алам,
Ки сияҳ «кофур» дорад ном ҳам.
Исм муштаққ асту авсофи қадим,
На мисоли иллати уло, сақим.
В-арна тасхур бошаду танзу даҳо,
Каррро «сумеъ», зариронро «зиё».
Ё алам бошад «ҳайи» номи вақеҳ,
Ё сиёҳи зиштро номи «сабеҳ».
Тифлаки навзодаро «ҳочӣ» лақаб,
Ё лақаб «ғозӣ» ниҳӣ баҳри насаб.
Гар бигӯянд ин лақабҳо дар мадеҳ,
То надорад он сифат, набвад саҳеҳ.
Тасхуру танзе бувад он ё чунун,
Пок Ҳақ «баммо яқулу-з-золимун».
Ман ҳамедонистамат пеш аз висол,
Ки нақӯрӯи валекин бадхисол.
Ман ҳамедонистамат пеш аз лиқо,
К-аз ситеза росихӣ андар шиқо.

Чунки чашмам сурх бошад дар амаш,
Донамаш з-он дард, гар кам бинамаш.
Ту маро чун барра диди бешубон,
Ту гумон бурди надорам посбон.
Ошиқон аз дард з-он нолидаанд,
Ки назар ночойгаҳ молидаанд.
Бешубон донистаанд он забйро,
Ройгон донистаанд он сабйро.
То зи ғамза тир омад бар чигар,
Ки манам ҳорис, газофа кам нигар.
Кай кам аз барра, кам аз бузғолаам,
Ки набошад ҳорис аз дунболаам.
Ҳорисе дорам, ки мулкаш месазад,
Донад ӯ боде, ки он бар ман вазад.
Сард буд он бод ё гарм, он алим,
Нест ғофил, нест ғоиб, эй сақим!
Нафси шахвони зи Ҳақ карр асту кӯр,
Ман ба дил кӯрит медидам зи дур.
Ҳашт солат з-он напурсидам ба ҳеч,
Ки пурат дидам зи чаҳли печ-печ.
Худ чӣ пурсам он ки ӯ бошад ба тун,
Ки ту чунӣ? Чун бувад ӯ сарнигун.

Мисоли дунё чун гулхан ва тақво чун ҳаммом
Шахвати дунё мисоли гулхан аст,
Ки аз ӯ ҳаммоми тақво равшан аст.
Лек қисми муттақӣ з-ин тун сафост,
З-он ки дар гармоба асту дар нақост.
Ағниё монандаи саргинкашон
Баҳри оташ кардани гармобабон.
Андар эшон ҳирс бинҳода Худо,
То бувад гармоба гарму бонаво.
Тарки ин тун гӯю дар гармоба рон,
Тарки тунро айни он гармоба дон.
Ҳар кӣ дар тун аст, ӯ чун ходим аст,
Мар варо кӣ собир асту ҳозим аст.
Ҳар кӣ дар ҳаммом шуд, симои ӯ

Ҳаст пайдо бар рухи зебои ӯ.
Туниёнро низ симо ошкор
Аз либосу аз духону аз ғубор.
В-ар набинӣ рӯш, бӯяшро бигир,
Бӯ асо омад барои ҳар зарир.
В-ар надорӣ бӯ, дарораш дар сухун,
Аз ҳадиси нав бидон рози кухун.
Пас бигӯяд туние соҳибзаҳаб:
«Бист салла чирк бурдам то ба шаб».
Ҳирси ту чун оташ аст андар ҷаҳон,
Боз карда ҳар забона сад даҳон.
Пеши ақл ин зар чу саргин нох(в)аш аст,
Гарчи чун саргин фуруғи оташ аст.
Офтобе, ки дам аз оташ занад,
Чирки тарро лоиқи оташ кунад.
Офтоб он сангро ҳам кард зар,
То ба туни ҳирс афтад сад шарар.
Он ки гӯяд: «Мол гирд овардаам»,
Чист? Яъне: «Чирк чандин бурдаам».
Ин сухан гарчи ки расвоифизост,
Дар миёни туниён з-ин фахрҳост.
Ки ту шаш салла кашидӣ то ба шаб,
Ман кашадам бист салла бе караб.
Он ки дар тун зод, покиро надид,
Бӯйи мушк орад бар ӯ ранҷе паид.

Қиссаи он даббоғ, ки дар бозори атторон аз бӯйи атру мушк беҳушу ранҷур
шуд

Он яке афтод беҳушу хамид,
Чунки дар бозори атторон расид.
Бӯйи атраш зад зи атторони род,
То бигардидаш сару бар ҷо фитод.
Ҳамчу мурдор уфтод ӯ беҳабар
Нимрӯз, андар миёни раҳгузар.
Ҷамъ омад халқ бар вай он замон,
Ҷумлагон лоҳавлӯ, дармонкунон.
Он яке каф бар дили ӯ мебиронд,

В-аз гулоб он дигаре бар вай фишонд.
ӯ намедонист, к-андар мартаъа
Аз гулоб омад варо он воқиъа.
Он яке дасташ ҳамемолиду сар
В-он дигар каҳил ҳамеовард тар.
Он бухури уду шаккар зад ба ҳам
В-он дигар аз пӯшишаш мекард кам.
В-он дигар набзаш, ки то чун меҷаҳад
В-он дигар бӯй аз даҳонаш меситад.
То ки май хӯрдааст ё бангу ҳашиш?
Халқ дармонданд андар беҳушиш.
Пас хабар бурданд хешонро шитоб,
Ки фалон афтодааст он ҷо хароб.
Кас намедонад, ки чун масрӯъ гашт?
Ё чӣ шуд, к-ӯро фитод аз бом ташт?
Як бародар дошт он даббоғи зафт,
Гурбузу доно биёмад зуд тафт.
Андаке саргини сағ дар остин,
Халқро бишқофт в-омад бо ҳанин.
Гуфт: «Ман ранчаш ҳамедонам зи чист?»
Чун сабаб донӣ, даво кардан ҷалист.
Чун сабаб маълум набвад, мушкил аст,
Доруи ранчу дар он сад маҳмил аст.
Чун бидонистӣ сабабро, саҳл шуд,
Дониши асбоб дафъи ҷаҳл шуд».
Гуфт бо худ: «Ҳасташ андар мағзу рағ
Тӯйи бар тӯ бӯйи он саргини сағ.
То миён андар ҳадас ӯ то ба шаб,
Ғарқи даббоғист ӯ рӯзигалаб.
Пас чунин гуфтаст Ҷолинуси меҳ,
Он чӣ одат дошт бемор, он-ш дех.
Гар хилофи одат аст он ранчи ӯ,
Пас давои ранчаш аз муътод ҷӯ,
Чун ҷуал гашта-ст аз саргинкашӣ,
Аз гулоб ояд ҷуалро беҳушӣ.
Ҳам аз он саргини сағ доруи ӯст,
Ки бад-он ӯро ҳаме муътоду хӯст.

«Ал-хабисоту-л-хабисин»-ро бихон,
Рӯву пушти ин суханро боздон.
Носеҳон ӯро ба анбар ё гулоб
Ме-даво созанд баҳри фаҳти боб.
Мар хабисонро насозад таййибот,
Дархуру лоиқ набошад, эй сиқот!
Чун зи атри ваҳй каж гаштанду гум,
Буд фиғоншон, ки «татаййарно бикум».
Ранчу беморист моро ин мақол,
Нест неқӯ ваъзатон моро ба фол.
Гар биёғозед нусхе ошкор,
Мо кунем он дам шуморо сангсор.
Мо ба лағву лаҳв фарбеҳ гаштаем,
Дар насиҳат хешро насриштаем.
Ҳаст қути мо дурӯғу лофу лоғ,
Шӯриши меъда-ст моро з-ин балоғ.
Ранчро садтӯву афзун мекунед.
Ақдро дору ба афюн мекунед.

Муолиҷа кардани бародари даббоғ даббоғро ба хуфя ба бўйи саргин
Халқро меронд аз вай он ҷавон,
То илоҷашро набинанд он касон.
Сар ба гӯшаш бурд ҳамчун розгӯ,
Пас ниҳод он чизро бар бинӣ ӯ.
К-ӯ ба каф саргини сағ соида буд,
Доруи мағзи палид он дида буд.
Соате шуд, мард чунбидан гирифт,
Халқ гуфтанд, ин фусуне буд шигифт,
К-ин бихонд афсун, ба гӯши ӯ дамид,
Мурда буд, афсун ба фарёдаш расид.
Чунбиши аҳли фасод он сӯ бувад,
Ки зинову ғамзаву абрӯ бувад.
Ҳар киро мушки насиҳат суд нест,
Лоҷарам бо бўйи бад хӯ карданист.
Мушрикнро з-он начас хондаст Ҳақ,
К-андаруни пушк зоданд аз сабақ.
Кирм, к-ӯ зодаст дар саргин абад,

Менагардонад ба анбар хӯйи х(в)ад.
Чун назад бар вай нисори рашши нур,
ӯ ҳама ҷисм аст, бе дил чун қушур.
В-ар зи рашши нур Ҳақ қисмеш дод,
Ҳамчу расми Миср саргин мурғ зод.
Лек на мурғи хасиси хонагӣ,
Балки мурғи донишу фарзонагӣ.
Ту бад-он монӣ, к-аз он нури тихӣ,
З-он ки бинӣ бар палидӣ мениҳӣ.
Аз фироқат зард шуд рухсору рӯ,
Барги зардӣ, меваи нопухта ту.
Дег з-оташ шуд сиёҳу дудфом,
Гӯшт аз саҳтӣ чунин мондаст хом.
Ҳашт салат ҷӯш додам дар фироқ,
Кам нашуд як зарра хомити нифоқ.
Гӯраи ту санг баста, к-аз сақом
Гӯраҳо акнун мавизанду ту хом.

Узр хостани он ошиқ аз гуноҳи хеш ба талбису рӯйпӯш ва фаҳм кардани
маъшуқ онро низ
Гуфт ошиқ: «Имтиҳон кардам, магир,
То бибинам ту ҳарифӣ ё сатир.
Ман ҳамедонистамат беимтиҳон,
Лек кай бошад хабар ҳамчун аён.
Офтобӣ, номи ту машҳуру фош,
Чӣ зиён аст, ар бикардам ибтилош.
Ту манӣ, ман хештанро имтиҳон
Мекунам ҳар рӯз дар суду зиён.
Анбиёро имтиҳон карда удот,
То шуда зоҳир аз эшон мӯъҷизот.
Имтиҳони чашми худ кардам ба нур,
Эй ки чашми бад зи чашмони ту дур.
Ин ҷаҳон ҳамчун хароб асту ту ганҷ,
Гар тафаҳхус кардам аз ганҷат, маранҷ.
З-он чунин бехурдагӣ кардам газоф,
То занам бо душманон ҳар бор лоф.
То забонам чун туро номе ниҳад,

Чашм аз ин дида гувоҳиҳо диҳад.
Гар шудам дар роҳи ҳурмат роҳзан,
Омадам, эй маҳ! Ба шамшеру кафан.
Чуз ба дасти худ мабуррам пову сар,
Ки аз ин дастам, на аз дасти дигар.
Аз чудой боз меронӣ сухун?
Ҳарчӣ хоҳӣ кун, валекин ин макун».
Дар суханобод ин дам роҳ шуд,
Гуфт имкон нест, чун бегоҳ шуд.
Пӯстҳо гуфтему мағз омад дафин,
Гар бимонем, ин намонад ҳамчунин.

Рад кардани маъшуқа узри ошиқро ва талбиси ўро дар рӯйи ў молидан
Дар ҷавобаш баргушод он ёр лаб,
К-аз сӯйи мо рӯз, сӯйи туст шаб.
Ҳилаҳои тира андар доварӣ
Пеши биноён чаро меоварӣ?
Ҳар чӣ дар дил дорӣ аз макру румуз,
Пеши мо расвосту пайдо ҳамчу рӯз.
Гар бипӯшемаш зи бандапарварӣ,
Ту чаро берӯйӣ аз ҳад мебарӣ?
Аз падар омӯз, к-одам дар гуноҳ,
Хуш фуруд омад ба сӯйи пойгоҳ.
Чун бидид он олимурасрорро,
Бар ду по истод истиғфорро.
Бар сари хокистари андуҳ нишаст,
Аз баҳона шох то шохе наҷаст.
«Раббано инно заламно» гуфту бас,
Чунки ҷондорон бидид аз пешу пас.
Дид ҷондорони пинҳон ҳамчу ҷон,
Дурбоши ҳар яке то осмон,
Ки ҳало, пеши Сулаймон мӯр бош,
То бинашкофад туро ин дурбош.
Чуз мақоми ростӣ як дам маҳист,
Ҳеч лоло мардро чун чашм нест.
Кӯр агар аз панд полуда шавад,
Ҳар даме ў боз олуда шавад.

Одамо! Ту нестї кӯр аз назар,
Лек «изо чоъа-л-қазо ӯамя-л-басар».
Умрҳо бояд ба нодир гоҳ-гоҳ,
То ки бино аз қазо афтад ба чоҳ.
Кӯрро худ ин қазо ҳамроҳи ӯст,
Ки мар ӯро уфтодан табъу хӯст.
Дар ҳадас афтад, надонад бӯй чист:
«Аз ман аст ин бӯй ё олудагист?»
В-ар касе бар вай кунад мушке нисор,
Ҳам зи худ донад, на аз эҳсони ёр.
Пас ду чашми равшан, эй соҳибназар,
Мар туро сад модар асту сад падар.
Хоса чашми дил, ки он ҳафтодтӯст
В-ин ду чашми ҳисс хӯшачини ӯст.
Эй дарего! Раҳзанон биншастаанд,
Сад гираҳ зери забонам бастаанд.
Пойи баста чун равад хуш роҳвор?
Пас гарон бандест ин, маъзур дор!
Ин сухан ишкаста меояд, дило,
К-ин сухан дурр аст, ғайрат осие.
Дурр агарчи хурду ишкаста шавад,
Тӯтиёи дидаи хаста шавад.
Эй дур! Аз ишкастаи худ бар сар мазан,
К-аз шикастан равшанӣ хоҳӣ шудан.
Ҳамчунин ишкастабаста гуфтанист,
Ҳақ кунад охир дурусташ, к-ӯ ғанист.
Гандум ар бишкасту аз ҳам дарсукуст,
Бар дуқон омад, ки нак нони дуруст.
Ту ҳам, эй ошиқ! Чу ҷурмат гашт фош,
Обу равған тарк кун, ишкаста бош.
Он ки фарзандони хоси одаманд,
Нафҳаи «инно заламно» медаманд.
Ҳочати худ арза кун, ҳуччат мағӯ
Ҳамчу Иблиси лаъини сахтрӯ.
Сахтрӯӣ гар варо шуд айбпӯш,
Дар ситезу сахтрӯӣ рав, бикӯш.
Он Абӯҷаҳд аз паймбар мӯъҷизе

Хост, ҳамчун кинавар турки ғузе.
Лек он сиддиқи Ҳақ мӯъҷиз нахост,
Гуфт: «Ин рӯ худ нагӯяд чуз ки рост».
Кай расад ҳамчун туеро к-аз манӣ
Имтиҳони ҳамчу ман ёре кунӣ?

Гуфтани он чухуд Алиро, каррамаллоху вачҳаху, ки агар эътимод дорӣ бар
ҳофизи Ҳақ, аз сари ин кӯшк худро дарандоз ва ҷавоб гуфтани
амирулмӯъминин ўро

Муртазоро гуфт рӯзе як ануд,
К-ӯ зи таъзими Худо оғаҳ набуд.
Бар сари бомеву қасре бас баланд:
«Ҳифзи Ҳақро воқифӣ, эй ҳушманд?»

Гуфт: «Оре, ӯ ҳафиз асту ғанӣ
Ҳастии моро зи тифливу манӣ».

Гуфт: «Худро андарафган, ҳин, зи бом,
Эътимоде кун ба ҳифзи Ҳақ тамом.

То яқин гардад маро иқони ту
В-эътиқоди хуби бобурҳони ту».

Пас амираш гуфт: «Хомӯш кун, бирав,

То нагардад ҷон-т з-ин ҷуръат гарав.

Кай расад мар бандаро, ки бо Худо

Озмоиш пеш орад з-ибтило?

Бандаро кай захира бошад, к-аз фузул

Имтиҳони Ҳақ кунад, эй гичи гӯл!

Он Худоро мерасад к-ӯ имтиҳон

Пеш орад ҳар даме бо бандагон.

То ба мо моро намояд ошкор,

Ки чӣ дорем аз ақида дар сирор.

Ҳеч Одам гуфт Ҳақро, ки туро

Имтиҳон кардам дар ин ҷурму хато.

То бибинам ғояти ҳилмат, шаҳо,

Аҳ, киро бошад маҷоли ин? Киро?

Ақли ту азбаски омад хирасар,

Ҳаст узрат аз гуноҳи ту батар.

Он ки ӯ афрошт сақфи осмон,

Ту чӣ донӣ кардан ўро имтиҳон?

Эй надониста ту шарру хайрро,
Имтиҳон худро кун, он гаҳ ғайрро.
Имтиҳони худ чу кардӣ, эй фалон,
Фориғ оӣ з-имтиҳони дигарон.
Чун бидонистӣ, ки шаккардонай,
Пас бидонӣ, к-аҳли шаккархонай.
Пас бидон, бе имтиҳоне, ки Илоҳ
Шаккаре нафристадат ночойгоҳ.
Ин бидон, бе имтиҳон аз илми шоҳ
Чун сарӣ, нафристадат дар пойгоҳ.
Ҳеч оқил афганад дурри самин,
Дар миёни мустароҳе пурчамин?
З-он ки гандумро ҳакими огаҳе
Ҳеч нафристад ба анбори қаҳе.
Шайхро, ки пешвову раҳбар аст,
Гар муриде имтиҳон кард, ӯ хар аст.
Имтиҳонаш гар кунӣ дар роҳи дин,
Ҳам ту гардӣ мумтаҳан, эй беяқин!
Чуръату чаҳлат шавад урёну фош,
ӯ бараҳна кай шавад з-он ифтигош?
Гар биёяд зарра, санҷад кӯхро,
Бардарад з-он кӯҳ тарозуш, эй фато!
К-аз қиёси худ тарозу метанад,
Марди Ҳақро дар тарозу мекунад.
Чун нагунҷад ӯ ба мизони хирад,
Пас тарозуи хирадро бардарад.
Имтиҳон ҳамчун тасарруф дон дар ӯ,
Ту тасарруф бар чунон шохе маҷӯ.
Чӣ тасарруф кард хоҳад нақшҳо
Бар чунон наққош баҳри ибтило?
Имтиҳоне гар бидонисту бидид,
Не ки ҳам наққош он бар вай кашид?
Чӣ қадар бошад худ ин сурат, ки ҳаст,
Пеш суратҳо, ки дар илми вай аст?
Васвасай ин имтиҳон, чун омадат,
Бахти бад дон, к-омаду гардан задат.
Чун чунин васвос дидӣ, зуд-зуд

Бо Худо гарду даро андар сучуд.
Сачдагахро тар кун аз ашки равон,
К-эй Худо! Ту вораҳонам з-ин гумон.
Он замон, к-ит имтиҳон матлуб шуд,
Масҷиди дини ту пурхарруб шуд.

Қиссаи масҷиди Ақсо ва Харруб ва азм кардани Довуд алайҳиссалом пеш аз
Сулаймон алайҳиссалом бар бинои он масҷид
Чун даромад азми довудӣ ба танг,
Ки бисозад масҷиди Ақсо ба санг.
Ваҳй кардаш Ҳақ, ки тарки ин бихон,
Ки зи дастат барнаёяд ин макон.
Нест дар тақдири мо он ки ту ин
Масҷиди Ақсо барорӣ, эй гузин!
Гуфт: «Чурмам чист, эй донои роз,
Ки маро гӯйӣ, ки масҷидро масоз?
Гуфт: «Бе чурме ту хунҳо кардаӣ,
Хуни мазлумон ба гардан бурдаӣ.
Ки зи овози ту халқе бешумор
Чон бидоданду шуданд онро шикор.
Хун басте рафтаст бар овози ту,
Бар садои хуби ҷонпардозии ту».
Гуфт: «Мағлуби ту будам, масти ту,
Дасти ман барбаста буд аз дасти ту.
На ки ҳар мағлуби шаҳ марҳум буд?
На ки «ғал-мағлубу ка-л-маъдум буд?»
Гуфт: «Ин мағлуб маъдумест, к-ӯ
Ҷуз ба нисбат нест маъдум, «айқину».
Инчунин маъдум, к-ӯ аз хеш рафт,
Беҳтарини ҳастҳо афтоду зафт.
ӯ ба нисбат бо сифоти Ҳақ фаност,
Дар ҳақиқат дар фано ӯро бақост.
Ҷумлаи арвоҳ дар тадбири ӯст,
Ҷумлаи ашбоҳ ҳам дар тири ӯст.
Он кӣ ӯ мағлуб андар лутфи мост,
Нест музтар, балки мухтори валост.
Мунтаҳои ихтиёр он аст х(в)ад,

Ки ихтиёраш гардад ин чо муфтақад.
Ихтиёро набудӣ чошнӣ,
Гар нагаштӣ охир ӯ маҳв аз манӣ.
Дар чаҳон гар луқмаву гар шарбат аст,
Лаззати ӯ фаръи маҳви лаззат аст.
Гарчи аз лаззот бетаъсир шуд,
Лаззате буд ӯву лаззатгир шуд.

Шарҳи «иннама л-мӯъминуна ихватун ва-л-уламоу канафсин воҳидатин», хосса иттиҳоди Довуд ва Сулаймон ва соири анбиё алайҳимуссалом, ки агар яке аз эшонро мункир шавӣ, имон ба ҳеч набӣ дуруст набошад ва ин аломати иттиҳод аст, ки як хона аз ҳазорон хона вайрон кунӣ он ҳама вайрон шавад ва як девор қоим намонад, ки «ло туфарриқу байна аҳадин минҳум ва-л-оқилу якфиҳи-л-ишорату», ин худ аз ишорат гузашт
Гарчи барн-ояд ба чаҳду зӯри ту,
Лек масҷидро барорад пури ту.
Кардаи ӯ кардаи туст, эй ҳақим!
Мӯъминонро иттисоле дон қадим.
Мӯъминон маъдуд, лек имон яке,
Ҷисмашон маъдуд, лекин қон яке.
Ғайри фаҳму қон, ки дар гову хар аст,
Одамиро ақл қоне дигар аст.
Боз ғайри қону ақли одамӣ
Ҳаст қоне дар валии ондамӣ.
Қони ҳайвонӣ надорад иттиҳод,
Ту маҷӯ ин иттиҳод аз рӯҳи бод.
Гар хурад ин нон, нагардад сер он
В-ар кашад бор ин, нагардад ӯ гарон.
Балки ин шодӣ кунад аз марги ӯ,
Аз ҳасад мирад, чу бинад барги ӯ.
Қони гурғону сагон ҳар як ҷудост,
Муттаҳид қонҳои шерони Худост.
Ҷамъ гуфтад қонҳошон ман ба исм,
К-он яке қон сад бувад нисбат ба қисм.
Ҷамчу он як нури хуршеди само,
Сад бувад нисбат ба саҳни хонаҳо.
Лек як бошад ҳама анворашон,

Чунки баргирӣ ту девор аз миён.
Чун намонад хонаҳоро қоида,
Мӯъминон монанд нафси воҳида.
Фарқу ишколот ояд з-ин мақол,
З-он ки набвад мисл, ин бошад мисол.
Фарқҳо беҳад бувад аз шахси шер
То ба шахси одамизоди далер.
Лек дар вақти мисол, эй хушназар,
Иттиҳод аз рӯи чонбозӣ нигар,
К-он далер охир мисоли шер буд,
Нест мисли шер дар чумлай худуд.
Муттаҳид нақше надорад ин саро,
То ки мисле вонамоям ман туро.
Ҳам мисоли ноқисе даст оварам,
То зи ҳайронӣ хирадро вохарам.
Шаб ба ҳар хона чароғе мениҳанд,
То ба нури он зи зулмат мераҳанд.
Он чароғ ин тан бувад, нураш чу қон,
Ҳаст мӯҳтоҷи қатилу ину он.
Он чароғи шашфатилай он ҳавос,
Чумлагӣ бар хобу хур дорад асос.
Беҳуру беҳоб назяд ним дам,
Бо хуру бо хоб назяд низ ҳам.
Бе фатилу равғанаш набвад бақо,
Бо фатилу равған, ӯ ҳам бевафо.
З-он ки нури иллатияш марг чувт,
Чун зияд? Ки рӯзи равшан марги ӯст.
Чумла ҳисҳои башар ҳам бебақост,
З-он ки пеши нури рӯзи ҳашр «ло»-ст.
Нури ҳиссу қони бобоёни мо
Нест кулӣ фониву «ло» чун гиё.
Лек монанди ситора-в моҳтоб
Чумла маҳванд аз шуоъи офтоб.
Ончунон ки сӯзу дарди захми кайк
Маҳв гардад, чун дарояд мор «илайк».
Ончунон ки уд андар об част,
То дар об аз захми занбӯрон бираст.

Мекунад занбӯр бар боло тавоф,
Чун барорад сар, надорандаш муоф.
Об зикри Ҳаққу занбӯр ин замон
Ҳаст ёди он фалона в-он фалон.
Дам ба хур дар оби зикру сабр кун,
То раҳӣ аз фикру васвоси кухун.
Баъд аз он ту табъи он оби сафо
Худ бигирӣ чумлағӣ сар то ба по.
Ончунон к-аз об он занбӯри шар
Мегурезад, аз ту ҳам гирад ҳазар.
Баъд аз он хоҳӣ ту дур аз об бош,
Ки ба сир ҳамтабъи обӣ хоҷатош!
Бас касоне, к-аз ҷаҳон бигзаштаанд,
«Ло» наянду дар сифот оғуштаанд.
Дар сифоти Ҳақ сифоти чумлашон
Ҳамчу ахтар пеши он хур бенишон.
Гар зи Қуръон нақл хоҳӣ, эй ҳарун!
Хон «ҷамеъун хум ладаино муҳзарун».
«Мӯъзарун маъдум» набвад, нек бин,
То бақои рӯхҳо донӣ яқин.
Рӯҳи маҳчуб аз бақо бас дар азоб,
Рӯҳи восил дар бақо, пок аз ҳиҷоб.
З-ин чароғи ҳисси ҳайвон ал-мурод
Гуфтамаат ҳон, то начӯйӣ иттиҳод.
Рӯҳи худро муттасил кун, эй фалон,
Зуд бо арвоҳи қудси соликон.
Сад чароғат ар муранд, ар бистанд,
Пас чудоанду ягона нестанд.
З-он ҳама ҷанганд ин асҳоби мо,
Ҷанг кас нашнид андар анбиё.
З-он ки нури анбиё хуршед буд,
Нури ҳисси мо чароғу шамъу дуд.
Як бимирад, як бимонад то ба рӯз,
Як бувад пажмурда, дигар бофурӯз.
Ҷони ҳайвонӣ бувад ҳайӣ аз ғизо,
Ҳам бимирад ӯ ба ҳар неку бадо.
Гар бимирад ин чароғу тай шавад,

Хонаи ҳамсоя музлам кай шавад?
Нури ин хона чу бе ин ҳам бапост,
Пас чароғи ҳисси ҳар хона ҷудост.
Ин мисоли ҷони ҳайвонӣ бувад,
На мисоли ҷони раббонӣ бувад.
Боз аз ҳиндуи шаб чун моҳ зод,
Дар сари ҳар равзана нуре фитод.
Нури он сад хонаро ту як шумар,
Ки намонад нури ин бе он дигар.
То бувад хуршеди тобон бар уфук
Ҳаст дар ҳар хона нури ӯ қунуқ.
Боз чун хуршеди ҷон офил шавад,
Нури ҷумла хонаҳо зоил шавад.
Ин мисоли нур омад, мисл не,
Мар туро ҳодӣ, адӯро раҳзана.
Бар мисоли анкабут он зиштхӯ
Пардаҳои гандаро барбофад ӯ.
Аз луоби хеш пардаи нур кард,
Дидаи идроки худро кӯр кард.
Гардани асб ар бигирад, бархурад
В-ар бигирад пош, бистонад лагад.
Кам нишин бар асби тавсан белагом,
Ақду динро пешво кун, вассалом.
Андар ин оҳанг мангар сусту паст,
К-андар ин раҳ сабру шиққи анфус аст.

Бақияи қиссаи бинои масҷиди Ақсо
Чун Сулаймон кард оғози бино,
Пок чун Каъба, ҳумоюн чун Мино.
Дар биноаш дида мешуд карру фар,
Не фусурда чун биноҳои дигар.
Дар бино ҳар санг, к-аз кӯҳ месукуст,
Фош «сарубӣ» ҳамегуфт аз нахуст.
Ҳамчу аз обу гили одамкада
Нур з-оҳакпораҳо тобон шуда.
Санг бе ҳаммол оянда шуда
В-он дару деворҳо зинда шуда.

Ҳақ ҳамегӯяд, ки девори биҳишт
Нест чун деворҳо бечону зишт.
Чун дару девори тан бо оғаҳист,
Зинда бошад хона, чун шоҳаншаҳест.
Ҳам дарахту мева, ҳам оби зулол,
Бо биҳиште дар ҳадису дар мақол.
З-он ки ҷаннатро на з-олат бастаанд,
Балки аз аъмолу нийят бастаанд.
Ин бино з-обу гили мурда будаст
В-он бино аз тоати зинда шудаст.
Ин ба асли хеш монад пурхалал
В-он ба асли худ, ки илм асту амал.
Ҳам сариру қасру ҳам тоҷу сиёб
Бо биҳиште дар суолу дар ҷавоб.
Фарш бефаррош печида шавад,
Хона бе микнос рӯбида шавад.
Хонаи дил бин, зи ғам жӯлида шуд,
Беканос аз тавбае рӯбида шуд.
Тахти ӯ сайёр, беҳаммол шуд,
Ҳалқабу дар мутрибу қаввол шуд.
Ҳаст дар дил зиндагӣ дорулхулуд,
Дар забонам чун намеояд, чӣ суд?
Чун Сулаймон даршудӣ ҳар бомдод
Масҷид- андар баҳри иршоди ибод,
Панд додӣ гаҳ ба гуфту лаҳну соз,
Гаҳ ба феъл, аънӣ рукӯе ё намоз.
Панди феълӣ халқро ҷаззобтар,
Ки расад дар ҷони ҳар богӯшу қар.
Андар он ваҳми амири кам бувад,
Дар ҳашам таъсири он муҳкам бувад.

Қиссаи оғози хилофати Усмон, разийаллоҳу анҳу ва хутбаи вай дар баёни он ки
носеҳи фаъол ба феъл беҳ аз носеҳи қаввол ба қавл
Қиссаи Усмон, ки бар минбар бирафт,
Чун халофат ёфт, биштобид тафт.
Минбари меҳтар, ки сепоя будаст,
Рафт Бӯбакру дувум поя нишаст.

Бар севум поя Умар дар даври хеш
Аз барои ҳурмати ислому кеш.
Даври Усмон омад ӯ болои тахт,
Бар шуду биншаст он маҳмудбахт.
Пас суолаш кард шахсе булфузул,
К-он ду наншастанд бар ҷойи расул.
Пас ту чун ҷустӣ аз эшон бартарӣ?
Чун ба рутбат ту зи эшон камтарӣ.
Гуфт: «Агар пояй севумро биспарам,
Ваҳм ояд, ки мисоли Уммарам.
Бар дувум поя шавам ман ҷойчӯ,
Гӯй, Бӯбакр аст. Ин ҳам мисли ӯ.
Ҳаст ин поя мақоми Мустафо,
Ваҳми мисле нест бо он шаҳ маро».
Баъд аз он бар ҷойи хутба он вадуд
То ба қурби аср лаб хомӯш буд.
Заҳра на касро, ки гӯяд ҳин, бихон,
Ё бурун ояд зи масҷид он замон.
Ҳайбате биншаста буд бар хосу ом,
Пур шуда нури Худо он сахну бом.
Ҳар кӣ бино, нозири нураш будӣ,
Кӯр з-он хуршед ҳам гарм омадӣ.
Пас зи гармӣ фаҳм кардӣ чашмкӯр,
Ки баромад офтобе бефутур.
Лек ин гармӣ гушояд дидаро,
То бибинад айни ҳар бишнидаро.
Гармияшро зучратеву ҳолате,
З-он табиш дилро гушоде, фусхате.
Кӯр чун шуд гарм аз нури қидам,
Аз фараҳ гӯяд, ки ман бино шудам.
Сахт хуш мастӣ вале, эй булҳасан,
Порае роҳ аст то бино шудан.
Ин насиби кӯр бошад з-офтоб,
Сад чунин, «валлоҳу аълам би-с-савоб».
В-он ки ӯ он нурро бино бувад,
Шарҳи ӯ кай кори Бӯсино бувад?
В-ар шавад садтӯ, ки бошад ин забон,

Ки бичунбонад ба каф пардаи аён?
Вой бар вай, гар бисояд пардаро,
Теги аллоҳи кунад дасташ чудо.
Даст чӣ бвад? Худ сарашро барканад,
Он саре, к-аз чаҳл сарҳо мекунад.
Ин ба тақдири сухан гуфтаи туро
В-арна худ дасташ кучову он кучо?
Холаро хоя будӣ холу шудӣ,
Ин ба тақдир омадаст, ар ӯ будӣ.
Аз забон то чашм, к-ӯ пок аз шак аст,
Сад ҳазоронсола гӯям, андак аст.
Ҳин, машав навмед, нур аз осмон
Ҳақ чу хоҳад, мерасад дар як замон.
Сад асар дар конҳо аз ахтарон
Мерасонад қудраташ дар ҳар замон.
Ахтари гардун зуламро носих аст,
Ахтари Ҳақ дар сифоташ росих аст.
Чархи понсадсола роҳ, эй мустабин,
Дар асар наздик омад бо замин.
Се ҳазорон солу понсад то Зухал
Дам ба дам хосияташ орад амал.
Дарҳамаш орад чу соя дар иёб,
Тӯли соя чист пеши офтоб?
В-аз нуфуси поки ахтарваш мадад
Сӯйи ахтарҳои гардун мерасад.
Зоҳири он ахтарон қаввоми мо,
Ботини мо гашта қаввоми само.

Дар баёни он ки ҳукамо гӯянд одамӣ олами суғрост ва ҳукамои илоҳӣ гӯянд,
одамӣ олами куброст, зеро он илми ҳукамо бар сурати одамӣ мақсур бувад ва
илми ин ҳукамо дар ҳақиқати ҳақиқати одамӣ мавсул бувад

Пас, ба сурат олами асгар туй,
Пас, ба маънӣ олами акбар туй.
Зоҳиран он шох асли мева аст,
Ботинан баҳри самар шуд шох ҳаст.
Гар набудӣ майлу уммеди самар,
Кай нишондӣ боғбон беҳи шаҷар?

Пас ба маънӣ он шаҷар аз мева зод,
Гар ба сурат аз шаҷар будаш валод.
Мустафо з-ин гуфт, к-одам в-анбиё
Халфи ман бошанд дар зери ливо.
Баҳри ин фармудааст он зӯфунун,
Рамзи «наҳну-л-охируна-с-собиқун».
Гар ба сурат ман зи Одам зодаам,
Ман ба маънӣ ҷадди ҷадд афтодаам.
Гар барои ман будаш сачдай малак
В-аз пайи ман рафт бар ҳафтум фалак.
Пас зи ман зойид дар маънӣ падар,
Пас зи мева зод дар маънӣ шаҷар.
Аввали фикр охир омад дар амал,
Хоса фикре, к-ӯ бувад васфи азал.
Ҳосил андар як замон аз осмон
Меравад, меояд эдар корвон.
Нест бар ин корвон ин раҳ дароз,
Кай мафоза зафт ояд бо муфоз?
Дил ба Каъба меравад дар ҳар замон,
Ҷисм табъи дил бигирад з-имтинон.
Ин дарозу кӯтаҳӣ мар ҷисмрост,
Чӣ дарозу кӯтаҳ он ҷо ки Худост?
Чун Худо мар ҷисмро табдил кард,
Рафтаниш бе фарсаҳу бе мил кард.
Сад умед аст ин замон, бардор гом,
Ошиқона, эй фато, «Халлилкалом».
Гарчи пилай чашм бар ҳам мезанӣ,
Дар сафина хуфтаӣ, раҳ мекунӣ.

Тафсири ин ҳадис, ки «амалу уммати камасали сафинати Нӯҳин, ман тамассака
биҳо, наҷо ва ман таҳаллафа анҳо, ғариқа»

Баҳри ин фармуд пайғамбар, ки ман
Ҳамчу киштиям ба тӯфони заман.
Мову асҳобам чу он киштии Нӯҳ,
Ҳар кӣ даст андарзанад, ёбад футӯҳ.
Чунки бо шайхӣ ту, дур аз зиштиӣ,
Рӯзу шаб сайёриву дар киштиӣ.

Дар паноҳи ҷони ҷонбахше тувӣ,
Кишти – андар хуфтаӣ, раҳ меравӣ.
Маскул аз пайғамбари айёми хеш,
Такия кам кун бар фану бар гоми хеш.
Гарчи шерӣ, чун равӣ раҳ бедалел,
Хеш бину дар залолу залис,
Ҳин, мапар илло, ки бо парҳои шайх,
То бибинӣ авну лашкарҳои шайх.
Як замоне мавҷи лутфаш боли туст,
Оташи қаҳраш даме ҳаммоли туст.
Қаҳри ӯро зидди лутфаш кам шумар,
Иттиҳоди ҳар ду бин андар асар.
Як замон чун хок сабзат мекунад,
Як замон пурбоду габзат мекунад.
Ҷисми орифро диҳад васфи ҷамод,
То бар ӯ рӯяд гулу насрини шод.
Лек ӯ бинад, набинад ғайри ӯ,
Ҷуз ба мағзи пок надҳад худд бӯ.
Мағзро холи кун аз инкори ёр,
То ки райҳон ёбад аз гулзори ёр.
То биёбӣ бӯи худд аз ёри ман,
Чун Муҳаммад бӯи раҳмон аз Яман.
Дар сафи меъроҷиён гар бистӣ,
Чун буроқат баркашоннад, нестӣ.
На чу меъроҷи замин то қамар,
Балки чу меъроҷи килке то шакар.
На чун меъроҷи бухоре то само,
Бал чун меъроҷи ҷанине то нуҳо.
Хуш буроқе гашт хинги нестӣ,
Сӯи ҳастӣ орад, гар нестӣ.
Кӯху дарёҳо сумаш мас мекунад,
То ҷаҳони ҳиссро пас мекунад.
По бикаш дар киштиву мерав равон
Чун сӯи маъшуқи ҷон, ҷони равон.
Даст наву пой на, рав то қидам,
Онҷунон ки тохт ҷонҳо аз адам.
Бардаридӣ дар сухан пардаи қиёс,

Гар набудӣ самъи сомеъро нуъос.
Эй фалак, бар гуфти ӯ гавҳар бибор,
Аз ҷаҳони ӯ, ҷаҳоно, шарм дор.
Гар биборӣ, гавҳарат садто шавад,
Ҷомидат бинандаву гӯё шавад.
Пас нисоре карда бошӣ баҳри х(в)ад,
Чунки ҳар сармояи ту сад шавад.

Қиссаи ҳадя фиристодани Билқис аз шаҳри Сабо сӯйи Сулаймон алайҳиссалом
Ҳадяи Билқис чил астар будаст,
Бори онҳо ҷумла хишти зар будаст.
Чун ба саҳрои сулаймонӣ расид,
Фарши онро ҷумла зарри пухта дид.
Бар сари зар то чиҳил манзил биронд,
То ки зарро дар назар обе намонд.
Борҳо гуфтанд: «Зарро вобарем
Сӯйи маҳзан, мо чӣ бегор андарем.
Арсae, к-иш хок зарри даҳдаҳист,
Зар ба ҳадя бурдан он ҷо аблаҳист».
Эй бибурда ақл ҳадя то Илоҳ,
Ақл он ҷо камтар аст аз хоки роҳ.
Чун касоди ҳадя он ҷо шуд падид,
Шармсоришон ҳаме вопас кашид.
Боз гуфтанд: «Ар касоду ар раво,
Чист бар мо? Бандфармонем мо.
Гар зару гар хок моро бурданист,
Амри фармондеҳ баҷооварданист.
Гар бифармоян, ки вопас баред,
Ҳам ба фармон, тӯҳфаро боз оваред.
Ҳанда-ш омад, чун Сулаймон он бидид,
К-аз шумо ман кай талаб кардам сарид?
Ман намегӯям маро ҳадя диҳед,
Балки гуфтам лоиқи ҳадя шавед.
Ки маро аз ғайб нодир ҳадяҳост,
Ки башар онро наёрад низ хост.
Мепарастед ахтаре, к-ӯ зар кунад,
Рӯ ба ӯ оред, к-ӯ ахтар кунад.

Мепарастед офтоби чархро,
Хор карда ҷони олинархро.
Офтоб аз амри Ҳақ таббохи мост,
Аблаҳӣ бошад, ки гӯем ӯ Худост.
Офтобат гар бигирад, чун кунӣ?
Он сиёҳӣ з-ӯ ту чун берун кунӣ?
На ба даргоҳи Худо орей судоъ?
Ки сиёҳиро бибар, водех шуоъ.
Гар кушандат нимшаб, хуршед ку?
То бинолӣ ё амон хоҳӣ аз ӯ.
Ҳодисот ағлаб ба шаб воқеъ шавад
В-он замон маъбудӣ ту ғоиб бувад.
Сӯйи Ҳақ гар ростона хам шавӣ,
Вораҳӣ аз ахтарон, маҳрам шавӣ.
Чун шавӣ маҳрам, гушоям бо ту лаб,
То бибинӣ офтоби нимшаб.
Ҷуз равони пок ӯро шарқ на,
Дар тулӯъаш рӯзу шабро фарқ на.
Рӯз он бошад, ки ӯ шориқ шавад,
Шаб намонад шаб, чу ӯ бориқ шавад.
Чун намояд зарра пеши офтоб?
Ҳамчунон аст офтоб андар лубоб.
Офтоберо, ки рахшон мешавад,
Дида пешаш кунду ҳайрон мешавад.
Ҳамчу зарра бинияш дар нури арш,
Пеши нури беҳади мавфури арш.
Хору мискин бинӣ ӯро беқарор,
Дидаро қувват шуда аз кирдгор.
Кимийе, ки аз ӯ як маъсаре
Бар духон афтод, гашт он ахтаре.
Нодир иксире, ки аз вай ним тоб
Бар заломе зад, бикардаш офтоб.
Булачаб миногаре, к-аз як амал
Баст чандин хосиятро бар Зухал.
Боқӣ ахтарҳову гавҳарҳои ҷон,
Ҳам бар ин миқёс, эй толиб, бидон.
Дидаи ҳисси забуни офтоб,

Дидаи раббоние чӯву биёб.
То забун гардад ба пеши он назар
Шаъшаъоти офтоби бошарар.
К-он назар нуреву ин норе бувад,
Нор пеши нур бас торӣ бувад.

Каромоти нури шайх Абдуллоҳи Мағрибӣ, қаддасаллоҳу сирраҳу

Гуфт Абдуллоҳ шайхи мағрибӣ:

«Шаст сол аз шаб надидам ман шабе.

Ман надидам зулмате дар шаст сол
На ба рӯзу на ба шаб, на з-эътилол».

Сӯфиён гуфтанд: «Сидқи қоли ӯ

Шаб ҳамерафтем дар дунболи ӯ.

Дар биёбонҳои пур аз хору гав

ӯ чу моҳи бадр моро пешрав.

Рӯй пас нокарда мегуфтӣ ба шаб:

Ҳин! Гав омад, майл кун дар сӯйи чап.

Боз гуфтӣ баъди як дам сӯйи рост,

Майл кун, зеро ки хоре пеши пост.

Рӯз гаштӣ, пошро мо пойбӯс

Гаштаву пояш чу поҳои арӯс.

На зи хоку на зи гил бар вай асар,

На-з хароши хору осеби ҳаҷар».

Мағрибиро машриқӣ карда Худой,

Карда Мағрибро чу Машриқ нурзой.

Нури ин шамси шумусӣ форис аст,

Рӯз хосу омро ӯ ҳорис аст.

Чун набошад хорис он нури маҷид,

Ки ҳазорон офтоб орад падида.

Ту ба нури ӯ ҳамерав дар амон

Дар миёни аждаҳову каждумон.

Пеш-пешат меравад он нури пок,

Мекунад ҳар раҳзанеро чок-чок.

«Явма ло юхзи-н-набиййа» рост дон,

«Нуру ясъо байна айдихим» бихон.

Гарчи гардад дар қиёмат он фузун,

Аз Худо ин чо бихоҳед озмун.

К-ӯ бибахшад ҳам ба меғу ҳам ба моғ
Нури чон, «валлоху аълам билбалоғ».

Боз гардонидани Сулаймон алайҳиссалом расулони Билқисро бо он ҳадяҳо, ки оварда буданд, сӯйи Билқис ва даъват кардан Билқисро ба имон ва тарки офтобпарастӣ

Боз гардед, эй расулони хичил,
Зар шуморо, дил ба ман оред, дил.
Ин зари ман бар сари он зар ниҳед,
Кӯрии тан фарчи астарро диҳед.
Фарчи астар лоиқи ҳалқай зар аст,
Зарри ошиқ рӯйи зарди асфар аст.
Ки назаргоҳи Худованд аст он,
К-аз назарандози хуршед аст кон.
Ку назаргоҳи шуоъи офтоб
Ку назаргоҳи Худованди лубоб?
Аз гирифти ман зи чон испар кунед,
Гарчи акнун ҳам гирифтори манед.
Мурғи фитнай дона бар бом аст ӯ,
Паргушода, бастаи дом аст ӯ.
Чун ба дона дод ӯ дилро ба чон,
Ногирифта мар варо бигрифта дон.
Он назарҳо, ки ба дона мекунад,
Он гирех дон, к-ӯ ба по бармезанад.
Дона гӯяд: «Гар ту медуздӣ назар,
Ман ҳамедуздам зи ту сабру мақар».
Чун кашидат он назар андар паям,
Пас бидонӣ, к-аз ту ман ғофил наям.

Қиссаи атторе, ки санги тарозуи ӯ гили саршӯй буд ва дуздидани муштариин гилхор аз он гил ҳангоми санҷидани шакар дуздида пинҳон

Пеши атторе яке гилхор рафт,
То харад ублуди қанди хоси зафт.
Пас бари аттори таррори дудил,
Мавзеъи санги тарозу буд гил.
Гуфт: «Гил санги тарозуи ман аст,
Гар туро майли шакар бихридан аст».

Гуфт: «Ҳастам дар муҳимме қандчӯ,
Санги мизон ҳар чӣ хоҳӣ, бош гӯ».
Гуфт бо худ пеши он ки гилх(в)ар аст,
Санг чӣ бвад? Гил накӯтар аз зар аст.
Ҳамчу он даллола, ки гуфт: «Эй писар,
Наварӯсе ёфтам бас хубфар.
Сахт зебо, лек ҳам як чиз ҳаст,
К-он сатира духтари ҳалвогар аст».
Гуфт: «Беҳтар инчунин худ гар бувад,
Духтари ӯ чарбу ширинтар бувад.
Гар надорӣ сангу сангат аз гил аст,
Ин беҳу беҳ, гил маро мевай дил аст».
Андар он каффай тарозу з-эътидод
ӯ ба ҷойи санг он гилро ниҳод.
Пас барои каффаи дигар ба даст
Ҳам ба қадри он шакарро мешикаст.
Чун набудаш тешае, ӯ дер монд,
Муштариро мунтазир он ҷо нишонд.
Рӯяш он сӯ буд, гилхур ношигифт,
Гил аз ӯ пӯшида дуздидан гирифт.
Тарс-тарсон, ки набояд ногаҳон
Чашми ӯ бар ман фитад аз имтиҳон.
Дид атгор ону худ машғул кард,
Ки фузунтар дузд, ҳин, эй рӯйзард!
Гар бидуздӣ в-аз гили ман мебарӣ,
Рав, ки ҳам аз паҳлуи худ мех(в)арӣ.
Ту ҳаметарсӣ зи маң, лек аз харӣ
Ман ҳаметарсам, ки ту камтар х(в)арӣ.
Гарчи машғулам, чунон аҳмақ наям,
Ки шакар афзун кашӣ ту аз наям.
Чун бибинӣ мар шакарро з-озмуд,
Пас бидонӣ, аҳмаку ғофил кӣ буд.
Мурғ з-он дона назар хуш мекунад,
Дона ҳам аз дур роҳаш мезанад,
К-аз зинои чашм хатте мебарӣ,
На кабоб аз паҳлуӣ худ мех(в)арӣ?
Ин назар аз дур чун тир асту сам,

Ишқат афзун мешавад, сабри ту кам.
Моли дунё доми мурғони заъиф,
Мулки уқбо доми мурғони шариф.
То бад-ин мулке, ки ў дом аст жарф,
Дар шикор оранд мурғони шигарф.
Ман Сулаймон менахоҳам мулкатон,
Балки ман бирҳонам аз ҳар ҳулкатон.
К-ин замон ҳастед худ мамлуки мулк,
Молики мулк он ки бичҳид ў зи ҳулк.
Божгуна, эй асири ин ҷаҳон,
Номи худ кардӣ амири ин ҷаҳон.
Эй ту бандай ин ҷаҳон, маҳбусҷон,
Чанд гӯйӣ хешро хоҷай ҷаҳон?

Дилдорӣ кардан ва навохтани Сулаймон алайҳиссалом мар он расулонро ва дафъи ваҳшату озор аз дили эшон ва узри қабул нокардани ҳадя шарҳ кардан бо эшон

Эй расулон, мефиристамтон расул,
Радди ман беҳтар шуморо аз қабул.
Пеши Билқис он чӣ дидет аз аҷаб,
Бозгӯед аз биёбони заҳаб,
То бидонад, ки ба зар томеъ наем,
Мо зар аз зарофарин овардаем.
Он ки гар хоҳад, ҳама хоки замин
Сар ба сар зар гардаду дурри самин.
Ҳақ барои он кунад, эй заргузин,
Рӯзи маҳшар ин заминро нуқрагин.
Фориғем аз зар, ки мо бас пурфанем,
Хокиёнро сар ба сар заррин кунем.
Аз шумо кай кудяи зар мекунем?
Мо шуморо кимиёгар мекунем.
Тарки он гиред, гар мулки Сабост,
Ки буруни обу гил бас мулкҳост.
Тахтабанд аст, он ки тахташ хондаӣ,
Садр пиндориву бар дар мондаӣ.
Подшоҳӣ нестат бар риши х(в)ад,
Подшоҳӣ чун кунӣ бар неку бад?

Бе муроди ту шавад ришат сапед,
Шарм дор аз риши худ, эй кажумед!
Моликулмулк аст ҳар, к-иш сар ниҳад,
Бе ҷаҳони хок сад мулкаш диҳад.
Лек завқи сачдае пеши Худо
Хуштар ояд аз дусад давлат туро.
Пас бинолӣ, ки нахоҳам мулкҳо,
Мулки он сачда мусаллам кун маро.
Подшоҳони ҷаҳон аз бадрағӣ
Бӯ набурданд аз шароби бандағӣ.
В-арна адҳамвор саргардону данг
Мулкро барҳам задандӣ бедиранг.
Лек Ҳақ баҳри суботи ин ҷаҳон
Мӯҳрашон бинҳод бар чашму даҳон.
То шавад ширин бар эшон тахту тоҷ,
Ки ситонем аз ҷаҳондорон хироч.
Аз хироч ар чамъ орей зар чу рег,
Охир он аз ту бимонад мурдарег.
Ҳамраҳи ҷонат нагардад мулку зар,
Зар бидех, сурма ситон баҳри назар.
То бибинӣ, к-ин ҷаҳон чоҳест танг,
Юсуфона он расан орей ба чанг.
То бигӯяд чун зи чоҳ оӣ ба бом,
Ҷон ки «ё бушроа ҳозо лӣ ғулом».
Ҳаст дар чоҳ инъикосоти назар,
Камтарин он ки намояд санги зар.
Вақти бозӣ кӯдаконро з-ихтилол
Менамояд он хазафҳо зарру мол.
Орифонаш кимиёгар гаштаанд,
То ки шуд конҳо бари эшон нажанд.

Дидани дарвеш ҷамоати машоихро дар хоб ва дархост кардани рӯзии ҳалол бе
машғул шудан ба касб ва аз ибодат мондан ва иршоди эшон ӯро ва меваи талху
турши кӯҳӣ бар вай ширин шудан ба доди он машоих
Он яке дарвеш гуфт андар самар:
Хизриёнро ман бидидам хоб – дар.
Гуфтам эшонро, ки рӯзии ҳалол,

Аз кучо нӯшам, ки набвад он вубол?
Мар маро сӯйи кӯҳистон ронданд,
Меваҳо з-он беша меафшонданд,
Ки Худо ширин бикард он меваро
Дар даҳони ту ба ҳимматҳои мо.
Ҳин, бихур поку ҳалолу беҳисеб,
Бесудою нуқли болову нишеб.
Пас маро з-он ризқ нутқе рӯ намуд,
Завқи гуфти ман хирадҳо мерабуд.
Гуфтам ин фитна-ст, эй рабби ҷаҳон,
Бахшише деҳ аз ҳама халқон ниҳон.
Шуд сухан аз ман, дили хуш ёфтам,
Чун анор аз завқ мебишкофтам.
Гуфтам ар чизе набошад дар биҳишт
Ғайри ин шодӣ, ки дорам дар сиришт.
Ҳеч неъмат орзу н-ояд дигар,
З-ин напардозам ба ҷавзу найшакар.
Монда буд аз касб як-ду ҳаббаам,
Дӯхта дар остини чуббаам.

Ният кардани ӯ, ки ин зар бидиҳам бад-он ҳезумкаш, чун ман рӯзӣ ёфтам ба
каромоти машоих ва ранҷидани он ҳазумкаш аз замир ва нийяти ӯ
Он яке дарвеш ҳезум мекашид,
Хаставу монда зи беша даррасид.
Пас бигуфтам ман зи рӯзӣ фориғам,
З-ин сабаб аз баҳри ризқам нест ғам.
Меваи макрӯҳ бар ман хуш шудааст,
Ризқи хосе ҷисмиро омад ба даст.
Чунки ман фориғ шудастам аз гулӯ,
Ҳаббае чанд аст, ин бидҳам бад-ӯ.
Бидҳам ин зарро бад-ин таклифкаш,
То ду-се рӯзак шавад аз қут х(в)аш.
Худ замирамо ҳамедонист ӯ,
З-он ки шамъаш дошт нур аз шамъи ҳу.
Буд пешаш сирри ҳар андешае
Чун чароғе дар даруни шишае.
Ҳеч пинҳон менашуд аз вай замир,

Буд бар мазмуни дилхо ӯ амир.
Пас ҳамемунгид бо худ зери лаб
Дар ҷавоби фикратам он булаҷаб.
Ки чунин андешӣ аз баҳри мулук?
«Кайфа талқа-р-ризқа ин лам ярзуқук?»
Ман намекардам суханро фаҳм, лек
Бар дилам мезад итобаш нек-нек.
Сӯйи ман омад, ба ҳайбат ҳамчу шер,
Танги ҳезумро зи худ бинҳод зер.
Партави ҳоле, ки ӯ ҳезум ниҳод,
Ларза бар ҳар ҳафт узви ман фитод.
Гуфт: «Ё раб! Гар туро хосон ҳайанд,
Ки муборақдаъвату фаррухпайанд.
Лутфи ту хоҳам, ки миногар шавад,
Ин замон ин танги ҳезум зар шавад».
Дарзамон дидам, ки зар шуд ҳезумаш,
Ҳамчу оташ бар замин метофт х(в)аш.
Ман дар он беҳуд шудам то дергах,
Чунки бо хеш омадам ман аз валаҳ.
Баъд аз он гуфт: «Эй Худо, гар он кибор
Бас ғаюранду гурезон з-иштиҳор,
Боз инро банди ҳезум соз зуд,
Бе таваққуф ҳам бар он ҳоле, ки буд».
Дарзамон ҳезум шуд он ағсони зар,
Маст шуд дар кори ӯ ақлу назар.
Баъд аз он бардошт ҳезумрову рафт,
Сӯйи шаҳр аз пеши ман ӯ тезу тафт.
Хостам то аз пайи он шаҳ равам,
Пурсам аз вай мушкилоту бишнавам.
Баста кард он ҳайбати ӯ мар маро,
Пеши хосон раҳ набошад омаро.
В-ар касеро раҳ шавад, гӯ сар фишон,
К-он бувад аз раҳмату аз ҷазбашон.
Пас ғанимат дор он тавфиқро,
Чун биёбӣ сӯҳбати сиддиқро.
На чу он аблаҳ, ки ёбад қурби шоҳ,
Саҳлу осон дарфитад он дам зи роҳ.

Чун зи қурбонӣ диҳандаш бештар,
Пас бигӯяд рони гов аст ин магар?
Нест ин аз рони нов, эй муфтарӣ!
Рони говат менамояд аз харӣ.
Базли шоҳонаст ин бе ришвате,
Бахшиши маҳз аст ин аз раҳмате.

Таҳризи Сулаймон алайҳиссалом мар расулонро бар таъчил ба ҳичрати
Билқис баҳри имон
Ҳамчунон ки шаҳ Сулаймон дар набард
Ҷазби хайлу лашкари Билқис кард,
Ки биед, эй азизон, зуд-зуд,
Ки баромад мавҷҳо аз баҳри ҷуд.
Сӯйи соҳил мефишонад бехатар,
Ҷӯши мавҷаш ҳар замоне сад гуҳар.
Ас-сало гуфтем, эй аҳли рашод,
К-ин замон ризвон дари ҷаннат гушод.
Пас Сулаймон гуфт: «Эй пайкон. равед
Сӯйи Билқису бад-ин дин бигравед».
Пас бигӯедаш биё ин ҷо тамом,
Зуд, к- «инналлоҳа ядъу би-с-салом».
Ҳин, биё, эй толиби давлат, шитоб,
Ки футӯҳ аст ин замону фатҳи боб.
Эй ки ту толиб найӣ, ту ҳам биё,
То талаб ёбӣ аз ин ёри вафо.

Сабаби ҳичрати Иброҳими Адҳам қаддасаллоҳу сирраҳу ва тарки мулки
Хуросон
Мулк бар ҳам зан ту адҳамвор зуд,
То бибинӣ ҳамчу ӯ мулки хулуд.
Хуфта буд он шаҳ шабона бар сарир,
Ҳорисон бар бом андар доругир.
Қасди шаҳ аз ҳорисон, он ҳам набуд,
Ки кунад з-он дафъи дуздону рунуд.
ӯ ҳамедонист, к-он к-ӯ одил аст,
Фориғ аст аз воқеъа, оминдил аст.
Адл бошад посбони комҳо,

На ба шаб чӯбакзанон бар бомҳо.
Лек буд мақсудаш аз бонги рубоб
Ҳамчу муштоқон хаёли он хитоб.
Нолаи сурнову таҳдиди духул,
Чиз кай монад бад-он ноқури кул.
Пас ҳакимон гуфтаанд, ин лаҳнҳо
Аз давори чарх бигрифтем мо.
Бонги гардишҳои чарх аст, ин ки халқ
Месарояндаш ба танбуру ба халқ.
Мӯъминон гӯянд, к-осори биҳишт
Нағз гардонид ҳар овози зишт.
Мо ҳама аҷзои Одам будаем,
Дар биҳишт он лаҳнҳо бишнудаем.
Гарчи бар мо рехт обу гил шаке,
Ёдамон омад аз онҳо чизаке.
Лек чун омехт бо хоки кураб,
Кай диҳанд ин зеру ин бам он тараб?
Об чун омехт бо бавлу кумиз,
Гашт з-омезиш мизочаш талху тез.
Чиз кай аз об ҳасташ дар ҷасад,
Бавл гираш, оташеро мекушад.
Гар наҷис шуд об, ин табъаш бимонд,
К-оташи ғамро ба табъи худ нишонд.
Пас ғизои ошиқон омад самоъ,
Ки дар ӯ бошад хаёли иҷтимоъ.
Қуввате гирад хаёлотии замир,
Балки сурат гардад аз бонгу сафир.
Оташи ишқ аз навоҳо гашт тез,
Ҳамчунон ки оташи он ҷавз рез.

Ҳикояти он марди ташна, ки аз сари ҷавзбун ҷавз мерехт дар ҷӯйи об, ки дар
гав буд ва ба об намерасид, то ба афтодани ҷавз бонги об бишнавад ва ӯро чу
самоъи хуш бонги об андар тараб меовард
Дар нуғуле буд об, он ташна ронд,
Бар дарахти ҷавз, ҷавзе мефишонд.
Мефитод аз ҷавзбун ҷавз андар об,
Бонг меомад, ҳамедид ӯ хубоб.

Оқиле гуфташ, ки бигзор, эй фато!
Чавзҳо, худ ташнагӣ орад туро.
Бештар дар об меафтад самар,
Об дар пастист, аз ту дур-дар.
То ту аз боло фуруд оӣ базӯр,
Оби чӯяш бурда бошад то ба дур.
Гуфт: «Қасдам з-ин фишондан чавз нест,
Тезтар бингар, бар ин зоҳир маист.
Қасди ман он аст, к-ояд бонги об,
Ҳам бибинам бар сари об ин хубоб».
Ташнаро худ шуғл чӣ бвад дар ҷаҳон?
Гирди пойи ҳавз гаштан ҷовидон.
Гирди чӯву гирди обу бонги об
Ҳамчу ҳоҷӣ тоифи Каъбай савоб.
Ҳамчунон мақсуди ман з-ин маснавӣ,
Эй Зиёулҳақ Ҳусомуддин, тувӣ.
Маснавӣ андар фуруъу дар усул
Ҷумла они туст, кардастӣ қабул.
Дар қабул оранд шоҳон неку бад,
Чун қабул оранд, набвад беш рад.
Чун ниҳоле коштӣ, обаш бидех,
Чун гушодаш додаӣ, бигшо гирех.
Қасдам аз алфози ӯ рози ту аст,
Қасдам аз иншояш овози ту аст.
Пеши ман овозат овози Худост,
Ошиқ аз машуқ хошо, ки ҷудост.
Иттисоле бетакаййуф, биқиёс,
Ҳаст раббунносро бо ҷони нос.
Лек гуфтам носи ман наснос не,
Носи ғайри ҷони ҷон ишнос не.
Нос мардум бошаду ку мардумӣ?
Ту сари мардум надидастӣ думе.
«Мо рамайта из рамайта» хондаӣ,
Лек ҷисме дар таҷаззӣ мондаӣ.
Мулки ҷисматро чу Билқис, эй ғабӣ,
Тарк кун баҳри Сулаймони набӣ!
Мекунам лоҳавд, на аз гуфти хеш,

Балки аз васвоси он андешакеш.
К-ӯ хаёле мекунад дар гуфти ман,
Дар дил аз васвосу инкороти зан(н).
Мекунам лоҳавд, яъне чора нест,
Чун туро дар дил ба зиддам гуфтанист.
Чунки гуфти ман гирифтат дар гулӯ,
Ман хамуш кардам, ту они худ бигӯ.
Он яке нойии хуш най мезадаст,
Ногаҳон аз мақъадаш боде бичаст.
Нойро бар кун ниҳод ӯ, ки зи ман,
Гар ту беҳтар мезанӣ, бистон бизан».
Эй мусулмон! Худ адаб андар талаб,
Нест илло ҳамл аз ҳар беадаб.
Ҳар киро бинӣ, шикоят мекунад,
Ки фалон касрост табъу хӯйи бад.
Ин шикоятгар бидон, ки бадху аст,
Ки мар он бадхӯйро ӯ бадгу аст.
З-он ки хушхӯ он бувад, к-ӯ дар хумул,
Бошад аз бадхӯву бадтабъон ҳамул.
Лек дар шайх он гила з-амри Худост,
На пайи хашму мумороту ҳавост.
Он шикоят нест, ҳаст ислоҳи ҷон
Чун шикоят кардани пайғамбарон.
Ноҳамулий анбиё аз амр дон
В-арна ҳаммол аст бадро ҳилмашон.
Табъро куштанд дар ҳамли бадӣ,
Ноҳамулӣ гар бувад, ҳаст эзадӣ.
Эй Сулаймон, дар миёни зоғу боз,
Ҳилми Ҳақ шав, бо ҳама мурғон бисоз.
Эй дусад Билқис ҳилматро забун,
К- «ихди қавми иннаҳум ло яъламун».

Таҳдид фиристодани Сулаймон алайҳиссалом пеши Билқис, ки исрор
маяндеш бар ширк ва таъхир макун
Ҳин, биё Билқис в-арна бад шавад,
Лашкарат хасмат шавад, муртад шавад.
Пардадори ту даратро барканад,

Ҷони ту бо ту ба ҷон хасмӣ кунад.
Ҷумла зарроти замину осмон
Лашкари ҳаққанд гоҳи имтиҳон.
Бодро дидӣ, ки бо одон ҷӣ кард?
Обро дидӣ, ки дар тӯфон ҷӣ кард?
Он ҷӣ бар Фиръавн зад он баҳри кин
В-он ҷӣ бо Қорун намудааст ин замин.
В-он ҷӣ он бобил бо он пил кард
В-он ҷӣ пашша каллаи Намруд х(в)ард.
В-он кӣ санг андохт Довуде ба даст,
Гашт шашсад пораву лашкар шикаст.
Санг меборид бар аъдои Лут,
То ки дар оби сияҳ хӯрданд ғут.
Гар бигӯям аз ҷамодоти ҷаҳон
Оқилона ёрии пайғамбарон.
Маснавӣ чандон шавад, ки чил шутур
Гар кашад, оқиз шавад аз бори пур.
Даст бар кофир гувоҳӣ медиҳад,
Лашкари Ҳақ мешавад, сар мениҳад.
Эй намуда зидди Ҳақ дар феъл дарс,
Дар миёни лашкари ӯйӣ, битарс.
Ҷузв-ҷузват лашкари ӯ дар вифоқ,
Мар туро акнун мутеъанд аз нифоқ.
Гар бигӯяд чашмро, к-ӯро фишор
Дарди чашм аз ту барорад сад димор.
В-ар ба дандон гӯяд ӯ бинмо вабол,
Пас бибинӣ ту зи дандон гӯшмол.
Боз кун тибро, бихон «бобу-л-ъилал»,
То бибинӣ лашкари танро амал.
Ҷунки ҷони ҷони ҳар чизе вай аст,
Душманӣ бо ҷони ҷон осон кай аст?
Худ раҳо кун лашкари деу парӣ,
К-аз миёни ҷон кунандам сафдарӣ.
Мулкро бигзор Билқис аз нахуст,
Ҷун маро ёбӣ, ҳама мулк они туст.
Худ бидонӣ ҷун бари ман омадӣ,
Ки ту бе ман нақши гармоба будӣ.

Нақш агар худ нақши султон ё ғанист,
Сурат аст, аз чони худ бечошнист.
Зинати ӯ аз барои дигарон
Боз карда беҳуда чашму даҳон.
Эй ту дар бегор худро бохта,
Дигаронро ту зи худ нашнохта.
Ту ба ҳар сурат, ки оӣ, бистӣ,
Ки «манам ин», валлаҳ он ту нестӣ.
Як замон танҳо бимонӣ ту зи халқ,
Дар ғаму андеша монӣ то ба ҳалқ.
Ин ту кай бошӣ? Ки ту он авҳадӣ,
Ки хушу зебову сармасти х(в)адӣ.
Мурғи хешӣ, сайди хешӣ, доми хеш,
Садри хешӣ, фарши хешӣ, боми хеш.
Қавҳар он бошад, ки қоим бо худ аст,
Он араз бошад, ки фаръи ӯ шудаст.
Гар ту одамзодаӣ, чун ӯ нишин,
Қумла зурриётро дар худ бибин.
Чист андар хум, ки андар наҳр нест?
Чист андар хона, к-андар шаҳр нест?
Ин қаҳон хумм асту дил чун қўйи об,
Ин қаҳон ҳучрасту дил шаҳри уқоб.

Пайдо кардани Сулаймон алайҳиссалом, ки маро «хोलисан ли амриллоҳ»
қаҳдаст дар имони ту, як зарра ғаразе нест маро на дар нафси ту ва ҳусни ту ва
на дар мулки ту, худ бибинӣ чун чашми қон боз шавад бинуриллоҳ
Ҳин биё, ки ман расулам, даъватӣ,
Чун аҷал шаҳват кушам, на шаҳватӣ.
В-ар бувад шаҳват, амири шаҳватам,
На асири шаҳвати рўйи бутам.
Бутшикан будаст асли асли мо
Чун Халили Ҳаққу қумлай анбиё.
Гар дароем, эӣ раҳӣ, дар буткада,
Бут сучуд орад, на мо дар маъбада.
Аҳмаду Бўҷаҳл дар бутхона рафт,
З-ин шудан то он шудан фарқест зафт.
Ин дарояд, сар ниҳанд ӯро бутон,

Он дарояд, сар ниҳад чун умматон.
Ин ҷаҳони шаҳватӣ бутхонаест,
Анбиёву кофиронро лонаест.
Лек шаҳват бандаи покон бувад,
Зар насӯзад з-он ки нақди кон бувад.
Кофирон қалбанду покон ҳамчу зар,
Андар ин бўта -даранд ин ду нафар.
Қалб чун омад, сияҳ шуд дарзамон,
Зар даромад, шуд зарии ӯ аён.
Дасту по андохт зар дар бўта х(в)аш,
Дар рухи оташ ҳамехандад рагаш.
Ҷисми мо рӯпӯши мо шуд дар ҷаҳон,
Мо чу дарё зери ин каҳ дар ниҳон.
Шоҳи динро мангар, эй нодон, ба тин,
К-ин назар кардаст Иблиси лаъин.
Кай тавон андуд ин хуршедро,
Мо кафи гил? Ту бигӯ охир маро.
Гар бирезӣ хоку сад хокистараш
Бар сари нур, ӯ барояд бар сараш.
Каҳ кӣ бошад, к-ӯ бишӯшад рӯи об?
Тин кӣ бошад, к-ӯ бишӯшад офтоб?
Хез, Билқисо! Чу Адҳам шоҳвор,
Дуд аз ин мулки ду-серӯза барор.

Боқии қиссаи Иброҳими Адҳам, қаддасаллоҳу сирраҳу
Бар сари тахте шунид он некном
Тиқ-тиқеву ҳой-ҳуйе шаб зи бом.
Гомҳои тунд бар боми саро,
Гуфт бо худ инчунин заҳра киро?
Бонг зад бар равзани қаср ӯ, ки кист,
Ин набошад одамӣ, моно парист!
Сар фуру карданд қавме булаҷаб:
«Мо ҳамегардем шаб баҳри талаб».
«Ҳин чӣ мечӯед?» Гуфтанд: «Уштурон»,
Гуфт: «Уштур бом – бар кай ҷаст? Ҳон?»
Пас бигуфтандаш, ки ту бар тахти ҷоҳ
Чун ҳамечӯӣ мулоқоти Илоҳ?

Худ ҳамон буд, дигар ӯро кас надид,
Чун парӣ аз одамӣ шуд нопадид.
Маъниаш пинҳону ӯ дар пеши халқ,
Халқ кай бинанд ғайри ришу далқ?
Чун зи чашми хешу халқон дур шуд,
Ҳамчу анқо дар ҷаҳон машҳур шуд.
Ҷони ҳар мурғе, ки омад сӯйи Қоф,
Чумлаи олам аз ӯ лофанд лоф.
Чун расид андар сабо ин нури Шарқ,
Ғулғуле афтод дар Билқису халқ.
Рӯҳҳои мурда чумла пар заданд,
Мурдагон аз ғӯри тан сар барзаданд.
Якдигарро мужда меоданд: «Ҳон!
Нак, нидое мерасад аз осмон».
З-он нидо, динҳо ҳамегарданд габз,
Шоҳу барги дил ҳамегарданд сабз.
Аз Сулаймон он нафас чун нафхи сур,
Мурдагонро вораҳонид аз қубур.
Мар туро бодо саодат баъд аз ин,
Ин гузашт, «Аллоҳу аълам би-л-яқин».

Бақияи қиссаи аҳли Сабо ва насихату иршоди Сулаймон алайҳиссалом Оли
Билқисро ҳар якеро андархури худ ва мушкилоти дину дили ӯ ва сайд кардани
ҳар ҷинси мурғ замире ба сафири он ҷинси мурғ ва тӯъмаи ӯ
Қисса ғӯям аз Сабо муштоқвор,
Чун Сабо омад ба сӯйи лозазор.
«Лоқати-л-ашбоҳу явма васлиҳо,
Одати-л-авлоду савба аслиҳо.
Уммату-л-ишқи-л-хафийи фӣ-л-умам,
Мислу ҷуди ҳавлаҳу лувму-с-сақам.
Зиллату-л-арвоҳи мин ашбоҳиҳо,
Иззату-л-ашбоҳи мин арвоҳиҳо.
Аййуҳа-л-ушшоқ! Ас-суқё лакум,
Антуму-л-боқуна ва-л-буқё лакум.
Аййуҳа-с-солуна қуму в-аъшиқу,
Зока риху Юсуфа фастаншиқу».
Мантиқу-т-тайри сулаймонӣ, биё,

Бонги ҳар мурғе, ки ояд, месаро.
Чун ба мурғонат фиристодаст Ҳак,
Лаҳни ҳар мурғе бидодастат сабақ.
Мурғи ҷабриро забони ҷабр гӯ,
Мурғи паришкастаро аз сабр гӯ.
Мурғи собирро ту хуш дору муъоф,
Мурғи Анқоро бихон авсофи Қоф.
Мар кабутарро ҳазар фармо зи боз,
Бозро аз ҳилм гӯву эҳтироз.
В-он хуфошери, ки монд ӯ бенаво
Мекунаш бо нур ҷуфту ошно.
Кабки ҷангири биёмӯзон ту сулҳ,
Мар хурӯсонро намо ашроти субҳ.
Ҳамчунон мерав зи худхуд то уқоб
Раҳнамо, «валлоҳу аълам би-с-савоб.

Озод шудани Билқис аз мулк ва маст шудани ӯ аз шавқи имон ва илтифоти ӯ аз
ҳама мулк мунқатеъ шудан вақти ҳичрат, илло аз тахт
Чун Сулаймон сӯйи мурғони Сабо
Як сафире кард, баст он ҷумларо.
Ҷуз магар мурғе, ки буд бе ҷону пар,
Ё чу моҳи гунг буд, аз асл кар.
Не, ғалат гуфтам, ки кар гар сар ниҳад,
Пеши ваҳии кибриё самъаш диҳад.
Чунки Билқис аз дилу ҷон азм кард,
Бар замони рафта ҳам афсӯс х(в)ард.
Тарки молу мулк кард ӯ ончунон,
Ки ба тарки ному нанг он ошиқон.
Он ғуломону канизони баноз
Пеши чашмаш ҳамчу пӯсида пиёз.
Боғҳову қасрҳову оби рӯд
Пеши чашм аз ишқ гулхан менамуд.
Ишқ дар ҳангоми истилову хашм
Зишт гардонад латифонро ба чашм.
Ҳар зумуррадро намояд гандано,
Ғайрати ишқ ин бувад, маънии «ло».
«Ло илаҳ илло ҳу» ин аст, эй паноҳ!

Ки намояд маҳ туро деги сиёҳ,
Ҳеч молу ҳеч маҳзан, ҳеч раҳт,
Медареғаш н-омад, илло чуз ки тахт.
Пас Сулаймон аз дилаш огоҳ шуд,
К-аз дили ӯ то дили ӯ роҳ шуд,
Он касе, ки бонги мӯрон бишнавад,
Ҳам фағони сирри даврон бишнавад.
Он ки гӯяд рози «қолаб намлатун»,
Ҳам бидонад рози ин тоқи кухун.
Дид аз дураш, ки он таслимкеш
Талхаш омад, фурқати он тахти хеш.
Гар бигӯям он сабаб, гардад дароз,
Ки чаро будаш ба тахт он ишқу соз?
Гарчи ин килки қалам худ беҳисест,
Нест ҷинси котиб, ӯро мӯнисест.
Ҳамчунин ҳар олати пешаваре
Ҳаст бе ҷон мӯниси ҷониваре.
Ин сабабро ман муайян гуфтаме,
Гар набудӣ чашми фаҳматро наме.
Аз бузургӣ тахт, к-аз ҳад мефузуд,
Нақд кардан тахтро имкон набуд.
Хурдакорӣ буду тафриқаш хатар,
Ҳамчу авсоли бадан бо ҳамдигар.
Пас Сулаймон гуфт гарчи фи-л-ахир
Сард хоҳад шуд бар ӯ тоҷу сарир,
Чун зи ваҳдат ҷон бурун орад саре,
Ҷисро бо фарри ӯ набвад фаре.
Чун барояд гавҳар аз қаъри биҳор,
Бингарӣ андар кафу хошок хор.
Сар барорад офтоби бошарар
Думми ақрабро кӣ созад мустақар?
Лек худ бо ин ҳама бар нақди ҳол,
Чуст бояд тахти ӯро интиқол.
То нагардад хаста ҳангоми лиқо,
Кӯдакона ҳоҷаташ гардад раво.
Ҳаст бар мо саҳл в-ӯро бас азиз,
То бувад бар хони ҳурон дев низ.

Ибрати ҷонат шавад он тахти ноз
Ҳамчу далку чоруқе пеши Аёз.
То бидонад дар чӣ буд он мубтало?
Аз кучоҳо даррасид ӯ то кучо?
Хокрову нутфарову музғаро
Пеши чашми мо ҳамедорад Худо.
К-аз кучо овардамаст, эй бадният,
Ки аз он ояд ҳаме хифриқият.
Ту бар он ошиқ будӣ дар даври он,
Мункари ин фаза будӣ он замон.
Ин карам, чун дафъи он инкори туст,
Ки миёни хок мекардӣ нахуст.
Ҳуччати инкор шуд иншори ту,
Аз даво бадтар шуд ин бемори ту.
Хокро тасвири ин кор аз кучо?
Нутфаро хасмиву инкор аз кучо?
Чун дар он дам бедилу бесар будӣ,
Фикрату инкорро мункар будӣ.
Аз ҷамоде чунки инкорат бируст,
Ҳам аз ин инкор ҳашрат шуд дуруст.
Пас мисоли ту чу он ҳалқазанест,
К-аз дарунаш хоҷа гӯяд: «Хоҷа нест».
Ҳалқазан з-ин «нест» дарёбад, ки «ҳаст»,
Пас зи ҳалқа барнадорад ҳеч даст.
Пас ҳам инкорат мубайян мекунад,
К-аз ҷамод ӯ ҳашри сад фан мекунад.
Чанд санъат рафт, эй инкор, то
Обу гил инкор зод аз «ҳал ато».
Оби гил меғуфт худ инкор нест,
Бонг мезад беҳабар, к-ахбор нест.
Ман бигӯям шарҳи ин аз сад тариқ,
Лек хотир лағзад аз гуфти дақиқ.

Чора кардани Сулаймон алайҳиссалом дар ихзори тахти Билқис аз Сабо
Гуфт ифрите, ки тахташро ба фан
Ҳозир орам, то ту з-ин маҷлис шудан.
Гуфт Осаф: «Ман ба исми аъзамаш

Ҳозир орам пеши ту дар як дамаш».
Гарчи ифрит устои сеҳр буд,
Лек он аз нафхи Осаф рӯ намуд.
Ҳозир омад тахти Билқис он замон,
Лек з-Осаф, н-аз фани ифритиён.
Гуфт: «Ҳамдуллаҳ бар ину сад чу ин,
Ки бидидастам зи раббульоламин».
Пас назар кард он Сулаймон сӯйи тахт,
Гуфт: «Оре, гӯл гирӣ, эй дарахт».
Пеши чӯбу пеши санги нақшканд,
Эй басо гӯлон, ки сарҳо мениҳанд.
Сочиду масҷуд аз ҷон беҳабар,
Дида аз ҷон ҷунбише в-андар асар,
Дида дар вақте, ки шуд ҳайрону данг.
Ки сухан гуфту ишорат кард санг.
Нарди хидмат чун ба номавзеъ бибохт,
Шери сангинро шақӣ шере шинохт.
Аз карам шери ҳақиқӣ кард ҷуд,
Устухоне сӯйи сағ андохт зуд.
Гуфт гарчи нест он сағ бар қавом,
Лек моро устухон лутфест ом.

Қиссаи ёрӣ хостани Ҳалима аз бутон, чун ақибӣ фитом Мустафоро
алайҳиссалом гум кард ва ларзидан ва сачдаи бутон ва гувоҳӣ додани эшон бар
азамати кори Мустафо саллаллоҳу алайҳи ва саллам
Қиссаи рози Ҳалима гӯямат,
То зудояд достони ӯ ғамат.
Мустафоро чун зи шир ӯ боз кард,
Бар кафаш бардошт чун райҳону вард.
Меғурезонидаш аз ҳар неку бад,
То супорад он шаҳаншахро ба ҷад.
Чун ҳамеовард амонатро зи бим,
Шуд ба Каъба в-омад ӯ андар ҳатим.
Аз ҳаво бишнид бонге, к-эй ҳатим!
Тофт бар ту офтобе бас азим.
Эй ҳатим! Имрӯз ояд бар ту зуд,
Сад ҳазорон нур аз хуршеди ҷуд.

Эй ҳатим! Имрӯз орад дар ту рахт,
Мӯҳташам шоҳе, ки пайки ўст бахт.
Эй ҳатим! Имрӯз бешак аз навӣ,
Манзили ҷонҳои болоӣ шавӣ.
Ҷони покони тулб-тулбу ҷавқ-ҷавқ
Оядат аз ҳар навоҳӣ масти шавқ.
Гашт ҳайрон он Ҳалима з-он садо,
На касе дар пеш, на сӯйи қазо.
Шаш ҷиҳат холи зи сурат в-ин нидо
Шуд паёпай он нидоро ҷон фидо.
Мустафоро бар замин бинҳод ў,
То кунад он бонги хушро ҷустуҷў.
Чашм меандохт он дам сў ба сў,
Ки қучо аст ин шаби асрор, гў,
К-ин ҷунин бонги баланд аз чапӯ рост
Мерасад, ё раб! Расонанда қучост?
Ҷун наид ў, хираву навмед шуд,
Ҷисм ларзон ҳамчу шоҳи бед шуд.
Боз омад сӯйи он тифли рашид,
Мустафоро бар макони худ наид.
Ҳайрат андар ҳайрат омад бар дилаш,
Гашт бас торик аз ғам манзилаш.
Сӯйи манзилҳо давиду бонг дошт,
Ки кӣ бар дурдонаам ғорат гумошт?
Маккиён гуфтанд: «Моро илм нест,
Мо надонистем, к-он ҷо кӯдакест».
Рехт ҷандон ашқу қард ў бас фиғон,
Ки аз ў гирён шуданд он дигарон.
Синакӯбон онҷунон бигрист х(в)аш,
К-ахтарон гирён шуданд аз гиряш.

Ҳикояти он пири араб, ки далолат қард Ҳалимаро ба истиғонати бутон
Пирмарде пешаш омад бо асо,
К-эй Ҳалима! Ҷӣ фитод охир туро?
Ки ҷунин оташ зи дил афрӯхтӣ,
Ин ҷигарҳоро зи мотам сӯхтӣ.
Гуфт: «Аҳмадро разиғам, мӯътамад,

Пас биёвардам, ки биспорам ба чад.
Чун расидам дар ҳатим, овозҳо
Мерасиду мешунидам аз ҳаво.
Ман чу он алҳон шунидам аз ҳаво,
Тифлро бинҳодам он чо з-он садо.
То бибинам ин нидо овози кист?
Ки нидое бас латифу бас шаҳист.
Н-аз касе дидам ба гирди худ нишон,
На нидо ме-мунқатеъ шуд як замон.
Чунки вогаштам зи ҳайратҳои дил,
Тифлро он чо надидам, войи дил».
Гуфташ: «Эй фарзанд! Ту андӯҳ мадор,
Ки намоям мар туро як шаҳрёр.
Ки бигӯяд, гар бихоҳад ҳоли тифл,
ӯ бидонад манзилу тарҳоли тифл».
Пас Ҳалима гуфт: «Эй чонам фидо,
Мар туро, эй шайхи хуби хушнидо!
Ҳин, маро бинмой он шоҳи назар,
К-аш бувад аз ҳоли тифли ман хабар».
Бурд ӯро пеши Уззо, к-ин санам,
Ҳаст дар ахбори ғайбӣ муғтанам.
Мо ҳазорон гумшуда з-ӯ ёфтем,
Чун ба хидмат сӯйи ӯ биштофтем».
Пир кард ӯро сучуду гуфт зуд:
«Эй Худованди араб! Эй баҳри чуд!
Гуфт: «Эй Уззо! Ту бас икромҳо
Кардай, то растаем аз домҳо.
Бар араб ҳаққ аст аз икромии ту
Фарз гашта, то араб шуд роми ту.
Ин Ҳалимай Саъдӣ аз уммеди ту
Омад андар зилли шоҳи бедаи ту.
Ки аз ӯ фарзанди тифле гум шудааст,
Номи он кӯдак Муҳаммад омадаст».
Чун «Муҳаммад» гуфт, он ҷумла бутон
Сарнигун гаштанду соҷид он замон,
Ки бирав, эй пир! Ин чӣ ҷустуҷӯст?
Он Муҳаммадро, ки азли мо аз ӯст,

Мо нигуну сангсор оем аз ӯ,
Мо касоду беиёр оем аз ӯ.
Он хаёлоте, ки дидандӣ зи мо
Вақти фитрат гоҳ-гоҳ аҳли ҳаво,
Гум шавад, чун боргоҳи ӯ расид,
Об омад, мар таяммумро дарид.
Дур шав, эй пир, фитна кам фурӯз,
Ҳин! Зи рашки аҳмадӣ моро масӯз.
Дур шав, баҳри Худо, эй пир, ту,
То насӯзӣ з-оташи тақдир ту.
Ин чӣ думми аждаҳо афшурдан аст?
Ҳеч донӣ чӣ хабар овардан аст?
З-ин хабар чӯшад дили дарёву кон,
З-ин хабар ларзон шавад ҳафт осмон.
Чун шунид аз сангҳо пир ин суҳан,
Пас асо андохт он пири куҳан.
Пас зи ларза-в хавфу бими он нидо
Пир дандонҳо ба ҳам бармезадо.
Ончунон к-андар зимистон марди ур
ӯ ҳамеларзиду меғуфт: «Эй субур».
Чун дар он ҳолат бидид ӯ пирро,
З-он аҷаб, гум кард зан тадбирро.
Ғуфт: «Пиро, гарчи ман дар меҳнатам,
Ҳайрат андар ҳайрат андар ҳайратам.
Соате бодам хатибӣ мекунад,
Соате сангам адибӣ мекунад.
Бод бо ҳарфам суҳанҳо медиҳад,
Сангу кӯхам фаҳми ашё медиҳад.
Гоҳ тифламро рабуда ғайбиён,
Ғайбиёни сабзпарри осмон.
Аз кӣ нолам? Бо кӣ гӯям ин гила?
Ман шудам савдой, акнун саддила.
Ғайраташ аз шарҳи ғайбам лаб бибаст,
Ин қадар гӯям, ки тифлам гум шудааст.
Гар бигӯям чизи дигар ман кунун,
Халқ бандандам ба занчири чунун».
Ғуфт пираш, к-эй Ҳалима, шод бош,

Сачдаи шукр ору рӯро кам харош.
Ғам махур, ёва нагардад ӯ зи ту,
Балки олам ёва гардад андар ӯ.
Ҳар замон аз рашку ғайрат пешу пас,
Сад ҳазорон посбон асту ҳарас.
Он надидӣ, к-он бутони зӯфунун
Чун шуданд аз номи тифлат сарнигун?
Ин аҷаб қарнест, бар рӯйи замин
Пир гаштам, ман надидам чинси ин.
З-ин рисолат сангҳо чун нола дошт,
То чӣ хоҳад бар гунаҳкорон гумошт?
Санг бечурм аст дар маъбудияш,
Ту найӣ музтар, ки банда будияш.
ӯ, ки музтар, инчунин тарсон шудаст,
То ки бар мучрим чиҳо хоҳанд баст.

Хабар ёфтани чадди Мустафо Абдулмутталиб аз гум кардани Ҳалима
Муҳаммадро алайҳиссалом ва толиб шудани ӯ гирди шаҳр ва нолидани ӯ бар
дари Каъба ва аз Ҳақ дархостан ва ёфтани ӯ Муҳаммадро алайҳиссалом
Чун хабар ёбид чадди Мустафо,
Аз Ҳалима в-аз фағонаш бармало.
В-аз чунон бонги баланду наъраҳо,
Ки ба миле мерасид аз вай садо.
Зуд Абдулмутталиб донист чист,
Даст бар сина ҳамезад, мегирист.
Омад аз ғам бар дари Каъба ба сӯз,
К-эй хабир аз сирри шаб в-аз рози рӯз,
Хештанро ман намебинам фане,
То бувад ҳамрози ту ҳамчун мане.
Хештанро ман намебинам хунар,
То шавам мақбули ин масъуд – дар.
Ё сару сачдай маро қадре бувад,
Ё ба ашкам давлате хандон шавад.
Лек дар симои он дурри ятим,
Дидаам осори лутфат, эй карим!
Ки намомонад ба мо, гарчи зи мост,
Мо ҳама миссему Аҳмад кимиёст.

Он аҷоибҳо, ки ман дидам бар ӯ,
Ман надидам бар валиву бар адӯ.
Он ки фазли ту дар ин тифлиш дод,
Кас нишон надҳад ба садсола чиҳод.
Чун яқин дидам иноятҳои ту
Бар вай, ӯ дуррест аз дарёи ту.
Ман ҳам ӯро ме-шафев орам ба ту,
Ҳоли ӯ, эй ҳолдон, бо ман бигӯ!
Аз даруни Каъба омад бонг зуд,
Ки ҳам акнун рух ба ту хоҳад намуд.
Бо дусад иқбол ӯ маҳзузи мост,
Бо дусад тулби малак маҳфузи мост.
Зоҳирашро шӯхраи кайҳон кунем,
Ботинашро аз ҳама пинҳон кунем.
Зарри кон буд обу гил, мо заргарем,
Ки гаҳаш халхолу гаҳ хотам бурем.
Гаҳ ҳамоилҳои шамшераш кунем,
Гоҳ банди гардани шераш кунем.
Гаҳ туранҷи тахт барсозем аз ӯ,
Гоҳ тоҷи фарқҳои мулкҷӯ.
Ишқҳо дорем бо ин хок мо,
З-он ки афтодаст дар қаъдай ризо.
Гаҳ чунин шоҳе аз ӯ пайдо кунем,
Гаҳ ҳам ӯро пеши шаҳ шайдо кунем.
Сад ҳазорон ошиқу маъшук аз ӯ
Дар фиғону дар нафиру чустуҷӯ.
Кори мо ин аст бар кӯриҳои он,
Ки ба кори мо надорад майли чон.
Ин фазилат хокро з-он рӯ диҳем,
Ки навола пеши беваргон ниҳем.
З-он ки дорад хок шакли ағбаре
В-аз дарун дорад сифоти анваре.
Зоҳираш бо ботинаш гашта ба ҷанг,
Ботинаш чун гавҳару зоҳир чу санг.
Зоҳираш гӯяд, ки мо инему бас,
Ботинаш гӯяд, нақӯ бин пешу пас.
Зоҳираш мункир, ки ботин ҳеч нест,

Ботинаш гӯяд, ки бинмоем, бист!
Зоҳираш бо ботинаш дар чолишанд,
Лочарам з-ин сабр нусрат мекашанд.
З-ин турушрӯ хок суратҳо кунем,
Хандаи пинҳон-шро пайдо кунем.
З-он ки зоҳир хок андӯху буюкост,
Дар дарунаш сад ҳазорон хандаҳост.
Кошифу-с-сиррему кори мо ҳамин,
К-ин ниҳонҳоро барорем аз камин.
Гарчи дузд аз мункирӣ тан мезанад,
Шаҳна он аз аср пайдо мекунад.
Фазлҳо дуздидаанд ин хокҳо,
Мо муқирр оремашон аз ибтило.
Бас аҷаб фарзанд, к-ӯро будааст,
Лек Аҳмад бар ҳама афзудааст.
Шуд замини осмон хандону шод,
К-инчунин шоҳе зи мо ду ҷуфт зод.
Мешикофад осмон аз шодияш,
Хок чун савсан шуда з-озодияш.
Зоҳират бо ботинат, эй хоки х(в)аш,
Чунки дар ҷанганду аңдар кашмакаш.
Ҳар кӣ бо худ баҳри Ҳақ бошад ба ҷанг,
То шавад маъниш хасми бўву ранг.
Зулматаш бо нури ӯ шуд дар қитол,
Офтоби ҷон-шро набвад завол.
Ҳар кӣ кӯшад баҳри мо дар имтиҳон,
Пушт зери пояш орад осмон.
Зоҳират аз тирагӣ афғонкунон,
Ботини ту гулситон дар гулситон.
Қосид ӯ чун сӯфиёни рӯтуруш,
То наёмезанд бо ҳар нуркуш.
Орифони рӯтуруш чун хорпушт,
Айш пинҳон карда дар хори дурушт.
Боғ пинҳон, гирди боғ он хор фош,
К-эй адувви дузд! З-ин дар дур бош.
Хорпушто! Хор ҳорис кардаӣ,
Сар чу сӯфӣ дар гиребон бурдаӣ.

То касе дучори донги айши ту
Кам шавад з-ин гулрухони хорҷӯ.
Тифли ту гарчи ки кӯдакхӯ будааст,
Чумла олам худ туфайли ӯ будааст.
Мо ҷаҳонеро бад-ӯ зинда кунем,
Чархро дар хидматаш банда кунем.
Гуфт Абдулмутталиб, к-ин дам кучост?
Эй «алиму-с-сир», нишон деҳ роҳи рост.

Нишон хостани Абдулмутталиб аз мавзеи Муҳаммад алайҳиссалом, ки кучо-
ш ёбам? Ва ҷавоб омадан аз андаруни Каъба ва нишон ёфтан
Аз даруни Каъба овозаш расид,
Гуфт: «Эй ҷўянда! Он тифли рашид
Дар фалон водист, зери он дарахт,
Пас равон шуд зуд пири некбахт.
Дар рикоби ӯ амирони Қурайш,
З-он ки ҷаддаш буд з-аъёни Қурайш.
То ба пушти Одам, аслофаш ҳама,
Меҳтарони базму разму малҳама.
Ин насаб худ пӯст ӯро будааст,
К-аз шаҳаншоҳони меҳ полудааст.
Мағзи ӯ худ аз насаб дур асту пок,
Нест ҷинсаш аз Самак кас то Симок.
Нури Ҳақро кас начўяд зоду буд,
Хилъати Ҳақро чи хоҷат тору пуд?
Камтарин хилъат, ки бидҳад дар савоб,
Барфизояд бар тирози офтоб.

Бақияи қиссаи даъвати раҳмат Билқисро
Хез, Билқисо! Биёву мулк бин,
Бар лаби дарёи Яздон дур бичин.
Хоҳаронат сокини чархи санӣ,
Ту ба мурдорӣ чӣ султонӣ кунӣ?
Хоҳаронатро зи бахшишҳои род
Ҳеч медонӣ, ки он султон чӣ дод?
Ту зи шодӣ чун гирифтӣ таблзан?
Ки манам шоҳу раиси гӯлхан.

Масали қонеъ шудани одамӣ ба дунё ва ҳирси ӯ дар талаби дунё ва ғафлати ӯ аз даъвати рӯҳониён, ки абнои ҷинси вайанд ва наъразанон, ки «ё лайта қавмӣ яъламун»

Он саге дар кӯ гадои кӯр дид,
Ҳамла меоварду далқаш медарид.
Гуфтаем инро, вале бори дигар
Шуд муқаррар баҳри таъкиди хабар.
Кӯр гуфташ: «Охир он ёрони ту
Бар кӯҳанд ин дам шикорӣ, сайдҷӯ.
Қавми ту дар кӯҳ мегиранд гӯр,
Дар миёни кӯй мегири ту кӯр?»
Тарки ин тазвир гӯ, шайхи нафур!
Оби шӯре, ҷамъ карда чанд кӯр.
К-ин муридони ману ман оби шӯр
Меҳуранд аз манн, ҳамегарданд кӯр.
Оби худ ширин кун аз баҳри ладун,
Оби бадро доми ин кӯрон макун.
Хез, шерони Худо бин, гӯргир,
Ту чу саг чунӣ ба зарқи кӯргир?
Гӯр чӣ? Аз сайри ғайри дӯст дур,
Ҷумла шеру шергиру масти нур.
Дар назорай сайду сайёдии шах,
Карда тарки сайду мурда дар валаҳ.
Ҳамчу мурғи мурдашон бигрифта ёр,
То кунад ӯ ҷинси эшонро шикор.
Мурғи мурда музтар андар васлу байн,
Хондай «алқалбу байна исбаъайн?»
Мурғи мурдаро ҳар он кӣ шуд шикор,
Чун бибинад, шуд шикори шахрёр.
Ҳар кӣ ӯ з-ин мурғи мурда сар битофт,
Дасти он сайёдро ҳаргиз наёфт.
Гӯяд ӯ мангар ба мурдории ман,
Ишқи шах бин дар ниғаҳдории ман.
Ман на мурдорам, маро шах куштааст,
Сурати ман шибҳи мурда гаштааст.
Чунбишам з-ин пеш буд аз болу пар,

Чунбишам акнун зи дасти додгар.
Чунбиши фоним берун шуд зи пӯст,
Чунбишам боқист акнун, чун аз ўст.
Ҳар кӣ каж чунбад ба пеши чунбишам,
Гарчи Симурғ аст, зораш мекушам.
Ҳин, маро мурда мабин, гар зиндаӣ,
Дар кафи шоҳам нигар, гар бандаӣ.
Мурда зинда кард Исо-аз карам,
Ман ба каффи холиқи Исо дарам.
Кай бимонам мурда дар қабзай Худо?
Бар кафи Исо мадор ин ҳам раво.
Исиям, лекин ҳар он к-ӯ ёфт чон,
Аз дари ман ӯ бимонад ҷовидон.
Шуд зи Исо зинда, лекин боз мурд,
Шод он, к-ӯ чон бад-ин Исо супурд.
Ман асоам, дар кафи Мӯсои хеш,
Мӯсиям пинҳону ман пайдо ба пеш.
Бар мусулмонон пули дарё шавам,
Боз бар Фиръавн аждарҳо шавам.
Ин асоро, эй писар танҳо мабин,
Ки асо бе каффи Ҳақ набвад чунин.
Мавҷи тӯфон ҳам асо буд, к-ӯ зи дард,
Тантанай ҷодупарастонро бих(в)ард.
Гар асоҳои Худоро бишмарам,
Зарқи ин фиръавниёнро бардарам.
Лек з-ин ширингии заҳрманд
Тарк кун, то чанд рӯзе мечаранд.
Гар набошад ҷоҳи Фиръавну сарӣ,
Аз кучо ёбад ҷаҳаннампарварӣ?
Фарбеҳаш кун, он гаҳаш куш, эй қасоб,
З-он ки бебарганд дар дӯзах килоб.
Гар набудӣ хасму душман дар ҷаҳон
Пас бимурдӣ хашм андар мардумон.
Дӯзах он хашм аст, хашме боядаш,
То зияд в-арна раҳиме бикшадаш.
Пас бимондӣ лутф беҷаҳру бадӣ,
Пас камоли подшоҳӣ кай будӣ?

Ришханде кардаанд он мункирон
Бар масалхову баёни зокирон.
Ту агар хоҳӣ, бикун ҳам ришханд,
Чанд хоҳӣ зист, эй мурдор! Чанд?
Шод бошед, эй муҳиббон дар ниёз,
Бар ҳамин дар, ки шавад имрӯз боз.
Ҳар хавиче бошадаш карде дигар
Дар миёни боғ, аз сиру қабар.
Ҳар яке бо чинси худ дар карди х(в)ад,
Аз барои пухтагӣ нам мехурад.
Ту ки кардӣ заъфаронӣ, заъфарон
Бошу омезиш макун бо дигарон.
Об мехӯр, заъфароно, то расӣ,
Заъфаронӣ андар он ҳалво расӣ.
Дар макун дар карди шалғам пӯзи хеш,
Ки нагардад бо ту ӯ ҳамтабъу хеш.
Ту ба карде, ӯ ба карде, муддаъа,
З-он ки арзуллоҳ омад восиъа.
Хоса он арзе, ки аз паҳноварӣ
Дар сафар гум мешавад деуу парӣ.
Андар он баҳру биёбону ҷибол,
Мунқатеъ мегардад авҳому хаёл.
Ин биёбон дар биёбонҳои ӯ
Ҳамчу андар баҳри пур як тои мӯ.
Оби истода, ки сайр асташ ниҳон,
Тозатар, хуштар зи ҷӯҳои равон.
К-ӯ даруни хеш чун қону равон
Сайри пинҳон дораду пойи равон.
Мустамеъ хуфтаст, кӯтаҳ кун хитоб,
Эй хатиб! Ин нақш кам кун ту бар об.
Хез, Билқисо, ки бозорест тез,
З-ин хасисони касодафган гурез.
Хез, Билқисо, кунун бо ихтиёр,
Пеш аз он ки марг орад гиру дор,
Баъд аз он гӯшат кашад марг ончунон,
Ки чу дузд оӣ ба шаҳна, қонканон.
З-ин харон то чанд бошӣ наълдузд?

Гар ҳамедузди, биёву лаъл дузд.
Хоҳаронат ёфта мулки хулуд,
Ту гирифта мулкати кӯру кабуд.
Эй хунук онро, к-аз ин мулкат бичаст,
Ки ачал ин мулкро вайронгар аст.
Хез, Билқисо, биё, боре бибин,
Мулкати шоҳону султонони дин.
Шиста дар ботин миёни гулситон,
Зоҳир оҳоде миёни дӯстон.
Бӯстон бо ӯ равон, ҳар чо равад,
Лек он аз халқ пинҳон мешавад.
Меваҳо лобақунон, к-аз ман бичар,
Оби ҳайвон омада, к-аз ман бих(в)ар.
Тавф мекун бар фалак бе парру бол
Ҳамчу хуршеду чу бадру чун ҳилол.
Чун равон бошӣ, равону пой не!
Меҳурӣ сад луту луқмахой не!
Не наҳанги ғам занад бар киштият,
Не падид ояд зи мурдан зиштият.
Ҳам ту шоҳу ҳам ту лашкар, ҳам ту тахт,
Ҳам ту некӯбахт бошӣ, ҳам ту бахт.
Гар ту некӯбахтиву султони зафт,
Бахт ғайри туст, рӯзе бахт рафт.
Ту бимондӣ чун гадоён бенаво,
Давлати худ ҳам ту бош, эй мучтабо!
Чун ту бошӣ бахти худ, эй маънавӣ!
Пас ту ки бахтӣ, зи худ кай гум шавӣ?
Ту зи худ кай гум шавӣ, эй хушхисол,
Чунки айни ту туро шуд мулку мол.

Бақияи қиссаи иморат кардани Сулаймон, алайҳиссалом масҷиди Ақсоро ба таълим ва ваҳйи Худо чиҳати ҳикматҳое, ки ӯ донад ва муовинати малойика ва деу парӣ ва одамӣ ошкоро
Эй Сулаймон, масҷиди Ақсо бисоз,
Лашқари Билқис омад дар намоз.
Чунки ӯ бунёди он масҷид ниҳод,
Чинну инс омад, бадан дар кор дод.

Як гурӯҳ аз ишқу қавме бемурад,
Ҳамчунон ки дар раҳи тоат ибод.
Халқ девонанду шаҳват силсила,
Мекашадшон сӯйи дуккону ғала.
Ҳаст ин занҷир аз хавфу вала,
Ту мабин ин халқро бесилсила.
Мекашоннадшон суйи касбу шикор,
Мекашоннадшон суйи кону бихор.
Мекашадшон сӯйи неку сӯйи бад,
Гуфт Ҳақ «фӣ чидиҳо ҳаблу-л-масад.
Қад чаъална-л-ҳабла фӣ аъноқиҳим,
Ва-т-тахазна-л-ҳабла мин ахлоқиҳим.
Лайса мин мустақзирин мустанқиҳи,
Қатту илло тоируҳ фӣ унқиҳи».
Ҳирси ту дар кори бад чун оташ аст,
Ахгар аз ранги хуши оташ х(в)аш аст.
Он сиёҳӣ фаҳм дар оташ ниҳон,
Чунки оташ шуд, сиёҳӣ шуд аён.
Ахгар аз ҳирси ту шуд фаҳми сиёҳ,
Ҳирс чун шуд, монд он фаҳми табоҳ.
Он замон он фаҳм ахгар менамуд,
Он на ҳусни кор, нори ҳирс буд.
Ҳирс коратро биёроида буд,
Ҳирс рафту монд кори ту кабуд.
Ғӯлаеро, ки бароройид ғӯл,
Пухта пиндорад касе, ки ҳаст ғӯл.
Озмоиш чун намояд чони ӯ,
Кунд гардад з-озмун дандони ӯ.
Аз ҳавас он дом дона менамуд,
Акси ғӯли ҳирс в-он худ хом буд.
Ҳирс андар кори дину хайр чӯ,
Чун намонад ҳирс, бошад нағз рӯ.
Хайрҳо нағзанд, на аз акси ғайр,
Тоби ҳирс ар рафт, монад тоби хайр.
Тоби ҳирс аз кори дунё чун бирафт,
Фаҳм бошад монда аз ахгар ба тафт.
Кӯдаконро ҳирс меорад ғирор,

То шаванд аз завқи дил домансавор.
Чун зи кӯдак рафт он ҳирси бадаш,
Бар дигар атфол ханда оядаш.
Ки чӣ мекардам? Чӣ медидам дар ин?
Хал зи акси ҳирс бинмуд ангубин.
Он бинои анбиё бе ҳирс буд,
З-он чунон пайваста равнақҳо фузуд.
Эй басо масҷид бароварда киром,
Лек набвад масҷиди Ақсо-ш ном.
Каъбаро, ки ҳар даме иззе фузуд,
Он зи ихлосоти Иброҳим буд.
Фазли он масҷид зи хоку санг нест,
Лек дар баннош ҳирсу ҷанг нест.
На кутубшон мисли кутби дигарон,
Не масҷидшон, на касбу хону мон.
На адабшон, на ғазабшон, на никол,
На нуъосу на қиёсу на мақол.
Ҳар якешонро яке фарре дигар,
Мурғи ҷоншон тоир аз парре дигар.
Дил ҳамеларзад зи фикри ҳолашон,
Қиблаи афъоли мо афъолашон.
Мурғашонро байзаҳо заррин будаст,
Нимшаб ҷоншон саҳаргаҳбин шудаст.
Ҳар чи гӯям ман ба ҷон, неқӯйи қавм,
Нақс гуфтам, гашта ноқисгӯйи қавм.
Масҷиди Ақсо бисозед, эй киром,
Ки Сулаймон бозомад, вассалом.
В-ар аз ин девону парён сар кашанд,
Ҷумларо амлок дар ҷанбар кашанд.
Дев як дам каж равад аз макру зарқ,
Тозиёна оядаш бар сар чу барқ.
Чун Сулаймон шав, ки то девони ту
Санг бурранд аз пайи айвони ту.
Чун Сулаймон бош бевазвосу рев,
То туро фармон барад ҷинниву дев.
Хотами ту ин дил асту хуш дор
То нагардад девро хотам шикор.

Пас сулаймонӣ кунад бар ту мудом,
Дев бо хотам, ҳазар кун, вассалом.
Он сулаймонӣ, дило, мансух нест,
Дар сару сиррат сулаймоникунест.
Дев ҳам вақте сулаймонӣ кунад,
Лек ҳар ҷулоҳа атлас кай танад?
Даст ҷунбонад чу дасти ӯ, валеқ
Дар миёни ҳардушон фарқест нек.

Қиссаи шоир ва сила додани шоҳ ва музоаф кардани он вазир Булҳасан ном
Шоире овард шеъре пеши шоҳ
Бар умеди халъату икрому ҷоҳ.
Шоҳ мукрим буд, фармудаш ҳазор,
Аз зари сурху каромоту нисор.
Пас вазираш гуфт, к-ин андақ бувад,
Даҳ ҳазораш ҳадя водеҳ, то равад.
Аз чун ӯ шоир нус аз ту баҳри даст
Даҳ ҳазоре, ки бигуфтам, андақ аст.
Фикҳ гуфт он шоҳрову фалсафа,
То баромад ушри хирман аз кафа.
Даҳ ҳазораш доду хилъат дарх(в)араш,
Хонаи шукру сано гашт он сараш.
Пас тафаҳхус кард, к-ин саъйи, кӣ буд?
Шоҳро аҳдийяти ман кӣ намуд?
Пас бигуфтандаш фалонуддин вазир,
Он Ҳасан ному ҳасан хулқу замир.
Дар санои ӯ яке шеъре дароз
Барнабишту сӯйи хона рафт боз.
Бе забону лаб ҳамон наъмои шоҳ
Мадҳи шаҳ мекарду хилъатҳои шоҳ.

Бозомадани шоир баъди чанд сол ба умеди ҳамон сила ва ҳазор динор
фармудани шоҳ бар қоидаи хеш ва гуфтани вазири нав, ҳам Ҳасан ном шоҳро,
ки ин саҳт бисёр аст ва моро харҷдӯст ва хазина холист ва ман ӯро ба даҳяки он
хушнуд кунам

Баъди соли чанд баҳри ризқу кашт
Шоир аз фақру аваз мӯхтоҷ гашт.

Гуфт: «Вақти фақру тангии ду даст
Чустучӯйи озмуда беҳтар аст.
Даргаҳеро, к-озмудам дар карам,
Ҳоҷати навро бад-он ҷониб барам».
Маънии Аллоҳ гуфт он сибвайҳ:
«Ювлаҳуна фил-ҳавоич ҳум ладайҳ».
Гуфт: «Алиҳно фӣ хавоично илайк
Ва-л-тамасноҳо вачадноҳо ладайк».
Сад ҳазорон оқил андар вақти дард
Чумла нолон пеши он дайёни фард.
Ҳеч девонай фаливе ин кунад,
Бар бахиле, очизе, кудя танад?
Гар надидандӣ ҳазорон бор беш,
Оқилон кай ҷон кашидандиш пеш?
Балки чумлай моҳиён дар мавҷҳо,
Чумлаи паррандагон бар авҷҳо.
Пилу гургу хайдари ишкор низ,
Аждаҳои зафту мӯру мор низ.
Балки хоку боду обу ҳар шарор
Моя з-ӯ ёбанд ҳам дай, ҳам баҳор.
Ҳар дамаш лоба кунад ин осмон,
Ки фурӯ мағзорам, эй Ҳақ як замон.
Устунӣ ман исмату ҳифзи ту аст,
Чумла матвийи ямини он ду даст.
В-ин замин гӯяд, ки дорам барқарор,
Эй ки бар обам ту кардастӣ савор.
Чумлагон киса аз ӯ бардӯхтанд,
Додани ҳоҷат аз ӯ омӯхтанд.
Ҳар набийе з-ӯ бароварда барот,
«Истиъину минҳу сабран ав салот».
Ҳин! Аз ӯ хоҳед, на аз ғайри ӯ,
Об дар ям чӯ, маҷӯ дар хушкҷӯ.
В-ар бихоҳӣ аз дигар, ҳам ӯ диҳад,
Бар кафи майлаш саҳо ҳам ӯ ниҳад.
Он ки мӯъризро зи зар Қорун кунад,
Рӯ бад-ӯ орӣ ба тоат, чун кунад?
Бори дигар шоир аз савдои дод

Рӯй сӯйи он шаҳи мӯҳсин ниҳод.
Ҳадяи шоир чӣ бошад? Шеъри нав,
Пеши мӯҳсин ораду бинҳад гарав.
Мӯҳсинон бо сад атову ҷуду бир
Зар ниҳода, шоиронро мунтазир.
Пешашон шеъре беҳ аз сад танги шаър,
Хоса шоир, к-ӯ гуҳар орад зи қаър.
Одамӣ аввал ҳариси нон бувад,
З-он ки қуту нон сутуни ҷон бувад.
Сӯйи касбу сӯйи ғасбу сар ҳиял,
Ҷон ниҳода бар каф аз ҳирсу амал.
Чун ба нодир гашт мустағни зи нон,
Ошиқи ном асту мадҳи шоирон.
То ки аслу фасли ӯро бардиҳанд,
Дар баёни фазли ӯ минбар ниҳанд.
То ки карру фарру зарбахшии ӯ
Ҳамчу анбар бӯ диҳад дар гуфтугӯ.
Халқи мо, бар сурати худ кард Ҳақ,
Васфи мо аз васфи ӯ гирад сабақ.
Чунки он халлоқ шукру ҳамдҷӯст,
Одамиро мадҳҷӯйӣ низ хӯст.
Хоса марди Ҳақ, ки дар фазл аст чувст,
Пур шавад з-он бод чун хики дуруст.
В-ар набошад аҳл, з-он боди дурӯғ
Хик бидридаст, кай гирад фурӯғ?
Ин масал аз худ нагуфтам, эй рафиқ,
Сарсарӣ машнав, чу аҳливу муфиқ.
Ин паямбар гуфт, чун бишнид қадҳ,
Ки чаро фарбеҳ шавад Аҳмад ба мадҳ?
Рафт шоир сӯйи он шоҳу бибурд
Шеър андар шукри эҳсон, к-он намурд.
Мӯҳсинон мурданду эҳсонҳо бимонд,
Эй хунук онро ки ин маркаб биронд.
Золимон мурданду монд он зулмҳо,
Войи ҷоне, к-ӯ қунад макру даҳо.
Гуфт пайғамбар: «Хунук онро ки ӯ
Шуд зи дунё, монд аз ӯ феъли накӯ».

Мурд мӯҳсин, лек эҳсонаш намурд,
Назди Яздон дину эҳсон нест хурд.
Войи он, к-ӯ мурду исёнаш намурд,
То напиндорӣ ба марг ӯ чон бибурд.
Ин раҳо кун, з-он ки шоир бар гузар
Вомдор асту қавӣ мӯҳтоҷи зар.
Бурд шоир шеър сӯйи шаҳрёр
Бар умеди бахшишу эҳсони пор.
Нозанин шеъре пур аз дурри дуруст,
Бар умеду бӯйи икромии нахуст.
Шоҳ ҳам бар хӯйи худ гуфташ ҳазор,
Чун чунин буд одати он шаҳрёр.
Лек ин бор он вазири пур зи чуд
Бар буроқи из зи дунё рафта буд.
Бар мақоми ӯ вазири нав раис
Гашта, лекин саҳт бераҳму хасис.
Гуфт: «Эй шах! Харҷҳо дорем мо,
Шоиреро набвад ин бахшиш сазо.
Ман ба рубъи ушри ин, эй муғтанам,
Марди шоирро хушу розӣ кунам».
Халқ гуфтандаш, ки ӯ аз пеши даст
Даҳ ҳазорон з-ин диловар бурдааст.
Баъди шаккар килкхой чун кунад?
Баъди султонӣ гадоӣ чун кунад?
Гуфт: «Бифшорам варо андар фишор,
То шавад зору низор аз интизор.
Он гаҳ ар хокаш диҳам аз роҳ ман,
Даррабояд ҳамчу гулбарг аз чаман.
Ин ба ман бигзор, к-устодам дар ин,
Гар тақозогар бувад, ҳам оташин.
Аз Сурайё гар бипаррад то Саро,
Нарм гардад, чун бибинад ӯ маро».
Гуфт султонаш: «Бирав, фармон турост,
Лек шодаш кун, ки некӯтӯйи мост».
Гуфт: «ӯрову дусад уммедлес,
Ту ба ман бигзор, ин бар ман навис».
Пас фиғандаш соҳиб андар интизор,

Шуд зимистону даю омад баҳор.
Шоир андар интизораши пир шуд,
Пас забуни ин ғаму тадбир шуд.
Гуфт: «Агар зар на, ки дашномам диҳӣ,
То раҳад чонам, туро бошам раҳӣ.
Интизорам кушт, боре гӯ, бирав,
То раҳад ин чони мискин аз гарав».
Баъд аз онаш дод рубъи ушри он,
Монд шоир андар андешай гарон.
К-он чунон нақду чунон бисёр буд,
Ин ки дер ишкуфт, дастай хор буд!
Пас бигуфтандаш, ки он дастури род
Рафт аз дунё, Худо муздат диҳод.
Ки музоаф з-ӯ ҳамешуд он ато,
Кам ҳамеафтод баҳшишро хато.
Ин замон ӯ рафту эҳсонро бибурд,
ӯ намурд алҳақ, бале, эҳсон бимурд.
Рафт аз мо соҳиби роду рашид,
Соҳиби саллохи дарвешон расид.
Рав, бигир инрову з-ин чо шаб гурез,
То нагирад бо ту ин соҳиб ситез.
Мо ба сад ҳилат аз ӯ ин ҳадяро
Бистадем, эй беҳабар аз ҷаҳди мо.
Рӯ ба эшон карду гуфт: «Эй мушфиқон,
Аз қучо омад, бигӯед, ин авон?
Чист номи ин вазири ҷомакан?»
Қавм гуфтандаш, ки номаш ҳам Ҳасан.
Гуфт: «Ё раб номе ону номи ин
Чун яке омад? Дареғ, эй рабби дин.
Он Ҳасан номе, ки аз як килки ӯ
Сад вазиру соҳиб ояд ҷудҷӯ.
Ин Ҳасан, к-аз риши зишти ин Ҳасан
Метавон бофид, эй қон, сад расан.
Бар чунин соҳиб чу шаҳ исғо кунад,
Шоҳу мулкашро абад расво кунад».

Монистани бадройии ин вазири дун дар ифсоди муруввати шоҳ ба вазири
Фиръавн, яъне Ҳомон дар ифсоди қобилияти Фиръавн
Чанд он Фиръавн мешуд нарму ром,
Чун шунидӣ ӯ зи Мӯсо он калом.
Он каломе, ки бидодӣ санг шир
Аз хушии он каломи беназир.
Чун ба Ҳомон, ки вазираш буд ӯ,
Машварат кардӣ, ки кинаш буд хӯ.
Пас бигуфтӣ: «То кунун будӣ хидев,
Банда гардӣ жандапӯшери ба рев?»
Ҳамчу санги манҷаниқе омадӣ,
Он сухан, бар шиша хонай ӯ задӣ.
Ҳар чӣ сад рӯз он калими хушхитоб
Сохтӣ, дар як дам ӯ кардӣ хароб.
Ақли ту дастуру мағлуби ҳавост,
Дар вучудат раҳзани роҳи Худост.
Носеҳе, раббоние пандат диҳад,
Он суханро ӯ ба фан тарҳе ниҳад.
К-ин на бар ҷой аст, ҳин! Аз ҷо машав,
Нест чандон, бо худ о, шайдо машав.
Войи он шаҳ, ки вазираш ин бувад,
Ҷойи ҳарду дӯзахи пуркин бувад.
Шод он шоҳе, ки ӯро дастгир
Бошад андар кор чун Осаф вазир.
Шоҳи одил чун қарини ӯ шавад,
Номи он «нурун ало нурин» бувад.
Чун Сулаймон шоҳу чун Осаф вазир,
Нур бар нур асту анбар бар абир.
Шоҳ Фиръавну чу Ҳомонаш вазир,
Ҳар дуру набвад зи бадбахтӣ гузир.
Пас бувад зулмот баъзе фавқи баъз,
На хирад ёру на давлат рӯзи арз.
Ман надидам чуз шақоват дар лаъом,
Гар ту дидастӣ, расон аз ман салом.
Ҳамчу ҷон бошад шаҳу соҳиб чу ақл,
Ақли фосид рӯхро орад ба нақл.
Он фариштай ақл чун Ҳорут шуд,

Сеҳромӯзи дусад тоғут шуд.
Ақли ҷузвиро вазири худ магир,
Ақли кулро соз, эй султон, вазир.
Мар ҳаворо ту вазири худ масоз,
Ки барояд чони покат аз намоз,
К-ин ҳаво пурҳирсу ҳолибин бувад,
Ақдро андеша явми дин бувад.
Ақдро ду дида дар поёни кор,
Баҳри он гул мекашад ӯ ранчи хор.
Ки нафарсояд, нарезад дар хазон,
Бод ҳар хартуми ахшам дур аз он!

Нишастани дев бар мақоми Сулаймон, алайҳиссалом ва ташаббуҳ кардани ӯ ба
корҳои Сулаймон алайҳиссалом ва фарқи зоҳир миёни ҳар ду Сулаймон ва дев
хештанро Сулаймон бинни Довуд ном кардан

В-арчи ақлат ҳаст, бо ақли дигар
Ёр бошу машварат кун, эй падар!
Бо ду ақл аз бас болоҳо вораҳӣ,
Пойи худ бар авчи гардунҳо ниҳӣ.
Дев гар худро Сулаймон ном кард,
Мулк бурду мамлакатро ром кард.
Сурати кори Сулаймон дида буд,
Сурат андар сирри девӣ менамуд.
Халқ гуфтанд: «Ин Сулаймон бесафост,
Аз Сулаймон то Сулаймон фарқхост.
ӯ чу бедорест, ин ҳамчун васан,
Ҳамчунон ки он Ҳасан бо ин Ҳасан».
Дев мегуфтӣ, ки Ҳақ бар шакли ман
Сурате кардаст, хуш бар Аҳриман.
Девро Ҳақ сурати ман додааст,
То наяндозад шуморо ӯ ба шаст.
Гар падида ояд ба даъвӣ, зинҳор
Сурати ӯро мадоред эътибор.
Девашон аз макр ин мегуфт, лек
Менамуд ин акс дар дилҳои нек.
Нест бозӣ бо мумаййиз, хоса ӯ,
Ки бувад тамйизу ақлаш ғайбгӯ.

Ҳеч сеҳру ҳеч талбису дағал
Менабандад парда бар аҳли дувал.
Пас ҳамегуфтанд бо худ дар ҷавоб:
«Божгуна меравӣ, эй кажхитоб.
Божгуна рафт хоҳӣ ҳамчунин
Сӯйи дӯзах асфал андар софилин.
ӯ агар маъзул гаштасту фақир,
Ҳаст дар пешонияш бадри мунир.
Ту агар ангуштариро бурдаӣ,
Дӯзахе чун замҳарир афсурдаӣ.
Мо ба бавшу оризу току турунб,
Сар кучо, ки худ ҳаменанҳем сунб.
В-ар ба ғафлат мо ниҳем ўро ҷабин,
Панҷаи монех барояд аз замин.
Ки манех он сар мар ин сарзерро,
Ҳин, макун саҷда мар ин идбирро».
Кардаме ман шарҳи ин бас ҷонфизо,
Гар набудӣ ғайрату рашки Худо.
Ҳам қаноат кун ту, бипзир ин қадар,
То бигӯям шарҳи ин вақте дигар.
Номи худ карда Сулаймони набӣ,
Рӯйпӯши мекунад бар ҳар сабӣ.
Даргузар аз сурату аз ном хез,
Аз лақаб в-аз ном дар маънӣ гурез.
Пас бипурс аз ҳадди ӯ в-аз феъли ӯ,
Дар миёни ҳадду феъл ўро бичӯ.

Даромадани Сулаймон, алайҳиссалом ҳар рӯз дар масҷиди Ақсо баъд аз тамом шудан ҷиҳати ибодат ва иршоди обидон ва мӯътакифон ва рустани ақоқир дар масҷид

Ҳар сабоҳе чун Сулаймон омадӣ,
Хозеъ андар масҷиди Ақсо шудӣ.
Навгиёҳе руста дидӣ андар ӯ,
Пас бигуфтӣ: «Ному нафъи худ бигӯ,
Ту чӣ доруй, чӣ, номат чӣ аст?
Ту зиёни киву нафъат бар кӣ аст?»
Пас бигуфтӣ ҳар гиёҳе феълу ном,

Ки ман онро чо наму винро ҳамом.
Ман мар инро захираму ўро шакар,
Номи ман ин аст бар лавҳ аз қадар.
Пас табибон аз Сулаймон, з-он гиё
Олиму доно шудандӣ муқтадо.
То кутубҳои табибӣ сохтанд,
Ҷисро аз ранҷ мепардохтанд.
Ин нуҷуму тибб ваҳии анбиёст,
Ақлу ҳисро сӯйи бесӯ раҳ кучост?
Ақли ҷузвӣ ақли истихроҷ нест,
Ҷуз пазирои фану мӯхтоҷ нест.
Қобили таълиму фаҳм аст ин хирад,
Лек соҳибваҳӣ таълимаш диҳад.
Ҷумла ҳирфатҳо яқин аз ваҳӣ буд,
Аввали ӯ, лек ақл онро фузуд.
Ҳеч ҳирфатро бибин, к-ин ақли мо
Тонад ӯ омӯхтан бе усто?
Гарчи андар макру мӯй ишкоф буд,
Ҳеч пеша ром бе усто нашуд.
Дониши пеша аз ин ақл ар будӣ,
Пешае бе усто ҳосил шудӣ!

Омӯхтани пешаи гӯрканӣ Қобил аз зоғ пеш аз он ки дар олам илми гӯрканӣ ва
гӯр бувад
Кандани гӯре, ки камтар пеша буд,
Кай зи фикру ҳилаву андеша буд?
Гар будӣ ин фаҳм мар Қобилро,
Кай ниҳодӣ бар сар ӯ Ҳобилро?
Ки кучо ғоиб кунам ин куштаро?
Ин ба хуну хок дароғуштаро?
Дид зоғе, зоғи мурда дар даҳон
Баргирифта тез меомад чунон.
Аз ҳаво зер омаду шуд ӯ ба фан
Аз пайи таълим ўро гӯркан.
Пас ба чангол аз замин ангехт гард,
Зуд зоғи мурдаро дар гӯр кард.
Дафн кардаш, пас бипӯшидаш ба хок,

Зоғ аз илҳоми Ҳақ буд илмнок.
Гуфт Қобил: «Оҳ, шуҳ бар ақли ман,
Ки бувад зоғе зи ман афзун ба фан».
Ақли кулро гуфт: «мозоға-л-басар»,
Ақли ҷузвӣ мекунад ҳар сӯ назар.
Ақли «мозоғ» аст нури хосагон,
Ақли зоғ устои гӯри мурдагон.
Ҷон, ки ӯ дунболаи зоғон парад,
Зоғ ӯро сӯйи гӯристон барад.
Ҳин, мадав андар пайи нафси чу зоғ,
К-ӯ ба гӯристон барад, на сӯйи боғ.
Гар равӣ, рав дар пайи анқои дил,
Сӯйи Қофу масҷиди Ақсои дил.
Навгиёхе ҳар дам аз савдои ту
Медамад дар масҷиди Ақсои ту.
Ту сулаймонвор доди ӯ бидеҳ,
Пай бар аз вай, пойи рад бар вай манеҳ.
З-он ки ҳоли ин замини босабот
Бозгӯяд бо ту анвоъи набот.
Дар замин гар найшакар в-ар худ най аст,
Тарҷумони ҳар замин набти вай аст.
Пас замини дил, ки набташ фикр буд,
Фикрҳо асрори дилро вонамуд.
Гар суханкаш ёбам андар анҷуман,
Сад ҳазорон гул бирӯям чун чаман.
В-ар суханкуш ёбам, он дамзан бимурд,
Мегурезад нуктаҳо аз дил чу дузд.
Ҷунбиши ҳар кас ба сӯйи ҷозиб аст,
Ҷазби содиқ, на чу ҷазби козиб аст.
Меравӣ гаҳ гумраҳу гаҳ дар рашад,
Ришта пайдо неву он к-ит мекашад.
Уштури кӯрӣ, миҳори ту раҳин,
Ту кашиш мебин, миҳоратро мабин.
Гар шудӣ маҳсуси ҷаззобу миҳор,
Пас намондӣ ин ҷаҳон дорулғирор.
Габр дидӣ, к-ӯ пайи сағ медавад,
Сухраи деви ситанба мешавад.

Дар пайи ӯ кай шудӣ монанди ҳез?
Пойи худро вокашидӣ габр низ.
Гов агар воқиф зи қассобон будӣ,
Кай пайи эшон бад-он дуккон шудӣ?
Ё бихӯрдӣ аз кафи эшон субӯс,
Ё бидодӣ ширашон аз чоплус.
В-ар бихӯрдӣ, кай алаф ҳазмаш шудӣ?
Гар зи мақсуди алаф воқиф будӣ.
Пас сутуни ин ҷаҳон худ ғафлат аст,
Чист давлат? К-ин даводав бо лат аст:
Аввалаш дав-дав, ба охир лат бих(в)ар,
Ҷуз дар ин вайрона набвад марги хар.
Ту ба чид коре, ки бигрифти ба даст,
Айбаш ин дам бар ту пӯшида шудааст.
З-он ҳаמתонӣ бидодан тан ба кор,
Ки бипӯшид аз ту айбаш кирдгор.
Ҳамчунин ҳар фикр, ки гармӣ дар он,
Айби он фикрат шудааст аз ту ниҳон.
Бар ту гар пайдо шудӣ з-ӯ айбу шайн,
З-ӯ рамидӣ ҷон-т буъду-л-машриқайн.
Ҳол, к-охир з-ӯ пушаймон мешавӣ,
Гар бувад ин ҳолат аввал, кай давӣ?
Пас бипӯшид аввал он бар ҷони мо,
То кунем он кор бар вифқи қазо.
Чун қазо овард ҳукми худ падида,
Чашм во шуд, то пушаймонӣ расид.
Ин пушаймонӣ ғизои дигар аст,
Ин пушаймонӣ биҳил, Ҳақро параст.
В-ар кунӣ одат, пушаймонх(в)ар шавӣ,
З-ин пушаймонӣ пушаймонтар шавӣ.
Ними умрат дар парешонӣ равад,
Ними дигар дар пушаймонӣ равад.
Тарки ин фикру парешонӣ бигӯ,
Ҳолу ёру кори неқӯтар бичӯ.
В-ар надорӣ кори неқӯтар ба даст,
Пас пушаймонит бар фавти чӣ аст?
Бад надонӣ, то надонӣ некро,

Зиддро аз зид тавон дид, эй фато!
Чун зи тарки фикри ин очиз шудӣ,
Аз гуноҳ он гоҳ ҳам очиз будӣ.
Чун будӣ очиз, пушаймонӣ зи чист,
Оҷизиро бозгӯ, к-аз ҷазби кист?
Оҷизе, беқодире андар ҷаҳон
Кас надидасту набошад, ин бидон.
Ҳамчунин ҳар орзу, ки мебарӣ,
Ту зи айби он ҳичобе андарӣ.
В-ар намудӣ иллати он орзу,
Худ рамидӣ ҷони ту з-он ҷустуҷӯ.
Гар набудӣ айби он кор, ӯ туро
Кас набурдӣ каш-кашон он сӯ туро.
В-он дигар коре, к-аз он ҳастӣ нафур,
З-он бувад, ки айбаш омад дар зухур.
Эй Худои роздони хушсухун,
Айби кори бад зи мо пинҳон макун.
Айби кори некро манмо ба мо,
То нагардем аз равиш сарду ҳабо.
Ҳам бар он одат Сулаймони санӣ
Рафт дар масҷид миёни равшанӣ.
Қоидаи ҳар рӯзро мечуст шоҳ,
Ки бибинад масҷид – андар навгиёҳ.
Дил бибинад сир бад-он чашми сафӣ,
Он ҳашоиш, ки шуд аз ома хафӣ.

Қиссаи сӯфӣ, ки дар миёни гулистон сар ба зону муроқиб буд, ёронаш гуфтанд:
сар баровар, тафарруч кун бар гулистон ва раёхину мурғон ва осори раҳмати
Аллоҳи таъоло
Сӯфие дар боғ аз баҳри гушод
Сӯфиёна рӯй бар зону ниҳод.
Пас фурӯ рафт ӯ ба худ андар нуғул,
Шуд малул аз сурати хобаш фазул.
Ки чӣ ҷустӣ? Охир андар раз нигар,
Ин дарахтон бину осору хузар.
Амри Ҳақ бишнава, ки гуфтаст: «Унзуру,
Сӯйи ин осори раҳмат ор рӯ».

Гуфт: «Осораш дил аст, эй булҳавас!
Он бурун осори осор асту бас.
Боғхову сабзаҳо дар айни чон,
Бар бурун аксаш чу дар оби равон.
Он хаёли боғ бошад андар об,
Ки кунад аз лутфи об он изтироб.
Боғхову меваҳо андар дил аст,
Акси лутфи он бар ин обу гил аст.
Гар набудӣ акси он сирру сурур,
Пас нахондӣ эзидаш дорулғурур.
Ин ғурур он аст, яъне ин хаёл,
Ҳаст аз акси дилу ҷони риҷол.
Чумла мағрурон бар ин акс омада,
Бар гумоне, к-ин бувад ҷаннаткада.
Меғурезанд аз усули боғҳо,
Бар хаёле меқунанд он лоғҳо.
Чунки хоби ғафлат оядшон ба сар,
Рост бинанду чӣ суд аст он назар?
Пас ба гӯристон ғирев афтоду ох,
То қиёмат з-ин ғалат, воҳасрато.
Эй хунук онро ки пеш аз марг мурд,
Яъне ӯ аз асли ин зар бӯй бурд.

Қиссаи рустани Харруб дар гӯшаи масҷиди Ақсо ва ғамгин шудани Сулаймон алайҳиссалом аз он, чун ба сухан омад бо ӯ ва хосияту номи худ бигуфт
Пас Сулаймон дид андар гӯшае,
Навгиёхе руста ҳамчун хӯшае.
Дид бас нодир гиёхе сабзу тар,
Мерабуд он сабзияш нур аз басар.
Пас саломаш кард дарҳол он ҳашиш,
ӯ ҷавобаш гуфту бишқуфт аз х(в)ашиш.
Гуфт: «Номат чист? Баргӯ бе даҳон»,
Гуфт: «Харруб аст, эй шоҳи ҷаҳон!»
Гуфт: «Андар ту чӣ хосият бувад?»
Гуфт: «Ман рустам, макон вайрон шавад.
Ман, ки Харрубам, хароби манзилам,
Ҳодими бунёди ин обу гилам».

Пас Сулаймон он замон донист зуд,
Ки ачал омад, сафар хоҳад намуд.
Гуфт: «То ман ҳастам, ин масҷид яқин
Дар ҳалал н-ояд зи офоти замин.
То ки ман бошам, вучуди ман бувад,
Масҷиди Ақсо муҳалҳал кай шавад?
Пас ки ҳадми масҷиди мо бегумон,
Набвад илло баъди марғи мо, бидон».
Масҷид аст он дил, ки ҷисмаш соҷид аст,
Ёри бад Харруб, ҳар ҷо масҷид аст.
Ёри бад чун руст дар ту меҳри ӯ,
Ҳин аз ӯ бигрезу кам кун гуфтугӯ.
Баркан аз беҳаш, ки гар сар барзанад,
Мар турову масҷидатро барканад.
Ошиқо! Харруби ту омад кажӣ,
Ҳамчу тифлон сӯйи каж чун меғажӣ?
Хеш муҷрим дону муҷрим гӯ, матарс,
То надуздад аз ту он устод дарс.
Чун бигӯйӣ: «Ҷоҳилам, таълим дех»,
Инчунин инсоф аз номус беҳ.
Аз падар омӯз, эй равшанҷабин,
«Раббано» гуфту «заламно» пеш аз ин.
На баҳона карду на тазвир сохт,
На ливои макру ҳилат барфарохт.
Боз он Иблис, баҳс оғоз кард,
Ки будам ман сурхрӯ, кардим зард.
Ранг ранги туст, саббоғам туй,
Асли ҷурму офату доғам туй.
Ҳин бихон «раббӣ бимо ағвайтанӣ»,
То нагардӣ ҷабриву каж кам танӣ.
Бар дараҳти ҷабр то кай барчаҳӣ?
Ихтиёри хешро як сӯ ниҳӣ?
Ҳамчу он Иблису зурриёти ӯ
Бо Худо дар ҷангу андар гуфтугӯ.
Чун бувад икроҳ бо чандон х(в)ашӣ,
Ки ту дар исён ҳаме доман кашӣ?
Ончунон хуш кас равад дар мукраҳӣ?

Кас чунон рақсон давад дар гумрахӣ?
Бистмарда чанг мекардӣ дар он,
К-ит ҳамедоданд панд он дигарон.
Ки савоб ин асту роҳ ин асту бас,
Кӣ занад таъна маро? Чуз ҳеч кас.
Кай чунин гӯяд касе, к-ӯ мукраҳ аст?
Чун чунин чангад касе, к-ӯ бераҳ аст?
Ҳар чӣ нафсат хост, дорӣ ихтиёр,
Ҳар чӣ ақлат хост, орӣ изтирор.
Донад ӯ, к-ӯ некбахту маҳрам аст,
Зиракӣ з-Иблису ишқ аз Одам аст.
Зиракӣ, саббоҳӣ омад дар бихор,
Кам раҳад, ғарқ аст ӯ поёни кор.
Ҳил сабоҳатро, раҳо кун кибру кин,
Нест Ҷайхун, нест чӯ, дарёст ин.
В-онгаҳон дарёи жарфи бепаноҳ
Даррабояд ҳафт дарёро чу коҳ.
Ишқ чун киштӣ бувад баҳри хавос,
Кам бувад офат, бувад ағлаб халос.
Зиракӣ бифрӯшу ҳайронӣ бихар,
Зиракӣ занн асту ҳайронӣ назар.
Ақл қурбон кун ба пеши Мустафо,
«Ҳасбиаллаҳ» гӯ, ки «Аллоҳ ам кафо».
Ҳамчу Канъон сар зи киштӣ вомақаш,
Ки ғурураш дод нафси зирақаш.
Ки бароям бар сар кӯҳи машид,
Миннати Нӯҳам чаро бояд кашид?
Чун рамӣ аз миннаташ, эй берашад?
Ки Худо ҳам миннати ӯ мекашад.
Чун набошад миннаташ бар чони мо?
Чунки шукру миннаташ гӯяд Худо.
Ту чӣ донӣ? Эй ғарорай пурҳасад!
Миннати ӯро Худо ҳам мекашад.
Кошкӣ ӯ ошино н-омӯхтӣ,
То тамаъ дар Нӯҳу киштӣ дӯхтӣ.
Кош чун тифл аз ҳиял чоҳил будӣ,
То чу тифлон чанг дар модар задӣ.

Ё ба илми нақл кам будӣ мало,
Илми ваҳйи дил рабудӣ аз вало.
Бо чунин нуре, чу пеш орӣ китоб,
Ҷони ваҳйосои ту орад итоб.
Чун таяммум бо вучуди об дон,
Илми нақлӣ бо дами қутби замон.
Хеш аблаҳ кун, табаъ мерав сипас,
Растагӣ з-ин аблаҳӣ ёбиву бас.
Аксар «аҳли-л-ҷаннати-л-булҳ», эй писар,
Баҳри ин гуфтаст султон-л-башар.
Зиракӣ чун кибру бодангези туст,
Аблаҳе шав, то бимонад дил дуруст.
Аблаҳӣ на, к-ӯ ба масхаргӣ дутӯст,
Аблаҳӣ, к-ӯ волаву ҳайрони туст.
Аҳлаҳонанд он занони дастбур,
Аз каф аблаҳ в-аз руҳи Юсуф нузур.
Ақдро қурбон кун андар ишқи дӯст,
Ақлҳо борӣ аз он сӯй аст, к-ӯст.
Ақлҳо он сӯ фиристода уқул,
Монда ин сӯ, ки на маъшуқ аст, гӯл.
З-ин сар аз ҳайрат гар ин ақлат равад,
Ҳар сари мӯят сару ақле шавад.
Нест он сӯ ранҷи фикрат бар димоғ,
Ки димоғу ақл рӯяд дашту боғ.
Сӯйи дашт аз дашт нукта бишнавай,
Сӯйи боғ ойӣ, шавад нахлат равӣ.
Андар ин раҳ тарк кун тоқу турунб,
То қаловузат наҷунбад, ту маҷунб.
Ҳар кӣ ӯ бесар бичунбад, дум бувад,
Чунбишаш чун чунбиши каждум бувад.
Кажраву шабкӯру зишту захрнок,
Пешаи ӯ хастани аҷсоми пок.
Сар бикӯб онро ки сирраш ин бувад,
Хулку ҳӯйи мустамирраш ин бувад.
Худ салоҳи ӯст ин сар кӯфтан,
То раҳад ҷонрезааш з-он шумтан.
Воситон аз дасти девона силоҳ,

То зи ту розӣ шавад адлу салоҳ,
Чун силоҳаш ҳасту ақлаш на, бибанд
Дасти ӯро в-арна орад сад газанд.

Баёни он ки ҳусули илм ва молу чоҳ мар бадғухарро фазихати ӯст ва чун
шамшерест, ки афтодаст ба дасти роҳзан

Бадғухарро илму фан омӯхтан

Додани теғе ба дасти роҳзан.

Теғ додан дар кафи зангии маст,

Беҳ ки ояд илм нокасро ба даст.

Илму молу мансабу чоҳу қирон

Фитна омад дар кафи бадғавҳарон.

Пас ғазо з-ин фарз шуд бар мӯъминон,

То ситонанд аз кафи Маҷнун синон.

Ҷони ӯ Маҷнун, танаш шамшери ӯ,

Воситон шамшерро з-он зиштхӯ.

Он чӣ мансаб мекунад бо чоҳилон,

Аз фазихат кай кунад сад арсалон?

Айби ӯ махфист, чун олат биёфт,

Мораш аз сӯроҳ бар сахро шитофт.

Ҷумла сахро мору каждум пур шавад,

Чунки чоҳил шоҳи ҳукми мур шавад.

Молу мансаб нокасе, к-орад ба даст,

Толиби расвоии хеш ӯ шудааст.

Ё кунад бухлу атоҳо кам диҳад,

Ё саҳо орад, ба номавзеъ ниҳад.

Шоҳро дар хонаи байдақ ниҳад,

Инчунин бошад ато, к-аҳмақ диҳад.

Ҳукм чун дар дасти гумроҳе фитод,

Чоҳ пиндорид, дар чоҳе фитод.

Раҳ намедонад, қаловузӣ кунад,

Ҷони зишти ӯ чаҳонсӯзӣ кунад.

Тифли роҳи фақр чун пирӣ гирифт,

Пайравонро ғӯли идборе гирифт,

Ки биё, то моҳ бинмоям туро,

Моҳро ҳаргиз надид он бесафо.

Чун намоӣ? Чун надидастӣ ба умр,

Акси маҳ дар об ҳам, эй хоми ғумр.
Аҳмақон сарвар шудастанду зи бим
Оқилон сарҳо кашида дар гилем.

Тафсири «ё аййюҳа-л-муззаммил»
Хонд «муззаммил» набиро з-он сабаб,
Ки бурун о аз гилем, эй булҳараб!
Сар мақаш андар гилему рӯ мапӯш,
Ки ҷаҳон ҷисмест саргардон, ту хуш.
Ҳин, машав пинҳон зи нанги муддаъӣ,
Ки ту дорӣ шамъи ваҳии шаъшаъӣ.
Ҳин! «Қумаллайла», ки шамъе, эй хумом,
Шамъ андар шаб бувад андар қиём.
Бе фурӯғат рӯзи равшан ҳам шаб аст,
Бе паноҳат шер асири арнаб аст.
Бош киштибон дар ин баҳри сафо,
Ки ту Нӯҳи соний, эй Мустафо!
Раҳшиносе мебибояд бо лубоб
Ҳар раҳеро, хоса андар роҳи об.
Хез, бингар корвони раҳзада,
Ҳар тараф ғулест киштибон шуда.
Хизри вақтӣ, ғавси ҳар киштӣ тувӣ,
Ҳамчу Рӯҳуллаҳ мақун танҳоравӣ.
Пеши ин ҷамъе чу шамъи осмон,
Инқитоъу хилваториро бимон.
Вақти хилват нест, андар ҷамъ ой,
Эй худо чун кӯҳи Қофу ту Хумой.
Бадр бар садри фалак шуд шаб равон,
Серро нагзорад аз бонги сагон.
Тоъинон ҳамчун сагон бар бадри ту,
Бонг медоранд сӯйи садри ту.
Ин сагон карранд з-амри «анситу»,
Аз сафаҳ ваъ-ваъкунон бар бадри ту.
Ҳин, бимагзор, эй шифо, ранҷурро
Ту зи хашми кар асои кӯрро.
На ту гуфтӣ қоиди аъмо ба роҳ,
Сад савобу аҷр ёбад аз Илоҳ?

Ҳар кӣ ӯ чил гом кӯреро кашад,
Гашт омурзидаву ёбад рашад.
Пас, бикаш ту з-ин ҷаҳони беқарор
Ҷавқи кӯронро қатор андар қатор.
Кори ҳодӣ ин бувад, ту ҳодий,
Мотами охирзамонро шодий.
Ҳин! Равон кун, эй имому-л-муттақин,
Ин ҳаёландешагонро то яқин.
Ҳар кӣ дар мақри ту дорад дил гарав,
Гарданаширо ман занам, ту шод рав.
Бар сари кӯриш кӯриҳо ниҳам,
ӯ шакар пиндораду заҳраш диҳам.
Ақлҳо аз нури ман афрӯхтанд,
Мақрҳо аз мақри ман омӯхтанд.
Чист худ олоқи он туркмон
Пеши пойи наррапилони ҷаҳон?
Он чароғи ӯ ба пеши сар-сарам,
Худ чӣ бошад? Эй меҳин пайғамбарам!
Хез, дардам ту ба сури саҳмнок,
То ҳазорон мурда баррӯяд зи хок.
Чун ту Исрофили вақтӣ, рост хез,
Растахезе соз пеш аз растахез.
Ҳар кӣ гӯяд: «Ку қиёмат? Эй санам!»
Хеш бинмо, ки қиёмат нак манам.
Дарнигар, эй соили меҳнатзада,
З-ин қиёмат сад ҷаҳон қоим шуда.
В-ар набошад аҳли ин зикру қунут,
Пас ҷавобу-л-аҳмақ, эй султон, сукут.
З-осмони Ҳақ сукут ояд ҷавоб,
Чун бувад, чоно, дуъо номустаҷоб?
Эй дарего! Вақти хирмангоҳ шуд,
Лек рӯз аз бахти мо бегоҳ шуд.
Вақт танг асту фарохий ин калом,
Танг меояд бар ӯ умри давом.
Найзабозӣ андар ин кӯҳҳои танг
Найзабозонро ҳамеорад ба танг.
Вақт тангу хотиру фаҳми авом

Тангтар сад раҳ зи вақт аст, эй ғулом!
Чун ҷавоби аҳмақ омад хомушӣ,
Ин дарозӣ дар сухан чун мекашӣ?
Аз камоли раҳмату мавҷи карам
Медиҳад ҳар шӯраро борону нам.

Дар баёни он ки «тарку-л-ҷавоби ҷавобун», муқаррари ин сухан, ки «ҷавобу-л-аҳмақи сукутун», шарҳи ин ҳар ду дар ин қисса аст, ки гуфта меояд
Буд шоҳе, буд ўро банде,
Мурдаақле буду шаҳватзиндае.
Хурдаҳои хидматаш бигзошти,
Бад сиголидӣ, нақӯ пиндошти.
Гуфт шоҳаншаҳ чироаш кам кунед
В-ар бичангад, номаш аз хат барзанед.
Ақли ў кам буду ҳирси ў фузун,
Чун чиро кам дид, шуд тунду ҳарун.
Ақл будӣ, гирди худ кардӣ тавоф,
То бидидӣ чурми худ, гаштӣ муъоф.
Чун ҳаре побаста тундад аз харӣ,
Ҳар ду пояш баста гардад бар саре.
Пас бигӯяд ҳар, ки як бандам бас аст,
Худ мадон, к-он ду зи феъли он хас аст.

Дар тафсири ин ҳадиси Мустафо, ки «иналлоҳа таъоло халақа-л-малоиката ва рақкиба фаҳиму-л-ақла ва халақа-л-баҳоима ва рақкиба фаҳиму-ш-шаҳвата ва халақа банӣ Одам ва рақкиба фаҳиму-л-ақла ва-ш-шаҳвата фаман ғалаба ақлуҳу шаҳватан фаҳу ва аъло мина-л-малоикати ва ман ғалаба шаҳватух ақлаҳу, фаҳува адно мина-л-баҳоим»

Дар ҳадис омад, ки Яздони мачид
Халқи оламро се гуна офарид.
Як гуруҳро ҷумла ақлу илму ҷуд,
Он фариштаст, ў надонад ҷуз сучуд.
Нест андар унсураш ҳирсу ҳаво,
Нури мутлақ, зинда аз ишқи Худо.
Як гуруҳи дигар аз дониш тихӣ,
Ҳамчу ҳайвон аз алаф дар фарбехӣ.
ў набинад ҷуз ки истаблу алаф,

Аз шақоват ғофил асту аз шараф.
Ин севум ҳаст одамизоду башар,
Ними ӯ з-ифриштаву нимеш хар.
Ними хар худ моили сифлӣ бувад,
Ними дигар моили ақлӣ бувад.
Он ду қавм осуда аз чангу ҳироб
В-ин башар бо ду мухолиф дар азоб.
В-ин башар ҳам з-имтиҳон қисмат шуданд,
Одамишакланду се уммат шуданд.
Бал гурӯҳ мустағриқи мулҳақ шудааст,
Ҳамчу Исо бо малак мутлақ шудааст.
Нақш Одам, лек маънӣ Ҷабрайил,
Раста аз хашму ҳавову қолу қил.
Аз риёзат раста в-аз зӯҳду ҷиход,
Гӯиё аз одамӣ ӯ худ назод.
Қисми дигар бо харон мулҳақ шуданд,
Хашми маҳзу шаҳвати мутлақ шуданд.
Васфи ҷабрилӣ дар эшон буд, рафт,
Танг буд он хонаву он васф зафт.
Мурда гардад шахс, к-ӯ бечон шавад,
Хар шавад, чун ҷони ӯ бе он шавад.
З-он ки ҷоне, к-он надорад ҳаст паст,
Ин сухан ҳаққ асту сӯфӣ гуфтааст.
ӯ зи ҳайвонҳо фузунтар ҷон канад,
Дар ҷаҳон бориккориҳо кунад.
Макру талбисе, ки ӯ донад танид,
Он зи ҳайвони дигар н-ояд падид.
Ҷомаҳои заркаширо бофтад,
Дуррҳо аз қаъри дарё ёфтад,
Хурдакориҳои илми ҳандаса,
Ё нучуму илми тиббу фалсафа,
Ки тааллуқ бо ҳамин дунйисташ,
Раҳ ба ҳафтум осмон барнесташ.
Ин ҳама илми бинои охур аст,
Ки имоди буди гову уштур аст.
Баҳри истибқои ҳайвон чанд рӯз,
Номи он карданд ин гичон румуз.

Илми роҳи Ҳаққу илми манзилаш,
Соҳиби дил донад онро бо дилаш.
Пас дар ин таркиб ҳайвони латиф
Офариду кард бо дониш алиф.
Ном к- ал-анъом кард он қавмро,
З-он ки нисбат, ку ба «яқза навм»-ро?
Рӯҳи ҳайвонӣ надорад ғайри навм,
Ҳиссоҳои мунъакис доранд қавм.
«Яқза» омад, навми ҳайвонӣ намонд,
Инъикоси ҳисси худ аз лавҳ хонд.
Ҳамчу ҳисси он ки хоб ӯро рабуд,
Чун шуд ӯ бедор, аксийят намуд.
Лочарам асфал бувад аз софилин,
Тарки ӯ кун, «ё уҳиббу-л-офилин».

Дар тафсири ин оят, ки «ва аммо аллазина фӣ қулубихим маразун
фазодатуҳум риҷсан ва қавлуҳу: юзиллу биҳи касиран ва яҳдӣ биҳи касиран»
З-он ки истеъдоди табдилу набард
Буда аз пастиву онро фавт кард.
Боз ҳайвонро чу истеъдод нест,
Узри ӯ андар баҳимӣ равшинист.
З-ӯ чу истеъдод шуд, к-он раҳбар аст,
Ҳар ғизое, к-ӯ хӯрад, мағзи хар аст.
Гар балодур хӯрд ӯ, афюн шавад,
Сактаву беақлияш афзун шавад.
Монд як қисми дигар андар чиҳод,
Ним ҳайвон, ним ҳисси борашод.
Рӯзу шаб дар чангу андар кашмакаш,
Карда чолиш охираш бо аввалаш.

Чолиши ақл бо нафс ҳамчун танозӯи Мачнун бо ноқа, майли Мачнун сӯйи
хурра, майли ноқа вопас сӯйи курра, чунон ки гуфт Мачнун: «ҳаво ноқати
халфи ва қуддомиа-л-ҳаво ва иннӣ ва ийёҳо ламухталифон»
Ҳамчу Мачнунанду он ноқа-ш яқин
Мекашад он пешу ин вопас ба кин.
Майли Мачнун пеши он Лайлӣ равон,
Майли ноқа, пас пайи курра давон.

Як дам ар Мачнун зи худ ғофил будӣ,
Ноқа гардидиву вопас омадӣ.
Ишқу савдо чунки пур будаш бадан,
Менабудаш чора аз беҳуд шудан.
Он ки ӯ бошад муроқиб, ақл буд,
Ақдро савдои Лайлӣ даррабуд.
Лек ноқа пас муроқиб буду чуст,
Чун бидидӣ ӯ миҳори хеш суст,
Фаҳм кардӣ з-ӯ, ки ғофил гашту данг,
Рӯ сипас кардӣ ба қурра бедиранг.
Чун ба худ бозомадӣ, дидӣ зи чо,
К-ӯ сипас рафтаст бас фарсангҳо.
Дар серӯза раҳ бад-ин аҳволҳо,
Монд Мачнун дар тараддуд солҳо.
Гуфт: «Эй ноқа, чу ҳар ду ошиқем,
Мо ду зид, пас ҳамраҳи нолоиқем.
Нестат бар вифқи ман меҳри миҳор,
Кард бояд аз ту сӯхбат ихтиёр.
Ин ду ҳамраҳ якдигарро роҳзан,
Гумраҳ он қон, к-ӯ фурӯ н-ояд зи тан.
Қон зи ҳачри арш андар фоқае,
Тан зи ишқи хорбун чун ноқае.
Қон гушояд сӯйи боло болҳо,
Дарзада тан дар замин чанголҳо.
То ту бо ман бошӣ, эй мурдаи ватан,
Пас зи Лайлӣ дур монад қони ман.
Рӯзгорам рафт з-ин гун ҳолҳо,
Ҳамчу туху қавми Мӯсо солҳо.
Хутватайне буд ин раҳ то висол,
Мондаам дар раҳ зи шастат шаст сол.
Роҳ наздику бимондам саҳт дер,
Сер гаштам з-ин саворӣ, сер, сер».
Сарнигун худро аз уштур дарфиганд,
Гуфт: «Сӯзедам зи ғам то чанд? Чанд?»
Танг шуд бар вай биёбони фарох,
Хештан афганд андар санглох.
Ончунон афганд худро саҳт зер,

Ки мухалхал гашт ҷисми он далер.
Чун чунон афганд худро сӯйи паст,
Аз қазо он лаҳза пояш ҳам шикаст.
Пойро барбасту гуфто: «Гӯ шавам,
Дар хамаи чавгон-ш ғалтон меравам».
З-ин кунад нафрин ҳақими хушдаҳан
Бар саворе, к-ӯ фуру н-ояд зи тан.
Ишқи мавло кай кам аз Лайло бувад,
Гӯй гаштан баҳри ӯ авло бувад.
Гӯй шав, мегард бар паҳлӯи сидқ,
Ғалт-ғалтон дар хамаи чавғони ишқ.
К-ин сафар з-ин пас бувад ҷазби Худо
В-он сафар бар ноқа бошад сайри мо.
Инчунин сайрест мустасно зи ҷинс,
К-он фузуд аз иҷтиҳоди ҷинну инс.
Инчунин ҷазбест не ҳар ҷазби ом,
Ки ниҳодаш фазл Аҳмад, вассалом.

Навиштани он ғулом қиссаи шикоятӣ нуқсонӣ иҷро сӯйи подшоҳ
Қисса кӯтаҳ кун барои он ғулом,
Ки сӯйи шаҳ барнавиштаст ӯ паём.
Қиссаи пурҷангу пурҳастиву кин,
Мефиристад пеши шоҳи нозанин.
Колбад номаст, андар вай нигар,
Ҳаст лоиқ шоҳро? Он гаҳ бибар.
Гӯшае рав, номаро бигшо, бихон,
Бин, ки ҳарфаш ҳаст дархурди шаҳон?
Гар набошад дархур, онро пора кун,
Номаи дигар навису чора кун.
Лек фатҳи номаи тан зан мадон
В-арна ҳар кас сирри дил дидӣ аён.
Нома бигшодан ҷӣ душвор асту саъб,
Кори мардон аст, на тифлони каъб.
Чумла бар феҳрист қонеъ гаштаем,
З-он ки дар ҳирсу ҳаво оғуштаем.
Бошад он феҳрист доме омаро,
То чунон донанд матни номаро.

Боз кун сар номаро, гардан матоб
З-ин сухан «валлоху аълам би-с-савоб».
Ҳаст он унвон чу иқрори забон,
Матни номай синаро кун имтиҳон,
Ки мувофиқ ҳаст бо иқрори ту,
То мунофиқвор навбад кори ту.
Чун чувовли бас гароне мебарӣ,
З-он набояд кам, ки дар вай бингарӣ,
Ки чӣ дорӣ дар чувол аз талху х(в)аш?
Гар ҳамеарзад кашиданро, бикаш.
В-арна холи кун чуволатро зи санг,
Бозхар худро аз ин бегору нанг.
Дар чувол он кун, ки мебояд кашид
Сӯйи султонону шоҳони рашид.

Ҳикояти он фақеҳ бо дастори бузург ва он ки бирабуд дастораш ва бонг мезад,
ки боз кун, бибин, ки чӣ мебарӣ, он гаҳ бибар
Як фақеҳе жандаҳо барчида буд,
Дар амомай хеш дарпечида буд.
То шавад зафту намояд он азим,
Чун дарояд сӯйи маҳфил дар ҳатим.
Жандаҳо аз чомаҳо пероста,
Зоҳиран дастор аз он ороста.
Зоҳири дастор чун ҳуллаи биҳишт,
Чун мунофиқ андарун расвову зишт.
Пора-пора далқу пунба-в пӯстин
Дар даруни он амома буд дафин.
Рӯй сӯйи мадраса карда сабӯҳ,
То бад-ин номус ёбад ӯ футӯҳ.
Дар раҳи торик марде чомакан
Мунтазир истода буд аз баҳри фан.
Даррабуд ӯ аз сараш дасторро,
Пас давон шуд, то бисозад корро.
Пас фақеҳаш бонг барзад, к-эй писар!
Боз кун дасторро, он гаҳ бибар.
Инчунин ки чорпарра мепарӣ,
Боз кун он ҳадяро, ки мебарӣ.

Боз кун онро, ба дасти худ бимол,
Онгаҳон хоҳӣ бибар, кардам ҳалол.
Чунки бозаш кард он ки мегурехт,
Сад ҳазорон жанда андар раҳ бирехт.
З-он амомай зафти нобоясти ӯ
Монд як газ кӯҳнае дар дасти ӯ.
Бар замин зад хирқаро, к-эй бейёр,
З-ин дағал моро баровардӣ зи кор.

Насиҳати дунё аҳли дунёро ба забони ҳол ва бевафоии худро намудан ба вафо
тамаъдорандагон аз ӯ

Гуфт: «Бинмудам дағал, лекин туро
Аз насихат бозгуфтам мочаро».
Ҳамчунин дунё агарчи хуш шукуфт,
Бонг зад, ҳам бевафойӣ хеш гуфт.
Андар ин кавну фасод, эй устод!
Он дағал кавну насихат он фасод.
Кавн мегӯяд биё ман хушпайам,
В-он фасодаш гуфта: рав, ман лошайам.
Эй зи хубии баҳорон лабгазон,
Бингар он сардиву зардии хазон.
Рӯз дидӣ талъати хуршед хуб,
Марги ӯро ёд кун вақти ғуруб.
Бадрро дидӣ бар ин хуш чортоқ,
Ҳасраташро ҳам бибин андар муҳоқ.
Кӯдаке аз хусн шуд мавлои халқ,
Баъди фардо шуд хириф, расвои халқ.
Гар тани симинтанон кардат шикор,
Баъди пирӣ бин тәне чун пунбазор.
Эй бидида лутҳои чарб, хез,
Фузлаи онро бибин дар обрез.
Мар хабасро гӯ, ки он хубит ку?
Бар табақ он завқу он нағзиву бӯ?
Гӯяд ӯ: «Он дона буд, ман доми он,
Чун шудӣ ту сайд, дона шуд ниҳон.
Бас аномил рашки устодон шуда,
Дар саноат оқибат ларзон шуда.

Наргиси чашми хумори ҳамчу чон,
Охир аъмаш бину об аз вай чакон.
Ҳайдаре, к-андар сафи шерон равад,
Охир ӯ мағлуби муше мешавад.
Табъи тези дурбини муҳтариф,
Чун хари пираш бибин охир хариф.
Зулфи чаъди мушкбори ақлбар,
Охир он чун дунби зишти хинги хар.
Хуш бибин кавнаш зи аввал бо гушод
В-охир он расвоияш бину фасод.
З-он ки ӯ бинмуд пайдо домро,
Пеши ту барканд сиблат хомро.
Пас мағӯ: «Дунё ба тазвирам фирефт
В-арна ақли ман зи домаш мегурехт».
Тавқи заррину ҳамойил бин, ҳала!
Ғуллу занчире шудасту силсила.
Ҳамчунин ҳар ҷузви олам мешумар,
Аввалу охир дарораш дар назар.
Ҳар кӣ охирбинтар, ӯ масъудтар,
Ҳар кӣ охурбинтар, ӯ матрудтар.
Рӯйи ҳар як чун маҳи фохир бибин,
Чунки аввал дида шуд, охир бибин.
То набошӣ ҳамчу Иблис аъваре,
Ним бинад, ним не, чун абтаре.
Дид тини Одаму динаш надид,
Ин ҷаҳон дид, он ҷаҳонбинаш надид.
Фазли мардон бар замон, эй бӯшучоъ!
Нест баҳри қуввату касбу зиёъ.
В-арна шеру пилро бар одамӣ
Фазл будӣ баҳри қувват, эй амӣ!
Фазли мардон бар зан, эй ҳолипараст,
З-он бувад, ки мард поёнбинтар аст.
Мард, к-андар оқибатбинӣ хам аст,
ӯ зи аҳли оқибат чун зан кам аст.
Аз ҷаҳон ду бонг меояд ба зидд,
То кадоминро ту бошӣ мустаъидд.
Он яке бонгаш нушури атқиё

В-он яке бонгаш фиреби ашқийё:
Ман шукуфай хорам, эй хуш гарм дор,
Гул бирезад, ман бимонам шохи хор.
Бонги ушқуфа-ш, ки инак гул фурӯш,
Бонги хори ӯ, ки сӯйи мо макӯш.
Ин пазируфтӣ, бимондӣ з-он дигар,
Ки муҳибб аз зидди маҳбуб аст кар.
Он яке бонг ин, ки инак ҳозирам,
Бонги дигар бингар андар охирам.
Ҳозириям ҳаст чун макру камин,
Нақши охир з-ойинай аввал бибин.
Чун яке з-ин ду чувол-андар шудӣ,
Он дигарро зидду нодирх(в)ар шудӣ.
Эй хунук он, к-ӯ зи аввал он шунид,
К-иш уқулу масмаъи мардон шунид.
Хона холӣ ёфту чоро ӯ гирифт,
Гайри онаш каж намояд ё шигифт.
Кӯзаи нав, к-ӯ ба худ бавле кашид,
Он хабасро об натвонад бурид.
Дар ҷаҳон ҳар чиз чизе мекашад,
Куфр кофиррову муршадро рашад.
Кахрабо ҳам ҳасту миқнотис ҳаст,
То ту оҳан ё қаҳӣ, ойӣ ба шаст.
Бурд миқнотисат, ар ту оҳанӣ
В-ар қаҳӣ, бар кахрабо барметанӣ.
Он яке чун нест бо ахёр ёр,
Лоҷарам шуд паҳлуи фучҷор чор.
Ҳаст Мӯсо пеши қибтӣ бас замим,
Ҳаст Ҳомон пеши сибтӣ бас рачим.
Ҷони Ҳомон ҷозиби қибтӣ шуда,
Ҷони Мӯсо толиби сибтӣ шуда.
Меъдаи хар қаҳ кашад дар иҷтизоб,
Меъдаи одам ҷазуби гандум, об.
Гар ту нашносӣ касеро аз залом,
Бингар ӯро, к-ӯш созидаст имом.

Баёни он ки орифро ғизоест аз нури Ҳақ, ки «абиту инда раббӣ ва ютьимунӣ ва юсқинӣ қавлаҳу ал-ҷӯъу таъомуллоҳ юҳйӣ биҳи абдона-с-иддиқин, ай фи-л-ҷӯъи ясилу таъомуллоҳ»

З-он ки ҳар қурра пайи модар равад,

То бад-он ҷинсийташ пайдо шавад.

Одамиро шир аз сина расад,

Шири хар аз ними зерина расад.

Адл қассом асту қисмат қарданист,

Ин аҷаб, ки ҷабр неву зулм нест.

Ҷабр будӣ, кай пушаймонӣ будӣ?

Зулм будӣ, кай ниғаҳбонӣ будӣ?

Рӯз охир шуд, сабақ фардо бувад,

Рози моро рӯз кай гунҷо бувад?

Эй бикарда эътимоду восиқӣ

Бар даму бар чоплуси фосиқе.

Қуббае барсохтастӣ аз ҳубоб,

Охир он хаймаст бас воҳитаноб.

Зарқ чун барқ асту андар нури он

Роҳ натвонанд дидан раҳравон.

Ин ҷаҳону аҳли ӯ беҳосиланд,

Ҳар ду андар бевафой яқдиланд.

Зодаи дунё чу дунё бевафост,

Гарчи рӯ орад ба ту, он рӯ қафост.

Аҳли он олам чу он олам зи бирр

То абад дар аҳду паймон мустамирр.

Худ ду пайғамбар ба ҳам кай зид шуданд?

Мӯъҷизот аз ҳамдигар кай бистаданд!

Кай шавад пажмурда мевай он ҷаҳон?

Шодии ақлӣ нагардад андуҳон.

Нафс бе аҳд аст, з-он рӯ куштанист,

ӯ даниву қиблагоҳи ӯ данист.

Нафсҳоро лоиқ аст ин анҷуман,

Мурдаро дархур бувад гӯру кафан.

Нафс агарчи зирак асту хурдадон

Қиблааш дунёст, ӯро мурда дон.

Оби ваҳйи Ҳақ бад-ин мурда расид,

Шуд зи хоки мурдае зинда падид.

То напояд ваҳй, ту ғарра мабош,
Ту бад-он гулгунае «тола бақош».
Бонгу сите чӯ, ки он хомил нашуд,
Тоби хуршеде, ки он офил нашуд.
Он хунарҳои дақиқу қолу қил
Қавми фиръавнанд, ачал чун оби Нил.
Равнақу тоқу турунбу сеҳрашон
Гарчи халқонро кашад гарданкашон.
Сеҳрҳои соҳирон дон ҷумларо,
Марг чӯбе дон, ки он гашт аждаҳо.
Ҷодуихоро ҳама як луқма кард,
Як ҷаҳон пуршаб буд, онро субҳ х(в)ард.
Нур аз он хӯрдан нашуд афзуну беш,
Бал ҳамон сон аст, к-ӯ будаст пеш.
Дар асар афзун шуду дар зот не,
Зотро афзуниву офот не.
Ҳақ зи эҷоди ҷаҳон афзун нашуд,
Он чӣ аввал он набуд, акнун нашуд.
Лек афзун гашт асар з-эҷоди халқ,
Дар миёни ин ду афзунист фарқ.
Ҳаст афзунӣ асар, изҳори ӯ,
То падад ояд сифоту кори ӯ.
Ҳаст афзунӣ ҳар зоте далел,
К-ӯ бувад ҳодис, ба иллатҳо алиел.

Тафсири «фаъавҷаса фӣ тафсиҳи хифатан Мӯсо, қулно: ло тахафа иннака анта-
л-аъло»

Гуфт Мӯсо: «Сеҳр ҳам ҳайронкунест,
Чун кунам? К-ин халқро тамйиз нест».
Гуфт Ҳақ: «Тамйизро пайдо кунам,
Ақли бетамйизро бино кунам.
Гарчи чун дарё бароварданд каф,
Мӯсиё, ту ғолиб оӣ, «ло тахаф».
Буд андар аҳди худ сеҳр ифтиҳор,
Чун асо шуд мор, онҳо гашт ор.
Ҳар касеро даъвии хусну намак,
Санги марг омад намакҳоро миҳак.

Сеҳр рафту мӯъчизай Мӯсо гузашт,
Ҳар дуру аз боми буд афтод ташт.
Бонги ташти сеҳр чуз лаънат чӣ монд?
Бонги ташти дин ба чуз рифъат чӣ монд?
Чун миҳак пинҳон шудаст аз марду зан,
Дар саф о, эй қалбу акнун лоф зан.
Вақти лоф астат, миҳак чун ғоиб аст,
Мебарандат аз азизӣ даст-даст.
Қалб мегӯяд зи нахват ҳар дамам:
«Эй зари холис, ман аз ту кай камам?»,
Зар ҳамегӯяд: «Бале, эй хочатош!
Лек меояд миҳак, омода бош».
Марги тан ҳадыст бар асҳоби роз,
Зарри холисро чӣ нуқсон аст гоз?
Қалб агар дар хеш охирбин будӣ,
Он сияҳ к-охир шуд ӯ, аввал шудӣ.
Чун шудӣ аввал сияҳ андар лиқо,
Дур будӣ аз нифоқу аз шақо.
Кимиёи фаздро толиб будӣ,
Ақли ӯ бар зарқи ӯ ғолиб будӣ.
Чун шикастадил шудӣ аз ҳоли хеш,
Қобири ишкатагон дидӣ ба пеш.
Оқибатро диду ӯ ишката шуд,
Аз шикастабанд дар дам баста шуд.
Фазлу мисҳоро суйи иксир ронд,
Он зарандуд аз карам маҳрум монд.
Эй зарандуда! Макун даъвӣ, бибин,
Ки намонад муштарит аъмо чунин.
Нури маҳшар чашмашон бино кунад,
Чашмбандии туро расво кунад.
Бингар онҳоро, ки охир дидаанд,
Ҳасрати чонҳову рашки дидаанд.
Бингар онҳоро, ки ҳоли дидаанд,
Сирри фосид з-асли сир бибридаанд.
Пеши ҳоли бин, ки дар чаҳл асту шак,
Субҳи содиқ, субҳи козиб, ҳар ду як.
Субҳи козиб сад ҳазорон корвон

Дод бар боди ҳалокат, эй ҷавон!
Нест нақде, к-иш ғалатандоз нест,
Войи он ҷон, к-иш миҳакку гоз нест.

Заҷри муддаъӣ аз даъвӣ ва амр кардан ӯро ба мутобиат
Бӯмусайлим гуфт: «Худ ман Аҳмадам,
Дини Аҳмадро ба фан барҳам задам».
Бӯмусайлиро бигӯ, кам кун батар,
Ғарраи аввал машав, охир нигар.
Ин қаловузӣ макун аз ҳирси ҷамъ,
Пасравӣ кун, то равад дар пеш шамъ.
Шамъ мақсадро намояд ҳамчу моҳ,
К-ин тараф донест ё худ домгоҳ?
Гар бихоҳӣ в-ар нахоҳӣ, бо чароғ
Дида гардад нақши бозу нақши зоғ.
В-арна ин зоғон дағал афрӯхтанд,
Бонги бозони сапед омӯхтанд.
Бонги худхуд гар биёмӯзад фато,
Рози худхуд куву пайғоми Сабо?
Бонги барруста зи барбаста бидон,
Тоҷи шоҳонро зи тоҷи худхудон.
Ҳарфи дарवेशону нуктай орифон
Бастаанд ин беҳаёён бар забон.
Ҳар ҳалоки уммати пешин, ки буд,
З-он ки чандалро гумон бурданд уд.
Будашон тамйиз, к-он музҳар кунад,
Лек ҳирсу оз кӯру кар кунад.
Кӯрии кӯрон зи раҳмат дур нест,
Кӯрии ҳирс аст, к-он маъзур нест.
Чормехи шаҳ зи раҳмат дур не,
Чормехи ҳосидӣ мағфур не.
Моҳиё! Охир нигар, бингар ба шаст,
Бадгудӯе чашми охирбин-т баст.
Бо ду дида аввалу охир бибин,
Ҳин, мабош аъвар чу Иблиси лаъин.
Аъвар он бошад, ки ҳоли диду бас,
Чун баҳоим беҳабар аз бозпас.

Чун ду чашми гов дар чурми талаф,
Ҳамчу як чашм аст, к-иш набвад шараф.
Нисфи қимат арзад он ду чашми ӯ,
Ки ду чашмашрост маснад чашми ту.
В-ар канӣ як чашми одамзодае,
Нисфи қимат лоиқ аст аз ҷодае.
З-он ки чашми одамӣ танҳо ба х(в)ад
Бе ду чашми ёр коре мекунад.
Чашми хар чун аввалаш беохир аст,
Гар ду чашмаш ҳаст, ҳукмаш аъвар аст.
Ин сухан поён надорад в-он хафиф
Менависад руқъа дар тамъи рағиф.

Бақияи қиссаи навиштани он ғулом руқъа ба талаби ачре
Рафт пеш аз нома пеши матбахе,
К-эй бахил, аз матбахи шоҳи сахӣ!
Дур аз ӯ в-аз ҳиммати ӯ, к-ин қадар
Аз чириям оядаш андар назар.
Гуфт: «Баҳри маслиҳат фармудааст,
На барои бухлу на тангии даст».
Гуфт: «Даҳлезест валлаҳ ин сухан,
Пеши шаҳ хок аст, ҳам зарри куҳан».
Матбахӣ даҳ гуна ҳуччат барфарошт,
ӯ ҳама рад кард аз ҳирсе, ки дошт.
Чун чирӣ кам омадаш дар вақти чошт,
Зад бәсе ташнеъ ӯ, суде надошт.
Гуфт: «Қосид мекунед инҳо шумо»,
Гуфт: «На, ки бандфармонем мо.
Ин магир аз фаръ, ин аз асл гир,
Бар камон кам зан, ки аз бозуст тир.
«Мо рамайта из рамайта» ибтилоост,
Бар набӣ кам неҳ гунаҳ, к-он аз Худост.
Об аз сар тира аст, эй хирашм,
Пештар бингар, яке бигшой чашм».
Шуд зи хашму ғам даруни буқъае,
Сӯйи шаҳ бинвишт хашмин руқъае.
Андар он руқъа санои шоҳ гуфт,

Гавҳари ҷуду саҳои шоҳ суфт,
К-эй зи баҳру абр афзун каффи ту,
Дар қазои ҳоҷати ҳоҷот ҷӯ.
З-он ки абр он ҷӣ диҳад, гирён диҳад,
Каффи ту хандон паёпай хон ниҳад.
Зоҳири руқъа агарчи мадҳ буд,
Бӯйи хашм аз мадҳ асарҳо менамуд.
З-он ҳама кори ту бенур асту зишт,
Ки ту дурӣ, дур аз нури сиришт.
Равнақи кори хасон косид шавад,
Ҳамчу мевай тоза з-ӯ фосид шавад.
Равнақи дунё барорад з-ӯ касод,
З-он ки ҳаст аз олами кавну фасод.
Хуш нагардад аз мадеҳе синаҳо,
Чунки дар маддох бошад кинаҳо.
Эй дил, аз кину кароҳат пок шав
В-онгаҳон, «ал-ҳамд» хоҳ, чолок шав.
Бар забон «ал-ҳамд»-у икроҳи дарун,
Аз забон талбис бошад ё фусун.
В-онгаҳон гуфта Худо, ки нангарам,
Ман ба зоҳир, ман ба ботин нозирам.

Ҳикояти он маддох, ки аз чиҳати номус шукри мамдӯҳ мекард ва бӯйи андӯҳу
ғами андаруни ӯ ва халоқати далқи зоҳири ӯ менамуд, ки он шукрҳо лоф асту
дурӯғ

Он яке бо далқ омад аз Ироқ,
Боз пурсиданд ёрон аз фироқ.
Гуфт: «Оре буд фироқ, илло сафар,
Буд бар ман бас муборак, муждавар,
Ки халифа дод даҳ хилъат маро,
Ки қаринаш бод сад мадҳу сано».
Шукрҳову ҳамдҳо бармешумурд,
То ки шукр аз ҳадду андоза бибурд.
Пас бигуфтандаш, ки аҳволи нажанд
Бар дурӯғи ту гувоҳӣ медиҳанд.
Тан бараҳна, сар бараҳна, сӯхта,
Шукрро дуздада ё омӯхта.

К-ӯ нишони шукру ҳамди мири ту,
Бар сару бар пойи бетавфири ту?
Гар забонат мадҳи он шаҳ метанад,
Ҳафт андомат шикоят мекунад.
Дар саҳои он шаҳу султони ҷуд
Мар туро кафшеву шалворе набуд?
Гуфт: «Ман исор кардам, он ҷӣ дод,
Мир тақсире накард, аз ифтиқод.
Бистадам ҷумла атоҳо аз амир,
Бахш кардам бар ятиму бар фақир.
Мол додам, бистадам умри дароз
Дар ҷазо, зеро ки будам покбоз».
Пас бигуфтандаш: «Муборак, мол рафт,
Чист андар ботинат ин дуди нафт?»
Сад кароҳат дар даруни ту чу хор,
Кай бувад андуҳ нишони ибтишор?
Ку нишони ишқу исору ризо?
Гар дуруст аст он ҷӣ гуфтӣ «мо мазо».
Худ гирифтаам, мол гум шуд, майл ку?
Сайл агар бигзашт, ҷойи сайл ку?
Чашми ту, к-ӯ буд сиёҳу ҷонфизо,
Гар намонд ӯ ҷонфизо, азрак ҷаро?
Ку нишони покбозӣ, эй туруш?
Бӯйи лофи каж ҳамеояд, хамуш!
Сад нишон бошад дарун исорро,
Сад аломат ҳаст некӯкорро.
Мол дар исор агар гардад талаф,
Дар дарун сад зиндагӣ ояд халаф.
Дар замини Ҳақ зироат карданӣ
Тухмҳои пок, он гаҳ даҳл не?
Гар нарӯяд хӯша аз равзоти ху,
Пас ҷӣ восеъ бошад арзуллаҳ? Бигӯ.
Чунки ин арзи фано берайъ нест,
Чун бувад арзуллаҳ? Он муставсаъест.
Ин заминро райъи ӯ худ беҳад аст,
Донаеро камтарин худ ҳафсад аст.
Ҳамд гуфтӣ, ку нишони ҳомидун?

На бурунат ҳаст асар, на андарун.
Ҳамди ориф мар Худоро рост аст,
Ки гувоҳи ҳамди ӯ шуд пову даст.
Аз чаҳи торики чисмаш баркашид
В-аз таги зиндони дунёаш харид.
Атласи тақвову нури муъталиф,
Ояти «ҳамд» аст ӯро бар катиф.
Вораҳида аз чаҳони ория,
Сокини гулзору «айнун чория».
Бар сарири сирри оли Ҳимматаш,
Маҷлису ҷову мақому рутбаташ.
Мақъади сидқе, ки сиддиқон дар ӯ
Ҷумла сарсабзанду шоду тозарӯ.
Ҳамдашон чун ҳамди гулшан аз баҳор
Сад нишоне дораду сад гиру дор.
Бар баҳораш чашмаву нахлу гиёҳ
В-он гулистону нигористон гувоҳ.
Шоҳиди шоҳид ҳазорон ҳар тараф
Дар гувоҳи ҳамчу гавҳар бар садаф.
Бӯйи сирри бад биёяд аз дамат
В-аз сару рӯ тобад, эй лофӣ! Ғамат.
Бӯшиносонанд ҳозиқ дар масоф,
Ту ба ҷалдӣ, ҳову ҳу кам кун газоф.
Ту малоф аз мушк, к-он бӯйи пиёз
Аз дами ту мекунад макшуф роз.
«Гулшакар хӯрдам» ҳамегӯиву бӯй,
Мезанад аз сир, ки ёфа мағӯй.
Ҳаст дил монандаи хонай калон,
Хонаи дилро ниҳон ҳамсоягон.
Аз шикофи равзану деворҳо
Мутталеъ гарданд бар асрорҳо.
Аз шикофе, ки надорад ҳеч ваҳм,
Соҳиби хона -внадорад ҳеч саҳм.
Аз нубӣ бархон, ки деу қавми ӯ
Мебаранд аз ҳоли инсе хуфя бӯ.
Аз раҳе, ки инс аз он огоҳ нест,
З-он ки з-ин маҳсусу з-ин ашбоҳ нест.

Дар миёни ноқидон зарқе матан
Бо миҳакк, эй қалби дун, лофе мазан.
Мар миҳакро раҳ бувад дар нақду қалб,
Ки Худояш кард амири ҷисму қалб.
Чун шаётин бо ғализиҳои хеш
Воқифанд аз сирри мову фикру кеш.
Маслаке доранд дуздида дарун,
Мо зи дуздиҳои эшон сарнигун.
Дам ба дам ҳабту зиёне мекунанд,
Соҳиби нақбу шикофи равзананд.
Пас чаро ҷонҳои равшан дар ҷаҳон,
Беҳабар бошанд аз ҳоли ниҳон?
Дар сароят камтар аз девон шуданд,
Рӯҳҳо, ки хайма бар гардун заданд?
Дев дуздона сӯйи гардун равад,
Аз шаҳоби муҳриқ ӯ матъун шавад.
Сарнигун аз чарх зер афтад чунон,
Ки шақӣ дар ҷанг аз захми синон.
Он зи рашки рӯҳҳои дилписанд
Аз фалакшон сарнигун меафгананд.
Ту агар шалливу лангу кӯру кар,
Ин гумон бар рӯҳҳои меҳ мабар.
Шарм дору лоф кам зан, ҷон макан,
Ки бисе ҷосус ҳаст он сӯйи тан.

Дарёфтани табибони илоҳӣ амрози дину дилро дар симои мурид ва бегона ва
лаҳни гуфтори ӯ ва ранги чашми ӯ ва бе ин ҳама низ аз роҳи дил, ки «иннаҳум
ҷавосису-л-қулуб фаҷолисуҳум би-с-сидқ»

Ин табибони бадан донишваранд,
Бар сиқоми ту зи ту воқифтаранд.
То зи қорура ҳамебинанд ҳол,
Ки надонӣ ту аз он рӯ эътилол.
Ҳам зи набзу ҳам зи рангу ҳам зи дам,
Бӯ баранд аз ту ба ҳар гуна сақам.
Пас табибони илоҳӣ дар ҷаҳон
Чун надонанд аз ту бе гуфти даҳон?
Ҳам зи набзат, ҳам зи чашмат, ҳам зи ранг,

Сад сақам бинанд дар ту бедиранг.
Ин табибони навомӯзанд х(в)ад,
Ки бад-ин оёташон ҳоҷат бувад.
Комилон аз дур номат бишнаванд,
То ба қаъри боду будат бардаванд.
Балки пеш аз зодани ту солҳо
Дида бошандат туро бо ҳолҳо.

Мужда додани Абӯязид аз зодани Абулҳасани Харақонӣ, қаддасаллоху
рӯҳаҳумо пеш аз солҳо ва нишони сурати ӯ ва сирати ӯ як ба як ва навиштани
таърихнависон онро чиҳати расад
Он шунидӣ достони Боязид,
Ки зи ҳоли Булҳасан пешин чӣ дид?
Рӯзе он султони тақво мегузашт
Бо муридон ҷониби саҳрову дашт.
Бӯйи хуш омад мар ӯро ногаҳон
Дар саводи Рай, зи сӯйи Хорақон.
Ҳам бад-он чо нолаи муштоқ кард,
Бӯйро аз бод истиншоқ кард.
Бӯйи хушро ошиқона мекашид,
Ҷони ӯ аз бод бода мечашид.
Кӯзае, к-ӯ аз яхоба пур бувад,
Чун арақ бар зоҳираш пайдо шавад.
Он зи сардии ҳаво обе шудааст,
Аз даруни кӯза нам берун начаст.
Боди бӯйовар мар ӯро об гашт,
Об ҳам ӯро шароби ноб гашт.
Чун дар ӯ осори мастӣ шуд падид,
Як мурид ӯро аз он дам баррасид.
Пас бипурсидаш, ки ин аҳволи х(в)аш,
Ки бурун аст аз ҳисоби панҷу шаш,
Гоҳ сурху гоҳ зарду гаҳ сапед
Мешавад рӯят, чӣ ҳол асту навид?
Мекашӣ бӯю ба зоҳир нест гул,
Бешак аз ғайб асту аз гулзори кул.
Эй ту коми ҷони ҳар худкомае,
Ҳар дам аз ғайбат паёму номае.

Ҳар даме яъқубвор аз «Юсуфо»
Мерасад андар машоми ту шафо.
Қатрае баррез бар мо з-он сабӯ,
Шаммае з-он гулситон бо мо бигӯ.
Хӯ надорем, эй ҷамоли меҳтарӣ,
Ки лаби мо хушқу ту танҳо х(в)арӣ.
Эй фалакпаймойи चुсти चुст хез,
З-он чӣ хӯрдӣ, чуръае бар мо бирез.
Мири маҷлис нест дар даврон дигар
Чуз ту, эй шах, дар ҳарифон дарнигар.
Кай тавон нӯшид ин май зери даст?
Май яқин мар мардро расвогар аст.
Бӯйро пӯшидаву макнун кунад,
Чашми масти хештанро чун кунад?
Худ на он бӯй аст ин, к-андар ҷаҳон
Сад ҳазорон пардааш дорад ниҳон.
Пур шуд аз тезии ӯ саҳрову дашт,
Дашт чӣ? К-аз нӯҳ фалак ҳам даргузашт.
Ин сари хумро ба қаҳил дармагир,
К-ин бараҳна нест худ пӯшишпазир.
Лутф кун, эй роздони розгӯ,
Он чӣ бозат сайд кардаш, бозгӯ.
Гуфт: «Бӯйи булаҷаб омад ба ман,
Ҳамчунон ки мар набиро аз Яман.
Ки Муҳаммад гуфт бар дасти сабо
Аз Яман меоядам бӯйи Худо.
Бӯйи Ромин мерасад аз ҷони Вайс,
Бӯйи Яздон мерасад ҳам аз Увайс.
Аз Увайсу аз Қаран бӯйи аҷаб
Мар набиро маст карду пуртараб.
Чун Увайс аз хеш фонӣ гашта буд,
Он заминӣ осмонӣ гашта буд.
Он ҳалилай парварида дар шакар,
Чошнии талхияш набвад дигар.
Он ҳалилай руста аз мову мане,
Нақш дорад аз ҳалила, таъм не».
Ин сухан поён надорад, бозгард,

То чї гуфт аз ваҳйи ғайб он шермард.

Қавли расул, саллаллоҳу алайҳи ва саллам, «иннї лиачиду нафаса-р-раҳмони мин қибали-л-Ямана»

Гуфт: «З-ин сӯ бӯйи ёре мерасад,
К-андар ин деҳ шаҳрёре мерасад.

Баъди чандин сол мезояд шаҳе,
Мезанад бар осмонҳо хиргаҳе.

Рӯяш аз гулзори Ҳақ гулгун бувад,
Аз ман ӯ андар мақом афзун бувад».

«Чист номаш?». Гуфт: «Номаш Булҳасан»,

Ҳиляаш вогуфт з-абрӯву зақан.

Қадди ӯву ранги ӯву шакли ӯ
Як ба як вогуфт аз гесӯву рӯ.

Ҳиляҳои рӯҳи ӯро ҳам намуд,
Аз сифоту аз тариқа-в ҷову буд.

Ҳиляи тан ҳамчу тан орият аст,
Дил бар он кам неҳ, ки он як соат аст.

Ҳиляи рӯҳи табиғӣ ҳам фаност,
Ҳиляи он ҷон талаб, к-он бар самост.

Ҷисми ӯ ҳамчун чароғе бар замин,
Нури ӯ болои сақфи ҳафтумин.

Он шуоъи офтоб андар вусоқ,
Қурси ӯ андар чаҳорум чортоқ.

Нақши гул дар зер бинӣ баҳри лоғ,
Бӯйи гул бар сақфу айвони димоғ.

Марди хуфта дар Адан дида фарақ,
Акси он бар ҷисм афтода арақ.

Пераҳан дар Миср, раҳни як ҳарис,
Пур шуда Канъон зи бӯйи он қамис.

Барнабиштанд он замон таърихро,
Аз кабоб оростанд он сихро.

Чун расид он вақту он таърих рост,
Зода шуд он шоҳу нарди мулк бохт.

Аз паси он солҳо омад падида
Булҳасан баъди вафоти Боязид.

Ҷумлаи хӯҳои ӯ з-имсоку ҷуд

Ончунон омад, ки он шаҳ гуфта буд.
Лавҳи маҳфуз аст ўро пешво,
ў чӣ маҳфуз аст? Маҳфуз аз хато.
На нучум асту на рамл асту на хоб,
Ваҳйи Ҳақ, «валлоҳу аълам би-с-савоб».
Аз пайи рӯпӯши ома дар баён
Ваҳйи дил гӯянд онро сӯфиён.
Ваҳйи дил гираш, ки манзаргоҳи ўст,
Чун хато бошад, чу дил огоҳи ўст.
Мӯъмино! «Янзур бинуриллаҳ» шудӣ,
Аз хатову саҳв эмин омадӣ.

Нуқсони иҷрои ҷону дили сӯфӣ аз таъоми Аллоҳ
Сӯфие аз фақр чун дар ғам шавад,
Айни фақраш дояву матъам шавад.
З-он ки ҷаннат аз макорех рустааст,
Раҳм қисми очизе ишкатааст.
Он ки сарҳо бишканад ў аз ғулӯ,
Раҳми Ҳаққу халқ н-ояд сӯйи ў.
Ин сухан охир надорад в-он ҷавон
Аз ками иҷрои нон шуд нотавон.
Шод он сӯфӣ, ки ризқаш кам шавад,
Он шаба-ш дур гардаду ў ям шавад.
З-он ҷирои хос ҳар-к огоҳ шуд,
ў сазои қурбу иҷригоҳ шуд.
З-он ҷирои рӯҳ чун нуқсон шавад,
Ҷонаш аз нуқсони он ларзон шавад.
Пас, бидонад, ки хатое рафтааст,
Ки суманзори ризо ошуфтааст.
Ҳамчунон к-он шаҳс аз нуқсони кишт
Нома сӯйи соҳиби хирман набишт.
Руқъааш бурданд пеши мири дод,
Хонд ў руқъа, ҷавобе вонадод.
Гуфт: «ўро нест илло дарди лут»,
Пас ҷавоби аҳмақ авлотар сукут.
Несташ дарди фироқу васл ҳеч,
Банди фаръ аст ў, наҷӯяд асл ҳеч.

Аҳмақ асту мурдаи мову манӣ,
К-аз ғами фаръаш фароғи асл не.
Осмонҳову замин як себ дон,
К-аз дарахти қудрати Ҳақ шуд аён.
Ту чу кирмӣ дар миёни себ – дар
В-аз дарахту боғбонӣ беҳабар.
Он яке кирме дигар дар себ ҳам,
Лек қонаш аз бурун соҳибалам.
Чунбиши ӯ вошикофад себро,
Барнатобад себ он осебро.
Бардарида чунбиши ӯ пардаҳо,
Сураташ кирм асту маънӣ аждаҳо.
Оташе, к-аввал зи оҳан меҷаҳад,
ӯ қадам бас суст берун мениҳад.
Дояш пунбаст аввал, лек ахир
Мерасонад шӯълаҳо ӯ то асир.
Мард аввал бастаи хобу х(в)ар аст,
Охируламр аз малоик бартар аст.
Дар паноҳи пунбаву кибритҳо
Шӯълаву нураш барояд бар суҳо.
Олами торик равшан мекунад,
Кундаи оҳан ба сӯзан меканад.
Гарчи оташ низ ҳам ҷисмонӣ аст,
На зи рӯҳ асту на аз рӯҳонӣ аст.
Ҷисмро набвад аз он из баҳрае,
Ҷисм пеши баҳри қон чун қатрае.
Ҷисм аз қон рӯзафзун мешавад,
Чун равад қон, ҷисм бин, чун мешавад.
Ҳадди ҷисмат як-ду газ худ беш нест,
Ҷони ту то осмон ҷавлонкунест.
То ба Бағдоду Самарқанд, эй ҳумом,
Рӯхро андар тасаввур ним гом.
Ду дирамсанг аст пиҳи чашматон,
Нури рӯҳаш то инони осмон.
Нур бе ин чашм мебинад ба хоб,
Чашм бе ин нур чӣ бвад, ҷуз хароб?
Ҷон зи ришу сиблати тан фориғ аст,

Лек тан бечон бувад мурдору паст.
Борномай рӯҳи ҳайвонист ин,
Пештар рав, рӯҳи инсонӣ бибин.
Бингар аз инсону ҳам аз қолу қил
Толиби дарёи чони Ҷабрайил.
Баъд аз онат чони Аҳмад лаб газад,
Ҷабрайил аз бими ту вопас хазад.
Гӯяд ар оям ба қадри як камон
Ман ба сӯйи ту, бисӯзам дарзамон.

Ошфутани он ғулом аз норасидани ҷавоби руқъа аз қибали подшоҳ
Ин биёбон худ надорад пову сар,
Бечавоби нома хастаст он писар.
К-эй аҷаб! Чунам надод он шаҳ ҷавоб?
Ё хиёнат кард руқъабар зи тоб.
Руқъа пинҳон карду нанмуд он ба шоҳ,
К-ӯ мунофиқ буду обе зери коҳ.
Руқъаи дигар нависам з-озмун,
Дигаре чӯям расули зӯфунун.
Бар амиру матбахиву номабар
Айб бинҳода зи чаҳл он беҳабар,
Ҳеч гирди худ намегардад, ки ман
Кажравӣ кардам чун аңдар дин шаман.

Каж вазидани бод бар Сулаймон, алайҳиссалом ба сабаби заллати ӯ
Бод бар тахти Сулаймон рафт каж,
Пас Сулаймон гуфт: «Бодо, каж мағаж».
Бод ҳам гуфт: «Эй Сулаймон, каж марав,
В-ар равӣ каж, аз кажам хашмин машав.
Ин тарозу баҳри ин бинҳод Ҳақ,
То равад инсоф моро дар сабақ.
Аз тарозу кам кунӣ, ман кам кунам,
То ту бо ман равшанӣ, ман равшанам».
Ҳамчунин тоҷи Сулаймон майл кард,
Рӯзи равшанро бар ӯ чун лайл кард.
Гуфт: «Тоҷо, каж машав бар фарқи ман,
Офтобо, кам машав аз шарқи ман».

Рост мекард ӯ ба даст он тоҷро,
Боз каж мешуд бар ӯ тоҷ, эй фато.
Ҳашт бораш рост карду гашт каж,
Гуфт: «Тоҷо! Чист охир? Каж мағаж».
Гуфт: «Агар сад раҳ кунӣ ту рост, ман
Каж шавам, чун кажравӣ, эй мӯътаман!»
Пас Сулаймон андаруна рост кард,
Дил бар он шаҳват, ки будаш, кард сард.
Баъд аз он тоҷаш ҳамон дам рост шуд,
Ончунон ки тоҷро мехост, шуд.
Баъд аз онаш каж ҳамекард ӯ ба қасд,
Тоҷи ӯ мегашт торақҷӯ ба қасд.
Ҳашт каррат каж бикард он меҳтараш,
Рост мешуд тоҷ бар фарқи сараш.
Тоҷ нотик гашт, к-эй шаҳ! Ноз кун,
Чун фишондӣ пар зи гил, парвоз кун.
Нест дастуре, к-аз ин ман бигзарам,
Пардаҳои ғайби ин барҳам дарам.
Бар даҳонам неҳ ту дасти худ, бибанд
Мар даҳонамро зи гуфти нописанд.
Пас туро ҳам ғам, ки пеш ояд зи дард,
Бар касе тӯҳмат манеҳ, бар хеш гард.
Зан мабар бар дигаре, эй дӯстком,
Он макун, ки месиголид он ғулом.
Гоҳ ҷангаш бо расулу матбаҳӣ,
Гоҳ хашмаш бо шаҳаншоҳи сахӣ.
Ҳамчу Фиръавне, ки Мӯсо хишта буд,
Тифлакони халқро сар мерабуд.
Он адӯ дар хонаи он кӯрдил,
ӯ шуда атфолро гардангусил.
Ту ҳам аз берун будӣ бо дигарон,
В-андарун хуш гашта бо нафси гарон.
Худ адувват ӯст, қандаш медиҳӣ
В-аз бурун тӯҳмат ба ҳар кас мениҳӣ.
Ҳамчу Фиръавнӣ ту кӯру кӯрдил,
Бо адӯ хуш, беғуноҳонро музил.
Чанд Фиръавно, кушӣ бечурмро?

Менавозӣ мар тани пурғурмро?
Ақли ӯ бар ақли шоҳон мефузуд,
Ҳукми Ҳақ беақлу кӯраш карда буд.
Мӯҳри Ҳақ бар чашму бар гӯши хирад
Гар Фалотун аст, ҳайвонаш кунад.
Ҳукми Ҳақ бар лавҳ меояд падида,
Ончунон ки ҳукми ғайби Боязид.

Шунидани шайх Абулҳасан хабар додани Абӯязидро аз будан ва аҳволи ӯ
Ҳамчунон омад, ки ӯ фармуда буд,
Булҳасан аз мардумон онро шунуд,
Ки Ҳасан бошад муриду умматам,
Дарс гирад ҳар сабоҳ аз турбатам.
Гуфт: «Ман ҳам низ хобаш дидаам
В-аз равони шайх ин бишнидаам».
Ҳар сабоҳе рӯ ниҳодӣ сӯйи гӯр,
Истодӣ то зуҳо андар ҳузур.
Ё мисоли шайх пешаш омадӣ,
Ё ки бе гуфте шиколаш ҳал шудӣ.
То яке рӯзе биёмад бо суъуд,
Гӯрҳоро барфи нав пӯшида буд.
Тӯйи бар тӯ барфҳо ҳамчун алам
Қубба-қубба диду шуд ҷонаш ба ғам.
Бонгаш омад аз ҳазирай шайхи ҳай:
«Ҳо ано адъука кай тасъо илай.
Ҳин, биё ин сӯ, бар овозам шитоб,
Олам ар барф аст, рӯй аз ман матоб».
Ҳоли ӯ з-он рӯз шуд хубу бидид
Он аҷоибро, ки аввал мешунид.

Руқъаи дигар навиштани он ғулом пеши шоҳ чун ҷавоби он руқъаи аввал
наёфт

Номаи дигар навишт он бадгумон,
Пур зи ташнеъу нафиру пурфиғон,
Ки яке руқъа набиштам пеши шах,
Эй аҷаб! Он ҷо расиду ёфт раҳ?
Он дигарро хонд ҳам он хубҳад,

Ҳам надод ӯро ҷавобу тан бизад.
Хушк меовард ӯро шаҳрёр,
ӯ муқаррар кард руқъа панҷ бор.
Гуфт ҳочиб: «Охир ӯ бандай шумост,
Гар ҷавобаш барнависӣ, ҳам равост.
Аз шаҳии ту чӣ кам гардад, агар
Бар ғулуму банда андозӣ назар?»
Гуфт: «Ин саҳл аст, аммо аҳмақ аст,
Марди аҳмақ зишту мардуди Ҳақ аст.
Гарчи омурзам гуноҳу заллаташ,
Ҳам кунад бар ман сироят иллаташ.
Сад кас аз гаргин, ҳама гаргин шаванд,
Хоса ин гарри хабиси нописанд.
Гарри камақлӣ мабодо габрро,
Шуми ӯ бе об дорад абрро.
Нам наборад абр аз шумии ӯ,
Шаҳр шуд вайрона аз бумии ӯ.
Аз гари он аҳмақон тӯфони Нӯҳ,
Кард вайрон оламеро дар фузӯҳ.
Гуфт пайғамбар, ки аҳмақ ҳар кӣ ҳаст,
ӯ адуви мосту ғули раҳзан аст.
Ҳар кӣ ӯ оқил бувад, ӯ ҷони мост,
Рӯҳи ӯву риҳи ӯ райҳони мост.
Ақл дашномам диҳад, ман розиям,
З-он ки файзе дорад аз файёзиям.
Навбад он дашноми ӯ бефоида,
Навбад он меҳмонияш бемоида.
Аҳмақ ар ҳалво ниҳад андар лабам,
Ман аз он ҳалвои ӯ андар табам.
Ин яқин дон гар латифу равшани,
Нест бӯсай куни харро чошнӣ.
Сиблатат канда кунад бефоида,
Ҷома аз дегаш сияҳ, бемоида.
Моида ақл аст, не нону шиво,
Нури ақл аст, эй писар, ҷонро ғизо.
Нест ғайри нур одамро х(в)ариш,
Аз ҷузи он ҷон наёбад парвариш.

З-ин хуришҳо андак-андак бозбур,
К-ин ғизои хар бувад, на они хур.
То ғизои аслро қобил шавӣ,
Луқмаҳои нурро оқил шавӣ.
Акси он нур аст, к-ин нон нон шудааст,
Файзи он ҷон аст, к-ин ҷон ҷон шудааст.
Чун хурӣ як бор аз маъкули нур,
Хок резӣ бар сари нону танӯр.
Ақл ду ақл аст: аввал максабӣ,
Ки даромӯзӣ чу дар мактаб сабӣ.
Аз китобу устоду фикру зикр,
Аз маъонӣ в-аз улуми хубу бикр.
Ақли ту афзун шавад бар дигарон,
Лек ту бошӣ зи ҳифзи он гарон.
Лавҳи ҳофиз бошӣ андар давру гашт,
Лавҳи маҳфуз ӯст, к-ӯ з-ин даргузашт.
Ақли дигар баҳшиши Яздон бувад,
Чашмаи он на миёни ҷон бувад.
Чун зи сина оби дониш ҷӯш кард,
На шавад ганда, на дерина, на зард.
В-ар раҳи набъаш бувад баста, чӣ ғам?
К-ӯ ҳамечӯшад зи хона дам ба дам.
Ақли таҳсилӣ мисоли ҷӯйҳо,
К-он равад дар хонае аз кӯйҳо.
Роҳи обаш баст шуд, шуд бенаво,
Аз даруни хештан ҷӯ чашмаро.

Қиссаи он ки касе ба касе машварат мекард, гуфташ машварат бо дигаре кун,
ки ман адувви туам
Машварат мекард шахсе бо касе,
К-аз тараддуд вораҳад в-аз маҳбасе.
Гуфт: «Эй хушном, ғайри ман бичӯ,
Моҷарои машварат бо ӯ бигӯ.
Ман адуввам мар туро, бо ман мапеч,
Набвад аз ройи адӯ пирӯз ҳеч.
Рав касе ҷӯ, ки туро ӯ ҳаст дӯст,
Дӯст баҳри дӯст лошак хайрҷӯст.

Ман адуввам, чора набвад к-аз мани
Каж равам, бо ту намоям душманӣ.
Ҳорисӣ аз гург ҷустан шарт нест,
Ҷустан аз ғайри маҳал ноҷустанист.
Ман туро бе ҳеч шакке душманам,
Ман туро кай раҳнамоям? Раҳзанам».
Ҳар кӣ бошад ҳамнишини дӯстон,
Ҳаст дар гулхан, миёни бӯстон.
Ҳар кӣ бо душман нишинад дар заман,
Ҳаст ӯ дар бӯстон дар гулхан.
Дӯстро м-озор аз мову манат,
То нагардад дӯст хасму душманат.
Хайр кун бо халқ баҳри Эзадат,
Ё барои роҳати ҷони х(в)адат.
То ҳамора дӯст бинӣ дар назар,
Дар дилат н-ояд зи кин нохуш сувар.
Чунки кардӣ душманӣ, парҳез кун,
Машварат бо ёри меҳрангез кун».
Гуфт: «Медонам туро, эй Булҳасан,
Ки туй дерина душмандори ман.
Лек марди оқиливу маънавӣ,
Ақли ту нагзорат, ки каж равӣ.
Табъ хоҳад, то кашад аз хасм кин,
Ақл бар нафс аст банди оҳанин,
Ояду манъаш кунад, водорадаш,
Ақл чун шаҳнаст дар неку бадаш.
Ақли имонӣ чу шаҳнай одил аст,
Посбону ҳокими шаҳри дил аст.
Ҳамчу гурба бошад ӯ бедорхуш,
Дузд дар сӯрох монад ҳамчу муш.
Дар ҳар он ҷо, ки барорад муш даст,
Нест гурба ё ки нақши гурба аст.
Гурбаи чӣ? Шери шерафган бувад,
Ақли имонӣ, ки андар тан бувад.
Гурраи ӯ ҳокими даррандагон,
Наъраи ӯ монеъи чаррандагон.
Шаҳр пурдузд асту пур ҷомакане,

Хоҳ шаҳна бош гӯву хоҳ не.

Амир кардани расул, алайҳиссалом, ҷавони ҳузайлиро бар саррийе, ки дар он
пирон ва ҷангозмудагон буданд
Як сарийя мефиристодӣ расул,
Баҳри ҷанги кофиру дафъи фузул.
Як ҷавонеро гузид ӯ аз Ҳузайл,
Мири лашкар кардашу солори хайл.
Асли лашкар бегумон сарвар бувад,
Қавми бесарвар тани бесар бувад.
Ин ҳама, ки мурдаву пажмурдаӣ,
З-он бувад, ки тарки сарвар кардаӣ.
Аз касал в-аз бухл в-аз мову манӣ
Мекашӣ сар, хешро сар мекунӣ.
Ҳамчу устуре, ки бигрезад зи бор,
ӯ сари худ гирад андар кӯҳсор.
Соҳибаш дар пай давои, к-эй хирасар,
Ҳар тараф гургест андар қасди хар.
Гар зи чашмам ин замон ғоиб шавӣ,
Пешат ояд ҳар тараф гурги қавӣ,
Устухонатро бихояд чун шакар,
Ки набинӣ зиндагониро дигар.
Он магир, охир бимонӣ аз алаф,
Оташ аз беҳезумӣ гардад талаф.
Ҳин, бимагрез аз тасарруф карданам
В-аз гароний бор, ки ҷонат манам.
Ту сутурӣ ҳам, ки нафсат ғолиб аст,
Ҳукм ғолибро бувад, эй худпараст!
Ҳар нахондат, асб хондат зулчалол,
Асби тозиро араб гӯяд таъол.
Мири охур буд Ҳақро Мустафо
Баҳри устурони нафси пурчафо
«Қул таъолав» гуфт аз ҷазби карам,
То риёзатгон диҳам, ман роизам.
Нафсҳоро то муравваз кардаам,
З-ин сутурон бас лагадҳо х(в)ардаам.
Ҳар кучо бошад риёзатборае,

Аз лагадҳояш набошад чорае.
Лочарам аглаб бало бар анбиёст,
Ки риёзат додани хомон балост.
Суксуконед аз дамам юрғо равед,
То явошу маркаби султон шавед.
«Қул таъолав, қул таъолав» гуфт раб,
Эй сутурони рамида аз адаб.
Гар наёянд, эй набӣ, ғамгин машав,
З-он ду бетамкин ту пур аз кин машав.
Гӯши баъзе з-ин «таъолав»-ҳо кар аст,
Ҳар сутуреро ситабле дигар аст.
Мунҳазим гарданд баъзе з-ин нидо,
Ҳаст ҳар асбе тавилай ӯ чудо.
Мунқабиз гарданд баъзе з-ин қасас,
З-он ки ҳар мурғе чудо дорад қафас.
Худ малоик низ ноҳамто буданд,
З-ин сабаб бар осмон саф-саф шуданд.
Кӯдакон гарчи ба як мактаб- даранд,
Дар сабақ ҳар як зи як болотаранд.
Машриқиву мағрибиро ҳиссҳост,
Мансиби дидор ҳисси чашмрост.
Сад ҳазорон гӯшҳо гар саф зананд,
Чумла мӯҳтоҷони чашми равшананд.
Боз саффи гӯшҳоро мансабе,
Дар самоъи қону ахбору нубӣ.
Сад ҳазорон чашмро он роҳ нест,
Ҳеч чашме аз самоъ огоҳ нест.
Ҳамчунин ҳар ҳисс як-як мешумар,
Ҳар яке маъзул аз он кори дигар.
Панҷ ҳисси зиҳиру панҷ андарун,
Даҳ сафанд андар «қиёму-с-софувун».
Ҳар касе, к-ӯ аз сафи дин саркаш аст,
Меравад сӯйи сафе, к-он вопас аст.
Ту зи гуфтори «таъолав» кам макун,
Кимиёи бас шигарф аст ин сухун.
Гар мисе гардад зи гуфторат нафир,
Кимиёро ҳеч аз вай вомагир.

Ин замон гар баст нафси соҳиращ,
Гуфти ту судаш кунад дар охиращ.
«Кул таъолав, кул таъолав», эй ғулом,
Ҳин, ки «инналлоҳа ядъу лиссалом».
Хоҷа, боз о аз маниву аз сарӣ,
Сарварӣ чӯ, кам талаб кун сарварӣ.

Эътироз кардани муътаризе бар расул, алайҳиссалом, бар амир кардани он
хузайлӣ

Чун паямбар сарваре кард аз Хузайл
Аз барои лашкари мансурхайл,
Булфузуле аз ҳасад тоқат надошт,
Эътирозу «ло нусаллим» барфарошт.
Халкро бингар, ки чун зулмониянд?
Дар матоъи фоние чун фониянд?
Аз такаббур чумла андар тафриқа,
Мурда аз чон, зиндаанд аз махрақа.
Ин аҷаб ки чон ба зиндон андар аст
В-он гаҳе мифтоҳи зиндонаш ба даст.
Пой то сар ғарқи саргин он ҷавон,
Мезанад бар доманаш чӯйи равон.
Доимо паҳлӯ ба паҳлӯ беқарор,
Паҳлуйи оромгоҳу пушти дор.
Нур пинҳон асту ҷустуҷӯ гувоҳ,
К-аз газофа дил намечӯяд паноҳ.
Гар набудӣ ҳабси дунёро манос,
На будӣ ваҳшат, на дил ҷустӣ халос.
Ваҳшатад ҳамчун муваккал мекашад,
Ки бичӯ, эй золл, минҳочи рашад.
Ҳаст минҳочу ниҳон дар макман аст,
Ёфташ раҳни газофа ҷустан аст.
Тафриқачӯёни ҷамъ андар камин,
Ту дар ин толиб руҳи матлуб бин.
Мурдагони боғ барҷаста зи бун,
К-он диҳандай зиндагиро фаҳм кун.
Чашми ин зиндониён ҳар дам ба дар
Кай будӣ? Гар нестӣ кас муждавар.

Сад ҳазор олудагони обчӯ
Кай будандӣ? Гар набудӣ оби чӯ.
Бар замин паҳлӯтро ором нест,
Дон, ки дар хона лиҳофу бистарест.
Бемақар гоҳе набошад беқарор,
Бе хуморишкан набошад ин хумор.
Гуфт: «На-на, ё русуллаҳ, макун
Сарвари лашкар, магар шайхи куҳун.
Ё русуллаҳ! Ҷавон гар шерзод,
Ғайри марди пир сарлашкар мабод.
Ҳам ту гуфтастиву гуфтӣ ту гуво
Пир бояд, пир бояд пешво.
Ё русуллаҳ! Дар ин лашкар нигар,
Ҳаст чандин пиру аз вай пештар.
З-ин дарахт он барги зардашро мабин,
Себҳои пухтаи ӯро бичин.
Баргҳои зарди ӯ худ кай тикхист?
Ин нишони пухтагиву комилист.
Барги зарди ришу он мӯйи сапед
Баҳри ақли пухта меорад навид.
Баргҳои наврасидай сабзфом,
Шуд нишони он ки он мева-ст хом».
Барги бебаргӣ нишони орифист,
Зардии зар сурхрӯйӣ сайрафист.
Он ки ӯ гул ориз аст, ар навхат аст,
ӯ ба мактабгоҳи махбар навхат аст.
Ҳарфҳои хатти ӯ каж-маж бувад,
Музмини ақл аст, агар тан медавад.
Пойи пир аз суръат арчи бозмонд,
Ёфт ақли ӯ ду пар, бар авҷ ронд.
Гар масал хоҳӣ, ба Ҷаъфар дарнигар,
Дод Ҳақ бар ҷойи дасту пош пар.
Бигзар аз зар, к-ин сухан шуд мухтаҷиб,
Ҳамчу симоб ин дилам шуд музтариб.
З-андарунам сад хамӯши хушнафас
Даст бар лаб мезанад, яъне, ки бас.
Хомушӣ баҳр асту гуфтан ҳамчу чӯ,

Баҳр мечӯяд туро, чӯро маҷӯ.
Аз ишоратҳои дарё сар матоб,
Хатм кун, «валлоҳу аълам би-с-саваб».
Ҳамчунин пайваста қард он беадаб
Пеши пайғамбар суҳан з-он сардлаб.
Даст меодаш суҳан, ӯ беҳабар,
Ки ҳабар ҳарза бувад пеши назар.
Ин ҳабарҳо аз назар худ ноиб аст,
Баҳри ҳозир нест, баҳри ғоиб аст.
Ҳар кӣ ӯ андар назар мавсул шуд,
Ин ҳабарҳо пеши ӯ маъзул шуд.
Чунки бо маъшуқ гаштӣ ҳамнишин,
Дафъ кун даллолагонро баъд аз ин.
Ҳар кӣ аз тифлӣ гузашту мард шуд,
Номаву даллола бар вай сард шуд.
Нома хонад аз пайи таълибро,
Ҳарф гӯяд аз пайи тафҳимро.
Пеши биноён ҳабар гуфтан хатост,
К-он далели ғафлату нуқсонӣ мост.
Пеши бино шуд ҳамӯшӣ нафъи ту,
Баҳри ин омад хитоби «анситу».
Гар бифармояд бигӯ, баргӯй х(в)аш,
Лек андак гӯ, дароз андармақаш.
В-ар бифармояд, ки андаркаш дароз,
Ҳамчунон шармин бигӯ, бо амр соз.
Ҳамчунин ки ман дар ин зебофусун
Бо Зиёулҳақ Ҳусомуддин кунун
Чунки кӯтаҳ мекунам ман аз рашад,
ӯ ба сад навъам ба гуфтан мекашад.
Эй Ҳусомуддин! Зиёи зулҷалол,
Чунки мебинӣ, чу мечӯӣ мақол?
Ин магар бошад зи ҳубби муштаҳо,
«Аққинӣ ҳамран ва қул лӣ иннаҳо».
Бар даҳони туст ин дам қоми ӯ,
Гӯш меғӯяд, ки қисми гӯш қу?
Қисми ту гармист, нақ гармиву маст,
Гуфт: «Ҳирси ман аз ин афзунтар аст».

Чавоб гуфтани Мустафо алайҳиссалом, эътирозкунандаро
Дар ҳузури Мустафои қандхӯ
Чун зи ҳад бурд он араб аз гуфтугӯ,
Он шаҳи «ва-н-начм»-у султони «абас»
Лаб газид, он сарддамо гуфт; Бас!
Даст мезад баҳри манъаш бар даҳон:
Чанд гӯйӣ пеши донои ниҳон?
Пеши доно бурдаӣ саргини хушк,
Ки бихар инро ба ҷойи нофу мушк.
Баърро, эй гандамағзи гандамух
Зери бинӣ бинҳиву гӯйӣ, ки ух.
Ух-ухе бардоштӣ, эй гичи гоч,
То ки колои бадат ёбад ривоч.
То фиребӣ он машоми покро,
Он чаридаӣ гулшани афлокро.
Ҳилми ӯ худро агарчи гӯл сохт,
Хештанро андаке бояд шинохт.
Дегро гар бозмонд имшаб даҳан,
Гурбаро ҳам шарм бояд доштан.
Хештан гар хуфта кард он хубфар,
Сахт бедор аст, дастораш мабар.
Чанд гӯйӣ, эй лачуҷи бесафо,
Ин фусуни дев, пеши Мустафо?
Сад ҳазорон ҳилм доранд ин гурӯҳ,
Ҳар яке ҳилме аз онҳо сад чу кӯҳ.
Ҳилмашон бедорро аблаҳ кунад,
Зираки садчашмо гумрах кунад.
Ҳилмашон ҳамчун шароби хуби нағз
Нағз-нағзак барравад болои мағз.
Мастро бин з-он шароби пуршигифт,
Ҳамчу фарзин маст, каж рафтан гирифт.
Марди барно з-он шароби зудгир
Дар миёни роҳ меафтад чу пир.
Хоса ин бода, ки аз ҳумми балист,
На майе, ки мастии ӯ якшабист.
Он ки он асҳоби Қаҳф аз нуқду нақд

Сесаду нӯҳ сол гум карданд ақл,
З-он занони Миср ҷоме х(в)ардаанд,
Дастҳоро шарҳа-шарҳа кардаанд.
Соҳирон ҳам сукри Мӯсо доштанд,
Дорро дилдор меангоштанд.
Чаъфари тайёр з-он мебуд маст,
З-он гарав мекард бехуд пову даст.

Қиссаи «Субҳонӣ! Мо аъзама шаъни» гуфтани Абӯязид, қаддасаллоху сирраҳу
ва эътирози муридон ва ҷавоби ин мар эшонро на ба тариқи гуфти забон,
балки аз роҳи аён
Бо муридон он фақири мӯхташам,
Боязид омад, ки нак Яздон манам.
Гуфт мастона, аён он зӯфунун:
«Ло илоҳ илло ано ҳо! Фаъбудун».
Чун гузашт он ҳол ,гуфтандаш сабоҳ:
«Ту чунин гуфтиву ин навбад салоҳ».
Гуфт: «Ин бор ар кунам ман машғала,
Кордҳо бар ман занед он дам ҳала.
Ҳақ муназзаҳ аз тану ман бо танам,
Чун чунин гӯям, бибояд куштанам».
Чун васийят кард он озодмард,
Ҳар муриде корде омода кард.
Маст гашт ӯ боз аз он сағроқи зафт,
Он васийятҳош аз хотир бирафт.
Нуқл омад, ақли ӯ овора шуд,
Субҳ омад, шамъи ӯ бечора шуд.
Ақл чун шаҳнаст, чун султон расид,
Шаҳнаи бечора дар кунче хазид.
Ақл сойай Ҳақ бувад, Ҳаққ офтоб,
Соҷро бо офтоби ӯ чӣ тоб?
Чун парӣ ғолиб шавад бар одамӣ,
Гум шавад аз мард васфи мардумӣ.
Ҳар чӣ гӯяд, он парӣ гуфта бувад,
З-ин сарӣ на, он сарӣ гуфта бувад.
Чун париро ин даму қонун бувад,
Кирдгори он парӣ худ чун бувад?

«ӯ»-и ӯ рафта, парӣ худ «ӯ» шуда,
Турк беилҳом тозигӯ шуда.
Чун ба худ ояд, надонад як луғат,
Чун париро ҳаст ин зоту сифат.
Пас Худованди парию одамӣ,
Аз парӣ кай бошадаш охир камӣ?
Шергир ар хуни наррашер х(в)ард,
Ту бигӯйӣ: «ӯ накард он, бода кард».
В-ар сухан пардозад аз зарри куҳан,
Ту бигӯйӣ: «Бода гуфтаст он сухан».
Бодаеро мебувад ин шарру шӯр,
Нури Ҳақро нест он фарҳангу зӯр?
Ки туро аз ту ба кул холи кунад,
Ту шавӣ паст, ӯ сухан оли кунад.
Гарчи Қуръон аз лаби пайғамбар аст,
Ҳар кӣ гӯяд: «Ҳақ нагуфт», ӯ кофар аст.
Чун хумои бехудӣ парвоз кард,
Он суханро Боязид оғоз кард.
Ақдро сели таҳаййур даррабуд,
З-он қавитар гуфт, к-аввал гуфта буд:
«Нест андар чуббаам илло Худо,
Чанд чӯйӣ бар замину бар само?»
Он муридон чумла девона шуданд,
Кордҳо дар ҷисми покаш мезаданд.
Ҳар яке чун мулҳидони гирдакӯх
Корд мезад пири худро бесутӯх.
Ҳар кӣ андар шайх теғе мехалид,
Божгуна аз тани худ медарид.
Як асар на бар тани он зӯфунун
В-он муридон хаставу ғарқоби хун.
Ҳар кӣ ӯ сӯйи гулӯяш захм бурд,
Ҳалқи худ бибрида диду зор мурд.
В-он ки ўро захм андар сина зад,
Синааш бишкофту шуд мурдаи абад.
В-он ки оғаҳ буд аз он соҳибқирон,
Дил надодаш, ки занад захми гарон.
Нимдониш дасти ўро баста кард,

Чон бибурд, илло, ки худро хаста кард.
Рӯз гашту он муридон коста,
Навҳаҳо аз хонашон бархоста.
Пеши ӯ омад ҳазорон марду зан,
К-эй ду олам дарҷ дар як пераҳан.
Ин тани ту гар тани мардум будӣ,
Чун тани мардум зи ханҷар гум шудӣ.
Бохуде бо беҳуде дучор зад,
Бо худ андар дидаи худ хор зад.
Эй зада бар беҳудон ту зулфиқор!
Бар тани худ мезанӣ он, хуш дор.
З-он ки беҳуд фонӣ асту омин аст,
То абад дар оминӣ ӯ сокин аст.
Нақши ӯ фониву ӯ шуд ойина,
Ғайри нақши рӯйи ғайр, он ҷой на.
Гар кунӣ туф, сӯйи рӯйи худ кунӣ
В-ар занӣ бар ойина, бар худ занӣ.
В-ар бибинӣ рӯйи зишт, он ҳам тӯй
В-ар бибинӣ Исиву Марям, туй.
ӯ на ин асту на он, ӯ сода аст,
Нақши ту дар пеши ту бинҳодааст.
Чун расид ин ҷо сухан, лаб дарбибаст,
Чун расид ин ҷо қалам, дарҳам шикаст.
Лаб бибанд, арчи фасоҳат даст дод,
Дам мазан, «валлоху аълам бир-рашод».
Бар канори бомӣ, эй масти мудом,
Паст биншин ё фуруд о, вассалом.
Ҳар замоне ки шудӣ ту комрон,
Он дами хушро канори бом дон.
Бар замони хуш ҳаросон бош ту,
Ҳамчу ганчаш хуфя кун, на фош ту.
То наёяд бар вало ногаҳ бало,
Тарс-тарсон рав дар он макман ҳало.
Тарси ҷон, дар вақти шодӣ, аз завол,
З-он канори боми ғайб аст иртиҳол.
Гар намебинӣ канори боми роз,
Рӯҳ мебинад, ки ҳасташ эҳтизоз.

Ҳар наколе ногаҳон, к-он омадаст,
Бар канори кунгурай шодӣ будаст.
Чуз канори бом, худ набвад сукут,
Эътибор аз қавми Нӯҳу қавми Лут.

Баёни сабаби фасоҳат ва бисёрғӯйии он фузул ба хидмати расул, алайҳиссалом
Партави мастии беҳадди набӣ
Чун бизад, ҳам масту хуш гашт он ғабӣ.
Лоҷарам бисёрғӯ шуд аз нишот,
Маст адаб бигзошт, омад дар хубот.
На ҳама чо беҳудӣ шар мекунад,
Беадабро май чунон тар мекунад.
Гар бувад оқил, нақӯфар мешавад
В-ар бувад бадхӯй, бадтар мешавад.
Лек ағлаб чун баданду нописанд,
Бар ҳама майро муҳаррам кардаанд.

Баёни расул алайҳиссалом сабаби тафзил ва ихтиёр кардани ӯ он хузайлиро ба
амирӣ ва сарлашкарӣ бар пирон ва кордидагон
Ҳукм ағлаброст, чун ғолиб буданд,
Теғро аз дасти раҳзан бистаданд.
Гуфт пайғамбар, ки эй зоҳирнигар,
Ту мабин ӯро ҷавону беҳунар.
Эй басо риши сиёҳу марди пир,
Эй басо риши сапеду дил чу қир.
Ақли ӯро озмудам борҳо,
Кард пирӣ он ҷавон дар корҳо.
Пир пири ақл бошад, эй писар!
На сапедий мӯй андар ришу сар.
Аз Билис ӯ пиртар худ кай бувад?
Чунки ақлаш нест, ӯ лошай бувад.
Тифл гираш, чун бувад исонафас,
Пок бошад аз ғуруру аз ҳавас.
Он сапедий мӯ далели пухтагист,
Пеши чашми баста, к-иш кӯтаҳтагист.
Он муқаллид чу надонад чуз далел,
Дар аломат чӯяд ӯ доим сабил.

Баҳри ӯ гуфтем, ки тадбирро,
Чунки хоҳӣ кард, бигзин пирро.
Он ки ӯ аз пардаи тақлид ҷаст,
ӯ ба нури Ҳақ бибинад, он чӣ ҳаст.
Нури покаш бе далелу бе баён
Пӯст бишкофад, дарояд дар миён.
Пеши зоҳирбин чи қалбу чи сара,
ӯ чӣ донад чист андар қавсара?
Эй басо зарри сияҳ карда ба дуд,
То раҳад аз дасти ҳар дузде ҳасуд.
Эй басо мисси зарандуда ба зар,
То фурӯшад он ба ақли мухтасар.
Мо ки ботинбини ҷумла кишварем,
Дил бибинему ба зоҳир нангарем.
Қозиёне, ки ба зоҳир метананд,
Ҳукм бар ишколи зоҳир метананд.
Чун шаҳодат гуфту имоне намуд,
Ҳукми ӯ мӯъмин кунанд ин қавм зуд.
Бас мунофиқ, к-андар ин зоҳир гурехт,
Хуни сад мӯъмин ба пинҳонӣ бирехт.
Ҷаҳд кун, то пири ақлу дин шавӣ,
То чу ақли кул ту ботинбин шавӣ.
Аз адам чун ақли зебо рӯ гушод,
Хилъаташ доду ҳазораш ном дод.
Камтарин з-он номҳои хушнафас,
Ин ки набвад ҳеч ӯ мӯҳтоҷи кас.
Гар ба сурат вонамояд ақл рӯ,
Тира бошад рӯз пеши нури ӯ.
В-ар мисоли аҳмақе пайдо шавад,
Зулмати шаб пеши ӯ равшан бувад.
К-ӯ зи шаб музламтару торитар аст,
Лек хуффоши шақӣ зулматхар аст.
Андак-андак хӯй кун бо нури рӯз
В-арна хуффоше бимонӣ бефурӯз.
Ошиқи ҳар ҷо шиколу мушкилест,
Душмани ҳар ҷо чароғи муқбилест.
Зулмати ишкол з-он ҷӯяд дилаш,

То ки афзунгар намояд ҳосилаш.
То туро машғули он мушкил кунад
В-аз ниҳоди зишти худ ғофил кунад.

Аломати оқили тамом ва нимоқил ва марди тамом ва ниммард ва аломати
шақии мағрури лошай

Оқил он бошад, ки ӯ бо машғала-ст,
ӯ далелу пешвои қофила-ст.
Пайрави нури худ аст он пешрав,
Тобеъи хеш аст он бехешрав.
Мӯъмини хеш асту имон оварид,
Ҳам бад-он нуре, ки ҷонаш з-ӯ чарид.
Дигаре, ки нимоқил омад ӯ,
Оқилеро дидаи худ донад ӯ.
Даст дар вай зад чу кӯр андар далел,
То бад-ӯ бино шуду чусту ҷалил.
В-он харе, к-аз ақл ҷавсанге надошт,
Худ набудаш ақлу оқилро гузошт.
Раҳ надонад, на касиру на қалил,
Нангаш ояд омадан халфи далел.
Меравад андар биёбони дароз,
Гоҳ лангон ойису гоҳе ба тоз.
Шамъ на, то пешвои х(в)ад кунад,
Нимшамъе на, ки нуре кад кунад.
Нест ақлаш, то дами зинда занад,
Нимақле на, ки худ мурда кунад.
Мурдаи он оқил ояд ӯ тамом,
То барояд аз нишеби худ ба бом.
Ақл комил нест, худро мурда кун
Дар паноҳи оқили зиндасухун.
Зинда не, то ҳамдами Исо бувад,
Мурда не, то дамғаҳи Исо шавад.
Ҷони кӯраш гом ҳар сӯ мениҳад,
Оқибат начҳад, вале бармечҳад.

Қиссаи он обгир ва сайёдон ва он се моҳӣ, яке оқил ва яке нимоқил ва он дигар
мағрур ва аблаҳи муғаффаали лошай ва оқибати ҳар се

Қиссаи он обгир аст, эй ануд,
Ки дар ӯ се моҳии ишгарф буд.
Дар Калила хонда бошӣ, лек он
Қишри қисса бошаду ин мағзи ҷон.
Чанд сайёде суйи он обгир
Баргузаштанду бидиданд он замир.
Пас шитобиданд, то дом оваранд,
Моҳиён воқиф шуданду хушманд.
Он ки оқил буд, азми роҳ кард,
Азми роҳи мушкили нохоҳ кард.
Гуфт бо инҳо надорам машварат,
Ки яқин сустам қунанд аз мақдират.
Меҳри зоду буд бар ҷоншон танад,
Коҳиливу ҷаҳлашон бар ман занад.
Машваратро зиндае бояд нақӯ,
Ки туро зинда қунанд в-он зинда қу?
Эй мусофир! Бо мусофир рой зан,
З-он ки поят ланг дорад ройи зан.
Аз дами хуббулватан бигзар, маист,
Ки ватан он сӯст, ҷон ин сӯй нест.
Гар ватан хоҳӣ, гузар он сӯйи шат,
Ин ҳадиси ростро кам хон ғалат.

Сирри хондани вузӯқунанда авроди вузӯро
Дар вузӯ ҳар узвҳо вирде ҷудо
Омадаст андар хабар баҳри дуъо
Чунки истиншоқи бинӣ меқунӣ,
Бӯйи ҷаннат хоҳ аз рабби ғанӣ.
То туро он бӯ кашад сӯйи ҷинон,
Бӯйи гул бошад далели гулбунон.
Чунки истинҷо қунӣ, вирду сухун,
Ин бувад, ё раб, ту з-инам пок қун.
Дасти ман ин ҷо расид, инро бишуст,
Дастам андар шустани ҷон аст суст.
Эй зи ту кас гашта ҷони ноқасон,
Дасти фазли туст дар ҷонҳо расон.
Ҳадди ман ин буд қардам ман лаъим,

З-он сӯйи ҳадро нақӣ кун, эй карим!
Аз ҳадас шустам, Худоё, пӯстро,
Аз ҳаводис ту бишӯ ин, дӯстро.

Шахсе ба вақти истинчо меғуфт: «аллоҳумма ариҳнӣ роиҳата-л-чаннат» ба
қойи он ки «аллоҳумма иҷъалнӣ мин-ат-таввобина ва аҷъалнӣ мина-л-
мутаҳҳарин», ки вирди истинчост ва вирди истинҷоро ба вақти истиншоқ
меғуфт, азизе бишунид ва инро тоқат надошт

Он яке дар вақти истинчо бигуфт,
Ки маро бо бӯйи чаннат дор чуфт».

Гуфт шахсе: «Хуб вирд овардаӣ,
Лек сӯрохи дуъо гум кардаӣ.

Ин дуъо чун вирди бинӣ буд, чун
Вирди биниро ту овардаӣ ба кун?

Роиҳай чаннат зи бинӣ ёфт ҳур,
Роиҳай чаннат кай ояд аз дубур?»

Эй тавозуъ бурда пеши аблаҳон
В-эй такаббур бурда ту пеши шаҳон.

Он такаббур бар хасон хуб асту чувт,
Ҳин, марав маъкус, аксаш банди туст.

Аз пайи сӯрохи бинӣ руст гул,
Бӯ вазифай бинӣ омад, эй утул!

Бӯйи гул баҳри машом аст, эй далер,
Қойи он бӯ нест ин сӯрохи зер.

Кай аз ин қо бӯйи худ ояд туро!

Бӯ зи мавзеъ қӯ, агар бояд туро.

Ҳамчунин хуббулватан бошад дуруст,
Ту ватан бишнос, эй хоҷа, нахуст.

Гуфт он моҳии зирак: «Раҳ кунам,
Дил зи рою машваратшон барканам».

Нест вақти машварат, ҳин, роҳ кун,
Чун Али ту оҳ андар чоҳ кун.

Маҳрами он оҳ камёб аст бас,
Шабраву пинҳонравӣ кун чун асас.

Сӯйи дарё азм кун з-ин обгир,
Баҳр қӯву тарки ин гирдоб гир.

Синаро по сохт, мерафт он ҳазур

Аз мақоми бохатар то баҳри нур.
Ҳамчу оху, к-аз пайи ӯ сағ бувад,
Медавад, то дар танаш як рағ бувад.
Хоби харгӯшу сағ андар пай хатост,
Хоб худ дар чашми тарсаңда кучост?
Рафт он моҳӣ, раҳи дарё гирифт,
Роҳи дуру паҳнаи паҳно гирифт.
Ранҷо бисёр диду оқибат
Рафт охир сӯйи амну офият.
Хештан афғанд дар дарёи жарф,
Ки наёбад ҳадди онро ҳеч тарф.
Пас чу сайёдон биёварданд дом,
Нимоқилро аз он шуд талх ком.
Гуфт: «Аҳ! Ман фавт кардам фурсаро,
Чун нагаштам ҳамраҳи он раҳнамо?»
Ногаҳон рафт ӯ валекин чунки рафт,
Мебибоястам шудан дар пай ба тафт.
Бар гузашта ҳасрат овардан хатост,
Боз н-ояд рафта, ёди он ҳабост.

Қиссаи он мурғи гирифта, ки васийят кард, ки бар гузашта пушаймонӣ махӯр,
тадоруки вақт андеш ва рӯзгор мабар дар пушаймонӣ
Он яке мурғе гирифт аз макру дом,
Мурғ ӯро гуфт: «Эй хочай ҳумом!
Ту базе говону мешон х(в)ардаӣ,
Ту базе уштур ба қурбон кардаӣ.
Ту нагаштӣ сер з-онҳо дар заман,
Ҳам нагардӣ сер аз аҷзои ман.
Ҳил маро, то ки се пандат бардиҳам,
То бидонӣ зиракам ё аблаҳам?
Аввали он панд ҳам дар дасти ту,
Сонияш бар боми қаҳилбасти ту.
В-он савум пандат диҳам ман бар дарахт,
Ки аз ин се панд гардӣ некбахт.
Он чӣ бар даст аст, ин аст он сухун,
Ки муҳолеро зи кас бовар макун».
Бар кафаш чун гуфт аввал панди зафт,

Гашт озоду бар он девор рафт.
Гуфт дигар: «Бар гузашта ғам мах(в)ар,
Чун зи ту бигзашт, з-он ҳасрат мабар».
Баъд аз он гуфташ, ки дар чисмам катим
Даҳ дирамсанг аст, як дурри ятим.
Давлати ту – бахти фарзандони ту
Буд он гавҳар, ба ҳаққи чони ту.
Фавт кардӣ дур, ки рӯзият набуд,
Ки набошад мисли он дур дар вучуд.
Ончунон ки вақти зодан ҳомила
Нола дорад, хоҷа шуд дар ғулғула.
Мурғ гуфташ: «Не насиҳат кардамат,
Ки мабодо баргузаштай дӣ ғамат?
Чун гузашту рафт, ғам чун мех(в)арӣ?
Ё накардӣ фаҳм пандам ё карӣ!
В-он дувум пандат бигуфтам, к-аз залол,
Ҳеч ту бовар макун қавли муҳол.
Ман наям худ се дирамсанг, эй асад!
Даҳ дирамсанг андарунам чун бувад?»
Хоҷа бозомад ба худ, гуфто, ки ҳин,
Бозгӯ он панди хуби севумин.
Гуфт: «Оре! Хуш амал кардӣ бад-он,
То бигӯям панди солис ройгон?
Панд гуфтан бо ҷаҳули хобнок
Тухм афгандан бувад дар шӯрахок.
Чоки ҳумқу ҷаҳл напзирад рафӯ,
Тухми ҳикмат кам деҳаш, эй пандгӯ!»

Чора андешидани он моҳии нимоқил ва худро мурда кардан
Гуфт моҳии дигар вақти бало,
Чунки монд аз сояи оқил ҷудо.
К-ӯ суйи дарё шуду аз ғам атиқ,
Фавт шуд аз ман чунон неқӯ рафиқ.
Лек з-он нандешаму бар худ занам,
Хештанро ин замон мурда кунам.
Пас барорам ишками худ бар забар,
Пушт зеру меравам бар об-бар.

Меравам бар вай чунон ки хас равад,
Не ба саббоҳӣ чунон ки кас равад.
Мурда гардам, хеш биспорам ба об,
Марги пеш аз марг амн аст аз азоб.
Марги пеш аз марг амн аст, эй фато,
Инчунин фармуд моро Мустафо,
Гуфт: «Муту куллукум мин қабли аң,
Яътиа-л-мавту тамуту билфитан».
Ҳамчунон мурду шикам боло фиганд,
Об мебурдаш нишебу гаҳ баланд.
Ҳар яке з-он қосидон бас ғусса бурд,
Ки дарего, моҳии беҳтар бимурд».
Шод мешуд ӯ аз он гуфти дарег:
«Пеш рафт ин бозиям, растам зи теғ».
Пас гирифташ як саёди арҷманд,
Пас бар ӯ туф карду бар хокаш фиганд.
Ғалт-ғалтон рафт пинҳон андар об,
Монд он аҳмақ, ҳамекард изтироб.
Аз чапу аз рост мечуст он салим,
То ба чаҳди хеш бирҳонад гилем.
Дом афғанданду андар дом монд,
Аҳмақӣ ӯро дар он оташ нишонд.
Бар сари оташ, ба пушти тобае
Бо ҳамоқат гашт ӯ ҳамхобае.
ӯ ҳамечӯшид аз таффи саъир,
Ақл мегуфташ: «Алам яътик назир?»
ӯ ҳамегуфт аз шиканча в-аз боло
Ҳамчу чони кофирон «қолу боло».
Бозмегуфт ӯ, ки гар ин бор ман
Вораҳам з-ин меҳнати гарданшикан
Ман насозам чуз ба дарёе ватан,
Обгиреро насозам ман сакан.
Оби беҳад чӯяму омин шавам,
То абад дар амну сиҳҳат меравам».

Баёни он ки аҳд кардани аҳмақ вақти гирифторӣ ва надам ҳеч вафое надорад,
ки «ва лав рудду лаъоду лимо нуҳу анҳу ва иннаҳум ликозибун», субҳи козиб
вафо надорад

Ақл меғуфташ: «Ҳамоқат бо ту аст,

Бо ҳамоқат аҳдро ояд шикаст.

Ақдро бошад вафои аҳдҳо,

Ту надорӣ ақл, рав, эй харбаҳо.

Ақдро ёд ояд аз паймони х(в)ад,

Пардаи нисён бидарронад хирад.

Чунки ақлат нест, нисён мири туст,

Душману ботилкуни тадбири туст.

Аз камии ақл парвонай хасис

Ёд н-орад з-оташу сӯзу хасис.

Чунки парраш сӯхт, тавба мекунад,

Озу нисёнаш бар оташ мезанад.

Забту дарку ҳофизиву ёддошт

Ақдро бошад, ки ақл онро фарошт.

Чунки гавҳар нест, тобаш чун бувад?

Чун музаккир нест, иёбаш чун бувад?

Ин таманно ҳам зи беақлии ўст,

Ки набинад, к-он ҳамоқатро чӣ хӯст.

Он надомат аз натиҷай ранҷ буд,

На зи ақли равшани чун ганҷ буд.

Чунки шуд ранҷ, он надомат шуд адам,

Менаярзад хок он тавба-в надам.

Он надам аз зулмати ғам баст бор,

Пас «калому-л-лайли ямҳуҳу-н-наҳор».

Чун бирафт он зулмати ғам, гашт х(в)аш,

Ҳам равад аз дил натиҷа-в зодааш.

Мекунад ў тавбаву пири хирад

Бонги «лав руддулаъду» мезанад.

Дар баёни он ки ваҳм қалби ақл аст ва ситезаи ўст, бад-ў монад ва ў нест ва
қиссаи мучовиботи Мӯсо алайҳиссалом, ки соҳиби ақл буд бо Фиръавн, ки
соҳиби ваҳм буд

Ақл зидди шаҳват аст, эй паҳлавон

Он ки шаҳват метанад, ақлаш маҳон.

Ваҳм хонаш, он ки шаҳватро гадост,
Ваҳм қалби нақди зарри ақлҳост.
Бемихак пайдо нагардад ваҳму ақл,
Ҳар дуру сӯйи миҳак кун зуд нақл.
Ин миҳак Қуръону ҳоли анбиё,
Чун миҳак мар қалбро гӯяд: «Биё.
То бибинӣ хешро з-осеби ман,
Ки найӣ аҳли фарозу шеби ман».
Ақдро гар аррае созам дуним,
Ҳамчу зар бошад дар оташ ӯ басим.
Ваҳм мар Фиръавни оламсӯзро,
Ақл мар Мӯсои чонафрӯзро.
Рафт Мӯсо бар тариқи нестӣ,
Гуфт Фиръавнаш: «Бигӯ, ту кистӣ?»
Гуфт: «Ман ақлам, расули зулчалол,
Ҳуҷҷатуллоҳам, амонам аз залол».
Гуфт: «Не, хомуш, раҳо кун ҳойҳу,
Нисбату номи қадиматро бигӯ».
Гуфт, ки нисбат маро аз хокдон-ш,
Номи аслам камтарини бандагон-ш.
Бандазодаи он Худованди ваҳид,
Зода аз пушти ҷавориву абид.
Нисбати аслам зи хоку обу гил,
Обу гилро дод Яздон ҷону дил.
Марҷаъи ин ҷисми хокам ҳам ба хок,
Марҷаъи ту ҳам ба хок, эй саҳмнок!
Асли мову асли ҷумлай саркашон,
Ҳаст аз хокеву онро сад нишон.
Ки мадад аз хок мегирад танат,
Аз ғизои хок печад гарданат.
Чун равад ҷон, мешавад ӯ боз хок
Андар он гӯри махуфи саҳмнок.
Ҳам туву ҳам мову ҳам ашбоҳи ту
Хок гарданду намонад ҷоҳи ту.
Гуфт: «Ғайри ин насаб номет ҳаст,
Мар туро он ном худ авлотар аст.
Бандаи Фиръавну бандаи бандагон-ш,

Ки аз ӯ парвард аввал ҷисму ҷон-ш.
Бандаи ёғии тоғии залум
З-ин ватан бигрехта аз феъли шум.
Хуниву ғаддориву ҳақношинос,
Ҳам бар ин авсоф худ меқун қиёс.
Дар ғарибӣ хору дарвешу халақ,
Ки надонистӣ сипоси мову Ҳақ».
Гуфт: «Ҳошо, ки бувад бо он малик
Дар худовандӣ касе дигар шарик.
Воҳид андар мулк ӯро ёр не,
Бандагонашро ҷуз ӯ солор не.
Нест халқашро дигар кас молике,
Ширкаташ даъво кунад ҷуз ҳолике?
Нақш ӯ кардасту наққоши ман ӯст,
Ғайр агар даъво кунад, ӯ зулмҷӯст.
Ту натонӣ абрӯӣ ман сохтаң,
Чун тавонӣ ҷони ман бишнохтаң?
Балки он ғаддору он тоғӣ туй,
Ки кунӣ бо Ҳаққ даъвии дуй.
Гар бикӯштам ман авонеро ба саҳв,
На барои нафс кӯштам, на ба лаҳв.
Ман задам муштеву ногоҳ уфтод,
Он ки ҷонаш худ набуд, ҷоне бидод.
Ман саге кӯштам, ту мурсалзодагон,
Сад ҳазорон тифли бечурму зиён
Кӯштаиву хунашон дар гарданат,
То чӣ ояд бар ту з-ин хун х(в)арданат.
Кӯштай зуррияти Яъқубро,
Бар умеди қатли ман матлубро.
Кӯриии ту Ҳақ маро худ баргузид,
Сарнигун шуд, он чӣ нафсат мепазид».
Гуфт: «Инҳоро бихил, бе ҳеч шак,
Ин бувад ҳаққи ману нону намак?
Ки маро пеши ҳашар хорӣ кунӣ,
Рӯзи равшан бар дилам торӣ кунӣ».
Гуфт: «Хории қиёмат саъбтар,
Гар надорӣ поси ман дар хайру шар.

Заҳми кайкери наметонӣ кашид,
Заҳми морери ту чун хоҳӣ чашид?
Зоҳиро, кори ту вайрон мекунам,
Лек хорери гулистон мекунам».

Баёни он ки иморат дар вайронист ва ҷамъийят дар парокандагист ва дурустӣ
дар шикастагист ва мурод дар бемуродист ва вучуд дар адам аст ва «ало ҳозо
бақиййати-л-аздод ва-л-азвоч»

Он яке омад, заминро мешикофт,
Аблаҳе фарёд карду барнатофт,
К-ин заминро аз чӣ вайрон мекунӣ?
Мешикофиву парешон мекунӣ.
Гуфт: «Эй аблаҳ! Бирав, бар ман марон,
Ту иморат аз харобӣ боздон.

Кай шавад гулзори гандумзор ин,
То нагардад зишту вайрон ин замин?
Кай шавад бустону кишту баргу бар,
То нагардад назми ӯ зеру забар?
То бинашкофӣ ба ништар реши чағз,
Кай шавад некӯву кай гардид нағз?

То нашӯяд хилтҳоят аз даво,
Кай равад шӯраш? Кучо ояд шифо?
Пора-пора карда дарзӣ ҷомаро,
Кас назад он дарзии алломаро?

Ки чаро ин атласи бигзидаро
Бардаридӣ? Чӣ кунам бидридаро?
Ҳар бинои кӯҳна, к-ободон кунанд,
На ки аввал кӯҳнаро вайрон кунанд?

Ҳамчунон начҷору ҳаддоду қасоб,
Ҳасташон пеш аз иморатҳо хароб.

Он ҳалила в-он балила кӯфтан,
З-он талаф гарданд маъмурии тан.
То накӯбӣ гандум андар осие,
Кай шавад ороста з-он хони мо?

Он тақозо кард он нону намак,
Ки зи шастат вораҳонам, эй самак!

Гар пазири панди Мӯсо, вораҳӣ

Аз чунин шасти бади номунтаҳӣ.
Баски худро кардаӣ бандай ҳаво,
Кирмакero кардаӣ ту аждаҳо.
Аждаҳоро аждаҳо овардаам,
То ба ислоҳ оварам ман дам ба дам.
То дами он аз дами ин бишканад,
Мори ман он аждаҳоро барканад.
Гар ризо додӣ, раҳидӣ аз ду мор,
В-арна аз қонат барорад он димор».
Гуфт: «Алҳақ, саҳт усто қодуӣ,
Ки дарафгандӣ ба мақр ин чо дуӣ.
Халқи якдилро ту кардӣ ду гурӯҳ,
Қодуӣ раҳна қунад дар сангу кӯҳ».
Гуфт: «Ҳастам ғарқи пайғоми Худо,
Қодуӣ кай дид бо номи Худо?»
Ғафлату қуфр аст мойай қодувӣ,
Машғалай дин аст қони мӯсавай.
Ман ба қодуён чӣ монам, эй вақеҳ?
К-аз дамам пуррашк мегардад Масеҳ.
Ман ба қодуён чӣ монам, эй қунуб?
Ки зи қонам нур мегирад кутуб.
Чун ту бопарри ҳаво бармепарӣ,
Лоҷарам бар ман гумон он мебарӣ.
Ҳар киро афъоли дому дад бувад,
Бар каримонаш гумони бад бувад.
Чун ту қузви оламӣ, ҳар чун бувӣ,
Кулло бар васфи худ бинӣ ғавӣ.
Гар ту баргардиву баргардад сарат,
Хонаро гардаңда бинад манзарат.
В-ар ту дар киштӣ равӣ бар ям равон,
Соҳили ямро ҳамебинӣ давон.
Гар ту бошӣ тангдил аз малҳама,
Танг бинӣ қумла дунёро ҳама.
В-ар ту хуш бошӣ ба коми дӯстон,
Ин қаҳон бинмоядат чун гулситон.
Эй басо кас рафта то Шому Ироқ,
ӯ надида ҳеч қуфру нифоқ.

В-эй басо кас рафта то Ҳинду Ҳаро,
ӯ надида ҳеч чуз магар байъу шаро.
В-эй басо кас рафта Туркистону Чин,
ӯ надида ҳеч чуз макру камин.
Чун надорад мудраке чуз рангу бӯ,
Чумлаи иқлимҳоро, гӯ, бичӯ.
Гов дар Бағдод ояд ногаҳон,
Бигзарад ӯ з-ин сарон то он сарон.
Аз ҳама айшу хушиҳову маза,
ӯ набинад чуз ки қишри харбуза,
Ки бувад афтода бар раҳ, ё ҳашиш,
Лоиқи сайрони гове ё хареш.
Хушк бар меҳи табиат чун қадид
Бастаи асбоб, чонач «лоязид».
В-он фазои харқи асбобу илал
Ҳаст арзуллоҳ, эй садри аҷал!
Ҳар замон мубдал шавад чун нақши қон,
Нав ба нав бинад чаҳоне дар аён.
Гар бувад фирдавсу анҳори биҳишт,
Чун фасурдай як сифат шуд, гашт зишт.

Баёни он ки ҳар ҳисси мудрикеро аз одамӣ низ мудракоте дигар аст, ки аз
мудракоти он ҳисси дигар беҳабар аст, чунонки ҳар пешавар устои аъҷамии
кори он устои дигари пешавар аст ва беҳабарии ӯ аз он ки вазифаи ӯ нест,
далел нақунад, ки он мудракот нест. Агарчи ба ҳукми ҳол мункир бувад онро,
аммо аз мункирии ӯ ин ҷо чуз беҳабарӣ намехоҳем дар ин мақом
Чанбарай диди чаҳон идроки туст,
Пардаи покони ҳисси нопоки туст.
Муддате ҳисро бишӯ з-оби аён,
Инчунин дон чомашӯи сӯфиён.
Чун шудӣ ту пок, парда барканад,
Қони покони хеш бар ту мезанад.
Чумла олам гар бувад нуру сувар,
Чашмро бошад аз он хубӣ хабар.
Чашм басти, гӯш меорӣ ба пеш,
То намоӣ зулфу рухсорай бутеш.
Гӯш гӯяд: «Ман ба сурат награвам,

Сурат ар бонге занад, ман бишнавам.
Олимам ман, лек андар фанни хеш
Фанни ман ҷуз ҳарфу савте нест беш».
Ҳин, биё, бинӣ, бибин ин хубро,
Нест дархур, бинӣ ин матлубро:
«Гар бувад мушку гулобе, бӯ барам,
Фанни ман ин асту илму махбарам.
Кай бибинам ман рухи он симсоқ?
Ҳин, макун таклифи «мо лайса ютоқ».
Боз ҳисси каж, набинад ғайри каж,
Хоҳ каж ғаж пеши ӯ ё рост ғаж.
Чашми аҳвал аз яке дидан яқин
Дон, ки маъзул аст, эй хоҷай муъин!
Ту ки фиръавнӣ, ҳама макриву зарқ,
Мар маро аз худ намедонӣ ту фарқ.
Мангар аз худ дар ман, эй кажбоз ту,
То яке тӯро набинӣ ту дутӯ.
Бингар андар ман зи ман як соате,
То варои кавн бинӣ соҳате.
Вораҳӣ аз тангиву аз нангу ном
Ишқ андар ишқ бинӣ, вассалом.
Пас бидонӣ чунки растӣ аз бадан,
Гӯшу бинӣ чашм медонад шудан.
Рост гуфтаст он шаҳи ширинзабон,
Чашм гардад мӯ ба мӯйи орифон.
Чашмро чашме набуд аввал яқин,
Дар раҳим буд ӯ чанини гӯштин.
Иллоти дидан мадон пих, эй писар
В-арна хоб – андар надидӣ кас сувар.
Он париву дев мебинад шабех,
Нест андар дидгоҳи ҳарду пих.
Нурро бо пих худ нисбат набуд,
Нисбаташ бахшид халлоқи вадуд.
Одам аст аз хок, кай монад ба хок?
Ҷиннӣ аст аз нор бе ҳеч иштирок.
Нест монандои оташ он парӣ,
Гарчи аслаш ӯст, чун мебингарӣ.

Мурғ аз бод асту кай монад ба бод?
Номуносибро Худо нисбат бидод.
Нисбати ин фаръҳо бо аслҳо
Ҳаст бечун, арчи додаш васлҳо.
Одамӣ чун зодаи хоки ҳабост,
Ин писарро бо падар нисбат кучост?
Нисбате гар ҳаст, махфӣ аз хирад,
Ҳаст бечуну хирад кай пай барад?
Бодро бечашм агар биниш надод,
Фарқ чун мекард андар қавми Од?
Чун ҳамедонист мӯъмин аз аду?
Чун ҳамедонист майро аз каду?
Оташи Намрудро гар чашм нест,
Бо Халилаш чун таҷашшум карданест?
Гар набудӣ Нилро он нуру дид,
Аз чӣ қибтиро зи сибтӣ меғузид?
Гар на кӯху санг бо дидор шуд,
Пас чаро Довудро ӯ ёр шуд?
Ин заминро гар набудӣ чашми ҷон,
Аз чи Қорунро фурӯ хӯрд он чунон?
Гар набудӣ чашми дил ғаннонаро,
Чун бидидӣ ҳачри он фарзонро?
Сангреса гар набудӣ дидавар,
Чун гувоҳӣ додӣ андар мушт – дар?
Эй хирад! Баркаш ту парру болҳо,
Сура бархон «зулзилат залзолаҳо».
Дар қиёмат ин замин бар неку бад
Кай зи нодида гувоҳиҳо диҳад?
Ки «туҳаддис холаҳо в-ахбораҳо»,
«Тузҳиру-л-арзу лано асрораҳо».
Ин фиристодан маро пешу ту мир
Ҳаст бурҳоне, ки буд мурсал хабир.
К-ин чунин дору чунин носурро
Ҳаст дархур аз пайи майсурро.
Воқеоте дида будӣ пеш аз ин,
Ки Худо хоҳад маро кардан гузин.
Ман асову нур бигрифта ба даст,

Шохи густохи туро хоҳам шикаст.
Воқеоти сахмгин аз баҳри ин
Гуна-гуна менамудат рабби дин.
Дархури сирри баду туғени ту,
То бидонӣ, к-ӯст дархурдони ту.
То бидонӣ, к-ӯ ҳақим асту хабир,
Муслеҳи амрози дармоннопазир.
Ту ба таъвилот мегаштӣ аз он
Кӯру кар, к-ин ҳаст аз хоби гарон.
В-он табибу он мунаҷҷим дар лумаъ
Дид таъбираш, бипӯшид аз тамаъ.
Гуфт: «Дур аз давлату аз шоҳият,
Ки дарояд ғусса дар огоҳият.
Аз ғизои мухталиф ё аз таъом
Таъби шӯрида ҳамебинад маном.
З-он ки дид ӯ, ки насихатчӯ найӣ,
Тунду хунхориву мискинхӯ найӣ.
Подшоҳон хун кунанд аз маслиҳат,
Лек раҳматшон фузун аст аз анат.
Шоҳро бояд, ки бошад хӯйи раб,
Раҳмати ӯ сабқ дорад бар ғазаб.
На ғазаб ғолиб бувад монанди дев,
Бе зарурат хун кунанд аз баҳри рев.
На ҳалимии муханнасвор низ,
Ки шавад зан рӯсапӣ з-ону каниз.
Девхона карда будӣ синаро,
Қиблае созида будӣ кинаро.
Шохи тезат бас чигарҳоро, ки хаст,
Нак, асоям шохи шӯхатро шикаст.

Ҳамла бурдани ин ҷаҳониён бар он ҷаҳониён ва тохтан бурдан то синури зурр
ва насл, ки сарҳадди ғайб аст ва ғафлати эшон аз камин, ки чун ғозӣ ба ғазо
наравад, кофир тохтан оварад
Ҳамла бурданд испаҳи ҷисмониён
Ҷониби қалъа-в дизи рӯҳониён.
То фурӯ гиранд бар дарбанди ғайб,
То касе н-ояд аз он сӯ покчайб.

Ғозиён ҳамлай ғазо чун кам баранд,
Кофирон баръакс ҳамла оваранд.
Ғозиёни ғайб чун аз ҳилми хеш
Ҳамла н-оварданд бар ту зишткеш.
Ҳамла бурдӣ сӯйи дарбандони ғайб,
То наёянд ин тараф мардони ғайб.
Чанг дар сулбу раҳимҳо дарзадӣ,
То ки шореъро бигирӣ аз бадӣ.
Чун бигирӣ шаҳраҳе, ки зулчалол
Баргушодаст аз барои интисол?
Сад шудӣ дарбандҳоро, эй лаҷуч,
Кӯрии ту кард сарҳангӣ хурӯҷ,
Нак, манам сарҳанг, ҳангат бишканам,
Нак, ба номаш ному нангат бишканам.
Ту ҳало дарбандҳоро саҳт банд,
Чанд гоҳе дар сиболи худ биханд.
Сиблататро барканад як-як қадар,
То бидонӣ, к- «ал-қадар юъми-л-ҳазар».
Сиблати ту тезтар ё они Од?
Ки ҳамеларзид аз дамшон билод.
Ту ситезарӯтарӣ ё он Самуд?
Ки наёмад мисли эшон дар вучуд.
Сад аз инҳо гар бигӯям, ту карӣ,
Бишнавиву ношунида оварӣ.
Тавба кардам аз сухан, к-ангехтам,
Бе сухан ман доруят омехтам,
Ки ниҳам бар реши хомат, то пазад,
То бисӯзад решу решат то абад.
То бидонӣ, ки хабир аст, эй адӯ,
Медихад ҳар чизро дархурди ӯ.
Кай кажӣ кардиву кай кардӣ ту шар,
Ки надидӣ лоиқаш дар пай асар?
Кай фиристодӣ даме бар осмон
Некие, к-аз пай наёмад мисли он.
Гар муроқиб бошиву бедор ту,
Бинӣ ҳар дам посухи кирдор ту.
Чун муроқиб бошиву гирӣ расан,

Ҳочатат н-ояд қиёмат омадан.
Он ки рамзеро бидонад ӯ сахех,
Ҳочаташ н-ояд, ки гӯяндаш сарех.
Ин бало аз кавданӣ ояд туро,
Ки накардӣ фаҳм нукта - врамзҳо.
Аз бадӣ чун дил сиёҳу тира шуд,
Фаҳм кун, ин ҷо нашоҷад хира шуд.
В-арна худ тире шавад он тирагӣ,
Даррасад дар ту ҷазои хирагӣ.
В-ар наёяд тир, аз бахшоиш аст,
На пайи нодидани олоиш аст.
Ҳин, муроқиб бош, гар дил боядат,
К-аз пайи ҳар феъл чизе зоядат.
В-ар аз ин афзун туро ҳиммат бувад,
Аз муроқиб кор болотар равад.

Баёни он ки тани хокии одамӣ ҳамчун оҳани некӯҷавҳар қобили ойина шудан
аст, то дар ӯ ҳам дар дунё бихишту дӯзаҳу қиёмат ва ғайри он муъоина
бинамоҷад, на бар тариқи хаёл
Пас, чу оҳан гарчи тираҳайкалӣ,
Сайқале кун, сайқале кун, сайқале.
То дилат ойина гардад пурсувар,
Андар ӯ ҳар сӯ малеҳе симбар.
Оҳан арчи тираву бенур буд,
Сайқале он тирагӣ аз вай зудуд.
Сайқала дид оҳану хуш кард рӯ,
То ки суратҳо тавон дид андар ӯ.
Гар тани хокӣ ғализу тира аст,
Сайқалаш кун, з-он ки сайқал гира аст.
То дар ӯ ашколи ғайбе рӯ диҳад,
Акси ҳуриву малак дар вай ҷаҳад.
Сайқали ақлат бад-он додаст Ҳақ,
Ки бад-ӯ равшан шавад дилро варақ.
Сайқалеро бастай, эй бенамоз!
В-он ҳаворо кардай ду даст боз.
Гар ҳаворо банд бинҳода шавад,
Сайқалеро даст бигшода шавад.

Оҳане, к-ойинаи ғайбӣ будӣ,
Чумла суратҳо дар ӯ мурсал шудӣ.
Тира кардӣ, занг додӣ дар ниҳод,
Ин бувад «ясуна фи-л-арзи-л-фасод».
То кунун кардӣ чунин, акнун макун,
Тира кардӣ обро, афзун макун.
Бармашӯрон, то шавад ин об соф
В-андар ӯ бин моҳу ахтар дар тавоф.
З-он ки мардум ҳаст ҳамчун оби чӯ,
Чун шавад тира, набинӣ қаъри ӯ.
Қаъри чӯ пургавҳар асту пур зи дурр,
Ҳин, макун тира, ки ҳаст ӯ софи хурр.
Чони мардум ҳаст монанди ҳаво,
Чун ба гард омехт, шуд пардаи само.
Монеъ ояд ӯ зи диди офтоб,
Чунки гардаш рафт, шуд софиву ноб.
Бо камоли тирагӣ Ҳақ воқеъот
Менамудат, то равӣ роҳи начот.

Бозгuftани Мӯсо, алайҳиссалом, асрори Фиръавнро ва воқеъоти ӯро «захра-л-ғайб», то ба хабирии Ҳақ имон оварад ё гумон барад
З-оҳани тира ба қудрат менамуд,
Воқеоте, ки дар охир хост буд.
То кунӣ камтар ту он зулму бадӣ,
Он ҳамедидиву баттар мешудӣ.
Нақшҳои зишт хобат менамуд,
Мерамидӣ з-ону он нақши ту буд.
Ҳамчу он зангӣ, ки дар ойина дид
Рӯйи худро зишту бар ойина рид.
Ки чӣ зишти! Лоиқи иниву бас,
Зиштиям они ту аст, эй кӯри хас!
Ин ҳадас бар рӯйи зиштат мекунӣ,
Нест бар ман, з-он ки ҳастам равшани.
Гоҳ медидӣ лабосат сӯхта,
Гоҳ даҳону чашми ту бардӯхта.
Гоҳ ҳайвон қосиди хунат шуда,
Гоҳ сари худро ба дандони дада.

Гаҳ нигун андар миёни обреза,
Гаҳ ғариқи сели хуномези тез.
Гаҳ нидот омад аз ин чархи нақӣ,
Ки шақиййиву шақиййиву шақӣ.
Гаҳ нидот омад сарехан аз чибол,
Ки бирав, ҳастӣ зи асҳоби-ш-шамол.
Ки нидо меомадат аз ҳар ҷамод:
«То абад Фиръавн дар дӯзах фитод».
3-ин батарҳо, ки намеғӯям зи шарм,
То нагардад табъи маъкуси ту гарм.
Андаке гуфтам ба ту, эй нопазир!
3-андаке донӣ, ки ман ҳастам хабир.
Хештанро кӯр мекардиву мот,
То наяндеши зи хобу воқеот.
Чанд бигрезӣ? Нак омад пеши ту
Кӯрии идроки макрандеши ту.

Баёни он ки дари тавба боз аст
Ҳин макун, 3-ин пас фаро гир эҳтироз,
Ки зи бахшоиш дари тавбаст боз.
Тавбаро аз ҷониби Мағриб даре
Боз бошад то қиёмат бар варӣ.
То зи Мағриб барзанад сар офтоб,
Боз бошад он дар, аз вай рӯ матоб.
Ҳаст ҷаннатро зи раҳмат ҳашт дар,
Як дари тавбаст 3-он ҳашт, эй писар!
Он ҳама, гаҳ боз бошад, гаҳ фароз
В-он дари тавба, набошад ҷуз ки боз.
Ҳин, ғанимат дор, дар боз аст, зуд
Рахт он ҷо каш ба кӯрии ҳасуд.

Гуфтани Мӯсо, алайҳиссалом Фиръавнро, ки аз ман як панҷ қабул кун ва чаҳор
фазилат иваз биситон
«Ҳин, зи ман бипзир як чизу биёр,
Пас зи ман бистон иваз онро чаҳор».
Гуфт: «Эй Мӯсо, кадом аст он яке?
Шарҳ кун бо ман аз он як андаке».

Гуфт: «Он як, ки бигӯйӣ ошкор,
Ки Худое нест ғайри кирдкор.
Холиқи афлоку анҷум бар уло,
Мардуму деғу париву мурғро,
Холиқи дарёғу дашту кӯғу теғ,
Мулкиати ӯ беғаду ӯ бешабеғ».

Гуфт: «Эй Мӯсо, кадом аст он чағор?
Ки иваз бидҳӣ маро, баргӯ, биёр.
То бувад, к-аз лутғи он ваъдаи ҳасан
Суст гардад чормеғи куғри ман.
Бу, ки з-он хуш ваъдағои муғтанам
Барғушояд куғли куғри сад манам.
Бу, ки аз таъсири чӯйи анғубин,
Шағд гардад дар танам ин зағру кин
Ё зи акси чӯйи он покиза шир
Парвариш ёбад даме ақли асир.
Ё бувад, к-аз акси он чӯғои ҳамр
Маст гардам, бӯ барам аз завқи амр.
Ё бувад, к-аз лутғи он чӯғои об
Тозағи ёбад тани шӯрай хароб.
Шӯраамро сабзае пайдо шавад,
Хор зорам ҷаннати маъво шавад.
Бу, ки аз акси биғишту чорчӯ
Ҷон шавад аз ёрии Ҳақ ёрчӯ.
Онҷунон к-аз акси дӯзах гаштаам,
Оташу дар қағри Ҳақ оғуштаам.
Гағ зи акси мори дӯзах ҳамчу мор
Гаштаам бар ағли ҷаннат зағрбор.
Гағ зи акси чӯшиши оби ҳамим
Оби зулмағ карда халқонро рамим.
Ман зи акси замғарирам замғарир,
Ё зи акси он саъирам чун саъир.
Дӯзағи дарвешу мазлумағ кунун,
Войи он ки ёбамаш ногағ забун».

Шарғ кардани Мӯсо алайғиссалом он чағор фазилатро, чиғати поймузди
имони Фиръавн

Гуфт Мӯсо, к-аввалини он чаҳор
Сихҳате бошад танатро пойдор.
Ин илалҳое, ки дар тиб гуфтаанд,
Дур бошад аз танат, эй арҷманд!
Сониян бошад туро умри дароз,
Ки аҷал дорад зи умрат эҳтироз.
В-ин набошад баъди умри муставӣ,
Ки ба ноком аз ҷаҳон берун равӣ.
Балки хоҳони аҷал чун тифли шир,
На зи ранҷе, ки туро дорад асир.
Маргҷӯ бошӣ, вале н-аз аҷзи ранҷ,
Балки бинӣ дар хароби хона ганҷ.
Пас ба дасти хеш гири тешае,
Мезанӣ бар хона бе андешае.
Ки ҳиҷоби ганҷ бини хонаро,
Монеъи сад хирман ин як донаро.
Пас дар оташ афганӣ ин донаро,
Пеш гири пешаи мардонаро.
Эй ба як барге зи боғе монда,
Ҳамчу кирме баргаш аз раз ронда.
Чун карам ин кирмо бедор кард,
Аждаҳои ҷаҳро ин кирм х(в)ард.
Кирм карме шуд пур аз мева-вдарахт,
Инчунин табдил гардад некбахт.

Тафсири «кунту канзан махфиян фааҳбабту ан уъраф»

Хона баркан, к-аз ақиқи ин Яман
Сад ҳазорон хона шояд сохтан.
Ганҷ зери хона асту чора нест,
Аз харобий хона м-андешу маист.
Ки ҳазорон хона аз як нақди ганҷ
Тон иморат кард бетаклифу ранҷ.
Оқибат ин хона худ вайрон шавад,
Ганҷ аз зераш яқин урён шавад.
Лек они ту набошад, з-он ки рӯҳ
Музди вайрон кардан ашаш он футӯҳ.
Чун накард он кор, муздаш ҳаст? «Ло»,

«Лайса лилинсони илло мо саъо».
Даст хойй баъд аз он ту, к-эй дарег!
Инчунин мохе буд андар зери меғ?
Ман накардам он чӣ гуфтанд аз беҳӣ,
Ганҷ рафту хонаву дастам тихӣ.
Хонаи учрат гирифтиву киро,
Нест милки ту ба байъе ё широ.
Ин кироро муддати ӯ то ачал,
То дар ин муддат кунӣ дар вай амал.
Порадӯзӣ мекуни андар дукон,
Зери ин дуккони ту мадфун ду кон.
Ҳаст ин дуккон кирой, зуд бош,
Теша бистону тагашро метарош.
То ки теша ногаҳон бар кон ниҳӣ,
Аз дукону порадӯзӣ вораҳӣ.
Порадӯзӣ чист? Хӯрди обу нон,
Мезанӣ ин пора бар далқи гарон.
Ҳар замон медаррад ин далқи танат,
Пора бар вай мезанӣ з-ин хӯрданат.
Эй зи насли подшоҳи комёр,
Бо худ о, з-ин порадӯзӣ нанг дор.
Порае баркан аз ин қаъри дукон,
То барорад сар ба пеши ту ду кон.
Пеш аз он к-ин мӯҳлати хонай кирӣ
Охир ояд, ту нахӯрда з-ӯ баре.
Пас туро берун кунад соҳибдукон
В-ин дуконро барканад аз рӯйи кон.
Ту зи ҳасрат гоҳ бар сар мезанӣ,
Гоҳ риши хоми худ бармеканӣ.
К-эй дарего, они ман буд ин дукон,
Кӯр будам, барнахӯрдам з-ин макон.
Эй дарего, буди моро бурд бод,
То абад «ё ҳасрато» шуд «ли-л-ъибод».

Ғарра шудани одамӣ ба заковат ва тасвироти табъи хештан ва талаб нокардани
илми ғайб, ки илми анбиёст
Дидам андар хона ман нақшу нигор,

Будам андар ишқи хона беқарор.
Будам аз ганчи ниҳоне беҳабар
В-арна дастанбӯйи ман будӣ табар.
Оҳ, гар доди табарро додаме,
Ин замон ғамро табарро додаме.
Чашмро бар нақш меандохтам,
Ҳамчу тифлон ишқҳо мебохтам.
Пас накӯ гуфт он ҳакими комёр,
Ки ту тифлӣ, хона пурнақшу нигор.
Дар «Илоҳинома» бас андарз кард,
Ки барор аз дудмони «хеш» гард.
«Бас кун, эй Мӯсо! Бигӯ ваъдай севум,
Ки дили ман з-изтиробаш гашт гум».
Гуфт Мӯсо: «Он севум мулки дутӯ
Ду ҷаҳоне, холис аз хасму адӯ.
Бештар з-он мулк, к-акнун доштӣ,
К-он буд андар ҷанг в-ин дар оштӣ.
Он ки дар ҷангат чунон мулке диҳад,
Бингар андар сулҳ, хонат чун ниҳад.
Он карам, к-андар ҷафо онҳот дод,
Дар вафо бингар, чӣ бошад ифтиқод».
Гуфт: «Эй Мӯсо! Чаҳорум чист? Зуд
Бозгӯ, сабрам шуду ҳирсам фузуд».
Гуфт: «Чорум он ки монӣ ту ҷавон,
Мӯй ҳамчун қиру рух чун арғавон.
Рангу бӯ дар пеши мо бас косид аст,
Лек ту пастӣ, сухан кардем паст.
Ифтихор аз рангу бӯву аз макон
Ҳаст шодиву фиреби кӯдакон».

Баёни ин хабар, ки «каллиму ан-носа ало қадри уқулиҳим ло ало қадри
уқуликум, ҳатто ло юказзаба-л-лоҳу ва расулуҳ»
Чунки бо кӯдак сару корам фитод,
Ҳам забони кӯдакон бояд гушод.
Ки бирав ӯ куттоб, то мурғат харам,
Ё мавизу ҷавзу фустуқ оварам.
Ќуз шитоби тан намедонӣ, бигир,

Ин ҷавониро бигир, эй хар, шаъир.
Ҳеч ожанге наяфтад бар рухат,
Тоза монад он шабоби фаррухат.
На нажанди пирият ояд ба рӯ,
На қади чун сарви ту гардад дутӯ.
На шавад зӯри ҷавонӣ аз ту кам,
На ба дандонҳо халалҳо ё алам.
На камӣ дар шаҳвату тамсу биъод,
Ки занонро ояд аз заъфат малол.
Ончунон бигшоядат фарри шабоб,
Ки гушуд он муждаи уккоша боб.

Қавлуҳу алайҳиссалом «ман башшаранӣ би хуручи сафарин башшартауҳу билчаннати»

Аҳмади охирзамонро интиқол
Дар рабеъи аввал ояд бе ҷидол.
Чун хабар ёбад дилаш 3-ин вақти нақд,
Ошиқи он вақт гардад ӯ ба ақд.
Чун сафар ояд, шавад шод аз сафар,
Ки пас аз ин моҳ месозам сафар.
Ҳар шабе то рӯз 3-ин шавқи худӣ
«Эй рафиқи роҳи аъло» мезадӣ.
Гуфт: «Ҳар кас, ки маро мужда диҳад,
Чун сафар пой аз ҷаҳон берун ниҳад.
Ки сафар бигзашту шуд моҳи рабеъ,
Муждавар бошам мар ӯрову шафеъ».
Гуфт уккоша: «Сафар бигзашту рафт»,
Гуфт, ки чаннат туро, эй шери зафт.
Дигаре омад, ки бигзашт он сафар,
Гуфт: «Уккоша бибурд аз муждабар».
Пас риҷол аз нақди олам шодмон
В-аз бақояш шодмон ин кӯдакон.
Чунки оби хуш надид он мурғи кӯр,
Пеши ӯ Кавсар намояд оби шӯр.
Ҳамчунин Мӯсо каромат мешумурд,
Ки нагардад софи иқболи ту дурд.
Гуфт: «Аҳсант»-у накӯ гуфтӣ, валеқ

То кунам ман машварат бо ёри нек».

Машварат кардани Фиръавн бо Исиях дар имон овардан ба Мӯсо,
алайҳиссалом

Бозгуфт ӯ ин сухан бо Исиях,
Гуфт: «Чон афшон бар ин, эй дилсиях!
Бас иноятҳост матни ин мақол,
Зуд дарёб, эй шаҳи некӯхисол!
Вақти кишт омад, зиҳи пурсуд кашт»,
Ин бигуфту гиря карду гарм гашт.
Барчаҳид аз чову гуфто: «Бахха лак,
Офтобе тоҷ гаштат, эй калак».
Айби калро худ биҷӯшноад кулоҳ,
Хоса чун бошад кулаҳ хуршеду моҳ.
Ҳам дар он маҷлис, ки бишнидӣ ту ин,
Чун нагуфтӣ ореву сад офарин?
Ин сухан дар гӯши хуршед ар шудӣ,
Сарнагун бар бўйи ин зер омадӣ.
Ҳеч медонӣ чӣ ваъдасту чӣ дод?
Мекунад Иблисро Ҳақ ифтиқод.
Чун бад-ин лутф он каримат бозхонд,
Эй ачаб! Чун захраат барҷой монд?
Захраат надрид то з-он захраат
Будӣ андар ҳар ду олам баҳраат.
Захрае, к-аз баҳраи Ҳақ бардарад,
Чун шаҳидон аз ду олам барх(в)арад.
Ғофилӣ ҳам ҳикмат асту ин амо,
То бимонад лек то ин ҳад, чаро?
Ғофилӣ ҳам ҳикмат асту неъмат аст,
То напаррад зуд сармоя зи даст.
Лек не чандон, ки носуре шавад,
Заҳри қону ақли ранчуре шавад.
Худ кӣ ёбад инчунин бозорро?
Ки ба як гул мехарӣ гулзорро.
Донаеро сад дарахтистон иваз,
Хуббаеро омадат сад кон иваз.
«Кона лиллаҳ» додани он хубба аст,

То ки «коналлоху лаҳ» ояд ба даст.
З-он ки ин хувии заъифи беқарор
Ҳаст шуд з-он «хуйи раббӣ» пойдор.
Хуи фонӣ чунки худ фо ӯ супурд,
Гашт боқӣ доиму ҳаргиз намурд.
Ҳамчу қатрай хоиф аз боду зи хок,
Ки фано гардад бад-ин ҳар ду ҳалок.
Чун ба асли худ, ки дарё буд, част,
Аз тафи хуршеду боду хок раст.
Зоҳиранш гум гашт дар дарё, валек
Зоти ӯ маъсуму побарҷову нек.
Ҳин, бидех, эй қатра, худро бенадам,
То биёбӣ дар баҳои қатра ям.
Ҳин, бидех, эй қатра, худро ин шараф,
Дар кафи дарё шав омин аз талаф.
Худ киро ояд чунин давлат ба даст,
Қатраро баҳре тақозогар шудааст.
Аллаҳ, Аллаҳ, зуд бифрӯшу бихар,
Қатрае дех, баҳри пургавҳар бибар.
Аллаҳ Аллаҳ, ҳеч таъхире макун,
Ки зи баҳри лутф омад ин сухун.
Лутф андар лутфи ин гум мешавад,
К-асфале бар чархи ҳафтум мешавад.
Ҳин, ки як бозе фитодат булаҷаб,
Ҳеч толиб ин наёбад дар талаб».
Гуфт: «Бо Ҳомон бигӯям, эй сатир,
Шоҳро лозим бувад ройи вазир».
Гуфт: «Бо Ҳомон магӯ ин розро,
Кӯркампире чӣ донад бозро?»

Қиссаи бози подшоҳ ва кампирзан
Бози испеде ба кампире диҳӣ,
ӯ бибуррад нохунаш баҳри беҳӣ.
Нохуне, ки асли кор асту шикор,
Кӯркампире бибуррад кӯрвор,
Ки кучо будааст модар, ки туро
Нохунон з-ин сон дароз аст, эй киё!

Нохуну минқору паррашро бурид,
Вақти меҳр ин мекунад золи палид.
Чунки тутмоқаш диҳад, ӯ кам х(в)арад,
Хашм гирад, меҳрҳоро бардарад.
Ки чунин тутмоқ пухтам баҳри ту,
Ту такаббур менамоиву уту?
Ту сазой дар ҳамон ранҷу бало,
Неъмату иқбол кай созад туро?
Оби тутмоқаш диҳад, к-инро бигир,
Гар намехоҳӣ, ки нӯши 3-он фатир.
Оби тутмоқаш нагирад табъи боз,
Зол битрунҷад, шавад хашмаш дароз.
Аз ғазаб шурбои сӯзон бар сараш
Зан фурӯ резад, шавад кал миғфараш.
Ашк аз он чашмаш фурӯ резад зи сӯз,
Ёд орад лутфи шоҳи дилфурӯз.
3-он ду чашми нозанини бодалол,
Ки зи чеҳрай шоҳ дорад сад камол.
Чашми мозоғаш шуда пурзахми зоғ,
Чашми нек аз чашми бад бо дарду доғ.
Чашми дарёбастате, к-аз басти ӯ
Ҳар ду олам менамояд тори мӯ.
Гар ҳазорон чарх дар чашмаш равад,
Ҳамчу чашма пеши қулзум гум шавад.
Чашми бигзашта аз ин маҳсусҳо
Ёфта аз ғайббинӣ бўсҳо.
Худ намеёбам яке гӯше, ки ман
Нуктае гӯям аз он чашми ҳасан.
Мечакид он оби маҳмуди ҷалил,
Мерабудӣ қатраашро Ҷабрайил,
То бимолад дар пару минқори хеш,
Гар диҳад дастурияш он хубкеш.
Боз гӯяд хашми кампир ар фурӯхт,
Фарру нуру илму сабрамро насӯхт.
Бози ҷонам боз сад сурат танад,
Заҳм бар ноқа, на бар Солеҳ занад.
Солеҳ аз як дам, ки орад бошикӯҳ,

Сад чунон ноқа бизояд матни кӯх.
Дил ҳамегӯяд ҳамӯшу ҳуш дор
В-арна дарронид ғайрат пуду тор.
Ғайраташро ҳаст сад ҳилми ниҳон
В-арна сӯзидӣ ба як дам сад ҷаҳон.
Нахвати шоҳӣ гирифташ ҷойи панд,
То дили худро зи банди панд канд,
Ки кунам бо рои Ҳомон машварат,
К-ӯст пушти мулку қутби мақдират.
Мустафоро ройзан сиддиқи раб,
Ройзан Бӯҷаҳро шуд Бӯлаҳаб.
Ирқи чинсийат чунонаш ҷазб кард,
К-он насиҳатҳо ба пешаш гашт сард.
Ҷинс сӯйи чинс садпарра парад,
Бар хаёлаш бандҳоро бардарад.

Қиссаи он зан, ки тифли ӯ бар сари новдон ғежид ва хатари афтодан буд ва аз
Алӣ, каррамаллоҳу вачҷаҳу, чора чуст
Як зане омад ба пеши Муртазо,
Гуфт: «Шуд бар новдон тифле маро.
Гар-ш мехонам, намеояд ба даст
В-ар ҳилам, тарсам, ки афтад ӯ ба паст.
Нест оқил, то ки дарёбад чу мо,
Гар бигӯям, к-аз хатар сӯйи ман о.
Ҳам ишоратҳо намедонад ба даст
В-ар бидонад, нашнавад, ин ҳам бад аст.
Бас намудам ширу пистонро бад-ӯ,
ӯ ҳамегардонад аз ман чашму рӯ.
Аз барои Ҳақ, шумоед, эй меҳон,
Дастгири ин ҷаҳону он ҷаҳон.
Зуд дармон кун, ки меларзад дилам,
Ки ба дард аз меваи дил бискулам».
Гуфт: «Тифлери баровар ҳам ба бом,
То бибинад чинси худро он ғулом.
Сӯйи чинс ояд сабук з-он новдон,
Ҷинс бар чинс аст ошиқ ҷовидон».
Зан чунон карду чу дид он тифли ӯ

Чинси худ, хуш-хуш бад-ӯ овард рӯ.
Сӯйи бом омад зи матни новдон,
Қозиби ҳар чинсро ҳамчинс дон.
Ғиж-ғижон омад ба сӯйи тифл тифл,
Вораҳид ӯ аз фитодан сӯйи сифл.
З-он бувад чинси башар пайғамбарон,
То ба чинсийят раҳанд аз новдон.
Пас, башар фармуд худро мислукум,
То ба чинс оеду кам гардед гум.
З-он ки чинсийят аҷоиб қозибест,
Қозибаш чинс аст, ҳар ҷо толибест.
Исиву Идрис бар гардун шуданд,
Бо малойик чунки ҳамчинс омаданд.
Боз он Ҳоруту Морут аз баланд
Чинси тан буданд, з-он зер омаданд.
Кофирон ҳамчинси шайтон омада,
Қонашон шогирди шайтонон шуда.
Сад ҳазорон хӯйи бад омӯхта,
Дидҳои ақлу дил бардӯхта.
Камтарин хӯшон ба зишти он ҳасад,
Он ҳасад, ки гардани Иблис зад.
З-он сагон омӯхта ҳиқду ҳасад,
Ки нахоҳад халқро мулки абад.
Мар киро дид ӯ камол аз чапу рост,
Аз ҳасад қуланҷаш омад, дард хост.
З-он ки ҳар бадбахти хирмансӯхта
Менахоҳад шамъи кас афрӯхта.
Ҳин, камоле даст овар, то ту ҳам
Аз камоли дигарон н-афти ба ғам.
Аз Худо мехоҳ дафъи ин ҳасад,
То Худоят вораҳонад аз ҷасад.
Мар туро машғулие бахшад дарун,
Ки напардозӣ аз он сӯйи бурун.
Чуръаи майро Худо он медиҳад,
Ки бад-ӯ маст аз ду олам мераҳад.
Хосият бинҳода дар каффи ҳашиш,
К-ӯ замоне мераҳонад аз худииш.

Хобро Яздон бад-он сон мекунад,
К-аз ду олам фикрро бармеканад.
Кард Маҷнунро зи ишқи пӯсте,
К-ӯ бинашносад адӯ аз дӯсте.
Сад ҳазорон инчунин медорад ӯ,
Ки бар идрокоти ту бигморад ӯ.
Ҳаст майҳои шақоват нафсро,
Ки зи раҳ берун барад он наҳсро.
Ҳаст майҳои саодат ақдро,
Ки биёбад манзили бенақдро.
Хаймаи гардун зи сармастии хеш
Барканад, з-он сӯ бигирад роҳ пеш.
Ҳин, ба ҳар мастӣ, дило, ғарра машав,
Ҳаст Исо масти Ҳақ, ҳар масти ҷав.
Инчунин майро бичӯ з-ин хунбӯ,
Мастияш набвад зи кӯтаҳдунбӯ.
З-он ки ҳар маъшук чун хунбест пур,
Он яке дурду дигар софӣ чу дур.
Майшиносо, ҳин, бичаш бо эҳтиёт,
То мае ёбӣ муназзаҳ з-ихтилот.
Ҳарду мастӣ медиҳандат, лек ин
Мастият орад кашон то рабби дин.
То раҳӣ аз фикру васвосу ҳиял,
Беиқол ин ақл дар рақсу-л-ҷамал.
Анбиё чун чинси рӯҳанду малак,
Мар малакро ҷазб карданд аз фалак.
Бод чинси оташ асту ёри ӯ,
Ки бувад оҳанги ҳар ду бар улу.
Чун бибандӣ ту сари кӯзай тижӣ,
Дар миёни ҳавз ё ҷӯйе ниҳӣ,
То қиёмат он фурӯ н-ояд ба паст,
Ки дилаш холисту дар вай бод ҳаст.
Майли бодаш чун суйи боло бувад,
Зарфи худро ҳам суйи боло кашад.
Боз он ҷонҳо, ки чинси анбиёст,
Сӯйи эшон каш-кашон чун сояҳост.
З-он ки ақлаш ғолиб асту бе зи шак,

Ақл чинс омад ба хилқат бо малак.
В-он ҳавои нафс ғолиб бар адӯ,
Нафс чинси асфал омад, шуд бад-ӯ.
Буд қибтӣ чинси Фиръавни замим,
Буд сибтӣ чинси Мӯсои калим.
Буд Ҳомон чинстар Фиръавнро,
Баргузидаш, бурд бар садри саро.
Лочарам аз садр то қаъраш кашид,
Ки зи чинси дӯзаханд он ду палид.
Ҳар ду сӯзаанда чу дӯзах, зидди нур,
Ҳар ду чун дӯзах зи нури дил нафур.
З-он ки дӯзах гӯяд! Эй мӯъмин! Ту зуд
Баргузар, ки нурат оташро рабуд.
Бигзар эй мӯъмин, ки нурат мекушад
Оташамро, чунки доман мекашад.
Мерамад он дӯзахӣ аз нур ҳам,
З-он ки табъи дӯзах асташ, эй санам!
Дӯзах аз мӯъмин гурезад ончунон,
Ки гурезад мӯъмин аз дӯзах ба қон.
З-он ки чинси нор набвад нури ӯ,
Зидди нор омад ҳақиқат, нур чӯ.
Дар ҳадис омад, ки мӯъмин дар дуъо,
Чун амон хоҳад зи дӯзах аз Худо,
Дӯзах аз вай ҳам амон хоҳад ба қон,
Ки Худоё, дур дорам аз фалон.
Қозиби чинсийат аст акнун бибин,
Ки ту чинси кистӣ аз куфру дин?
Гар ба Ҳомон моилӣ, ҳомоний,
В-ар ба Мӯсо моилӣ, субҳоний.
В-ар ба ҳар ду моилӣ ангехта,
Нафсу ақли ҳардувон омехта.
Ҳарду дар ҷанганд, ҳону ҳон, бикӯш,
То шавад ғолиб маъонӣ бар нуқуш.
Дар ҷаҳони ҷанг шодӣ ин бас аст,
Ки бибинӣ бар адӯ ҳар ду шикаст.
Он ситезарав ба сахтӣ оқибат
Гуфт бо Ҳомон барои машварат.

Ваъдаҳои он Калимуллохро
Гуфту маҳрам сохт он гумрохро.

Машварат кардани Фиръавн бо вазираш Ҳомон дар имон овардан ба Мӯсо,
алайҳиссалом

Гуфт бо Ҳомон чу танҳояш бидид,
Қаст Ҳомону гиребонро дарид.
Бонгҳо зад, гиряҳо кард он лаъин,
Кӯфт дастору кулахро бар замин.
Ки чӣ гуна гуфт андар рӯи шоҳ
Инчунин густох он ҳарфи табоҳ?
Чумла олавро мусаххар карда ту,
Корро бо бахт чун зар карда ту.
Аз Машориқ в-аз Мағориб бе личоч
Сӯи ту оранд султонон хироч.
Подшоҳон лаб ҳамемоланд шод,
Бар сатонай хоки ту, эй Кайқубод!
Асби ёғӣ чун бибинад асби мо,
Рӯ бигардонад, гурезад беасо.
То кунун маъбуду масҷуди ҷаҳон
Будай, гардӣ каминай бандагон?
Дар ҳазор оташ шудан, з-ин хуштар аст,
Ки Худованде шавад бандапараст.
На, биқуш аввал маро, эй шоҳи Чин,
То набинад чашми ман бар шоҳ ин.
Хусраво! Аввал маро гардан бизан,
То набинад ин мазаллат чашми ман.
Худ набудасту мабодо инчунин,
Ки замин гардун шавад, гардун замин.
Бандагонмон хочатоши мо шаванд,
Бедилонмон дилхароши мо шаванд.
Чашмравшан душманону дӯст кӯр,
Гашт моро пас гулистон қаъри гӯр.

Тазйифи сухани Ҳомон алайҳиллаъна
Дӯст аз душман ҳаменашнохт ӯ,
Нардро кӯрона каж мебохт ӯ.

Душмани ту чуз ту набвад, эй лаъин,
Бегуноҳонро мағӯ душман ба кин.
Пеши ту ин ҳолати бад давлат аст,
Ки даводав аввалу охир лат аст.
Гар аз ин давлат натозӣ хаз-хазон,
Ин баҳоратро ҳамеояд хазон.
Машриқу Мағриб чу ту бас дидаанд,
Ки сари эшон зи тан бибридаанд.
Машриқу Мағриб, ки набвад барқарор,
Чун кунанд охир касеро пойдор?
Ту бад-он фахр оварӣ, к-аз тарсу банд
Чоплусат гашт мардум рӯзи чанд.
Ҳар киро мардум сучуде мекунанд,
Заҳр андар ҷони ӯ меогананд.
Чунки баргардад аз ӯ он соҷидаш,
Донад ӯ, к-он заҳр буду мӯбадаш.
Эй хунук онро ки «заллат нафсуху»,
Войи он, к-аз саркашӣ шуд чун куҳ ӯ.
Ин такаббур заҳри қотил дон, ки ҳаст,
Аз майи пурзаҳр шуд он гич маст.
Чун майи пурзаҳр нӯшад мудбире,
Аз тараб як дам бичунбонад саре.
Баъди як дам заҳр бар ҷонаш фитад,
Заҳр дар ҷонаш қунад доду ситад.
Гар надорӣ заҳреяшро эътиқод,
К-ӯ чӣ заҳр омад, нигар дар қавми Од,
Чунки шоҳе даст ёбад бар шаҳе,
Букшадаш ё боздорад дар чаҳе.
В-ар биёбад хастаи афтодаро,
Марҳамаш созад шаҳу бидҳад ато.
Гар на заҳр аст он такаббур, пас чаро
Кушт шаҳро бегуноҳу бе хато?
В-ин дигарро бе зи хидмат чун навохт?
З-ин ду чунбиш заҳрро шояд шинохт.
Роҳзан ҳаргиз гадоеро назад,
Гург гурги мурдаро ҳаргиз газад?
Хизр киштиро барои он шикаст,

То тавонад кишти аз фуччор раст.
Чун шикаста мераҳад, ишкаста шав,
Амн дар фақр аст, андар фақр рав.
Он кӯҳе, к-ӯ дошт аз кон нақди чанд,
Гашт пора-пора аз захми қуланд.
Теғ баҳри ӯст, к-ӯро гарданест,
Соя, к-афгандаст, бар вай захм нест.
Меҳтарӣ нафт асту оташ, эй ғавӣ,
Эй бародар! Чун бар озар меравӣ?
Ҳар чӣ ӯ ҳамвор бошад бо замин,
Тирҳоро кай ҳадаф гардад? Бибин.
Сар барорад аз замин он гоҳ ӯ,
Чун ҳадафҳо захм ёбад беруфӯ.
Нардбони халқ ин мову манист,
Оқибат з-ин нардбон афтоданест.
Ҳар кӣ болотар равад, аблаҳтар аст,
К-устухони ӯ батар хоҳад шикаст.
Ин фурӯъ асту усулаш он бувад,
Ки тараффӯъ ширкати Яздон бувад.
Чун намурдиву нагаштӣ зинда з-ӯ,
Ёғие бошӣ ба ширкат мулкчӯ.
Чун бад-ӯ зинда шудӣ, он худ вай аст,
Ваҳдати маҳз аст, он ширкат кай аст?
Шарҳи ин дар ойинай аъмол чӯ,
Ки наёбӣ фаҳми он аз гуфтугӯ.
Гар бигӯям он чӣ дорам дар дарун,
Бас чигарҳо гардад андар ҳол хун.
Бас кунам, худ зиракнро ин бас аст,
Бонг ду кардам, агар дар деҳ кас аст.
Ҳосил он Ҳомон бад-он гуфтори бад
Инчунин роҳе бар он Фиръавн зад.
Луқмаи давлат расида то даҳон,
ӯ гулӯи ӯ бурида ногаҳон.
Хирмани Фиръавнро дод ӯ ба бод,
Ҳеч шаҳро инчунин соҳиб мабод

Навмед шудани Мӯсо алайҳиссалом аз имони Фиръавн ба таъсир кардани
сухани Ҳомон дар дили Фиръавн
Гуфт Мӯсо: «Лутф бинмудему ҷуд,
Худ худовандитро рӯзӣ набуд.
Он худовандӣ, ки набвад ростин,
Мар варо на даст дон, на остин.
Он худовандӣ, ки дуздида бувад,
Бедилу бечону бедида бувад.
Он худовандӣ, ки додандат авом,
Боз бистонанд аз ту ҳамчу вом.
Деҳ худовандии орият ба Ҳақ,
То худовандит бахшад муттафақ».

Мунозиати амирони араб бо Мустафо, алайҳиссалом, ки мулкро муқосамат
кун бо мо, то низоъе набошад ва ҷавоб фармудани Мустафо, алайҳиссалом, ки
ман маъмурам дар ин аморат ва баҳси эшон аз тарафайн
Он амирони араб гирд омаданд,
Назди пайғамбар мунозеъ мешуданд.
Ки ту мирӣ, ҳар як аз мо ҳам амир,
Бахш кун ин мулку бахши худ бигир.
Ҳар яке дар бахши худ инсофҷӯ,
Ту зи бахши мо ду дасти худ бишӯ.
Гуфт: «Мирӣ мар маро Ҳақ додааст,
Сарвариву амри мутлақ додааст.
К-ин қирони Аҳмад асту даври ӯ,
Ҳин, бигиред амри ӯро, «иттақу».
Қавм гуфтандаш, ки мо ҳам з-он қазо
Ҳокимему дод амиримон Худо.
Гуфт: «Лекин мар маро Ҳақ мулк дод,
Мар шуморо ория аз баҳри зод.
Мирии ман то қиёмат боқӣ аст,
Мирии ориятӣ хоҳад шикаст».
Қавм гуфтанд: «Эй амир, афзун мағӯ,
Чист ҳучҷат бар фузунҷӯйии ту?»
Дарзамон абре баромад з-амри мур,
Сел омад, гашт он атроф пур.
Рӯ ба шаҳр овард сели бас маҳиб,

Аҳли шаҳр афғонкунон, ҷумла раъиб.
Гуфт пайғамбар, ки вақти имтиҳон
Омад акнун, то гумон гардад аён.
Ҳар амире найзаи худ дарфиганд,
То шавад дар имтиҳон он сел банд.
Пас қазиб андохт дар вай Мустафо,
Он қазиб мӯъчизи фармонраво.
Найзаҳоро ҳамчу хошоке рабуд
Оби тези сели пурчӯши ануд.
Найзаҳо гум гашт ҷумла в-он қазиб
Бар сари об истода чун рақиб.
З-эҳтимоми он қазиб он сели зафт
Рӯ бигардониду он селоб рафт.
Чун бидиданд аз вай он амри азим,
Пас муқир гаштанд он мирон зи бим.
Ҷуз се кас, ки ҳиқди эшон чира буд,
Соҳираш гуфтанду коҳин аз чухуд.
Мулки барбаста чунон бошад заъиф,
Номашон бин, номи ӯ бин, эй нациб!
Номашонро сели тези марг бурд,
Номи ӯву давлати тезаш намурд.
Панҷ набват мезадандаш бардавом,
Ҳамчунин ҳар рӯз то рӯзи қиём.
Гар туро ақл аст, кардам лутфҳо
В-ар харӣ, овардаам харро асо.
Ончунон з-ин охурат берун кунам,
К-аз асо гӯшу сарат пурхун кунам.
Андар ин охур харону мардумон
Менаёбанд аз ҷафои ту амон.
Нак, асо овардаам баҳри адаб,
Ҳар хареро, к-ӯ набошад мустаҳаб,
Аждаҳое мешавад дар қаҳри ту,
К-аждаҳое гаштай дар феълу хӯ.
Аждаҳои кӯҳий ту беамон,
Лек бингар аждаҳои осмон.
Ин асо аз дӯзах омад чошнӣ,
Ки ҳало! Бигрез андар равшанӣ.

В-арна дармонӣ ту дар дандони ман,
Махласат набвад зи дарбандони ман.
Ин асое буд, ин дам аждаҳост,
То нагӯӣ дӯзахи Яздон кучост?

Дар баёни он ки шиносоии қудрати Ҳақ напурсад, ки биҳишту дӯзах кучост?

Ҳар кучо хоҳад, Худо дӯзах кунад,
Авҷро бар мурғ дому фах кунад.
Ҳам зи дандонат барояд дардҳо,
То биғӯӣ дӯзах асту аждаҳо.
Ё кунад оби даҳонатро асал,
Ки биғӯӣ, ки биҳишт асту ҳулал.
Аз буни дандон бирӯёнад шакар,
То бидонӣ қуввати ҳукми қадар.
Пас ба дандон беғуноҳонро магаз,
Фикр кун аз зарбати номӯхтараз.
Нилро бар қибтиён Ҳақ хун кунад,
Сибтиёнро аз бало маҳсун кунад.
То бидонӣ пеши Ҳақ тамйиз ҳаст
Дар миёни ҳушёри роҳу маст.
Нил тамйиз аз Худо омӯхтаст,
Ки гушод онрову инро саҳт баст.
Лутфи ӯ оқил кунад мар Нилро,
Қаҳри ӯ аблаҳ кунад Қобилро.
Дар чамодот аз карам ақл офарид,
Ақл аз оқил, ба қаҳри худ бурид.
Дар чамод аз лутф, ақле шуд падид
В-аз накол аз оқилон дониш рамид.
Ақл чун борон ба амр он чо бирехт,
Ақл ин сӯ хашми Ҳақ диду гурехт.
Абру хуршеду маҳу наҷми баланд
Чумла бар тартиб оянду раванд.
Ҳар яке н-ояд магар дар вақти хеш,
Ки на пас монад зи ҳангому на пеш.
Чун накардӣ фаҳм инро з-анбиё,
Дониш оварданд дар сангу асо.
То чамодоти дигарро бе либос,

Чун асову санг дорй аз қиёс.
Тоати сангу асо зоҳир шавад
В-аз ҷамодоти дигар мухбир шавад.
Ки зи Яздон оғаҳему тойиъем,
Мо ҳама, не иттифоқе зойиъем.
Ҳамчу оби Нил донй вақти ғарқ,
К-ӯ миёни ҳарду уммат кард фарқ.
Чун замин дони-ш, доно вақти хасф,
Дар ҳақи Қорун, ки қаҳраш карду насф.
Чун қамар, ки амр бишниду шитофт,
Пас ду нима гашт бар чарху шикофт.
Чун дарахту санг, к-андар ҳар мақом
Мустафоро карда зоҳир, ассалом.

Ҷавоби даҳрй, ки мункири улухийят аст ва оламро қадим меғӯяд
Дй яке меғуфт: «Олам ҳодис аст,
Фонй аст ин чарху ҳаққаш ворис аст».
Фалсафийе гуфт: «Чун донй ҳудус?
Ҳодисийи абр чун донад ғуюс?
Заррае худ нестй аз инқилоб,
Ту чй медонй ҳудуси офтоб?
Кирмаке, к-андар ҳадас бошад дафин,
Кай бидонад охиру бадви замин?
Ин ба тақлид аз падар бишнидай,
Аз ҳамоқат андар ин печидай.
Чист бурҳон бар ҳудуси ин? Бигӯ,
В-арна хомуш кун, фузунгӯйй маҷӯ».
Гуфт: дидам андар ин баҳри амик
Баҳс мекарданд рӯзе ду фарик.
Дар ҷидолу дар хисому дар сутӯх,
Гашт ҳангома бар он ду кас гурӯх.
Ман ба сӯйи ҷамъи ҳангома шудам,
Иттилоъ аз ҳоли эшон бистадам.
Он яке меғуфт: «Гардун фонй аст,
Бегумоне, ин биноро бонй аст».
В-он дигар гуфт: «Ин қадиму бекай аст,
Несташ бонй ва ё бонй вай аст».

Гуфт: «Мункир гаштай халлокро,
Рӯзушаборандаву раззокро».

Гуфт: «Бе бурҳон нахоҳам ман шунид,
Он чӣ гӯле он ба тақлиде гузид.

Ҳин, биёвар ҳуччату бурҳон, ки ман
Нашнавам бе ҳуччат инро дар заман».

Гуфт: «Ҳуччат дар даруни чонам аст,
Дар даруни чон ниҳон бурҳонам аст.

Ту намебинӣ ҳилол аз заъфи чашм,
Ман ҳамебинам, макун бар ман ту хашм».

Гуфтугӯ бисёр гашту халқ гич
Дар сару поёни ин чархи басич.

Гуфт: «Ёро, дар дарунам ҳуччатест,
Бар ҳудуси осмонам оятест

Ман яқин дорам, нишонаш он бувад
Мар яқиндонро, ки дар оташ равад.

Дар забон менояд, он ҳуччат бидон
Ҳамчу ҳоли сирри ишқи ошиқон.

Нест пайдо сирри гуфтугӯи ман,
Чуз ки зардиву низорий рӯи ман.

Ашку хун бар рух равона медавад,
Ҳуччати ҳусну ҷамолаш мешавад».

Гуфт: «Ман инҳо надонам ҳуччате,
Ки бувад дар пеши ома ояте».

Гуфт: «Чун қалбеvu нақде дам зананд,
Ки ту қалбӣ, ман нақӯям, арҷманд.

Ҳаст оташ имтиҳони охириин,
К-андар оташ дарфитанд он ду қарин.

Ому хос аз ҳолашон олим шаванд,
Аз гумону шак суйи иқон раванд.

Обу оташ омад, эй чон! Имтиҳон,
Нақду қалберо, ки он бошад ниҳон.

То ману ту ҳар ду дар оташ равем,
Ҳуччати боқии ҳайронон шавем.

То ману ту ҳар ду дар баҳр уфтем,
Ки ману ту ин гуруҳро оятем».

Ҳамчунон карданду дар оташ шуданд,

Ҳар ду худро бар тафи оташ заданд.
Он худогӯянда марди муддаъӣ
Расту сӯзид андар оташ он даъӣ.
Аз муаззин бишнава ин эълумро,
Кӯрии афзунравони хомро.
Ки насӯзидаст ин ном аз аҷал,
К-иш мусаммо садр будасту аҷал.
Сад ҳазорон з-ин раҳон андар қирон
Бардарида пардаҳои мункирон.
Чун гарав бастанд, ғолиб шуд савоб
Дар давоми мӯъҷизоту дар ҷавоб.
Фаҳм кардам, к-он ки дам зад аз сабақ
В-аз ҳудуси чарх, пирӯз асту ҳақ.
Ҳуҷҷати мункир ҳамора зардрӯ,
Як нишон бар сидқи он инкор ку?
Як манора дар санои мункирон,
Ку дар ин олам, ки то бошад нишон?
Минбаре ку, ки дар он ҷо мухбире
Ёд орад рӯзгори мункире?
Рӯйи динору дирам аз номашон
То қиёмат медиҳад з-ин Ҳақ нишон.
Сиккаи шоҳон ҳамегардад дигар,
Сиккаи Аҳмад бибин то мустақар.
Бар руҳи нуқра ва ё рӯйи заре
Вонамо бар сикка номи мункире.
Худ мағир ин мӯъҷизи чун офтоб,
Сад забон бин номи ӯ Уммулқитоб.
Заҳра не касро, ки як ҳарфе аз он
Ё бидуздад ё фазояд дар баён.
Ёри ғолиб шав, ки то ғолиб шавӣ,
Ёри мағлубон машав, ҳин, эй ғавӣ!
Ҳуҷҷати мункир ҳамин омад, ки ман
Ғайри ин зоҳир намебинам ватан.
Ҳеч н-андешад, ки ҳар ҷо зоҳирест,
Он зи ҳикматҳои пинҳон мухбирест.
Ҷоидаи ҳар зоҳире худ ботин аст,
Ҳамчу нафъ андар давоҳо к-омин аст.

Тафсири ин оят, ки «ва мо халақна-с-самовоти ва-л-арза ва мо байнаҳо илло билҳаққ», наёфаридамашон баҳри ҳамин, ки шумо мебинед, балки баҳри маънӣ ва ҳикмати боқия, ки шумо намебинед онро

Ҳеч наққоше нигорад зайни нақш,
Бе умеди нафъ баҳри айни нақш?
Балки баҳри меҳмонону кехон,
Ки ба фурча вораҳанд аз андуҳон.
Шодии бачгону ёди дӯстон,
Дӯстони рафтаре аз нақши он.
Ҳеч кӯзагар кунад кӯза шитоб
Баҳри айни кӯза, на бар бӯйи об?
Ҳеч косагар кунад коса тамом
Баҳри айни коса, на баҳри таъом?
Ҳеч хаттоте нависад хат ба фан
Баҳри айни хат, на баҳри хондан?
Нақши зоҳир баҳри нақши ғоиб аст
В-он барои ғоибӣ дигар бибааст.
То севум, чорум, даҳум бармешумар
Ин фавоидро ба миқдори назар.
Ҳамчу бозиҳои шатранҷ, эй писар,
Ҷоидай ҳар лаъб дар толи нигар.
Ин ниҳода баҳри он лаъби ниҳон
В-он барои ону он баҳри фалон.
Ҳамчунин дида чиҳот андар чиҳот,
Дар пайи ҳам, то расӣ дар бурду мот.
Аввал аз баҳри дувум бошад чунон,
Ки шудан бар пояҳои нардбон.
В-он дувум баҳри севум медон тамом,
То расӣ ту поя-поя то ба бом.
Шаҳвати хӯрдан зи баҳри он маний,
Он маний аз баҳри наслу равшаний.
Кундбинияш менабинад ғайри ин,
Ақли ӯ бесайр чун набти замин.
Набтро чӣ хонда, чӣ нохонда,
Ҳаст пойи ӯ ба гил дармонда.
Гар сараш чунбад, ба сайри бод рав,

Ту ба сарчунбонияш ғарра машав.
Он сараш гӯяд «самийно», эй сабо!
Пойи ӯ гӯяд «асайно халлино».
Чун надорад сайр, меронад чу ом,
Бар таваккул, мениҳад чун кӯр гом.
Бар таваккул, то чи ояд дар набард
Чун таваккул кардани асҳоби нард.
В-он назарҳое, ки он афсурда нест,
Чуз раванда- вчуз дарандай парда нест.
Он чӣ дар даҳ сол хоҳад омадан,
Ин замон бинад ба чашми хештан.
Ҳамчунин ҳар кас ба андозай назар
Ғайбу мустақбал бибинад хайру шар.
Чунки садди пешу садди пас намонд,
Шуд гузора чашму лавҳи ғайб хонд.
Чун назар пас кард то бадви вучуд,
Мочаро в-оғози ҳастӣ рӯ намуд.
Баҳси амлоки замин бо кибриё
Дар халифа кардани бобои мо.
Чун назар дар пеш афганд ӯ, бидид
Он чи хоҳад буд то маҳшар падид.
Пас зи пас мебинад ӯ то асли асл,
Пеш мебинад аён то рӯзи фасл.
Ҳар касе андозаи равшандилӣ
Ғайбро бинад ба қадри сайқале.
Ҳар кӣ сайқал беш кард, ӯ беш дид,
Бештар омад бар ӯ сурат падид.
Гар ту гӯйӣ, к-ин сафо фазли Худост,
Низ ин тавфиқи сайқал з-он атост.
Қадри ҳиммат бошад он ҷаҳду дуъо,
«Лайса ли-л-инсони илло мо саъо».
Воҳиби ҳиммат Худованд асту бас,
Ҳиммати шоҳӣ надорад ҳеч хас.
Нест тахсиси Худо касро ба кор
Монеъи тавъу муроду ихтиёр.
Лек чун ранҷе диҳад бадбахтро,
ӯ гурезонад ба куфрон рахтро.

Некбахтеро чу Ҳақ ранче диҳад,
Рахро наздиктар вомениҳад.
Баддилон аз бими ҷон дар корзор
Карда асбоби ҳазимат ихтиёр.
Пурдилон дар ҷанг ҳам аз бими ҷон
Ҳамла карда сӯйи саффи душманон.
Рустамонро тарсу ғам вопеш бурд,
Ҳам зи тарс он баддил андар хеш мурд.
Чун миҳакк омад балову бими ҷон,
З-он падида ояд шучоъ аз ҳар ҷабон.

Ваҳй кардани Ҳақ таъоло ба Мӯсо алайҳиссалом, ки эй Мӯсо, ман ки холиқам
таъоло, туро дӯст медорам
Гуфт Мӯсоро ба ваҳйи дил Худо,
К-эй гузида, дӯст медорам туро.
Гуфт: «Чӣ хислат бувад, эй зулқарам,
Мӯҷибӣ он? То ман он афзун кунам».
Гуфт: «Чун тифле ба пеши волида
Вақти қаҳраш даст ҳам дар вай зада.
Худ надонад, ки ҷуз ӯ дайёр ҳаст,
Ҳам аз ӯ махмур, ҳам аз ӯст маст.
Модараш гар силие бар вай занад,
Ҳам ба модар ояду бар вай танад.
Аз касе ёри нахоҳад ғайри ӯ,
ӯст ҷумла шарри ӯву хайри ӯ.
Хотири ту ҳам зи мо дар хайру шар
Илтифоташ нест ҷоҳои дигар.
Ғайри ман пешат чу санг асту кулӯх,
Гар сабиву гар ҷавону гар шуюх.
Ҳамчунон к- «ийёка наъбуд» дар ҳанин,
Дар бало аз ғайри ту «ло настаъин».
Ҳаст ин «ийёка наъбуд» ҳасрро
Дар луғат в-он аз пайи нафӣи риё.
Ҳаст «ийёка настаъин» ҳам баҳри ҳаср,
Ҳаср карда истиъонатрову қаср.
Ки ибодат мар туро орему бас,
Тамъи ёри ҳам зи ту дорему бас.

Хашм кардани подшоҳ бар надим ва шафоъат кардани шафеъ он мағзубун
алайхро ва аз подшоҳ дархостан ва подшоҳ шафоати ӯ қабул кардан ва
ранҷидани надим аз шафеъ, ки чаро шафоат кардӣ?

Подшоҳе бар надиме хашм кард,
Хост, то аз вай барорад дуду гард.
Кард шаҳ шамшер берун аз ғилоф,
То занад бар вай ҷазои он хилоф.
Ҳеч касро захира на, то дам занад,
Ё шафеъе бар шафоъат бартанад.
Ҷуз Имодулмулк номе дар хавосс
Дар шафоат мустафворона хос
Барчаҳиду зуд дар сачда фитод,
Дарзамон шаҳ теғи қаҳр аз каф ниҳод.
Гуфт: «Агар дев аст, ман бахшидамаш
В-ар билисӣ кард, ман пӯшидамаш.
Чунки омад пойи ту аңдар миён,
Розиям, гар кард мучрим сад зиён.
Сад ҳазорон хашмро тонам шикаст,
Ки туро он фазлу он миқдор ҳаст.
Лобаатро ҳеч натвонам шикаст,
З-он ки лобай ту яқин лобай ман аст.
Гар замину осмон бар ҳам задӣ,
З-интиқом ин мард берун н-омадӣ.
В-ар шудӣ зарра ба зарра лобагар,
ӯ набурдӣ ин замон аз теғ сар.
Бар ту менанҳем миннат, эй карим,
Лек шарҳи иззати туст, эй надим!
Ин накардӣ ту, ки ман кардам яқин,
Эй сифотат дар сифоти мо дафин.
Ту дар ин мустаъмалӣ, не омилӣ,
З-он ки маҳмули манӣ, не ҳомилӣ.
«Мо рамайта из рамайта» гаштай,
Хештан дар мавҷ чун каф ҳиштай.
«Ло» шудӣ, паҳлӯйи» илло хона гир,
Ин аҷиб, ки ҳам асирӣ, ҳам амир.
Он чӣ додӣ ту, надодӣ, шоҳ дод,

ӯст бас, «Аллоҳу аълам би-р-ришод».
В-он надими раста аз захму бало,
З-ин шафеъ озурду баргашт аз вало.
Дӯстӣ бибрид з-он мухлис тамом,
Рӯ ба ҳоит кард, то н-орад салом.
З-ин шафеъи хештан бегона шуд,
З-ин таъачҷуб халқ дар афсона шуд.
Ки на мачнун аст, ёрӣ чун бурид?
Аз касе, ки ҷони ӯро вохарид.
Вохаридаш он дам аз гардан задан,
Хоки наъли пош боястӣ шудан.
Божгуна рафту безорӣ гирифт,
Бо чунин дилдор киндорӣ гирифт.
Пас маломат кард ӯро муслихе,
К-ин ҷафо чун мекунӣ бо носихе?
Ҷони ту бихрид он дилдори хос
Он дам аз гардан задан кардат халос.
Гар бадӣ кардӣ, набоястӣ рамид,
Хоса некӣ кард он ёри ҳамид».
Гуфт: «Баҳри шоҳ мабзул аст ҷон,
ӯ чаро ояд шафеъ андар миён?
«Лӣ маъаллаҳ» вақт буд он дам маро,
«Ло ясаъ фиҳи набиюн мучтабо».
Ман нахоҳам раҳмате ҷуз захми шоҳ,
Ман нахоҳам ғайри он шаҳро паноҳ.
Ғайри шаҳро баҳри он «ло» кардаам,
Ки ба сӯйи шаҳ тавалло кардаам.
Гар бибуррад ӯ ба қаҳри худ сарам,
Шоҳ бахшад шаст ҷони дигарам.
Кори ман сарбозиву бехешӣ аст,
Кори шоҳаншоҳи ман сарбахшӣ аст.
Фаҳри он сар, ки кафи шоҳаш бурад,
Нанги он сар, к-ӯ ба ғайре сар барад.
Шаб, ки шоҳ аз қаҳр дар қираш кашид,
Нанг дорад аз ҳазорон рӯзи ид.
Худ тавофи он ки ӯ шаҳбин бувад,
Фавқи қаҳру лутфу куфру дин бувад.

З-он наёмад як иборат дар ҷаҳон,
Ки ниҳон асту ниҳон асту ниҳон.
З-он ки ин асмову алфози ҳамид
Аз калобай одамӣ омад падид.
«Аллама-л-асмо» буд Одамро имом,
Лек на андар либоси «айн»-у «лом».
Чун ниҳод аз обу гил бар сар кулоҳ,
Гашт он асмои ҷонӣ рӯсиёҳ,
Ки ниқоби ҳарфу дам дар худ кашид,
То шавад бар обу гил маънӣ падид.
Гарчи аз як вачҳ мантиқ кошиф аст,
Лек аз даҳ вачҳ парда-в мукниф аст.

Гуфтани Халил мар Ҷабрайилро алайҳимоссалом, чун пурсидаш, ки «а лака ҳоҷатун?» Халил ҷавобаш дод, ки «аммо илайка фало»

Ман Халили вақтаму ӯ Ҷабрайил,
Ман нахоҳам дар бало ӯро далел.
ӯ адаб н-омӯхт аз Ҷабрили род,
Ки бипурсид аз Халили Ҳақ мурод.
Ки муродат ҳаст, то ёрӣ кунам
В-арна бигрезам, сабукборӣ кунам.
Гуфт Иброҳим: «Не! Рав аз миён,
Восита заҳмат бувад баъдалаён».
Баҳри ин дунёст мурсал робита,
Мӯъминонро з-он, ки ҳаст ӯ восита.
Ҳар дил ар сомеъ будӣ ваҳйи ниҳон,
Ҳарфу савте кай будӣ андар ҷаҳон?
Гарчи ӯ маҳви Ҳақ асту бесар аст,
Лек кори ман аз он нозуктар аст.
Кардаи ӯ кардаи шоҳ аст, лек
Пеши заъфам бад намоянда-ст нек.
Он чӣ айни лутф бошад бар авом,
Қаҳр шуд бар нозанинони киром.
Бас балову ранҷ мебояд кашид
Омаро, то фарқро тонанд дид.
К-ин ҳуруфи восита, эй ёри ғор,
Пеши восил хор бошад, хор, хор.

Бас балову ранҷ боясту вуқуф,
То раҳад он рӯҳи софӣ аз ҳуруф.
Лек баъзе 3-ин садо картар шуданд,
Боз баъзе софиву бартар шуданд.
Ҳамчу оби Нил омад ин бало,
Саъдро об асту хун бар ашқиё.
Ҳар кӣ поёнбинтар ӯ, маъсудтар,
Ҷидтар ӯ корад, ки афзун дид бар.
3-он ки донад, к-ин ҷаҳони коштан
Ҳаст баҳри маҳшару бардоштан.
Ҳеч ақде баҳри айни худ набуд,
Балки аз баҳри мақоми рибҳу суд.
Ҳеч набвад мункире, гар бингарӣ,
Мункирияш баҳри айни мункирӣ.
Бал барои қаҳри хасм андар ҳасад,
Ё фузунӣ чустану изҳори х(в)ад.
В-он фузунӣ ҳам пайи тамъи дигар,
Бемаъонӣ чошнӣ надҳад сувар.
3-он ҳамепурсӣ чаро ин мекунӣ?
Ки сувар зайт асту маънӣ равшанӣ.
В-ар на ин гуфтан чаро аз баҳри чист?
Чунки сурат баҳри айни суратест.
Ин чаро гуфтан, суол аз фоидаст,
Ҷуз барои ин чаро гуфтан бад аст.
Аз чӣ рӯ фоида ҷӯйӣ, эй амин,
Чун бувад фоидаи ин худ ҳамин.
Пас нуқуши осмон в-аҳли замин
Нест ҳикмат, к-он бувад баҳри ҳамин.
Гар ҳақиме нест, ин тартиб чист?
В-ар ҳақиме ҳаст, чун феълаш тиҳист.
Қас насозад нақши гармоба-в хазоб
Ҷуз пайи қасди савобу носавоб.

Мутолибаи Мӯсо ҳазратро, ки «халақта халқан ва аҳлактаҳум» ва ҷавоб омадан
Гуфт Мӯсо: «Эй Худованди ҳисоб!
Нақш кардӣ, боз чун кардӣ хароб?
Нарру мода нақш кардӣ чонфизо

В-он гаҳон вайрон кунӣ инро чаро?
Гуфт Ҳак: «Донам, ки ин пурсиш туро
Нест аз инкору ғафлат в-аз ҳаво.
В-арна таъдибу итобат кардаме,
Баҳри ин пурсиш туро озурдаме.
Лек мехоҳӣ, ки дар афъоли мо
Бозҷӯӣ хикмату сирри бақо.
То аз он воқиф кунӣ мар омро,
Пухта гардонӣ бад-ин ҳар ходро.
Қосидан соил шудӣ дар қошифӣ
Бар авом, арчи ки ту з-он воқифӣ».
З-он ки ними илм омад ин суол,
Ҳар буруниро набошад ин маҷол.
Ҳам суол аз илм хезад, ҳам ҷавоб
Ҳамчунон ки хору гул аз хоку об.
Ҳам залол аз илм хезад, ҳам ҳудо
Ҳамчунон ки талху ширин аз нидо.
З-ошнойӣ хезад ин буғзу вало
В-аз ғизои хуш бувад суқму қуво.
Мустафиди аъҷамӣ шуд он Калим,
То аҷамёнро кунад з-ин сир алим.
Мо ҳам аз вай аъҷамӣ созем хеш,
Посухаш орем чун бегона пеш.
Харфурӯшон хасми якдигар шуданд,
То калиди қуфли он ақд омаданд.
Пас бифармудаш Худо: «Эй зулубоб!
Чун бипурсидӣ, биё, бишнава ҷавоб:
Мӯсиё! Тухме бикор андар замин,
То ту худ ҳам водихӣ инсофи ин».
Чунки Мӯсо кишту шуд кишташ тамома,
Хӯшаҳояш ёфт хубиву низом.
Дос бигрифту мар онро мебурид,
Пас нидо аз ғайб дар гӯшаш расид,
Ки чаро киште куниву парварӣ,
Чун камоле ёфт, онро мебурӣ?»
Гуфт: «Ё раб! З-он кунам вайрону паст,
Ки дар ин чо дона ҳасту коҳ ҳаст.

Дона лоиқ нест дар анбори коҳ,
Коҳ дар анбори гандум ҳам табоҳ.
Нест ҳикмат ин дуру омехтан,
Фарқ воҷиб мекунад дар бехтан».
Гуфт: «Ин дониш ту аз кӣ ёфтӣ?
Ки ба дониш байдарӣ барсохтӣ».
Гуфт: «Тамйизам ту додӣ, эй Худо»,
Гуфт: «Пас тамйиз чун набвад маро?
Дар халоиқ рӯҳҳои пок ҳаст,
Рӯҳҳои тираи гилнок ҳаст.
Ин садафҳо нест дар як мартаба,
Дар яке дурр асту дар дигар шаба.
Воҷиб аст изҳори ин неку табоҳ,
Ҳамчунон-к изҳори гандумҳо зи коҳ.
Баҳри изҳор аст ин халқи ҷаҳон,
То намонад ганҷи ҳикматҳо ниҳон.
«Кунту канзан кунту махфийян» шунав,
Ҷавҳари худ гум макун, изҳор шав.

Баёни он ки рӯҳи ҳайвонӣ ва ақли ҷузвӣ ва ваҳму хаёл бар мисоли дӯғанд ва
рӯҳи ваҳӣ, ки боқист, дар ин дӯғ ҳамчу равған пинҳон аст
Ҷавҳари сидқат хафӣ шуд дар дурӯғ
Ҳамчу таъми равған андар таъми дӯғ.
Он дурӯғат ин тани фонӣ бувад,
Ростат он ҷони раббонӣ бувад.
Солҳо ин дӯғи тан пайдову фош,
Равғани ҷон андар ӯ фониву лош.
То фиристад Ҳақ расуле, бандае,
Дӯғро дар хумра чунбонандае.
То бичунбонад ба ҳинҷору ба фан,
То бидонам ман, ки пинҳон буд «ман».
Ё каломи бандае, к-он ҷузви ӯст,
Дарравад дар гӯши ӯ, к-ӯ ваҳйҷӯст.
Узни мӯъмин ваҳии моро воъӣ аст,
Ончунон гӯше қарини доъӣ аст.
Ҳамчунон ки гӯши тифл аз гуфти мом
Пур шавад, нотик шавад ӯ дар калом.

В-ар набошад тифлро гӯши рашад,
Гуфти модар нашнавад, гунге шавад.
Доимо ҳар карри асли гунг буд,
Нотиқ он кас шуд, ки аз модар шунуд.
Дон, ки гӯши карру гунг аз офатест,
Ки пазирои даму таълим нест.
Он ки бетаълим буд нотиқ, Худост,
Ки сифоти ӯ зи иллатҳо чудост.
Ё чу Одам, карда талқинаш Худо,
Бе ҳичоби модару доя- визо.
Бо Масеҳе, ки ба таълими вадуд
Дар валодат нотиқ омад дар вучуд.
Аз барои дафъи тӯҳмат дар валод,
Ки назодаст аз зинову аз фасод.
Чунбише бояст андар иҷтиҳод,
То ки дӯғ он равған аз дил боздод.
Равған андар дӯғ бошад чун адам,
Дӯғ дар ҳастӣ бароварда алам.
Он, ки ҳастат менамояд, ҳаст пӯст,
В-он, ки фонӣ менамояд, асл ӯст.
Дӯғ равған ноғирифтасту кухун,
То бинагзинӣ, бинех, харчаш макун.
Ҳин, бигардонаш ба дониш даст-даст,
То намояд, он чӣ пинҳон кардааст.
З-он ки ин фонӣ далели боқӣ аст.
Лобаи мастон далели соқӣ аст.

Мисоли дигар ҳам дар ин маънӣ
Ҳаст бозиҳои он шери алам
Мухбире аз бодҳои муктатам.
Гар набудӣ чунбиши он бодҳо,
Шери мурда кай бичастӣ дар ҳаво?
З-он шиносӣ бодро, гар он сабост,
Ё дабур аст ин, баёни он хафост.
Ин бадан монанди он шери алам,
Фикр мечунбонад ӯро дам ба дам.
Фикр к-он аз Машриқ ояд, он сабост,

В-он ки аз Мағриб, дабури бовафост.
Машриқи ин боди фикрат дигар аст,
Мағриби ин боди фикрат з-он сар аст.
Маҳ ҷамод асту бувад шарқаш ҷамод,
Ҷони ҷони ҷон бувад шарқи фуъод.
Шарқи хуршеде, ки шуд ботинфурӯз,
Қишру акси он бувад хуршеди рӯз.
З-он ки чун мурда бувад тан белаҳаб,
Пеши ӯ на рӯз бинмояд, на шаб.
В-ар набошад он чу ин бошад тамом,
Бешабу берӯз дорад интизом.
Ҳамчунон ки чашм мебинад ба хоб,
Бе маҳу хуршед моҳу офтоб.
Навми мо чун шуд ахулмавт, эй фалон,
З-ин бародар он бародарро бидон.
В-ар бигӯяндат, ки ҳаст он фаръи ин,
Машнав онро, эй муқаллид, беяқин.
Мебибинад хоб, ҷонат васфи ҳол,
Ки ба бедорӣ набинӣ бист сол.
Дар пайи таъбири он ту умрҳо
Медавӣ сӯйи шаҳони бодҳо,
Ки бигӯ, он хобро таъбир чист?
Фаръ гуфтан ин чунин сирро сагист.
Хоби ом аст ину худ хоби хавос,
Бошад асли иҷтибову ихтисос.
Пил бояд, то чу хусбад ӯ ситон,
Хоб бинад хиттаи Ҳиндустон.
Хар набинад ҳеч Ҳиндустон ба хоб,
Хар зи Ҳиндустон накардаст иғтироб.
Ҷони ҳамчун пил бояд нек зафт,
То ба хоб ӯ Ҳинд донад рафт тафт.
Зикри Ҳиндустон кунад пил аз талаб,
Пас мусаввар гардад он зикраш ба шаб.
«Узкуруллаҳ» кори ҳар авбош нест,
«Ирҷиъӣ» бар пойи ҳар қаллош нест.
Лек ту оис машав, ҳам пил бош,
В-ар на пилӣ, дар пайи табдил бош.

Кимиёсозони гардунро бибин,
Бишнаваз миногарон ҳар дам танин.
Нақшбандонанд дар ҷавви фалак,
Корсозонанд баҳри «лӣ»-ву «лак».
Гар набинӣ халқи мушкинчебро,
Бингар, эй шабкӯр, ин осебро.
Ҳар дам осеб аст бар идроки ту,
Набти нав-нав руста бин аз хоки ту.
3-ин буд Иброҳими Адҳам дида хоб
Басти Ҳиндустони дилро беҳичоб.
Лочарам занҷирҳоро бардарид,
Мамлакат бар ҳам заду шуд нопадид.
Он нишони диди Ҳиндустон бувад,
Ки ҷаҳад аз хобу девона шавад.
Барфишонад хок бар тадбирҳо,
Медаронад ҳалқаи занҷирҳо.
Ончунон ки гуфт пайғамбар зи нур,
Ки нишонаш он бувад андар судур.
Ки таҷофӣ орад аз дорулғурур,
Ҳам инобат орад аз доруссурур.
Баҳри шарҳи ин ҳадиси Мустафо
Достоне бишнаваз, эй ёри сафо.

Ҳикояти он подшоҳзода, ки подшоҳии ҳақиқӣ ба вай рӯй намуд «явма яфирру-
л-маръу мин ахиҳи ва уммиҳи ва абиҳи» нақди вақти ӯ шуд – подшоҳии ин
хоктӯдаи кӯдақтабӯн, ки қалъагирӣ ном кунанд: он кӯдак, ки чира омад, ояд
бар сари хокитӯда барояд ва лоф занад, ки қалъа марост. Кӯдакони дигар бар
вай рашк баранд, ки «ат-туробу рабеъу-с-сибёни» – он подшоҳзода чу аз қайди
рангҳо бираст, гуфт; ман ин хокҳои рангинро ҳамон хоки дун мегӯям зару атлас
ва иксун намегӯям, ман аз ин иксун растам, ба яксун рафтам ва «отайноҳу-л-
ҳукма» сабийян, иршоди Ҳакро мурури солҳо ҳоҷат нест. Дар қудрати «кун
фаякун» ҳеч кас сухани қобилият нагӯяд
Подшоҳе дошт як барно писар,
Ботину зоҳир музайян аз ҳунар.
Хоб дид ӯ, к-он писар ногаҳ бимурд,
Софии олам бар он шаҳ гашт дурд.
Хушк шуд аз тоби оташ машки ӯ,

Ки намонд аз таффи оташ ашки ӯ.
Ончунон пур шуд зи дуду дард шоҳ,
Ки намеёбид дар вай роҳ оҳ.
Хост мурдан, қолибаш бекор шуд,
Умр монда буд, шаҳ бедор шуд.
Шодие омад зи бедориш пеш,
Ки надида буд андар умри хеш.
Ки зи шодӣ хост ҳам фонӣ шудан,
Бас мутаввақ омад ин ҷону бадан.
Аз дами ғам мебимирад ин чароғ,
В-аз дами шодӣ бимирад, ин-т лоғ.
Дар миёни ин ду марг ӯ зиндааст,
Ин мутаввақшақл ҷойи ханда аст.
Шоҳ бо худ гуфт: «Шодиро сабаб,
Ончунон ғам буд аз тасбиби раб».
Эй ачаб, як чиз аз як рӯйи марг,
В-он зи як рӯйи дигар эҳёву барг.
Он яке нисбат бад-он ҳолат ҳалок,
Боз ҳам он сӯйи дигар имтисок.
Шодии тан сӯйи дунёвӣ камол,
Сӯйи рӯзи оқибат нақсу завол.
Хандаро дар хоб ҳам таъбир хон,
Гиря гӯяд бо дареғу андуҳон.
Гиряро дар хоб шодиву фараҳ,
Ҳаст дар таъбир, эй соҳибмараҳ!
Шоҳ андешид, к-ин ғам худ гузашт,
Лек ҷон аз ҷинси ин бадзанн гашт.
В-ар расад хоре чунин андар қадам,
Ки равад гул, ёдгоре боядам.
Чун фаноро шуд сабаб бемунтаҳо,
Пас кадомин роҳро бандем мо?
Сад дарича-в дар суйи марги ладеғ,
Мекунад андар гушодан жи-жи.
Жи-жи талхи он дарҳои марг,
Нашнавад гӯши ҳарис аз ҳирси барг.
Аз суйи тан дардҳо бонги дар аст,
В-аз суйи хасмон ҷафо бонги дар аст.

Чони сар! Бархон даме фехристи тиб,
Нори иллатҳо назар кун мултаҳиб.
З-он ҳама ғурҳо дар ин хона раҳ аст,
Ҳар ду гоме пур зи каждумҳо чаҳ аст.
Бод тунд асту чароғам абтаре,
З-ӯ бигиронам чароғи дигаре.
То бувад, к-аз ҳар ду як воме шавад,
Гар ба бод он як чароғ аз ҷо равад».
Ҳамчу ориф, к-аз тани ноқис чароғ,
Шамъи дил афрӯхт аз баҳри фароғ.
То ки рӯзе, к-ин бимирад ногаҳон,
Пеши чашми худ ниҳад ӯ шамъи ҷон.
ӯ накард ин фаҳм, пас дод аз ғирар
Шамъи фониро ба фоние дигар.

Арӯс овардани подшоҳ фарзанди худро аз хавфи инқитоъи насл
«Пас арӯсе хост бояд баҳри ӯ
То намояд з-ин тазаувуҷ насл рӯ.
Гар равад сӯйи фано ин боз-боз,
Фарҳи ӯ гардад зи баъди боз боз.
Сурати ин боз гар з-ин ҷо равад,
Маънии ӯ дар валад боқӣ бувад.
Баҳри он фармуд он шоҳи набих,
Мустафо, ки «ал-валад сирру абиҳ».
Баҳри ин маънӣ ҳама халқ аз шаъаф
Мебиёмӯзанд тифлонро ҳираф.
То бимонад он маъонӣ дар чаҳон,
Чун шавад он қолиби эшон ниҳон.
Ҳақ ба ҳикмат ҳирсашон додаст ҷидд
Баҳри рушди ҳар зағири мустағидд.
Ман ҳам аз баҳри давоми насли хеш
Чуфт хоҳам пури худро хубкеш.
Духтаре хоҳам зи насли солиҳе,
Не зи насли подшоҳе, қолиҳе».
Шоҳ худ ин солиҳ аст, озод ӯст,
Не асири ҳирси фарҷ асту гулӯст.
Мар асиронро лақаб карданд шоҳ,

Акс чун кофур номи он сиёҳ,
Шуд Мафоза бодийай хунхор ном,
Некбахт он песро гӯянд ом.
Бар асири шаҳвату ҳирсу амал
Барнавишта мир ё садри ачал.
Он асирони ачалро ом дод
Ном амирони ачал андар билод.
Садр хонандаш, ки дар саффи ниёол,
Чони ӯ паст аст яъне ҷоҳу мол.
Шоҳ чун бо зоҳиде хешӣ гузид,
Ин хабар дар гӯши хотунон расид.

Ихтиёр кардани подшоҳ духтари дарवेशи зоҳидеро аз ҷиҳати писар ва
эътироз кардани аҳли ҳарам ва нанг доштани эшон аз пайвандии дарवेश
Модари шаҳзода гуфт аз нақси ақл:
«Шарти кувфвийят бувад дар ақл нақл.
Ту зи шуҳҳу бухл хоҳӣ в-аз даҳо,
То бибандӣ пури моро бар гадо».
Гуфт: «Солехро гадо гуфтан хатост,
К-ӯ ғаниюлқалб аз доди Худост.
Дар қаноат мегурезад аз туқо,
Н-аз лаъимиву касал ҳамчун гадо.
Қиллате, к-он аз қаноат в-аз туқост,
Он зи фақру қиллати дунон ҷудост.
Ҳаббае он гар биёбад, сар ниҳад
В-ин зи ганҷи зар ба ҳиммат меҷаҳад.
Шаҳ, ки ӯ аз ҳирси қасди ҳар ҳаром,
Мекунад ӯро гадо, гӯяд ҳумом»
Гуфт: «Ку шаҳру қилоъ ӯро чиҳез?
Ё нисори гавҳару динор рез?»
Гуфт: «Рав, ҳар кӣ ғами дин баргузид,
Боқии ғамҳо Худо аз вай бурид».
Ғолиб омад шоҳу додаш духтаре,
Аз нажоди солехе, хушҷавҳаре.
Дар малоҳат худ назири худ надошт,
Чеҳрааш тобонтар аз хуршеди чошт.
Ҳусни духтар ин, ҳисолаш ончунон,

К-аз накӯӣ менагунҷад дар баён.
Сайди дин кун, то расад андар табаъ
Хусну молу чоҳу баҳти мунтафаъ.
Охират қиттори уштур дон ба мулк,
Дар табаъ дунёш ҳамчун пашму пушк.
Пашм бигзинӣ, шутур набвад туро
В-ар бувад уштур, чӣ қимат пашмро?
Чун баромад ин никоҳ он шоҳро
Бо нажоди солеҳони бемиро.
Аз қазо кампираке чоду, ки буд
Ошиқи шаҳзодаи боҳусну чуд.
Чодуе кардаш аҷузай кобулӣ,
Ки барад з-он рашк сеҳри бобилӣ.
Шаҳбача шуд ошиқи кампири зишт,
То арӯсу он арӯсиро биҳишт.
Як сияҳ девеву кобулӣ зане,
Гашт бар шаҳзода ногаҳ раҳзане.
Он навадсола аҷузи гандакус
На хирад ҳишт он маликрову на нус.
То ба соле буд шаҳзода асир,
Бӯсаҷояш наъли кафши гандапир.
Сӯҳбати кампир ӯро медуруд,
То зи қоҳаш нимҷоне монда буд.
Дигарон аз заъфи вай бо дарди сар,
ӯ зи сукри сеҳр аз худ беҳабар.
Ин ҷаҳон бар шоҳ чун зиндон шуда
В-он писар бар гиришон хандон шуда.
Шоҳ бас бечора шуд дар бурду мот,
Рӯзу шаб мекард қурбону закот.
З-он ки ҳар чора, ки мекард он падар,
Ишқи кампирак ҳамешуд бештар.
Пас яқин гашташ, ки мутлақ он сарист,
Чора ӯро баъд аз ин лобагарист.
Сачда мекард ӯ, ки фармонат равост,
Ғайри Ҳақ бар мулки Ҳақ фармон кирост?
Лек ин мискин ҳамесӯзад чу уд,
Даст гираш, эй раҳиму эй вадуд.

То зи ё раб, ё рабу афғони шоҳ,
Соҳире устод пеш омад зи роҳ.

Мустаҷоб шудани дуъои подшоҳ дар халоси писараш аз ҷодуии кобулӣ
ӯ шунида буд аз дур ин хабар,
Ки асири пирзан гашт он писар,
К-он аҷуза буд андар ҷодуӣ
Беназиру эмин аз мислу дуӣ.
Даст бар болои даст аст, эй фато,
Дар фану дар рӯз то зоти Худо.
Мунтаҳои дастҳо дасти Худост,
Баҳр бешак мунтаҳои селҳост.
Ҳам аз ӯ гиранд моя абрҳо,
Ҳам бад-ӯ бошад ниҳоят селро.
Гуфт шоҳаш, к-ин писар аз даст рафт,
Гуфт: «Инак омадам дармони зафт.
Нест ҳамто золро аз соҳирон,
Ҷуз мани доҳӣ расида з-он карон.
Чун кафи Мӯсо ба амри кирдгор,
Нак барорам ман зи сеҳри ӯ димор.
Ки маро ин илм омад з-он тараф,
На зи шогирдии сеҳри мустахаф.
Омадам, то баргушоям сеҳри ӯ,
То намонад шоҳзода зардрӯ.
Сӯйи гӯристон бирав вақти сахур,
Паҳлуӣ девор ҳаст испед гӯр.
Сӯйи қибла бозков он ҷойро,
То бибинӣ қудрату сунъи Худо».
Бас дароз аст ин ҳикоят, ту малул,
Зубдари гӯям, раҳо кардам фузул.
Он гираҳҳои гаронро баргушод,
Пас зи меҳнат пури шаҳро роҳ дод.
Он писар бо хеш омад, шуд давон
Сӯйи таhti шоҳ бо сад имтиҳон.
Сачда карду бар замин мезад зақан,
Дар бағал карда писар теғу кафан.
Шоҳ ойин басту аҳли шаҳр шод

В-он арӯси ноумеди бемурод.
Олам аз сар зинда гашту пурфурӯз,
Эй аҷаб! Он рӯз рӯз, имрӯз рӯз.
Як арӯсӣ кард шоҳ ӯро чунон,
Ки чулоби қанд буд пеши сагон.
Ҷодуикампир аз ғусса бимурд,
Рӯю хӯйи зишт фо молик супурд.
Шоҳзода дар таачҷуб монда буд,
К-аз ман ӯ ақлу назар чун даррабуд?
Наварӯсе дид ҳамчун моҳи хусн,
Ки ҳамезад бар малехон роҳи хусн.
Гашт беҳушу бар ӯ андар фитод,
То се рӯз аз ҷисми вай гум шуд фуод.
Се шабонрӯз ӯ зи худ беҳуш гашт,
То ки халқ аз ғашши ӯ пурчӯш гашт.
Аз гулобу аз илоҷ омад ба х(в)ад,
Андак-андак фаҳм гашташ неку бад.
Баъди соле гуфт шоҳаш дар суҳан,
К-эй писар! Ёд ор аз он ёри куҳан.
Ёд овар 3-он зачеъу 3-он фирош,
То бад-ин ҳад бевафову мур мабош».
Гуфт: «Рав, ман ёфтам доруссурур
Вораҳидам аз чаҳи дорулғурур».
Ҳамчунон бошад, чу мӯъмин роҳ ёфт
Сӯйи нури Ҳақ, зи зулмат рӯй тофт.

Дар баёни он ки он шаҳзода одамибачча аст, халифазодаи Худост, падараш
Одами сафӣ, халифаи Ҳақ, масҷуди малоик ва он кампири кобулӣ дунёст, ки
одамибаччаро аз падар бибурид ба сеҳр ва анбиёву авлиё он табиби
тадоруккунанда

Эй бародар, дон, ки шаҳзода тувӣ,
Дар чаҳони кӯҳна зода аз навӣ.
Кобулии ҷоду ин дунёст, к-ӯ
Кард мардонро асири рангу бӯ.
Чун дарафгандат дар ин олударӯд,
Дам ба дам мехону медам «қул аъуз».
То раҳӣ 3-ин ҷодуиву ин қалақ,

Истиъозат хоҳ аз раббулфалақ.
З-он набӣ дунётро саҳҳора хонад,
К-ӯ ба афсун халқро дар чаҳ нишонд.
Ҳин! Фусуни гарм дорад гандапир,
Карда шоҳонро дами гармаш асир.
Дар даруни сина «наффосот» ӯст,
Уқдаҳои сеҳрро исбот ӯст.
Соҳирай дунё қавӣ доно занест,
Ҳалли сеҳри ӯ ба пойи ома нест.
В-ар гушодӣ ақди ӯро ақлҳо,
Анбиёро кай фиристодӣ Худо?
Ҳин, талаб кун хушдаме уқдагушо,
Роздони «яфъалаллаҳ мо яшо».
Ҳамчу моҳӣ бастаастат ӯ ба шаст,
Шоҳзода монд солеву ту шаст.
Шаст сол аз шасти ӯ дар меҳнатӣ,
На хушӣ, на бар тариқи суннатӣ.
Фосиқӣ, бадбахт, на дунёт хуб,
На раҳида аз вуболу аз зунуб.
Нафхи ӯ ин уқдаҳоро саҳт кард,
Пас талаб кун нафҳаи халлоқи фард.
То «нафахту фиҳи мин рӯҳӣ» туро
Вораҳонад з-ину гӯяд, бартар о.
Ҷуз ба нафхи Ҳақ насӯзад нафхи сеҳр,
Нафхи қаҳр аст ину он дам нафхи меҳр.
Раҳмати ӯ собиқ аст аз қаҳри ӯ,
Собиқӣ хоҳӣ, бирав собиқ бичӯ.
То расӣ андар «нуфусин зуввичат»,
К-эй шаҳи масҳур! Инак маҳрачат.
Бо вучуди зол н-ояд инҳилол
Дар шабика-в дар бари он пурдалол.
На бигуфтаст он сирочи умматон,
Ин чаҳону он чаҳонро «зарратон»?
Пас висоли ин фироқи он бувад,
Сихҳати ин тан сақоми чон бувад.
Саҳт меояд фироқи ин мамар?
Пас, фироқи он мақар дон саҳттар.

Чун фироқи нақш сахт ояд туро,
То чӣ сахт ояд зи наққошаш чудо!
Эй ки сабрат нест аз дунёи дун,
Чун-т сабр аст аз Худо? Эй дӯст, чун?
Чунки сабрат нест з-ин оби сиёҳ,
Чун сабурӣ дорӣ аз чашмай Илоҳ?
Чунки бе ин шурб кам дорӣ суқун,
Чун зи аброрӣ чудо в-аз «яшрибун?»
Гар бибинӣ як нафас хусни вадуд,
Андар оташ афганӣ қону вучуд.
Қифа бинӣ баъд аз он ин шурбро,
Чун бибинӣ карру фарри қурбро.
Ҳамчу шаҳзода расӣ дар ёри хеш,
Пас бурун орӣ зи по ту қори «хеш».
Чаҳд кун, дар беҳудӣ худро биёб,
Зудтар, «валлоҳу аълам би-с-савоб».
Ҳар замоне, ҳин, машав бо хеш чуфт,
Ҳар замон чун хар дар обу гил майуфт.
Аз қусури чашм бошад он исор,
Ки набинад шебу боло кӯрвор.
Бӯйи пероҳони Юсуф кун санад,
З-он ки бӯяш чашм равшан мекунад.
Сурати пинҳону он нури ҷабин
Карда чашми анбиёро дурбин.
Нури он рухсор бирҳонад зи нор,
Ҳин, машав қонеъ ба нури мустаъор.
Чашмро ин нур ҳолибин кунад,
Қисму ақлу рӯхро гаргин кунад.
Сураташ нур асту дар таҳқиқ нор,
Гар зиё хоҳӣ, ду даст аз вай бидор.
Дам ба дам дар рӯ фитад, ҳар чо равад,
Дидаву қоне, ки ҳолибин бувад.
Дур бинад дурбини беҳунар,
Ҳамчунон ки дур дидан хоб – дар.
Хуфта бошӣ бар лаби чӯ хушқлаб,
Медавӣ сӯйи сароб андар талаб?
Дур мебинӣ саробу медавӣ,

Ошиқи он биниши худ мешавӣ.
Мезанӣ дар хоб бо ёрон ту лоф,
Ки манам бинодиду пардашикоф.
Нак бад-он сӯ об дидам, ҳин, шитоб,
То равем он ҷову он бошад сароб.
Ҳар қадам з-ин об тозӣ дуртар
Дав-давон сӯйи сароби боғирар.
Айни он азмат ҳичоби ин шуда,
Ки ба ту пайвастаасту омада.
Бас касо азме ба ҷоие мекунад,
Аз мақоме, к-он ғараз дар вай бувад.
Диду лофи хуфта менояд ба кор,
Ҷуз хаёле нест, даст аз вай бидор.
Хобнокӣ, лек ҳам бар роҳ хусб,
Аллаҳ-Аллаҳ бар раҳи Аллоҳ хусб.
То бувад ки солике бар ту занад,
Аз хаёлоту нуосат барканад.
Хуфтаро гар фикр гардад ҳамчу мӯй,
ӯ аз он диққат наёбад роҳи кӯй.
Фикри хуфта гар дутову гар сетост,
Ҳам хато андар хато андар хатост.
Мавҷ бар вай мезанад беэҳтироз,
Хуфта пӯён дар биёбони дароз.
Хуфта мебинад аташҳои шадид,
Об «ақраб минҳу мин ҳаблилварид».

Ҳикояти он зоҳид, ки дар соли қаҳт шоду хандон буд бо муфлисӣ ва бисёрии
аёл ва халқ мемуранд аз гуруснагӣ. Гуфтандаш: «Чӣ ҳангоми шодӣ аст, ки
ҳангоми сад таъзият аст». Гуфт: «Маро боре нест»

Ҳамчунон к-он зоҳид андар соли қаҳт,
Буд ӯ хандону гирён ҷумла раҳт.
Пас бигуфтандаш: «Чӣ ҷоии ханда аст?
Қаҳт беҳи мӯъминон баркандааст.
Раҳмат аз мо чашми худ бардӯхтаст,
З-офтоби тез сахро сӯхтаст.
Кишту боғу раз сияҳ истодааст,
Дар замин нам нест, на боло, на паст.

Халқ мемиранд з-ин қаҳту азоб
Даҳ-даху сад-сад чу моҳӣ дур аз об.
Бар мусулмонон намеорӣ ту раҳм,
Мӯъминон хешанду як тан шаҳму лаҳм.
Ранҷи як ҷузве зи тан ранҷи ҳама-ст,
Гар дами сулҳ аст ё худ малҳама-ст».
Гуфт: «Дар чашми шумо қаҳт аст ин,
Пеши чашмам чун биҳишт аст ин замин.
Ман ҳамебинам ба ҳар дашту макон
Хӯшаҳо анбуҳ расида то миён.
Хӯшаҳо дар мавҷ аз боди сабо,
Пур биёбон, сабзтар аз гандано.
З-озмун ман даст бар вай мезанам,
Дасту чашми хешро чун барканам?
Ёри Фиръавни танед, эй қавми дун,
З-он намояд мар шуморо Нил хун.
Ёри Мӯсои хирад гардед зуд,
То намонад хуну бинед оби руд.
Бо падар аз ту ҷафое меравад,
Он падар дар чашми ту сағ мешавад.
Он падар сағ нест, таъсири ҷафост,
Ки чунон раҳмат назарро сағнамоист.
Гург мезданд Юсуфро ба чашм,
Чунки ихвонро ҳасудӣ буду хашм.
Бо падар чун сулҳ кардӣ, хашм рафт,
Он саге шуд, гашт бобо ёри тафт.

Баёни он ки маҷмӯъи олам сурати ақли кулл аст, чун бо ақли кулл ба кажравӣ
ҷафо кардӣ, сурати олам туро ғам физояд, ағлаби аҳводро, чунон ки дил бо
падар бад кардӣ сурати падар ғам физояд туро ва натавонӣ рӯяшро дидан,
агарчи пеш аз он нури дида буда бошаду роҳати ҷон
Кулли олам сурати ақли кулл аст,
К-ӯст бобои ҳар он, к-ақли «кул» аст.
Чун касе бо ақли кулл куфрон фузуд,
Сурати кулл пеши ӯ ҳам сағ намуд.
Сулҳ кун бо ин падар, оқӣ биҳил,
То ки фарраш зар намояд обу гил.

Пас қиёмат нақди ҳоли ту бувад,
Пеши ту чарху замин мубдал шавад.
Ман, ки сулҳам доимо бо ин падар,
Ин ҷаҳон чун ҷаннат астам дар назар.
Ҳар замон нав суратеву нав ҷамол,
То зи нав дидан фуру мирад малол.
Ман ҳамебинам ҷаҳонро пурнаъим,
Обҳо аз чашмаҳо ҷӯшон муқим.
Бонги обаш мерасад дар гӯши ман,
Маст мегардад замиру хуши ман.
Шохаҳо рақсон шуда чун тойибон,
Баргҳо кафзан мисоли мутрибон.
Барқи ойинаст ломеъ аз намад,
Гар намояд ойина, то чун бувад?
Аз ҳазорон менагӯям ман яке,
З-он ки огандаст ҳар гӯш аз шаке.
Пеши ваҳм ин гуфт мужда додан аст,
Ақл гӯяд: «Мужда чӣ? Нақди ман аст».

Қиссаи фарзандони Узайр алайҳиссалом, ки аз падар аҳволи падар мепурсиданд. Мегуфт: «Оре дидамаш, меояд». Баъзе шинохтандаш, беҳуш шуданд, баъзе шинохтандаш, мегуфтанд: «Худ мужда дод, ин беҳуш шудан чист?»

Ҳамчу пурони Узайр андар гузар
Омада пурсон зи аҳволи падар.
Гашта эшон пиру бобошон ҷавон,
Пас падаршон пеш омад ногаҳон.
Пас бипурсиданд аз ӯ, к-эй раҳгузар!
Аз Узайри мо аҷаб дорӣ хабар?
Ки касемон гуфт, к-имрӯз он санад
Баъди навмедӣ зи берун мерасад.
Гуфт: «Оре, баъди ман хоҳад расид»,
Он яке хуш шуд, чу ин мужда шунид.
Бонг мезад, к-эй мубашшир, бош шод
В-он дигар бишнохт, беҳуш уфтод.
Ки чӣ ҷойи мужда аст, эй хирасар?
Ки дарафтодем дар кони шакар.

Ваҳро муждасту пеши ақл нақд,
З-он ки чашми ваҳм шуд маҳҷуби фақд.
Кофиродро дурду мӯъминоро башир,
Лек нақди ҳол дар чашми басир.
З-он ки ошиқ дар дами нақд аст маст,
Лочарам аз қуфру имон бартар аст.
Куфру имон ҳарду худ дарбони ӯст,
К-ӯст мағзу қуфру дин ӯро ду пӯст.
Куфр қишри хушки рӯбартофта,
Боз имон қишри лаззатёфта.
Қишрҳои хушкро ҷо оташ аст,
Қишри пайваста ба мағзи ҷон х(в)аш аст.
Мағз худ аз мартабай хуш бартар аст,
Бартар аст аз хуш, ки лаззатгустар аст.
Ин сухан поён надорад, бозгард,
То барорад Мӯсиям аз баҳр гард.
Дархури ақли авом ин гуфта шуд,
Аз сухан боқии он бинҳуфта шуд.
Зарри ақлат резааст, эй муттаҳам!
Бар қурола мӯҳри сикка чун ниҳам?
Ақли ту қисмат шуда бар сад муҳим
Бар ҳазорон орзуву тиму рим.
Ҷамъ бояд кард аҷзоро ба ишқ,
То шавӣ хуш чун Самарқанду Димишқ.
Ҷав-ҷаве чун ҷамъ гардӣ з-иштибоҳ,
Пас тавон зад бар ту сиккай подшоҳ.
В-ар зи мисқоле шавӣ афзун ту хом,
Аз ту созад шаҳ яке заррина ҷом.
Пас бар ӯ ҳам ному ҳам алқоби шоҳ,
Бошаду ҳам сураташ, эй васлоҳ!
То ки маъшуқат бувад ҳам нон, ҳам об,
Ҷамъ чароғу шоҳиду нуқлу шароб.
Ҷамъ кун худро, ҷамоат раҳмат аст,
То тавонам бо ту гуфтан он ҷӣ ҳаст.
З-он ки гуфтан аз барои боварист,
Ҷони ширк аз боварии Ҷақ барист.
Ҷони қисматгашта бар ҳашви фалак,

Дар миёни шаст савдо муштарак.
Пас хамӯшӣ беҳ диҳад ўро субут,
Пас ҷавоби аҳмақон омад сукут.
Ин ҳамедонам, вале мастии тан
Мегушояд бе муроди ман даҳан.
Ончунон к-аз атсаву аз хомёз,
Ин даҳон гардад ба нохоҳи ту боз.

Тафсири ин ҳадис, ки «Инно лаастағфируллоҳа фӣ кулли явмин сабъина марратан»

Ҳамчу пайғамбар зи гуфтан в-аз нисор
Тавба орам рӯз ман ҳафтод бор.
Лек он мастӣ шавад тавбашикан,
Мунсӣ аст ин, мастии тан ҷомакан.
Ҳикмати изҳори таърихи дароз
Мастие андохт бар донои роз.
Рози пинҳон бо чунин таблу алам,
Оби ҷӯшон гашта аз ҷафғалқалам.
Раҳмати беҳад равона ҳар замон,
Хуфтаед аз дарки он, эй мардумон!
Ҷомаи хуфта хурад аз ҷӯй об,
Хуфта андар хоб ҷӯёии сароб.
Меравад, к-он ҷой бӯйи об ҳаст,
З-ин тафаккур роҳро бар хеш баст.
З-он ки он ҷо гуфт, з-ин ҷо дур шуд,
Бар хаёле аз ҳақе маҳчур шуд.
Дурбинонанду бас хуфтарафон,
Раҳмате оредашон, эй раҳравон!
Ман надидам ташнагӣ хоб оварад,
Хоб орад ташнагии бехирад.
Худ хирад он аст, к-ӯ аз Ҳақ чарид,
На хирад к-онро Уторид оварид.

Баёни он ки ақли ҷузвӣ то ба гӯр беш набинад, дар боқӣ муқаллиди авлиё ва анбиёст

Пешбиний ин хирад то гӯр буд
В-они соҳибдил ба нафхи сур буд.

Ин хирад аз гӯру хоке нагзарад
В-ин қадам арсай аҷоиб наспарад.
З-ин қадам в-ин ақл рав, безор шав,
Чашми ғайбӣ чӯю бархурдор шав.
Ҳамчу Мӯсо нур кай ёбад зи чеб,
Сухраи устоду шогирди китеб.
З-ин назар в-ин ақл н-ояд чуз давор,
Пас назар бигзору бигзин интизор.
Аз сухан гуфтан маҷӯед иртифоъ,
Мунтазирро беҳ зи гуфтан истимоъ.
Мансиби таълим навъи шаҳват аст,
Ҳар хаёли шаҳвате дар раҳ бут аст.
Гар ба фазлаш пай бибурдӣ ҳар фазул,
Кай фиристодӣ Худо чандин расул?
Ақли чузвӣ ҳамчу барқ асту дурахш,
Дар дурахше кай тавон шуд сӯйи Вахш?
Нест нури барқ баҳри раҳбарӣ,
Балки амр аст абрро, ки мегири.
Барқи ақли мо барои гирия аст,
То бигиряд нестӣ дар шавқи ҳаст.
Ақли кӯдак гуфт бар куттоб тан,
Лек натвонад ба худ омӯхтан.
Ақли ранҷур орадаш сӯйи табиб,
Лек набвад дар даво ақлаш мусиб.
Нак шаётин сӯйи гардун мешуданд,
Гӯш бар асрори боло мезаданд.
Мерабуданд андаке з-он розҳо,
То шуҳуб мерондашон зуд аз само.
Ки равед он чо, расуле омадаст,
Ҳар чӣ мехоҳед з-ӯ ояд ба даст.
Гар ҳамечӯед дурри бебаҳо,
«Удхул-л-абёта мин абвобиҳо».
Мезан он ҳалқай дару бар боб бист,
Аз сӯйи боми фалактон роҳ нест.
Нест ҳоҷатгон бад-ин роҳи дароз,
Хокиеро додаем асрори роз.
Пеши ӯ оед, агар хоин наед,

Найшакар гардед аз ӯ, гарчи наед.
Сабза рӯёнад зи хокат он далел,
Нест кам аз сумми асби Ҷабраил.
Сабза гардӣ, тоза гардӣ, дар навӣ,
Гар ту хоки асби Ҷабриле шавӣ.
Сабзае ҷонбахш, к-онро Сомирӣ
Кард дар гӯсола, то шуд гавҳаре,
Ҷон гирифту бонг зад з-он сабза ӯ,
Ончунон бонге, ки шуд фитнай адӯ.
Гар амин оед сӯйи аҳли роз,
Вораҳед аз саркулаҳ монанди боз.
Саркулоҳи чашмбанди гӯшбанд,
Ки аз ӯ боз аст мискину нажанд.
З-он кулаҳ мар чашми бозонро сад аст,
Ки ҳама майлаш сӯйи ҷинси х(в)ад аст.
Чун бурид аз ҷинс, бо шаҳ гашт ёр,
Баргушояд чашми ӯро боздор.
Ронд девонро Ҳақ аз мирсоди хеш,
Ақли ҷузвиро зи истибдоди хеш.
Ки сарӣ кам кун, на эй ту мустабидд,
Балки шогирди диливу мустаъидд.
Рав, бари дил рав, ки ту ҷузви дилӣ,
Ҳин, ки бандай подшоҳи одилӣ.
Бандагии ӯ беҳ аз султонӣ аст,
Ки «ано хайрун» дами шайтонӣ аст.
Фарқ бину баргузин ту, эй ҳабис,
Бандагии Одам аз кибри Билис.
Гуфт он ки ҳаст хуршеди раҳ ӯ,
Ҳарфи Тӯбо ҳар ки «заллат нафсуҳу».
Сояи Тӯбо бибину х(в)аш бихусп,
Сар бинеҳ дар соя, бе саркаш бихусп.
Зилли заллат нафсуҳу хуш мазчаъест,
Мустаъидди он сафоро маҳчаъест.
Гар аз ин соя равӣ сӯйи манӣ,
Зуд тоғӣ гардиву раҳ гум кунӣ.

Баёни он ки «ё аййуха-л-лазина оману ло туқаддиму байна ядай иллоҳи ва расулиҳ»,

Чун набӣ нестӣ, зи уммат бош,

Чунки султон найӣ, раъият бош,

пасрави хомӯш бош, аз худ заҳматеву ройе матарош

Пас бирав, хомӯш бош аз инқиёд

Зери зилли амри шайху устод.

В-арна гарчи мустаъидду қобилӣ,

Масх гардӣ ту зи лофи комилӣ.

Ҳам зи истеъдод вомонӣ, агар

Сар кашӣ з-устоди розу бохабар.

Сабр кун, дар мӯзадӯзӣ ту ҳанӯз

В-ар бувӣ бесабр, гардӣ порадӯз.

Кӯҳнадӯзон гар будишон сабру ҳилм,

Чумла наводӯзон шудандӣ ҳам ба илм.

Бас бикӯшиву ба охир аз калол,

Ҳам ту гӯйӣ хеш к- «алақду иқол».

Ҳамчу он марди муфалсиф рӯзи марг,

Ақдро медид бас беболу барг.

Бе ғараз мекард он дам эътироф,

К-аз заковат роңдем асб аз газоф.

Аз ғуруре сар кашидем аз риҷол,

Ошино кардем дар баҳри хаёл.

Ошино ҳеч аст андар баҳри рӯҳ,

Нест ин ҷо чора ҷуз киштии Нӯҳ.

Инчунин фармуд он шоҳи русул,

Ки манам киштӣ дар ин дарёи кул.

Ё касе, к-ӯ дар басиратҳои ман

Шуд халифай ростӣ бар ҷойи ман.

Киштии Нӯҳем дар дарё, ки то

Рӯ нагардонӣ зи киштӣ, эй фато!

Ҳамчу Канъон сӯйи ҳар кӯҳе марав,

Аз нубӣ «ло осима-л-явма» шунав.

Менамояд паст ин киштӣ зи банд,

Менамояд кӯҳи фикрат бас баланд.

Паст мангар ҳону ҳон ин пастро,

Бингар он фазли Ҳақи пайвастро.

Дар улувви кӯҳи фикрат кам нигар,
Ки яке мавҷаш кунад зеру забар.
Гар ту Канъонӣ, надорӣ боварам,
Гар дусад чандин насихат парварам.
Гӯши Канъон кай пазирад ин калом?
Ки бар ӯ мӯҳри Худой асту хитом.
Кай гузорад мавъиза бар мӯҳри Ҳақ?
Кай бигардонад ҳадас ҳукми сабақ.
Лек мегӯям ҳадиси хушпайе,
Бар умеди он ки ту Канъон найӣ.
Охир ин иқрор хоҳӣ кард, ҳин,
Ҳам зи аввал рӯзи охирро бибин.
Метавонӣ дид охирро, макун
Чашми охирбин-тро кӯри қухун.
Ҳар кӣ охирбин бувад масъудвор,
Набвадаш ҳар дам зи раҳ рафтан исор.
Гар нахоҳӣ ҳар даме ин хуфту хез,
Кун зи хоки пойи марде чашм тез.
Кӯҳли дида соз хоки пошро,
То бияндозӣ сари авбошро,
Ки аз ин шогирдиву з-ин ифтиқор
Сӯзане бошӣ, шавӣ ту зулфиқор.
Сурма кун ту хоки ҳар бигзидаро,
Ҳам бисӯзад, ҳам бисозад дидаро.
Чашми уштур з-он бувад бас нурбор,
К-ӯ хурад аз баҳри нури чашм хор.

Қиссаи шикоятӣ астар бо шутур, ки ман бисёр дар рӯ меафтам дар роҳ рафтан,
ту кам дар рӯй меоӣ, ин чарост? Ва ҷавоб гуфтани шутур ӯро
Уштуреро дид рӯзе астаре,
Чунки бо ӯ чамъ шуд дар охуре.
Гуфт: «Ман бисёр меафтам ба рӯ
Дар гарева-в роҳу дар бозору кӯ.
Хоса аз болои кӯҳ то зери кӯҳ,
Дар сар оям ҳар замоне аз шикӯҳ.
Кам ҳамеафтӣ ту дар рӯ, баҳри чист?
Ё магар худ ҷони покат давлатест?

Дар сар оям ҳар даму зону занам,
Пӯзу зону з-он хато пурхун қунам.
Каж шавад полону раҳтам бар сарам
В-аз мукорӣ ҳар замон захме х(в)арам.
Ҳамчу камақде, ки аз ақли табоҳ
Бишканад тавба ба ҳар дам дар гуноҳ».
Масхарай Иблис гардад дар заман
Аз заъифий рой он тавбашикан.
Дар сар ояд ҳар замон чун асби ланг,
Ки бувад бораш гарону роҳ санг.
Меҳурад аз ғайб бар сар захм ӯ
Аз шикасти тавба он идборхӯ.
Боз тавба мекунад бо ройи суст,
Дев як туф карду тавбашро сукуст.
Заъф андар заъфу кибраш ончунон,
Ки ба хорӣ бингарад дар восилон.
Эй шутур, ки ту мисоли мӯъминӣ,
Кам фитӣ дар рӯву кам бинӣ занӣ.
Ту чӣ дорӣ, ки чунин беофатӣ?
Беисориву кам андар рӯ фитӣ.
Гуфт: «Гарчи ҳар саодат аз Худост,
Дар миёни мову ту бас фарқхост.
Сарбаландам ман, ду чашми ман баланд,
Биниши оӣ амон аст аз газанд.
Аз сари кӯҳ ман бибинам пойи кӯҳ
Ҳар гаву ҳамворро ман тӯҳ-тӯҳ».
Ҳамчунон ки дид он садри аҷал
Пеши кори хеш то рӯзи аҷал.
Он чӣ хоҳад буд баъди бист сол,
Дид андар ҳол, он некӯхисол.
Ҳоли худ танҳо надид он муттақӣ,
Балки ҳоли мағрибиву машриқӣ.
Нур дар чашму дилаш созад сакан,
Баҳри чӣ? Созад пайи ҳуббулватан.
Ҳамчу Юсуф, к-ӯ бидид аввал ба ҳоб,
Ки сучудаи кард моҳу офтоб.
Аз паси даҳ сол, балки бештар,

Он чӣ Юсуф дида буд, бар кард сар.
Нест он «янзур бинуриллаҳ» газоф,
Нури раббонӣ бувад гардуншикоф.
Нест андар чашми ту он нур, рав,
Ҳастӣ андар ҳисси ҳайвонӣ гарав.
Ту зи заъфи чашм бинӣ пеши по,
Ту заъифу ҳам заъифат пешво.
Пешво чашм аст дасту пойро,
К-ӯ бибинад ҷойро, ноҷойро.
Дигар он ки чашми ман равшантар аст,
Дигар он ки хилқати ман атҳар аст.
З-он ки ҳастам ман зи авлоди ҳалол,
На зи авлоди зино в-аҳли залол.
Ту зи авлоди зиноӣ бегумон,
Тир каж паррад, чу бад бошад камон.

Тасдиқ кардани астар чавобҳои шутурро ва иқрор овардан ба фазли ӯ бар худ
ва аз ӯ истиғонат хоستان ва бад-ӯ паноҳ гирифтани ба сидқ ва навохтани шутур
ӯро ва раҳ намудан ва ёрӣ додан падарона ва шоҳона
Гуфт астар: «Рост гуфти, эй шутур»,
Ин бигуфту чашм кард аз ашк пур.
Соате бигристу дар пояш фитод,
Гуфт: «Эй бигзидаи раббулғибод!
Чӣ зиён дорад, гар аз фархундагӣ
Дарпазирӣ ту маро дар бандагӣ?»
Гуфт: «Чун иқрор кардӣ пеши ман,
Рав, ки растӣ ту зи офоти заман.
Додӣ инсофу раҳидӣ аз бало,
Ту адӯ будӣ, шудӣ з-аҳли вало.
Хӯйи бад дар зоти ту асли набуд,
К-аз бади асли наёяд чуз ҷухуд.
Он бади орияти бошад, ки ӯ
Орад иқрору шавад ӯ тавбачӯ.
Ҳамчу Одам, заллаташ ория буд,
Лочарам андар замон тавба намуд.
Чунки асли буд ҷурми он Билис,
Раҳ набудаш ҷониби тавбай нафис.

Рав, ки растӣ аз худу аз хӯйи бад
В-аз забонай нору аз дандони дад.
Рав, ки акнун даст дар давлат задӣ,
Дарфигандӣ худ ба бахти сармадӣ.
«Удхулӣ» ту «фӣ ибодӣ» ёфтӣ,
«Удхулӣ фӣ чаннатӣ» дарёфтӣ.
Дар ибодаш роҳ кардӣ хешро,
Рафтӣ андар худ аз роҳи чафо.
«Иҳдино» гуфтӣ «сироти мустақим»
Дасти ту бигрифту бурдат то наъим.
Нор будӣ, нур гаштӣ, эй азиз,
Ғӯра будӣ, гаштӣ ангуру мавиз.
Ахтаре будӣ, шудӣ ту офтоб,
Шод бош, «Аллоҳу аълам би-с-савоб».
Эй Зиёулҳақ Ҳусомуддин, бигир,
Шаҳди хеш, андарфиган дар ҳавзи шир.
То раҳад он шир аз тағйири таъм,
Ёбад аз баҳри маза таксири таъм.
Муттасил гардад бад-он баҳри аласт,
Чунки шуд дарё, зи ҳар тағйир раст,
Манфазе ёбад дар он баҳри асал,
Офатеро набвад андар вай амал.
Ғуррае кун шервор, эй шери Ҳақ,
То равад он ғурра бар ҳафтум табақ.
Чӣ хабар чони малули серро?
Кай шиносад муш ғуррай шерро?
Барнавис аҳволи худ бо оби зар
Баҳри ҳар дарёдиле некӯтуҳар.
Оби Нил аст ин ҳадиси чонфизо,
Ё рабаш дар чашми қибтӣ хун намо.

Лоба кардани қибтӣ сибтиро, ки як сабӯ ба нийяти хеш аз Нил пур кун ва бар
лаби ман нех, то бихӯрам ба ҳаққи дӯстӣ ва бародарӣ, ки сабӯ, ки шумо
сибтиён баҳри худ пур мекунед аз Нил, оби соф аст ва сабӯ, ки мо қибтиён пур
мекунем, хуни соф аст

Ман шундама, ки даромад қибтиё
Аз аташ андар вусоқи сибтиё.

Гуфт: «Ҳастам ёру хешованди ту,
Гаштаам имрӯз ҳоҷатманди ту.
З-он ки Мӯсо қодуӣ карду фусун,
То ки оби Нили моро кард хун.
Сибтиён з-ӯ оби софе мехӯранд,
Пеши қибтӣ хун шуд об аз чашмбанд.
Қибт инак мемуранд аз ташнагӣ,
Аз пайи идбори худ ё бадрагӣ.
Баҳри худ як тосро пуроб кун,
То хурад аз онат ин ёри кухун.
Чун барои худ кунӣ он тос пур,
Хун набошад, об бошад поку хур.
Ман туфайли ту бинӯшам об ҳам,
Ки туфайлӣ дар табаҳ бичҳад зи ғам».
Гуфт: «Эй қону қаҳон! Хидмат кунам,
Пос дорам, эй ду чашми равшанам!
Бар муроди ту равам, шодӣ кунам,
Бандаи ту бошам, озодӣ кунам».
Тосро аз Нил ӯ пуроб кард,
Бар даҳон бинҳоду нимеро бих(в)ард.
Тосро каж кард сӯйи обхоҳ,
Ки бихур ту ҳам, шуд он хуни сиёҳ.
Боз аз ин сӯ кард каж, хун об шуд,
Қибтӣ андар хашму андар тоб шуд.
Соате биншаст, то хашмаш бирафт,
Баъд аз он гуфташ, ки эй самсоми зафт!
Эй бародар! Ин гирехро чора чист?
Гуфт: «Инро он хӯрад, к-ӯ муттақист».
Муттақӣ он аст, к-ӯ безор шуд,
Аз раҳи Фиръавн Мӯсовор шуд.
Қавми Мӯсо шав, бихур ин обро,
Сулҳ кун бо маҳ, бибин маҳтобро.
Сад ҳазорон зулмат аст аз хашми ту,
Бар ибодуллоҳ андар чашми ту.
Хашм биншон, чашм бигшо, шод шав,
Ибрат аз ёрон бигир, устод шав.
Кай туфайли ман шавӣ дар иғтироф?

Чун туро куфрест ҳамчун кӯҳи Қоф.
Кӯҳ дар сӯрохи сӯзан кай равад?
Чуз магар, к-он риштаи якто шавад.
Кӯҳро қаҳ кун ба истиғфору х(в)аш
Қоми мағфурон бигиру хуш бикаш.
Ту бад-ин тазвир кай нӯшӣ аз он?
Чун ҳаромаш кард ҳақ бар кофирон.
Холиқи тазвир тазвири туро
Кай харад? Эӣ муфтариӣ муфтaro!
Оли Мӯсо шав, ки ҳилаат суд нест,
Ҳилаат боди тихӣ паймуданест.
Заҳра дорад об, к-аз амри самад
Гардад ӯ, бо кофирон обӣ кунад?
Ё ту пиндорӣ, ки ту нон мехурӣ?
Заҳри мору коҳиши қон мехурӣ.
Нон кучо ислоҳи он қоне кунад?
К-ӯ дил аз фармони чонон барканад.
Ё ту пиндорӣ, ки ҳарфи Маснави
Чун бихонӣ, ройгонаш бишнави.
Ё каломи ҳикмату сирри ниҳон
Андарояд зуғба дар гӯшу даҳон.
Андарояд, лек чун афсонаҳо
Пӯст бинмояд, на мағзи донаҳо.
Дар сару рӯ даркашида чодаре,
Рӯ ниҳон карда зи чашмат дилбаре.
«Шоҳнома» ё «Калила» пеши ту
Ҳамчунон бошад, ки Қуръон аз уту.
Фарқ он гаҳ бошад аз ҳаққу маҷоз,
Ки кунад куҳли иноят чашм боз.
В-арна пушку мушк пеши ахшама
Ҳар ду яксон аст, чун набвад шама.
Хештан машғул кардан аз малол,
Бошадаш қасд аз каломи зулчалол.
К-оташи васвосрову ғуссаро,
З-он сухан бинҷонаду созад даво.
Баҳри ин миқдор оташ шондан
Оби поку бавл яксон шуд ба фан.

Оташи васвосро ин бавлу об
Ҳар ду биншонанд ҳамчун вақти хоб.
Лек гар воқиф шавӣ 3-ин оби пок,
Ки каломи Эзид асту рӯҳнок.
Нест гардад васвасай куллӣ зи қон,
Дил биёбад раҳ ба сӯйи гулситон.
3-он ки дар боғеву дар қӯйе парад,
Ҳар ки аз сирри сухуф бӯйе барад.
Ё ту пиндорӣ, ки рӯйи авлиё,
Ончунон ки ҳаст, мебинем мо?
Дар таачҷуб монда пайғамбар аз он:
«Чун намебинанд рӯям мӯъминон?
Чун намебинанд нури рӯм халқ?
Ки сабақ бурдаст бар хуршеди Шарқ.
В-ар ҳамебинанд, ин ҳайрат чарост?»
То ки ваҳй омад, ки он рӯ дар ҳафост.
Сӯйи ту моҳ асту сӯйи халқ абр,
То набинад ройгон рӯйи ту габр.
Сӯйи ту донасту сӯйи халқ дом,
То нанӯшад ин шароби хосс ом.
Гуфт Яздон, ки туро «ҳум янзурун»,
Нақши ҳаммоманд, «ҳум ло юбсирун».
Менамояд сурат, эй суратпараст!
К-он ду чашми мурдаи ӯ нозир аст.
Пеши чашми нақш меорӣ адаб,
К-ӯ чаро посам намедорад? Аҷаб!
Аз чи пас бе посух аст ин нақши нек,
Ки намегӯяд саломавро алек?
Меначунбонад сару сиблат зи қуд,
Поси он ки кардамаш ман сад сучуд.
Ҳақ агарчи сар начунбонад бурун,
Поси он завқе диҳад дар андарун.
Ки дусад чунбидани сар арзад он,
Сар чунин чунбонад охир ақлу қон.
Ақдро хидмат кунӣ дар иҷтиҳод,
Поси ақл он аст, к-афзояд рашод.
Ҳақ начунбонад ба зоҳир сар туро,

Лек созад бар сарон сарвар тууро.
Мар тууро чизе диҳад Яздон ниҳон,
Ки сучуди ту кунанд аҳли ҷаҳон.
Ончунон ки дод сангеро ҳунар,
То азизи халқ шуд, яъне ки зар.
Қатраи обе биёбад лутфи Ҳақ,
Гавҳаре гардад, барад аз зар сабақ.
Ҷисм хок асту чу Ҳақ тобеш дод,
Дар ҷаҳонгирӣ чу маҳ шуд устод.
Ҳин тилисм аст ину нақши мурда аст,
Аҳмақонро чашмаш аз раҳ бурдааст.
Менамояд ӯ, ки чашме мезанад,
Абалаҳон созидаанд ӯро санад.

Дархостани қибтӣ дуъои хайр ва ҳидоят аз сибтӣ ва дуъо кардани сибтӣ
қибтиро ба хайр ва мустачоб шудан аз «акраму-л-акрамин в-арҳаму-р-
роҳимин»

Гуфт қибтӣ: «Ту дуъое кун, ки ман
Аз сиёҳий дил надорам он даҳан,
Ки бувад, ки қуфли ин дил вошавад,
Зиштро дар базми хубон ҷо шавад.
Масхе аз ту соҳиби хубӣ шавад,
Ё Билисе боз каррубӣ шавад.
Ё ба фарри дасти Марям, бӯйи мушк
Ёбаду тарриву мева, шохи хушк».
Сибтӣ он дам дар сучуд афтоду гуфт,
К-эй Худои олими ҷаҳру ниҳуфт.
Ҷуз ту пеши кӣ барорад банда даст?
Ҳам дуъову ҳам иҷобат аз ту аст.
Ҳам зи аввал ту диҳӣ майли дуъо,
Ту диҳӣ охир дуъоҳоро ҷазо.
Аввалу охир туй, мо дар миён,
Ҳечи ҳечӣ, ки наёяд дар баён.
Инчунин мегуфт, то афтод ташт
Аз сари бому дилаш беҳуш гашт.
Боз омад ӯ ба ҳуш андар дуъо,
«Лайса ли-л-инисони илло мо саъо».

Дар дуъо буд ӯ, ки ногаҳ наърае
Аз дили қибтӣ бичасту ғуррае.
Ки ҳило биштобу имон арза кун,
То бибуррам зуд зуннори куҳун.
Оташе дар қони ман андохтанд,
Мар Билисеро ба қон бинвохтанд.
Дӯстии туву аз ту ношигифт,
Ҳамдулиллаҳ оқибат дастам гирифт.
Кимиёе буд сӯҳбатҳои ту,
Кам мабод аз хонаи дил пойи ту.
Ту яке шохе будӣ аз нахли худ,
Чун гирифтам, ӯ маро то худ бурд.
Сел буд, он ки танамро даррабуд,
Бурд селам то лаби дарёи ҷуд.
Ман ба бӯйи об рафтам сӯйи сайл,
Баҳр дидам, даргирифтам кайл-кайл.
Тос овардаш, ки акнун об гир»,
Гуфт: «Рав, шуд обҳо пешам ҳақир.
Шарбате хӯрдам зи «Аллоҳ аштаро»,
То ба маҳшар ташнагӣ н-ояд маро.
Он ки ҷӯю чашмаҳоро об дод,
Чашмае дар андаруни ман гушод.
Ин чигар, ки буд гарму обхор,
Гашт пеши ҳиммати ӯ об хор».
Кофи кофӣ омад ӯ баҳри ибод,
Сидқи ваъдай «коф», «ҳо», «ё», «айн», «сод».
Кофиям, бидҳам туро ман ҷумла хайр,
Бесабаб, бевоситаи ёрии ғайр.
Кофиям, бе нон туро серӣ диҳам,
Бе сипоҳу лашкарат мирӣ диҳам.
Бе баҳорат наргису насрин диҳам,
Бе китобу усто талқин диҳам.
Кофиям, бе доруят дармон кунам,
Гӯррову чоҳро майдон кунам.
Мӯсиеро дил диҳам бо як асо,
То занад бар оламе шамшерҳо.
Дасти Мӯсоро диҳам як нуру тоб,

Ки тапонча мезанад бар офтоб.
Чӯбро море кунам ман ҳафтсар,
Ки назояд модамор ӯро зи нар.
Хун наёмезам дар оби Нил ман,
Худ кунам хун айнаи обашро ба фан.
Шодиятро ғам кунам чун оби Нил,
Ки наёбӣ сӯйи шодиҳо сабил.
Боз чун таҷдиди имон бартанӣ,
Боз аз Фиръавн безорӣ кунӣ.
Мӯсии раҳмат бибинӣ омада,
Нили хун бинӣ, аз ӯ обе шуда.
Чун сари ришта ниғаҳ дорӣ дарун,
Нили завқи ту нагардад ҳеч хун.
Ман гумон бурдам, ки имон оварам,
То аз ин тӯфони хун обе х(в)арам.
Ман чӣ донистам, ки табдиле кунад,
Дар ниҳоди ман маро Ниле кунад.
Сӯйи чашми худ яке Нилам равон,
Барқарорам пеши чашми дигарон.
Ҳамчунон ки ин ҷаҳон пеши набӣ
Ғарқи тасбеҳ асту пеши мо ғабӣ.
Пеши чашмаш ин ҷаҳон пуришқу дод,
Пеши чашми дигарон мурда- вҷамод.
Пасту боло пеши чашмаш тезрав,
Аз қулӯҳу хишт ӯ нукташунав.
Бо авом ин ҷумла баста- вмурдае,
3-ин аҷабтар ман надидам пардае.
Гӯрҳо яксон ба пеши чашми мо,
Равзаву хуфра ба чашми авлиё.
Ома гуфтандӣ, ки пайғамбар туруш
Аз чӣ гаштасту шудааст ӯ завққуш?
Хосс гуфтандӣ, ки сӯйи чашматон
Менамояд ӯ туруш, эй умматон!
Як замон дар чашми мо оед, то
Хандаҳо бинед андар «ҳал ато».
Аз сари амрудбун бинмояд он,
Мунъакиссурат, ба зер о, эй ҷавон!

Он дарахти ҳастӣ аст амрудбун,
То бар он чо эй намояд нав кӯхун.
То бар он чо эй бибинӣ хорзор
Пур зи каждумҳои хашму пур зи мор.
Чун фуруд ойӣ, бибинӣ ройгон,
Як ҷаҳон пур гулрухону доягон.

Ҳикояти он зани палидкор, ки шавҳарро гуфт, ки он хаёлот аз сари амрудбун
менамояд туро, ки чунинҳо намояд чашми одамиро сари он амрудбун. Аз сари
амрудбун фуруд ой, то он хаёлҳо биравад ва агар касе гӯяд, ки он чӣ он
мардумӣ дид, хаёл набуд, ҷавоби он мисолест, на мисл. Дар мисол ҳамин қадар
бас бувад, ки агар бар сари амрудбун нарафтӣ, ҳаргиз онҳо надидӣ, хоҳ хаёл,
хоҳ ҳақиқат

Он зане мехост, то бо мули худ
Барзанад дар пеши шӯйи гӯли худ.
Пас ба шавҳар гуфт зан, к-эй некбахт
Ман бароям мева чидан бар дарахт.
Чун баромад бар дарахт, он зан гирифт,
Чун зи боло сӯйи шавҳар бингарист.
Гуфт шавҳарро, ки эй маъбуни рад,
Кист он луте, ки бар ту мефитад?
Ту ба зерӣ ӯ чу зан бигнудай,
Эй фалон! Ту худ муханнас будай?
Гуфт шавҳар на, сарат гӯйӣ бигашт
В-арна ин чо нест ғайри ман ба дашт.
Зан мукаррар кард, к-он бо бартула,
Кист бар пуштат фуру хуфта? Ҳила!
Гуфт: «Эй зан, ҳин, фуруд о аз дарахт,
Ки сарат гашту хариф гаштӣ ту сахт».
Чун фуруд омад, баромад шавҳараш,
Зан кашид он мудро андар бараш.
Гуфт шавҳар: «Кист он, эй рӯсапӣ!
Ки ба болои ту омад чун капӣ?»
Гуфт зан: «На, нест ин чо ғайри ман,
Ҳин, сарат баргашта шуд, ҳарза матан».
ӯ мукаррар кард бар зан он сухун,
Гуфт зан: «Ин ҳаст аз амрудбун.

Аз сари амрудбун ман ҳамчунон,
Каж ҳамедидам, ки ту, эй қалтабон!
Ҳин, фуруд о, то бибинӣ ҳеч нест,
Ин ҳама таҳйил аз амрудбунест».
Ҳазл таълим аст, онро ҷид шунав,
Ту машав бар зоҳири ҳазлаш гарав.
Ҳар ҷиде ҳазл аст пеши ҳозилон,
Ҳазлҳо ҷида аст пеши оқилон.
Коҳилон амрудбун ҷӯянд, лек
То бад-он амрудбун роҳест нек.
Нақл кун з-амрудбун, к-акнун бар ӯ,
Гаштай ту хирачашму хирарӯ.
Ин маниву ҳастии аввал бувад,
Ки бар ӯ дида кажу аҳвал бувад.
Чун фуруд оӣ аз ин амрудбун,
Каж намояд фикрату чашму сухун.
Як дарахти бахт бинӣ гашта ин,
Шохи ӯ бар осмони ҳафтумин.
Чун фуруд оӣ, аз ӯ гардӣ ҷудо,
Мубдалаш гардонад аз раҳмат Худо.
З-ин тавозуъ, ки фуруд оӣ, Худо
Ростбинӣ бахшад он чашми туро.
Ростбинӣ гар будӣ осону заб,
Мустафо кай хостӣ онро зи раб?
Гуфт: «Бинмо ҷузв-ҷузв аз фавқу паст,
Ончунон ки пеши ту он ҷузв ҳаст».
Баъд аз он баррав бар он амрудбун,
Ки мубаддал гашту сабз аз амри «кун».
Чун дарахти мӯсаӣ шуд ин дарахт,
Чун суйи Мӯсо кашонидӣ ту рахт
Оташ ӯро сабзу хуррам мекунад,
Шохи ӯ «иннӣ аналлаҳ» мезанад.
Зери зиллаш ҷумла ҳочотат раво,
Инчунин бошад илоҳӣ кимиё.
Он маниву ҳастият бошад ҳалол,
Ки дар ӯ бинӣ сифоти зулчалол.
Шуд дарахти каж муқаввам ҳақнамо,

«Аслуху собит ва фаръух фӣ-с-само».

Боқии қиссаи Мӯсо алайҳиссалом
К-омадаш пайғом аз ваҳйи муҳим,
Ки кажӣ бигзор акнун, «фастақим».
Ин дарахти тан асои Мӯсӣ аст,
К-амраш омад, ки бияндозаш зи даст.
То бибинӣ хайри ӯву шарри ӯ,
Баъд аз он баргир ӯро з-амри ху.
Пеш аз афғандан набуд ӯ ғайри чӯб,
Чун ба амраш баргирифти, гашт хуб.
Аввал ӯ буд баргафшон барраро,
Гашт мӯъчиз он гурӯҳи ғарраро.
Гашт ҳоким бар сари фиръавниён,
Обашон хун карду каф бар сар занон.
Аз мазореъшон баромад қаҳту марг,
Аз малахҳое, ки мехӯрданд барг.
То баромад беҳуд аз Мӯсӣ дуъо,
Чун назар афтодаш андар рустаҳо.
К-ин ҳама эъҷозу кӯшидан чарост?
Чун нахоҳанд ин ҷамоат гашт рост.
Амр омад, к-иттибоъи Нӯҳ кун,
Тарки поёнбинии машрӯҳ кун.
З-он тағофул кун, чу доъии раҳӣ,
Амри «баллиғ» ҳаст, набвад он тихӣ.
Камтарин ҳикмат, к-аз ин илҳоҳи ту
Ҷилва гардад он личочу он уту.
То ки раҳ бинмудану излоли Ҳақ
Фош гардад бар ҳама аҳли фирақ.
Чунки мақсуд аз вучуд изҳор буд,
Боядаш аз панду иғво озмуд.
Дев илҳоҳи ғавоят мекунад,
Шайх илҳоҳи ҳидоят мекунад.
Чун паёпай гашт он амри шучун,
Нил меомад саросар чумла хун.
То ба нафси хеш Фиръавн омадаш,
Лоба мекардаш, дуто гашта қадаш.

К-он чӣ мо кардем, эй султон, макун,
Нест моро рӯи эроди сухун.
Пора-пора гардамат фармонпазир,
Ман ба иззат хӯгарам, сахтам магир.
Ҳин, бичунбон лаб ба раҳмат, эй амин!
То бибандад ин даҳонай оташин».
Гуфт: «Ё раб, мефиребад ӯ маро,
Мефиребад ӯ фиребандай туро.
Бишнавам? Ё ман диҳам ҳам худбааш?
То бидонад асдро он фаръкаш.
К-асли ҳар макреву ҳилаат пеши мост,
Ҳар чӣ бар хок аст, аслаш бар самост.
Гуфт Ҳак: «Он саг наярзад ҳам бад-он,
Пеши саг андоз аз дур устухон.
Ҳин, бичунбон он асо, то хокҳо
Водихад, ҳар чӣ малах кардаш фано.
В-он малахҳо дарзамон гардад сиёҳ,
То бибинад халқ табдили Илоҳ,
Ки сабабҳо нест ҳочат мар маро,
Он сабаб баҳри ҳиҷоб асту ғито.
То табиғӣ хеш бар дору занад,
То муначҷим рӯ ба истора кунад.
То мунофиқ аз ҳарисӣ бомдод
Сӯи бозор ояд аз бими касод.
Бандагӣ нокардаву ношуста рӯи,
Луқмаи дӯзах бигашта луқмаҷӯи.
Окилу маъкул омад ҷони ом
Ҳамчу он баррай чаранда аз хутом.
Мечарад он барраву қассоб шод,
К-ӯ барои мо чарад барги мурод.
Кори дӯзах мекунӣ дар хӯрданӣ,
Баҳри ӯ худро ту фарбеҳ мекунӣ.
Кори худ кун, рӯзии ҳикмат бичар,
То шавад фарбеҳ дили бокарру фар.
Хӯрдани тан монеъи ин хӯрдан аст,
Ҷон чу бозаргону тан чун раҳзан аст.
Шамъи тоҷир он гаҳ аст афрӯхта,

Ки бувад раҳзан чу ҳезум сӯхта.
Ки ту он ҳушиву боқӣ ҳушпӯш,
Хештанро гум макун, ёва макӯш.
Дон, ки ҳар шаҳват чу хамр асту чу банг,
Пардаи ҳуш асту оқил з-ӯст данг.
Хамр танҳо нест сармастии ҳуш,
Ҳар чӣ шаҳвонист, баъдад чашму гӯш.
Он Билис аз хамр хӯрдан дур буд,
Маст буд ӯ аз такабур в-аз чухуд.
Маст он бошад, ки он бинад, ки нест,
Зар намояд он чӣ миссу оҳанест.
Ин сухан поён надорад, Мӯсиё,
Лаб бичунбон, то бурун рӯжад гиё».
Ҳам чунон карду ҳам андар дам замин,
Сабз гашт аз сунбулу ҳабби самин.
Андарафтоданд дар лут он нафар
Қаҳт дида, мурда аз чӯъулбақар.
Чанд рӯзе сер хӯрданд аз ато,
Он дамиву одамиву чорпо.
Чун шикам пур гашту бар неъмат заданд
В-он зарурат рафт, пас тоғӣ шуданд.
Нафс Фиръавнест, ҳон, шераш макун,
То наёрад ёд аз он куфри кӯхун.
Бе тафи оташ нагардад нафс хуб,
То нашуд оҳан чу аҳгар, ҳин, макӯб.
Бе маҷоат нест тан чунбишқунон,
Оҳани сардест, меқӯбӣ бад-он.
Гар бигиряд в-ар бинолад зор-зор,
ӯ нахоҳад шуд мусулмон, ҳуш дор.
ӯ чу Фиръавн аст дар қаҳт ончунон
Пеши Мӯсо сар ниҳад лобақунон.
Чунки мустағнӣ шуд ӯ, тоғӣ шавад,
Хар чу бор андохт, искеза занад.
Пас фаромӯшаш шавад, чун рафт пеш,
Кори ӯ з-он оҳу зориҳои хеш.
Солҳо марде, ки дар шаҳре бувад,
Як замон, ки чашм дар хобе равад,

Шаҳри дигар бинад ӯ пурнеку бад,
Ҳеч дар ёдаш наёяд шаҳри х(в)ад,
Ки ман он ҷо будаам ин шаҳри нав,
Нест они ман, дар ин ҷоям гарав.
Бал чунон донад, ки худ пайваста ӯ,
Ҳам дар ин шаҳраш будаст ибдоъу хӯ.
Чӣ аҷаб, гар рӯҳ мавгинҳои хеш,
Ки будасташ маскану милод пеш.
Менаёрад ёд? К-ин дунё чу хоб,
Мефурӯпӯшад чу ахтарро саҳоб.
Хоса чандин шаҳрҳоро кӯфта,
Гардҳо аз дарки ӯ норӯфта.
Иҷтиҳоди гарм нокарда, ки то
Дил шавад софу бибинад мочаро.
Сар бурун орад дилаш аз бухши роз,
Аввалу охир бибинад чашм боз.

Атвор ва манозили хилқати одамӣ аз ибтидо
Омада аввал ба иқлими ҷамод
В-аз ҷамодӣ дар наботӣ уфтод.
Солҳо андар наботӣ умр кард
В-аз ҷамодӣ ёд н-овард аз набард.
В-аз наботӣ чун ба ҳайвонӣ фитод,
Н-омадаш ҳоли наботӣ ҳеч ёд.
Ҷуз ҳамин майле, ки дорад сӯйи он,
Хоса дар вақти баҳору займарон.
Ҳамчу майли кӯдакон бо модарон,
Сирри майли худ надонад дар либон.
Ҳамчу майли муфрати ҳар навмурид
Сӯйи он пири ҷавонбахти маҷид.
Ҷузви ақли ин аз он ақли кул аст,
Чунбиши ин соя з-он шохи гул аст.
Сояш фонӣ шавад охир дар ӯ,
Пас бидонад сирри майлу ҷустуҷӯ.
Сояи шохи дигар, эй некбахт,
Кай бичунбад, гар начунбад ин дарахт?
Боз аз ҳайвон суйи инсонияш,

Мекашид он холиқе, ки донияш.
Ҳамчунин иқлим то иқлим рафт,
То шуд акнун оқилу донову зафт.
Ақлҳои аввалинаш ёд нест,
Ҳам аз ин ақлаш таҳаммул карданест.
То раҳад 3-ин ақли пурҳирсу талаб,
Сад ҳазорон ақл бинад булачаб.
Гар чу хуфта гашту шуд носӣ зи пеш,
Кай гузорандаш дар он нисёни хеш?
Боз аз он хобаш ба бедорӣ кашанд,
Ки кунад бар ҳолати худ ришханд.
Ки чӣ ғам буд он ки мехӯрдам ба хоб?
Чун фаромӯшам шуд аҳволи савоб?
Чун надонистам, ки он ғам в-эътилол
Феъли хоб асту фиреб асту хаёл.
Ҳамчунон дунё, ки ҳулми ноим аст,
Хуфта пиндорад, ки ин худ доим аст.
То барояд ногаҳон субҳи аҷал,
Вораҳад аз зулмати занну дағал.
Ҳандааш гирад аз он ғамҳои хеш,
Чун бибинад мустақарру чойи хеш.
Ҳар чӣ ту дар хоб бинӣ неку бад,
Рӯзи маҳшар як ба як пайдо шавад.
Он чӣ қардӣ андар ин хоби ҷаҳон,
Гардадат ҳангоми бедорӣ аён.
То напиндорӣ, ки ин бад карданест,
Андар ин хобу туро таъбир нест.
Балки ин ҳанда бувад гиря- в-зафир
Рӯзи таъбир, эй ситамгар, бар асир!
Гиряву дарду ғаму зории худ
Шодмонӣ дон ба бедорӣ худ.
Эй дарида пӯстини юсуфон,
Гург бархезӣ аз ин хоби гарон.
Гашта гургон як ба як хӯҳои ту,
Медаронанд аз ғазаб аъзои ту.
Хун нахусбад баъди маргат дар қисос,
Ту мағӯ, ки мурдаму ёбам халос.

Ин қисоси нақд ҳилатсозӣ аст,
Пеши захми он қисос он бозӣ аст.
З-ин «лаъиб» хондаст дунёро Худо,
К-ин ҷазо лаъб аст пеши он ҷазо.
Ин ҷазо таскини ҷангу фитнаест,
Он чу ихсо асту ин чун хатнаест.

Баёни он ки халқи дӯзах гуруснагонанд ва нолонанд ба Ҳақ, ки рӯзиҳои моро
фарбеҳ гардон ва зуд зод ба мо расон, ки моро сабр намонд
Ин сухан поён надорад, Мӯсиё,
Ҳин, раҳо кун он харонро дар гиё
То ҳама з-он хушалаф фарбеҳ шаванд,
Ҳин, ки гургонанд моро, хашмманд.
Нолаи гургони худро муқинем,
Ин харонро тӯъмаи эшон кунем.
Ин харонро кимиёи хушдамӣ
Аз лаби ту хост кардан одамӣ.
Ту бисе кардӣ ба даъват лутфу ҷуд,
Он харонро толеъу рӯзӣ набуд.
Пас, фурӯ пӯшон лиҳофи неъмате,
То барадшон зуд хоби ғафлате.
То чу бичҳанд аз чунин хоб ин рада,
Шамъ мурда бошаду соқӣ шуда.
Дошт туғёншон туро дар ҳайрате,
Пас бинӯшанд аз ҷазо ҳам ҳасрате.
То ки адли мо қадам берун ниҳад,
Дар ҷазо ҳар зиштро дархур диҳад.
К-он шаҳе, ки менадидандиш фош,
Буд бо эшон, ниҳон андар маош.
Чун хирад бо туст мушриф бар танат,
Гарчи з-ӯ қосир бувад ин диданат
Нест қосир дидани ӯ, эй фалон,
Аз сукуну ҷунбишат дар имтиҳон.
Чӣ аҷаб гар холиқи он ақл низ
Бо ту бошад, чун найӣ ту мустаҷиз?
Аз хирад ғофил шавад, бар бад танат,
Баъди он ақлаш маломат мекунад.

Ту шудӣ ғофил зи ақлат, ақл не,
К-аз хузурасташ маломат кардане.
Гар набудӣ ҳозиру ғофил будӣ,
Дар маломат кай туро сили задӣ?
В-ар аз ӯ ғофил набудӣ нафси ту,
Кай чунон кардӣ чунуну тафси ту?
Пас туву ақлат чу устурлоб буд,
З-ин бидонӣ қурби хуршеди вучуд.
Қурби бечун аст ақлатро ба ту,
Нест чаппу росту пас ё пеши рӯ.
Қурби бечун чун набошад шохро?
Ки наёбад баҳси ақл он роҳро.
Нест он чунбиш, ки дар исбаъ турост,
Пеши исбаъ ё пасаш ё чаппу рост.
Вақти хобу марг аз вай меравад,
Вақти бедорӣ қаринаш мешавад.
Аз чӣ раҳ меояд андар исбаъат?
К-исбаъат бе ӯ надорад манфаъат.
Нури чашму мардумак дар дидаат
Аз чӣ раҳ омад ба ғайри шаш чиҳат?
Олами халқ аст бо сӯю чиҳот,
Бечиҳат дон олами амру сифот.
Бечиҳат дон олами амр, эй санам,
Бечиҳаттар бошад амри лочарам.
Бечиҳат буд ақлу «аллому-л-баён»,
Ақлтар аз ақлу чонтар ҳам зи чон.
Бетааллуқ нест махлуқе бад-ӯ,
Он тааллуқ ҳаст бечун, эй аму!
З-он ки фаслу васл набвад дар равон,
Ғайри фаслу васл наншинад гумон.
Ғайри фазлу фасл пай бар аз далел,
Лек пай бурдан бинаншнонад ғалил.
Пай-паёпай мебар ар дурӣ зи асл,
То раги мардит орад сӯйи васл.
Ин тааллуқро хирад чун раҳ барад?
Бастаи фасл асту асл аст ин хирад.
З-ин васийят кард моро Мустафо:

«Баҳс кам чӯед дар зоти Худо».
Он ки дар зоташ такаббур карданист,
Дар ҳақиқат он назар дар зот нест.
Ҳаст он пиндори ӯ зеро ба роҳ
Сад ҳазорон парда омад то Илоҳ.
Ҳар яке дар пардае мавсули хӯст,
Ваҳми ӯ он аст, к-он худ айни хӯст.
Пас паямбар дафъ кард ин ваҳм аз ӯ,
То набошад дар ғалат савдопаз ӯ.
В-он ки андар ваҳми ӯ тарки адаб
Беадабро сарнигунӣ дод раб.
Сарнигунӣ он бувад, к-ӯ сӯйи зер
Меравад пиндорад ӯ, к-ӯ ҳаст чир.
З-он ки ҳадди маст бошад инчунин,
К-ӯ надонад осмонро аз замин.
Дар аҷабҳояш ба фикр андарравед,
Аз азимӣ в-аз маҳобат гум шавед.
Чун зи сунъаш ришу сиблат гум кунад,
Ҳадди худ донад, зи соней тан занад.
Чуз, ки «ло уҳсӣ» нагӯяд ӯ зи чон,
К-аз шумору ҳад бурун аст он баён.

Рафтани Зулқарнайн ба кӯҳи Қоф ва дархост кардан, ки эй кӯҳи Қоф! Аз азимати сифати Ҳақ моро бигӯ ва гуфтани кӯҳи Қоф, ки сифати азимати ӯ дар гуфт наёяд, ки пеши он идрокҳо фано шавад ва лоба кардани Зулқарнайн, ки аз саноеъаш, ки дар хотир дорӣ ва бар ту гуфтани он осонтар бувад, бигӯй
Рафт Зулқарнайн сӯйи кӯҳи Қоф
Дид ӯро, к-аз зумуррад буд соф.
Гирди олам ҳалқа гашта ӯ муҳит,
Монд ҳайрон андар он халқи басит.
Гуфт: «Ту кӯҳӣ, дигарҳо чистанд,
Ки ба пеши узми ту бозистанд?»
Гуфт: «Рағҳои мананд он кӯҳҳо,
Мисли ман набванд дар ҳусну баҳо.
Ман ба ҳар шаҳре раге дорам ниҳон,
Бар уруқам баста атрофи чаҳон.
Ҳақ чу хоҳад зилзилай шаҳре маро,

Гӯяд ӯ, ман барчаҳонам иркро.
Пас бичунбонам ман он рагро ба қаҳр,
Ки бад-он раг муттасил гаштаст шаҳр.
Чун бигӯяд бас, шавад сокин рагам,
Сокинам в-аз рӯйи феъл андар тагам.
Ҳамчу марҳам сокину бас коркун,
Чун хирад сокин в-аз ӯ чунбон сухун».
Назди он кас, ки надонад ақлаш ин,
Зилзила ҳаст аз бухороти замин.

Мӯре бар коғаз мерафт, набиштани қалам дид, қаламро ситудан гирифт. Мӯре дигар, ки чашмтезтар буд, гуфт: «Ситоиш ангуштонро кун, ки он ҳунар аз эшон мебинам». Мӯре дигар, ки аз ҳар ду чашмравшантар буд, гуфт: «Ман бозуро ситоям, ки ангуштон фаръи бозуянд», ило охириҳ...

Мӯраке бар коғае дид ӯ қалам,
Гуфт бо мӯри дигар ин роз ҳам.
Ки аҷоиб нақшҳо он килк кард,
Ҳамчу райҳону чу савсанзору вард.
Гуфт он мӯр: «Исбаъ аст он пешавар,
В-ин қалам дар феъл фаръ асту асар».
Гуфт он мӯри севум, к-аз бозу аст,
К-исбаъи лоғар зи зӯраш нақш баст.
Ҳамчунин мерафт боло, то яке
Меҳтари мӯрон фатин буд андаке.
Гуфт, к-аз сурат мабинед ин ҳунар,
Ки ба хобу марг гардад беҳабар.
Сурат омад чун либосу чун асо,
Ҷуз ба ақлу чон наҷунбад нақшҳо.
Беҳабар буд ӯ, ки он ақлу фуод
Бе зи тақлиби Худо бошад ҷамод.
Як замон аз вай иноят барканад,
Ақли зирак аблаҳиҳо мекунад.
Чун-ш гӯё ёфт Зулқарнайн, гуфт
Чунки кӯҳи Қоф дурри нутқ суфт,
К-эй сухангӯйи хабири роздон,
Аз сифоти ҳақ бикун бо ман баён.
Гуфт: «Рав к-он васф аз он ҳойилтар аст,

Ки баён бар вай тавонад бурд даст.
Ё қаламро захира бошад, ки ба сар
Барнависад бар саҳоиғ з-он хабар».
Гуфт: «Камтар достоне бозгӯ
Аз аҷабҳои Ҳақ, эй ҳабри накӯ!»
Гуфт: «Инак дашти сесадола роҳ
Кӯҳҳои барф пур кардаст шоҳ.
Кӯҳ бар кӯҳ бешумору беадад,
Мерасад дар ҳар замон барфаш мадад.
Кӯҳи барфе мезанад бар дигаре,
Марасонад барф сарди то сарӣ.
Кӯҳи барфе мезанад бар кӯҳи барф
Дам ба дам з-анбори беҳадду шигарф.
Гар набудӣ инчунин водӣ, шаҳо,
Таффи дӯзах маҳв кардӣ мар маро».
Ғофилонро кӯҳҳои барф дон,
То насӯзад пардаҳои оқилон.
Гар набудӣ акси ҷаҳли барфбоф,
Сӯхтӣ аз нори шавқ он кӯҳи Қоф.
Оташ аз қаҳри Худо худ зарраест,
Баҳри таҳдиди лаимон дарраест.
Бо чунин қаҳре, ки зафту фоиқ аст,
Барди лутфаш бин, ки бар вай собиқ аст.
Сабқи бечуну чигунай маънавӣ,
Собиқу масбуқ дидӣ бе дувӣ?
Гар надидӣ он, бувад аз фаҳми паст,
Ки уқули халқ з-он кон як ҷав аст.
Айб бар худ нех, на бар оёти дин,
Кай расад бар ҷархи дин мурғи гилин?
Мурғро ҷавлонғаҳи олий ҳавост,
З-он ки нашви ӯ зи шаҳват в-аз ҳавост.
Пас ту ҳайрон бош бе «ло»-ву «бале»,
То зи раҳмат пешат ояд маҳмиле.
Чун зи фаҳми ин аҷоиб кавданӣ,
Гар «бале» гӯйӣ, такаллуф мекунӣ.
В-ар бигӯйӣ: «не», занад «не» гарданат,
Қаҳр барбаандад бад-он «не» равзанат.

Пас ҳамин ҳайрону вола бошу бас,
То дарояд насри Ҳақ аз пешу пас.
Чунки ҳайрон гаштиву гичу фано,
Бо забони ҳол гуфтӣ: «Иҳдино».
Зафти зафт асту чу ҳайрон мешавӣ,
Мешавад он зафт нарму муставӣ.
З-он ки шакли зафт баҳри мункир аст,
Чунки оқиз омадӣ, лутфу бир аст.

Намудани Ҷабрайил, алайҳиссалом худро бар Мустафо, салавотуллоҳи алайҳи
ва саллам, ба сурати хеш ва аз ҳафтсад пари ӯ чун як пар зоҳир шуд, уфукро
бигирифт ва офтоб маҳҷуб шуд бо ҳамаи шуоъаш
Мустафо мегуфт пеши Ҷабрайил,
Ки чунон ки сурати туст, эй халил,
Мар маро бинмо ту маҳсус ошкор,
То бибинам мар туро наззоравор.
Гуфт: «Бинмо, то бибинад ин часад,
То чӣ ҳад ҳис нозук асту бемадад».
Одамиро ҳаст ҳисси тан сақим,
Лек дар ботин яке хулқе азим.
Бар мисоли сангу оҳан ин тана,
Лек ҳаст ӯ дар сифат оташзана.
Сангу оҳан мавлиди эҷоди нор,
Зоди оташ бар ду волид қаҳрбор.
Боз оташ дастқори васфи тан,
Ҳаст қоҳир бар тан ӯву шӯълазан.
Боз дар тан шӯъла иброҳимвор,
Ки аз ӯ маҳмур гардад бурчи нор.
Лоҷарам гуфт он расули зӯфунун
Рамзи «наҳну-л-охируна-с-собиқун».
Зоҳири ин ду ба сандоне забун,
Дар сифат аз кони оҳанҳо фузун.
Пас ба сурат одамӣ фаръи ҷаҳон
В-аз сифат асли ҷаҳон инро бидон,
Зоҳирашро пашшае орад ба чарх,
Ботинаш бошад муҳити ҳафт чарх.
Чунки кард илҳоқ бинмуд андаке

Ҳайбате, ки кӯҳ шавад з-ӯ мундаке.
Шаҳпаре бигрифта Шарқу Ғарбро,
Аз маҳобат гашт беҳуш Мустафо.
Чун зи биму тарс беҳушаш бидид,
Ҷабрайил омад, дар оғӯшаш кашид.
Он маҳобат қисмати бегонагон,
В-ин таҷаммуш дӯстонро ройгон.
Ҳаст шоҳонро замони барнишаст,
Ҳавл сарҳангону соримҳо ба даст.
Дурбошу найзаву шамшерҳо,
Ки биларзанд аз маҳобат шерҳо.
Бонги човушону он чавгонҳо,
Ки шавад суст аз ниҳебаш ҷонҳо.
Ин барои хосу оми раҳгузар,
Ки кунадшон аз шаҳаншоҳӣ хабар.
Аз барои ом бошад ин шукӯҳ,
То кулоҳи кибр нанҳанд он гурӯҳ.
То ману моҳои эшон бишканад,
Нафси худбин фитнаву ширкам кунад.
Шаҳр аз он эмин шавад, к-он шаҳрёр
Дорад андар қаҳр захму гирудор.
Пас бимирад он ҳавасҳо дар нуфус,
Ҳайбати шаҳ монет ояд з-он нухус.
Боз чун ояд ба сӯйи базми хос,
Кай бувад он ҷо маҳобат ё қисос?
Ҳилм дар ҳилм асту раҳматҳо ба ҷӯш,
Нашнавӣ аз ғайри чангу но хурӯш.
Таблу кӯси ҳавл бошад вақти чанг,
Вақти ишрат бо хавос овози чанг.
Ҳаст девони муҳосиб омро
В-он парирӯён ҳарифи ҷомро.
Он зиреҳ в-он хӯд мар чолишрост
В-ин ҳариру рӯд мар таъришрост.
Ин сухан поён надорад, эй ҷавод,
Хатм кун, «валлоҳу аълам биррашод».
Андар Аҳмад он ҳисе, к-ӯ ғориб аст,
Хуфта ин дам зери хоки Ясриб аст.

В-он азимулхулқи ӯ к-он сафдар аст,
Бе тағайюр, мақъади сидқ- андар аст.
Чойи тағйирот авсофи тан аст,
Рӯҳи боқӣ офтобе равшан аст.
Бе зи тағйире, ки «ло шарқийятун»,
Бе зи табдиле, ки «ло ғарбийятун».
Офтоб аз зарра кай мадхуш шуд?
Шамъ аз парвона кай беҳуш шуд?
Ҷисми Аҳмадро тааллуқ буд бад-он
Ин тағаййур они тан бошад, бидон.
Ҳамчу ранҷуриву ҳамчун хобу дард,
Ҷон аз ин авсоф бошад поку фард.
Худ натонам в-ар бигӯям васфи ҷон,
Зилзила афтад дар ин кавну макон.
Рӯбаҳаш гар як даме ошуфта буд,
Шери ҷон моно, ки он дам хуфта буд.
Хуфта буд он шер, к-аз хоб аст пок,
Ин-т шери нармсори сахмнок.
Хуфта созад шер худро ончунон,
Ки тамомаш мурда донанд ин сагон.
В-арна дар олам киро заҳра будӣ,
Ки рабудӣ аз заъифӣ турбуде?
Каффи Аҳмад з-он назар маҳдуш гашт,
Баҳри ӯ аз меҳри каф пурҷӯш гашт.
Маҳ ҳама кафф аст, мӯътӣ нурпош,
Моҳро гар каф набошад, гӯ, мабош.
Аҳмад ар бигшоёд он парри ҷалил,
То абад беҳуш монад Ҷабрайил.
Чун гузашт Аҳмад зи сидра-в марсадаш
В-аз мақоми Ҷабрайилу аз ҳадаш
Гуфт ӯро: «Ҳин, бипар андар паям»,
Гуфт: «Рав рав, ман ҳарифи ту наям».
Боз гуфт ӯро: «Биё, эй пардасӯз!
Ман ба авҷи худ нарафтастам ҳанӯз».
Гуфт: «Берун з-ин ҳад, эй хушфарри ман,
Гар занам парре, бисӯзад парри ман».
Ҳайрат андар ҳайрат омад ин қисас,

Бехушии хосагон андар ахасс.
Бехушиҳо ҷумла ин ҷо бозӣ аст,
Чанд он дорӣ, ки ҷонпардозӣ аст.
Ҷабрайило! Гар шарифиву азиз,
Ту найӣ парвонаву на шамъ низ.
Шамъ чун даъват кунад вақти фурӯз,
Ҷони парвона напарҳезад зи сӯз.
Ин ҳадиси мунқалибро кӯр кун,
Шерро баръакс сайди гӯр кун.
Банд кун машки суханшошитро,
Во макун анбони қулмошитро.
Он кӣ барнагзашт аҷзош аз замин,
Пеши ӯ маъкусу қулмошест ин.
«Ло тухолифҳум ҳабибӣ, дориҳим,
Ё ғарибан нозилан фӣ дориҳим.
Аъти мо шоъу ва рому арзиҳим,
Ё заъинан сокинан фӣ арзиҳим».
То расидан дар шаҳу дар ноз хуш,
Розиё, бо Марғазӣ месоз хуш.
Мӯсиё, дар пеши Фиръавни заман
Нарм бояд гуфт «қавлан лаййинан».
Об агар дар равғани ҷӯшон кунӣ,
Дегдону дегро вайрон кунӣ.
Нарм гӯ, лекин мағӯ ғайри савоб,
Васваса мафрӯш дар «лину-л-хатоб».
Вақти аср омад, сухан кӯтоҳ кун,
Эй ки асрат асрро огоҳкун.
Гӯ ту мар гилхораро, ки қанд бех,
Нармии фосид макун, тинаш мадеҳ.
Нутқи ҷонро равзаи ҷонистӣ,
Гар зи ҳарфу савт мустағнистӣ.
Ин сари хар дар миёни қандзор
Эй басо касро, ки бинҳодаст хор.
Зан бибурд аз дур, к-он он асту бас,
Чун қучи мағлуб вомерафт пас.
Сурати ҳарф он сари хар дон яқин,
Дар зари маъниву фирдавси барин.

Эй Зиёулҳақ Ҳусомуддин, дарор
Ин сари харро дар он битгихзор,
То сари хар чун бимурд аз маслаха,
Нашви дигар бахшадан он матбаха.
Ҳин, зи мо суратгариву қон зи ту,
На, ғалат, ҳам ин худу ҳам он зи ту.
Бар фалак маҳмудӣ, эй хуршеди фош,
Бар замин ҳам то абад маҳмуд бош.
То заминӣ бо самоии баланд
Яқдилу якқалбаву якхӯ шаванд
Тафриқа бархезаду ширку дувӣ,
Ваҳдат аст андар вучуди маънавӣ.
Чун шиносад қони ман қони туро,
Ёд оранд иттиҳоди мочаро.
Мӯсиву Ҳорун шаванд андар замин,
Мухталит хуш, ҳамчу ширу ангубин.
Чун шиносад андаку мункир шавад,
Мункирияш пардаи сотир шавад.
Бас шиносой бигардонид рӯ,
Хашм кард он маҳ зи ношукрии ӯ.
З-ин сабаб қони набиро қони бад
Ношиносӣ гашту пушти пой зад.
Ин ҳама хондӣ, фурӯ хон «лам якун»,
То бидонӣ лаҷқи ин габри қухун.
Пеш аз он ки нақши Аҳмад фар намуд,
Наъти ӯ ҳар габрро таъвиз буд.
К-ин чунин кас ҳаст, то ояд паид,
Аз хаёли рӯш дилшон метапид.
Сачда мекарданд, к-эй рабби башар,
Дар аён ореш ҳарчи зудтар.
То ба номи Аҳмад аз «ястафтихун»,
Ёғиёншон мешудандӣ сарнигун.
Ҳар қучо ҳарби махуле омадӣ,
Ғавсашон каррории Аҳмад будӣ.
Ҳар қучо бемории музмин будӣ,
Ёди ӯшон доруи шофӣ шудӣ.
Нақши ӯ мегашт андар роҳшон

Дар дилу дар гӯшу дар афвоҳашон.
Нақши ўро кай биёбад ҳар шағол,
Балки фаръи нақши ў, яъне хаёл.
Нақши ў бар рӯйи девор ар фитад,
Аз дили девор хуни дил чакад.
Ончунон фаррух бувад нақшаш бар ў,
Ки раҳад дарҳол девор аз ду рӯ.
Гашта бо якрӯии аҳли сафо,
Он дурӯйӣ айб мар деворро.
Ин ҳама таъзиму тафхиму видод
Чун бидидандаш, ба сурат бурд бод.
Қалб оташ диду дар дам шуд сиёҳ,
Қалбро дар қалб кай будаст роҳ?
Қалб мезад лофи ашвоқи миҳакк,
То муридонро дарандозад ба шакк.
Афтад андар доми маргаш нокасе,
Ин гумон сар барзанад аз ҳар хасе.
К-ин агар на нақди покиза будӣ,
Кай ба санги имтиҳон роғиб шудӣ?
ў миҳак мехоҳад, аммо ончунон,
Ки нагардад қалбии ў з-он иён.
Он миҳак, ки ў ниҳон дорад сифат,
Не миҳак бошад, на нури маърифат.
Ойина, к-ў айби рӯ дорад ниҳон
Аз барои хотири ҳар қалтабон,
Ойина набвад, мунофиқ бошад ў,
Инчунин ойина то тонӣ, маҷӯ!